

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI
ȘI A EPISCOPIILOR CLUJULUI ȘI ORADIEI

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

ANUL XII, Nr. 4—5

APRILIE—MAI 1967

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI
ȘI A EPISCOPIILOR CLUJULUI ȘI ORADIEI

APARE CU BINECUVÎNTAREA ȘI SUB ÎNDRUMAREA
ÎNALT PEA SFÎNȚIEI SALE

Dr. NICOLAE CORNEANU

Mitropolitul Banatului

Locțiitor de Mitropolit al Ardealului

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:

Arhiepiscopia Ortodoxă Română Siblu, strada 1 Mai nr. 24

Secretar de redacție: Pr. prof. dr. GRIGORIE MARCU

CUPRINSUL:

	Pag.
† Arhiepiscopul și Mitropolitul NICOLAE COLAN al Ardealului	243—252
<i>Funeraliile Arhiepiscopului și Mitropolitului Nicolae Colan</i>	253—282
<i>Telegrame de condoleanțe</i>	282—285

PASTORALE ARHIEREȘTI

CONSILIUL ARHIEPISCOPESC: Cuvînt de lămurire	286
† NICOLAE, Mitropolitul Ardealului: Pastorală la Învierea Domnului, 1967	287—291
† TEOFIL, Episcopul Clujului: Pastorală la Învierea Domnului, 1967	292—296
† VALERIAN, Episcopul Oradiei: Pastorală la Învierea Domnului, 1967	297—303

STUDII

Teologie exegetică

Pr. Prof. Dr. CORNELIU SÎRBU: Unitatea neamului omenesc în învățătura paulină	304—314

Teologie istorică

MIRCEA PĂCURARIU: Ecoul Războiului de Independență în „Telegraful Român” din Sibiu	315—344

Teologie sistematică

Pr. Prof. Dr. DUMITRU BELU: „Dogma în slujba propovăduirii biblice”	345—348

Teologie practică

Pr. Conf. Dr. ALEXANDRU MOISIU: La împlinirea a 450 de ani de la sfîntirea bisericii lui Neagoe Basarab de la Curtea de Argeș	349—353

ÎNDRUMĂRI OMILETICE

Preot ZOSIM OANCEA: Popasuri omiletice la Duminici și Sărbători	359—363
Preot NICHIFOR TODOR: Taina Crucii (predică la Duminica a III-a din Post)	364—366
Arhim. Prof. Dr. NICOLAE MLADIN: Mărire și slujire (predică)	366—368

(Continuare în p. III a copertei)

Ierodiacon TEOFIL PĂRĂIANU: Predică la Duminica a V-a din Postul Sf. Paști	368—372
Diacon GHEORGHE PAPUC: Predică la Joia Mare	372—375
Prof. Dr. SIMION RADU: Predică în Săptămîna Sf. Patimi	375—378
Archid. Prof. Dr. IOAN ZĂGREANU: Predică în Vinerea Patimilor	378—381
Preot NICHIFOR TODOR: Ecoul vieții (predică)	381—383

RECENZII

Preot Dr. TEODOR BODOGAE: <i>Mitropolit Nicolae Corneanu, Contributions des traducteurs roumains à la diffusion de „l'Echelle“ de Saint Jean Climaque</i>	384—386

VIAȚA BISERICESCA

† VALERIAN, Episcopul Oradiei: † Nicolae Colan (Omagiu postum la parastasul de 40 de zile)	387—388

INSEMNĂRI

GH. PAPUC, Diacon A. LEFTER, I. IVAN, Preot DUMITRU SOARE și M. ȘESAN: 115 ani de apariție neîntreruptă. — Date noi privind Biserica Vetero-Catolică. — Din activitatea internă a Bisericii Romano-catolice. — Semnificația unor recente descoperiri preistorice în Sahara. — Pentru Vietnamul în suferință	389—400

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

Orice corespondență privitoare la revistă (inclusiv cărțile și revistele de schimb) se trimit pe adresa: *Arhiepiscopia Ortodoxă Română, Sibiu, strada 1 Mai, nr. 24, cu mențiunea: pentru redacția (sau: administrația) revistei „Mitropolia Ardealului“.*

Colaboratorii sînt rugați să trimită manuscrise (autografe sau, de preferință, dactilografiate în 4 exemplare), scrise cîteț, pe o singură pagină a filei, respectînd noua ortografie a Academiei Republicii Socialiste România.

Citatele și trimiterile, numele proprii și indicațiile cifrice să fie scrise deslușit, atît cele în românește, cît și cele în limbi străine.

Pentru uniformizarea indicării citatelor și trimiterilor (a celor biblice, mai ales), colaboratorii sînt rugați să se orienteze după materialele pe care le publică revista.

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI
ȘI A EPISCOPIILOR CLUJULUI ȘI ORADIEI

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

ANUL XII, Nr. 4—5

APRILIE—MAI 1967

Redacția și Administrația: ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ — SIBIU

† MITROPOLITUL
NICOLAE COLAN
AL ARDEALULUI
în odăjdiile arhieresti șaguniene

ARHIEPISCOPUL ȘI MITROPOLITUL
† N I C O L A E C O L A N
AL ARDEALULUI

— 1893—1967 —

„Acestea zice Cel Sfînt:
Tu ai păzit cuvîntul meu“

(Apoc. 3, 8).

S-a mutat din viață întru odihna cea fericită a nemuririi. *Înalt Prea Sfinția Sa D. D. NICOLAE COLAN, Arhiepiscop al Arhiepiscopiei ortodoxe române de Alba Iulia și Sibiu și Mitropolit al credincioșilor ortodocși din Ardeal, Crișana și Maramureș.* Era zi de sfîrșit a săptămîinii — sîmbătă, 15 aprilie 1967, dîmineața — cînd Tatăl ceresc i-a primit sufletul bun cu bucuria Stăpînului mulțumit pe deplin de ostenele slujitorului Său destoinic și devotat.

Dar moartea curmă numai viața trupului. Sufletul îi aparține Celui ce singur a putut să spună fără a fi fost dezmințit de nici o stihie potrivnică: „Eu sînt ... VIAȚA. Cel ce crede întru mine, de va și muri, viu va fi“ (Ioan 11, 25).

În perspectivă creștină, acesta este un adevăr valabil pentru orice ființă cuvîntătoare care împărtășește credința în Dumnezeu cel unul în Ființă și întreit în Persoane.

Potrivit învățăturii dreptmăritoare creștine — întru care stăm și pe care o mărturisim — moartea trupului e doar prag, nu sfîrșit. E prag care desparte — sau, pozitiv exprimat, leagă — viața vremelnică de viața veșnică.

Pragul acesta îl trecem, fiecare din noi, echipați cu agonisita de vredniciei consemnate în negreșelnicele evidențe ale împărăției cerurilor. Această agonisită — de *fapte bune*, lui Dumne-

zeu bineplăcute, semenilor de folos, iar nouă de încuviințată laudă — ne cheazășuiește dobândirea raiului, dincolo de porțile strălucitoare ale căruia „nu este durere, nici întristare, nici suspinare, ci viață fără de sfârșit“. Această agonisită ne așează, postum, și în atenția generațiilor succesore, confirmând și consolidând prețuirea pe care contemporanii o au față de oamenii aleși. Ea — cu deosebire ea, de cele mai multe ori numai ea — încununează pe morții noștri de seamă cu nimbul nemuririi, care este ceva mai mult decît firescul zăcămînt al amintirilor de familie. Acestea, rămîn limitate la cercul rudeniilor, prietenilor și cunoscuților, însoțind dincolo de mormînt, pînă departe, în vreme, pe orice om de omenie. Cealaltă, e o tărîe spirituală care se impune atenției unor obștii omenești. Toți lăsăm amintiri în urma noastră. De nemurire — în înțelesul curent al expresiei — au parte doar oamenii excepționali. Craterul ei e în permanentă erupție și gura-i de foc azvîrle peste veacuri lava fierbinte a admirației și — de multe ori — a recunoștinței obștești.

Arhiepiscopul și Mitropolitul NICOLAE COLAN al Ardealului a pătruns demult și definitiv în panteonul nemuritorilor. Biserica și poporul nostru îl revendică deopotrivă pentru galeria celor mai aleși fii și slujitori ai lor.

*

S-a născut la 28 noiembrie 1893, în Arpătac, astăzi Araci, din Țara Bîrsei (raionul Sf. Gheorghe). Casa în care a văzut lumina zilei, există și astăzi: e o casă modestă, care parcă împunge cu streășina în glie, dar prietenoasă și odihnitoare ca toate casele țărănești în care stăpînește rînduială românească și cuviință creștinească. Tatăl său, Nicolae, era fruntaș în sat, dar nu pentru avere, care era puțină, ci pentru mintea sa luminată și pentru osebita-i știință de carte. Mama, Ana, a crescut o droaie de copii, făcîndu-i oameni de ispravă. Portretul ei n-avea să lipsească niciodată din dormitorul celui mai ales vlăstar al familiei.

A învățat buchiile și chibzuita folosire a însușirilor cu care l-a împodobit Dumnezeu, mai întîi în școala confesională ortodoxă română din sat. Apoi, a fost dus la liceul din Sf. Gheorghe. De acolo, într-o bună zi, tatăl său l-a luat și — pentru binecuvîntate pricini — l-a mutat la Liceul ortodox român „Andrei Șaguna“ din Brașov. Acolo a avut colegi, între alții, o seamă de tineri care aveau să facă ulterior multă cinste poporului nostru: Lucian Blaga, academicianul profesor Dr. Andrei Oțetea, prof.

univ. D. D. Roșca, membru corespondent al Academiei Republicii Socialiste România, ș. a.

După obținerea diplomei de bacalaureat s-a înscris la Institutul teologic-pedagogic „Andreian” din Sibiu. În acest străvechiu așezământ de cultură și educație ortodoxă română a avut o pleiadă de dascăli aleși, ca profesorii: Dr. Nicolae Bălan, Dr. Silviu Dragomir, Dr. Pavel Roșca, ș. a. Aci și-a făcut și debutul în publicistică, publicînd un foileton mișcător în „Gazeta Transilvaniei” de la Brașov: „Scrisoare lui Nistorel” (prietên drag și consătean, căzut pe frontul din Galiția pentru interese care nu erau ale noastre, ci ale Casei asupritoare habsburgice). Tot aci, în 1916, și-a inaugurat colaborarea la „Revista Teologică” (înființată în anul 1907 de profesorul Dr. Nicolae Bălan).

Împreună cu alți intelectuali români din Transilvania, — majoritatea tineri însuflețiți de idealul pentru înfăptuirea căruia Mihai Viteazul intrase cîndva triumfal în Alba Iulia — în septembrie 1916 a trecut Carpații prin una din numeroasele și primejdioasele cărări numite popular „vama cucului”, punîndu-se în slujba Patriei-Mame și luptînd cu graiul și cu condeiul pentru eliberarea tărîmurilor românești de dincoace de creste. A colaborat cu deosebire la gazeta „Ardealul”, devenită apoi „România Nouă”.

A cunoscut amarul retragerii în „triunghiul morții” din Moldova, ca toți cei ce erau încredințați de caracterul efemer al ocupației nemțești a teritoriilor din Sudul Carpaților. Dar a văzut și apoteoza eroilor care au făcut din înclăștările de la Mărăști, Mărășești și Cîtuș punctele de sprijin ale întregirii țării eliberate de cîmpituri.

În anii petrecerii sale rodnice dincolo de Carpați, a urmat cursurile Facultății de Litere a Universității din București, obținînd diploma de licență și fiind premiat pentru lucrarea inedită: „Stilul lui Dimitrie Cantemir în scrierile lui românești”.

După război, reîntors în Ardeal, s-a pus în slujba Bisericii noastre. Remarcat și apreciat în mod deosebit încă din anii studenției de fostul său profesor Dr. Nicolae Bălan — devenit în 1920 mitropolit al Ardealului — a fost trimis pentru studii de specializare teologică la Universitatea din Berlin. Între valoroșii profesori ale căror cursuri le-a audiat acolo se aflau: renumitul teolog neotestamentar protestant Gustav Adolf von Deissmann, Adolf von Harnack, Werner Sombart și Ernst Troeltsch.

Înapoiat în țară, Mitropolitul Nicolae Bălan l-a făcut cel mai apropiat colaborator al său, numindu-l secretar arhiepiscopesc (1921—1922).

În toamna anului 1922 a fost numit profesor provizoriu la Catedra de Studiul Noului Testament de la Academia teologică „Andreiană”, fiind definitivat în anul 1924.

În octombrie 1928 a fost numit rector al Academiei teologice „Andreiane”. Ambele slujiri le-a îndeplinit cu pricepere și distincție pînă la intrarea sa în episcopat (1936).

Munca desfășurată la catedră și la conducerea acestui așezămînt teologic era dublată de-o activitate publicistică intensă și îndeobște apreciată pentru calitățile ei de fond și de formă. Prezent cu scrisul său, deosebit de solicitat, în diferite reviste și ziare ale vremii, profesorul Nicolae Colan s-a dedicat cu ardoare revistei lunare „Revista Teologică” de la Sibiu, al cărei redactor responsabil și apoi director a fost între anii 1923—1936. Pe lîngă numeroasele materiale de orientare creștinească și românească în problemele bisericești ale vremii, profesorul Nicolae Colan a publicat în „Revista Teologică” o seamă de studii teologice remarcabile, precum și o serie de articole în care milita viguros și documentat pentru trecerea învățămîntului teologic din țara noastră sub conducerea și îndrumarea directă a Bisericii. Dezideratul acesta — precum se știe — a putut fi îndeplinit abia în zilele noastre, sub arhipăstoria Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian.

În anul 1934 a înființat la Sibiu revista de familie „Viața Ilustrată”, pe care în 1936 — cînd a fost ales episcop — a transferat-o la Cluj.

În anii de strădanii desfășurate la Sibiu a mai îngrijit de apariția colecțiilor de scrieri religioase „Biblioteca Bunului Păstor” și „Problemele Vremii”, ambele fiind publicații anexe ale „Revistei Teologice”.

Ca rector, a publicat anuarele Academiei teologice „Andreiane” (8 volume, pe anii 1929—1936).

Ca profesor de Studiul Noului Testament a pregătit mai multe promoții de slujitori ai sfintelor noastre altare și a publicat o seamă de studii de specialitate, dintre care menționăm următoarele: *Sf. Pavel către Filimon*, *Creștinismul și sclăvia* (Sibiu, 1925), *Biblia și intelectualii* (Sibiu, 1929), *Cartea Sf. Apostol Pavel către Efeseni*. Introducere (în: Anuarul V al Academiei teologice „Andreiane”, și în extras, Sibiu 1930).

Ca traducător, a tălmăcit cu iscusință în românește cunoscuta carte a lui Fr. W. Foerster: *Hristos și viața omenească* (Sibiu, ed. I: 2 volume, în 1925; ed. II: 1 volum, în 1946).

Din bunăvreme a militat cu condeii pe linie ecumenistă, participînd ca membru al delegației Bisericii noastre la Congresul organizației „Faith and Order” (Credință și organizare), care a avut loc la Lausanne-Elveția, în anul 1925.

În același an a cercetat Locurile Sfinte din Palestina, cu prilejul primului pelerinaj ortodox român organizat și condus de Mitropolitul Nicolae Bălan.

An de an își folosea vacanțele de vară făcînd îndelungate și instructive călătorii de studii peste hotare.

Pregătirea, distincția și bunăvoința sa nelimitată de-a sluji interesele obștești i-au mai adus și alte însărcinări cinstitoare. Ca profesor de teologie, a fost membru al Consiliului arhiepiscopesc și mitropolitan, membru (deputat) în Adunarea Eparhială a Arhiepiscopiei Sibiului și în Congresul Național Bisericesc, membru în Comitetul central al Asociațiunii „Astra” și în comitetul secției ei sibiene, secretar general al Asociației clerului ortodox român din Ardeal „Andrei Șaguna”, președinte al Reuniunii meseriașilor români din Sibiu, președinte al Reuniunii române de muzică „Gheorghe Dima” din Sibiu, ș. a. A cutreierat sate și orașe din Ardeal, aducînd — prin mult gustatele sale cuvîntări și conferințe — o contribuție prețioasă la opera de culturalizare a maselor populare pe care o îndeplinea — așa cum se putea face atunci — Asociațiunea „Astra”.

În anul 1934 a intrat în cler, fiind hirotonit diacon — și distins cu brîu roșu — la 7 octombrie, iar în 23 octombrie a fost hirotonit întru presviter. La Paștile anului 1935 a fost hirotesit protopresviter.

Vremea intrării sale în rîndurile vlădicilor noștri se apropia. La 29 aprilie 1936, Colegiul Electoral Bisericesc, întrunit la București, l-a ales cu mare însuflețire Episcop al Eparhiei Vadului, Feleacului și Clujului, în locul rămas vacant prin trecerea la cele eterne a Episcopului Nicolae Ivan (de asemenea plecat de la Sibiu, unde fusese multă vreme destoinic consilier arhiepiscopesc).

A intrat în monahism la Sfînta Mănăstire Cozia, căreia avea să-i păstreze tot restul vieții o considerație deosebită.

La Praznicul Pogorîrii Duhului Sfînt — în prima zi de Rusalii — a anului 1936 (mai 31) a fost hirotonit întru arhiereu

în Catedrala mitropolitană din Sibiu, prin rugăciunile unui impunător sobor de ierarhi, avînd în frunte pe Mitropoliții Dr. Nicodim Munteanu al Moldovei și Dr. Nicolae Bălan al Ardealului.

A fost instalat în scaunul vlădicesc de la Cluj la Praznicul de pomenire a Sfinților Apostoli Petru și Pavel (29 iunie 1936).

Acolo, vreme de peste două decenii, a păstorit cu tact, înțelepciune, blîndețe și bunătate de adevărat părinte pînă la alegerea sa ca arhiepiscop și mitropolit al Ardealului. Dintru început a împletit — cu largă înțelegere și mărinimie — firele bune înțelegeri, păcii și prieteniei cu cei de alt neam și de altă confesiune, lăsînd amintiri de neuitat și cîștigînd simpatii trainice pentru Biserica noastră.

Mai bine de patru ani a cunoscut bîntuiala furtunii care s-a stîrnit prin dictatul fascist de la Viena. A rămas atunci de bunăvoie alături de păstoriții săi, în teritoriul vremelnice înstrăinat, întărindu-le nădejdea inevitabilei reîntregiri a pămîntului strămoșesc.

În acei ani tulburi, de costisitoare încercări sufletești, a dat la lumină întîia ediție (1942) a NOULUI TESTAMENT DE LA CLUJ, tălmăcit într-o neaoșe limbă românească. Cerut de toți credincioșii români din nordul Ardealului, fără deosebire de apartenență confesională, el a trebuit să fie reeditat curînd: a doua ediție a apărut, vizibil îmbunătățită ca prezentare tehnică grafică, în anul 1945.

Pe de altă parte, rămas fără personalul didactic strict necesar, episcopul Nicolae Colan a redevenit profesor, ținînd cursuri, după program, studenților fostei Academii teologice din Cluj.

Activitatea publicistică a continuat-o și în anii grei ai vremelniceii ocupații hortiste. Revista proprie „Viața Ilustrată” mergea înainte, bravînd dificultățile ce i se făceau din partea stăpînirii străine. Îndruma și corecta personal foaia oficială săptămînală a Episcopiei Vadului, Feleacului și Clujului, „Renașterea”. A pornit, apoi, la propovăduire noi colecții de lucrări teologice-bisericești: „Cărțile Vieții” (în 1937) și „Veniți de luați lumină” (în 1941). În cea dintîi, a publicat personal două lucrări substanțiale: *Medalioane* (Cluj, 1940, pagini 120) și *Omul cel nou* (traducere după Emil Fiedler, Cluj, 1941, pagini 150).

Ca ierarh, a înființat o școală de cîntăreți bisericești (în comuna Nușeni), a deschis la Cluj un liceu ortodox mixt și a

pus bazele la două internate — unul de băieți, altul de fete — așezate sub purtarea de grijă a Episcopiei.

Eparhia — întinsă de la Țara Bîrsei și pînă spre pusta Ungariei în urma evenimentelor din toamna anului 1940 — a cutreierat-o cruciș și curmeziș, văzîndu-și preoțimea în brazdă, la ea acasă, și îndrumînd credincioșii în calea dreptei credințe și a iubirii de aproapele.

Prețuit îndeobște ca om de carte, ca orator, scriitor, teolog și ierarh de seamă, Episcopul Nicolae Colan a fost ales membru de onoare al Academiei Române în anul 1938.

În sesiunea ei din luna mai 1942, plenul Academiei Române l-a ales membru titular, chemîndu-l să ocupe scaunul rămas vacant prin moartea prematură a marelui nostru diplomat Nicolae Titulescu. Primirea solemnă a noului academician în sînul primei noastre instituții de cultură națională de-atunci — care, după datină, urma să se facă în sesiunea imediat următoare celei a alegerii — s-a amînat pînă în 28 mai 1945, din pricina împrejurărilor grele prin care trecuse țara noastră tîrîtă fără voia ei în război. Atunci, bucuria obștească era deplină, deoarece nordul Ardealului era reintegrat în unitatea dreptelor hotare ale Patriei noastre. Episcopul academician a făcut, cum se obișnuia, elogiul înaintașului său Nicolae Titulescu, iar apoi a tratat, în discursul de recepție, subiectul: „Biserica neamului și unitatea limbii românești“. Răspunsul la discursul de recepție a fost dat, în termeni optimi, de fostul său profesor, academicianul Dr. Silviu Dragomir.

După eliberarea Ardealului de Nord și instaurarea regimului democrat popular în țara noastră, Episcopul Nicolae Colan al Clujului a adus contribuția sa loială la așezarea țării pe baze noi, progresiste și la înlăturarea nedreptelor întocmiri sociale ale trecutului.

În anul 1948 a făcut parte din delegația ortodoxă română condusă de Prea Fericitul Patriarh Justinian, care a participat la lucrările Conferinței panortodoxe de la Moscova.

Începînd din octombrie 1948, a lucrat intens la consolidarea unificării bisericești în cuprinsul Eparhiei Clujului, care cuprindea un număr respectabil de parohii revenite.

S-a străduit îndelung și cu folos ca să înzestreze marea Catedrală episcopală din Cluj cu pictură corespunzătoare frumuseții ei, executată de maestrul emerit al artei Anastase Demian.

Intr-amiaza zilei de prăznuire a Schimbării la Față (6 august) din anul 1955 — după o muncă titanică de cinci decenii, desfășurată în slujba Bisericii și neamului românesc — Mitropolitul Ardealului, Dr. Nicolae Bălan, a fost chemat la Tatăl ceresc. Locul său a fost ocupat pentru scurtă vreme de Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop și Mitropolit Dr. Iustin Moisescu. În ianuarie 1957, Înalt Prea Sfinția Sa a trecut în scaunul mitropolitan de la Iași. Jețul vlădicesc de la Sibiu redevenea astfel din nou văduvit.

În ziua de 23 mai 1957, Colegiul Electoral Bisericesc — cu unanimitatea voturilor exprimate — a ales pe Episcopul Nicolae Colan al Clujului ca Arhiepiscop de Alba Iulia și Sibiu și Mitropolit al Ardealului. Două zile mai târziu (25 mai 1957) a primit legiuina investitură din partea Prea Fericitului Patriarh Justinian, iar în ziua de Duminică, 26 mai 1957, a fost rînduit sărbătorește la Sibiu, în jețul vlădicesc cinstit oarecînd de Mitropoliții Andreiu Șaguna și Nicolae Bălan.

Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop și Mitropolit NICOLAE COLAN a cinstit în chip deosebit scaunul marilor săi înaintași. Cîrmuirea sa arhipăstorească a fost înțeleaptă, echilibrată și rodnică. Pictarea Catedralei mitropolitane, ridicarea unei biserici în parohia natală Araci, lucrările de restaurare a lăcașurilor bisericesti monumente istorice din cuprinsul Arhiepiscopiei Sibiului, și altele pe potriva lor, au stat constant în miezul preocupărilor sale arhipăstorești.

Grijă necurmată și cu adevărat părintească a purtat Institutului Teologic de grad Universitar din Sibiu, de care era legat sufletește demult și definitiv.

Sub directa sa îndrumare, revista oficială a Arhiepiscopiei Sibiului și a Episcopiiilor Clujului și Oradiei, „Mitropolia Ardealului“, ca și vechea foaie bisericească „Telegraful Român“ — înființată în anul 1853 de marele mitropolit Andreiu Șaguna — și-au continuat apariția în condiții satisfăcătoare, bucurîndu-se de colaborarea unor încercați mînuitori de condei. Tot așa „Îndrumătorul bisericesc“ anual și alte publicații bisericesti ieșite de sub teascurile tipografiei eparhiale. Cînd și-a dat obștescul sfîrșit, o nouă ediție a Cărții de rugăciuni era în curs de apariție.

A continuat și la Sibiu lucrarea de consolidare a unificării bisericesti și a cultivat statornic raporturi de bunăînțelegere cu reprezentanții celorlalte culte din Patria noastră. Nu a dat uitării

nici pe frații noștri din cuprinsul Episcopiei misionare ortodoxe române din cele două Americi.

La reședința sa din Sibiu, a primit în repetate rînduri vizite ale unor delegații de conducători ecumeniști, care i-au prezentat cu plăcere și venerație omagiile lor și salutul vechilor ostentori în cadrele Consiliului Ecumenic al Bisericii, pe care îi cunoscuse personal, în drumețiile sale de tinerețe.

Preluindu-i contribuța cinstită și pilduitoare la purtarea luptei pentru pace și la promovarea vieții celei noi a Patriei și poporului nostru, înalta Ocîrmuire de Stat l-a distins pe Arhiepiscopul și Mitropolitul Nicolae Colan cu Ordinul „Steaua Republicii Socialiste România” (clasa a II-a) și cu Medalia „A XX-a aniversare a Eliberării Patriei”.

*

Ierarh foarte instruit și de-o distincție rară în toate manifestările sale, curat și drept cu gîndul și cu fapta, plin de statornică considerație pentru valoarea și demnitatea omului, blînd și bun cu toți fiii săi duhovnicești, înțelegător și nepărtinitor cu colaboratorii săi, Arhiepiscopul și Mitropolitul NICOLAE COLAN face parte din spița aleasă a acelor oameni pe care moartea n-ar trebui să-i mai răpească.

Plin de rîvna unui român din creștet pînă-n tălpi pentru propășirea Patriei noastre dragi și a Bisericii străbune, a străbătut vămile neprielnice ale atîtor ani furtunoși cu fruntea sus, neîncovoiată de nici o umilire, nelăsîndu-se împiedicat în lucrarea de promovare a dreptelor noastre năzuințe ortodoxe și naționale de nici o împotrivire. Atîta cît a trăit, a trăit totuși destul ca să vadă amurgul lipsit de glorie al forțelor ce ne-au fost ostile în două războaie și sfărmarea cătușelor a două înrobiri naționale, săvîrșită de eroicul nostru popor (în 1918 și în 1944).

În anii din urmă, sănătatea trupului i-a fost împruținată de încercări succesive, unele din ele deosebit de grele. Sufletul îi era însă cu atît mai arzător, mintea cu atît mai pătrunzătoare, dragostea de Biserică și de Patrie cu atît mai dogoritoare.

S-a spus — și cu drept cuvînt — că suprema caritate e irosirea vieții tale spre a păstra viața celui iubit și prețuit. Noi am văzut — și cei ce am văzut, am mărturisit — realizată această performanță de maximă altitudine etică în îngrijirea atentă de care a avut parte sănătatea Arhipăstorului nostru. Întru sfîrșit, însă, moartea a învins și acest devotament fără pereche, căci moartea e fără vîrstă, iar noi, pieritori.

*

În după-amiaza zilei de miercuri, 19 aprilie, anul Domnului 1967, pe drumul vătuit de zăpezile unei desprimăvărări târzii, care leagă Sibiul de Rășinari, se unduia în pas de procesiune fastuoasă trenă a unui cortegiu mîndru în mîhnirea sa grea de trofeul pe care-l purta spre mormîntul proaspăt săpat la călcîi de culme carpatină.

„Casa de lut“ (II Cor. 5, 1) a celui ce a fost Arhiepiscopul și Mitropolitul NICOLAE COLAN al Ardealului, se adăuga strămoșilor în preajma mausoleului ce adăpostește de aproape un veac osemintele altui uriaș al istoriei noastre bisericești și naționale.

Odihnească în pace trupul care s-a ascuns vederii noastre, iar sufletul să i se veselească în latura dreptilor care bine au plăcut Domnului !

Revista „MITROPOLIA ARDEALULUI“

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

FUNERALIILE ARHIEPISCOPULUI ȘI MITROPOLITULUI NICOLAE COLAN

„Fericiți (sînt) cei adormiți întru Domnul” — grăiește Duhul, — odihnească-se de ostenele lor, căci faptele lor vin cu ei“.

(Apocalipsă 14, 13).

„MĂ DUC LA TATĂL...”

(Ioan 14, 28).

Sfîrșitul a început luni, 10 aprilie 1967...

Dimineața, pe o vreme strălucitoare, cu ușile larg deschise către curtea reședinței mitropolitane, spre lumină și aer de primăvară, timpurie — a examinat și aprobat lucrările trecute prin ședința permanentei Consiliului arhiepiscopesc, care a avut loc sîmbătă, 8 aprilie a.c. Lucrările au fost prezentate de către P. C. Secretar arhiepiscopesc Prot. Dumitru Călugăr.

În continuare, s-a preocupat de redactarea finală a referatelor teologice la temele pentru proiectatul Prosinod Panortodox, încredințate Comisiei sinodale pentru învățămînt și pentru pregătirea personalului bisericesc, al cărei președinte era Înalt Prea Sfinția Sa Mitropolitul NICOLAE COLAN al Ardealului. Referatele i-au fost prezentate — din încredințarea rectorului Institutului Teologic de grad Universitar din Sibiu, care a îngrijit de întocmirea lor de către membrii Corpului profesoral — de P. C. Profesor Dr. Grigorie Marcu.

Către amiazi, a ieșit cu mașina la plimbare, afară din oraș.

Spre seară, la vremea cînd „ziua se apleacă” (Luca 24, 29) spre asfințit și înnoptare, starea sănătății Arhipăstorului nostru începuse să dea semne neliniștitoare. Medicul curant, chemat numaidecît, era optimist: ușoară febră, pricinuită de-o gripă virotică. A aplicat tratamentul medical indicat.

În zilele următoare, situația s-a înrăutățit. Joi, 13 aprilie a.c., seara, a sosit de la Cluj Dl Dr. Ioan Goia, medic emerit, profesor emerit și om de știință emerit al Republicii Socialiste România. Dsa a confirmat justetea tratamentului medical aplicat pînă atunci și a dispus continuarea lui.

În noaptea de vineri spre sîmbătă — 14—15 aprilie a.c. — medicii au devenit pesimiști, rămînînd tot timpul la îndemînă, în reședința mitropolitană, pentru intervenții de excepție.

Către miezul nopții a fost chemat P. C. Consilier și secretar arhiepiscopesc Dumitru Călugăr, care de asemenea a rămas în reședința mitropolitană pînă la ziuă.

La căpățiul Înalt Prea Sfinției Sale au vegheat toată noaptea Domnișoara Elena Leucă Colan, nepoata de soră a Chiriarhului nostru, împreună cu Părintele profesor Grigorie Marcu (cel ce i-a urmat la catedră, în 1936, cînd înaltul ierarh trecuse episcop la Cluj).

În dimineața zilei de sîmbătă, 15 aprilie 1967, Înalt Prea Sfinția Sa s-a liniștit și a adormit. Primejdia părea trecută încă o dată. Dar în jurul orei 9 respirația a început să se încetinească neliniștilor.

Părintele Dumitru Călugăr — duhovnicul permanent al înaltului ierarh — l-a împărtășit cu Sfintele Taine. Apoi, a închis ochii pentru totdeauna, lin, fără zbucium, fără chin.

Moartea nu i-a fost grea; calea pînă la ea, însă, da! Nimeni nu a mai cunoscut greul ei ca inima bravă a feței albite prematur care i-a fost nu numai nepoată bună, ci și „mamă și soră“, cum o definește — duios și inedit — în slova testamentului său.

Ultimul gînd i-a fost îndreptat spre cele înalte:

— *Acolo sus, la Tatăl din ceruri!* — acesta i-a fost răspunsul, cînd cineva dintre apropiații săi i-a spus, sîios, că o să se facă bine.

Era ceasul al zecelea din dimineața zilei de sîmbătă, 15 aprilie 1967, cînd a încetat să bată inima Înalt Prea Sfințitului NICOLAE COLAN, Arhiepiscop al Arhiepiscopiei ortodoxe române de Alba Iulia și Sibiu și Mitropolit al credincioșilor ortodocși din Ardeal, Crișana și Maramureș.

Avea 73 de ani împliniți și aproape o jumătate de veac (47 de ani) de slujire pilduitoare a Bisericii Ortodoxe Române și a Patriei noastre iubite, cînd sufletul său ales i-a părăsit făptura falnică, spre a se duce la Tatăl ceresc.

Ultimul buletin medical — încheiat în seara zilei de 14 aprilie a.c. — constata instalarea în organism a unei pneumopatii duble, însoțită de insuficiență cardiovasculară. Buletinul medical a fost semnat de Dl Profesor Dr. Goia, precum și de medicul curant Dr. Gheorghe Faur, medic șef de secție de spital, împreună cu Dl Dr. Victor Coroianu.

INTRE FĂCLII ȘI FLAMURI CERNITE

După constatarea oficială a decesului — săvîrșită de medicul de circumscripție Dr. Vasile Brate, în prezența medicului șef curant Dr. Gh. Faur — secretarul eparhial al Arhiepiscopiei a procedat la facerea comunicărilor cuvenite. P. C. Vicar arhiepiscopesc Tr. Belășcu a fost chemat urgent de la Brașov.

Consiliul arhiepiscopesc s-a întrunit în aceeași zi în ședință plenară, inițiind pregătirile pentru funeralii.

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

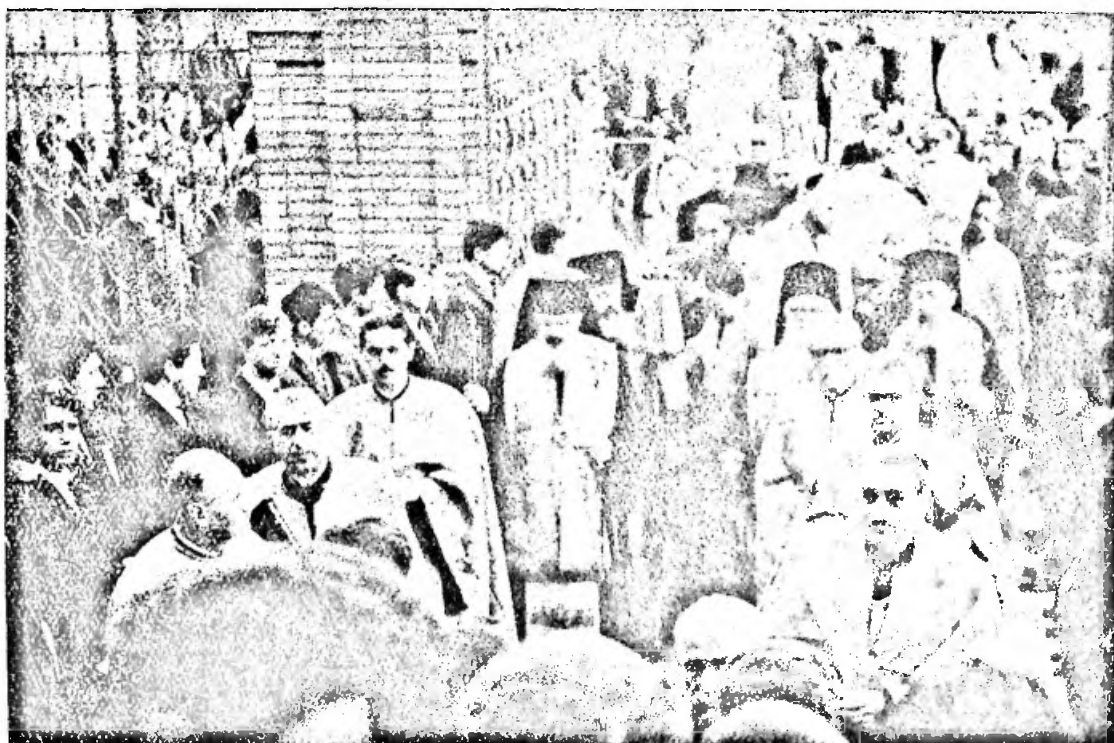
† MITROPOLITUL
NICOLAE COLAN
AL ARDEALULUI
în odăjdiile arhieresti șaguniene

— Î MITROPOLITUL NICOLAE COLAN AL ARDEALULUI pe catafaie
(Desen de D. Papp)

Sicriul cu trupul neînsuflăit al Mitropolitului Nicolae Colan e trecut din paraclisul Institutului Teologic în Catedrala mitropolitană

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

Ultima gardă la catafalc: Membrii permanenței Consiliului arhiepiscopesc

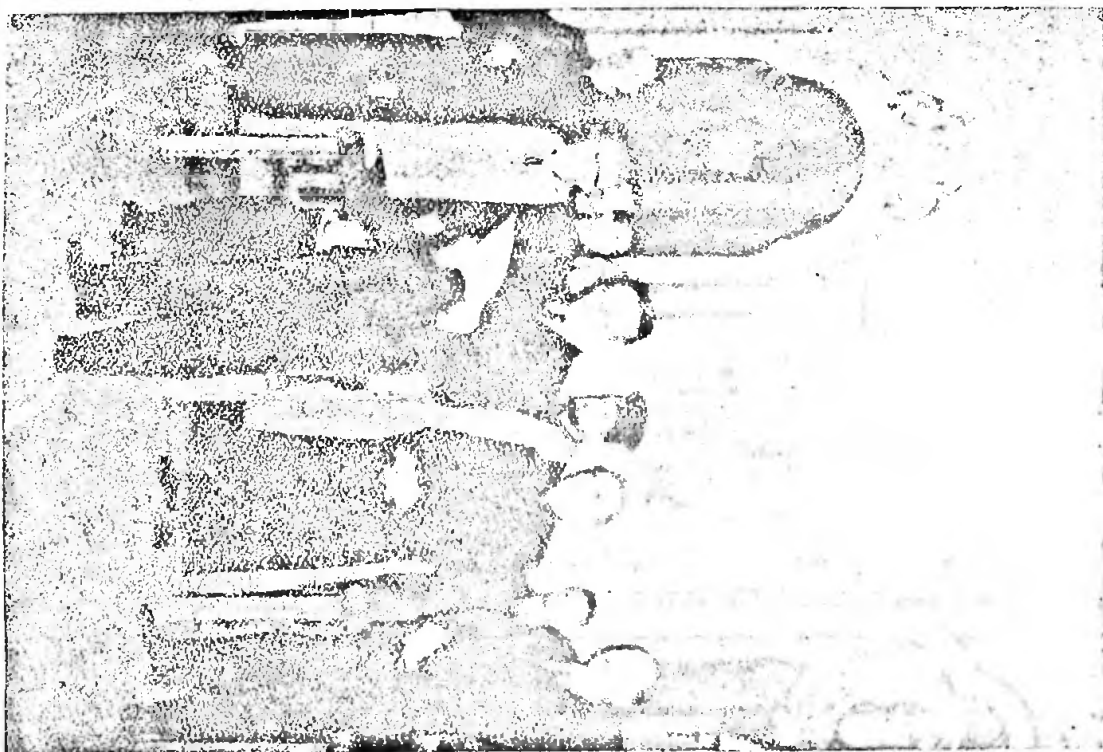

SOBORUL ÎNALȚILOR IERARHI

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

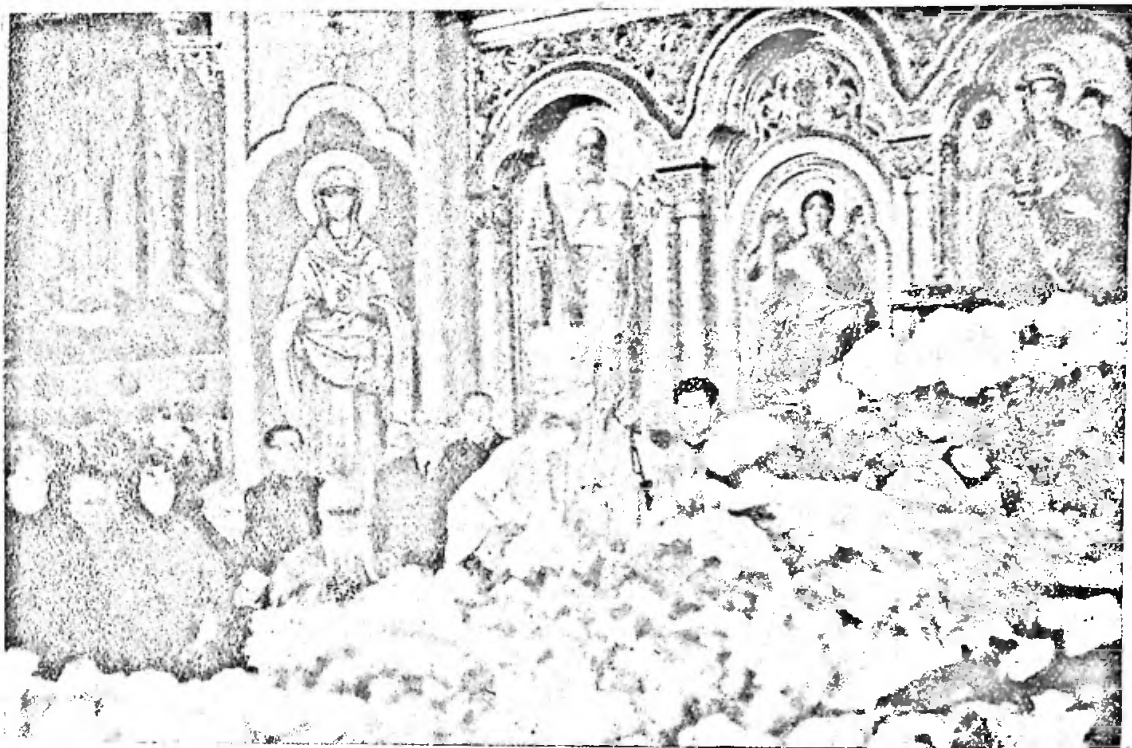
În catedrala mitropolitană. O parte a soborului

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

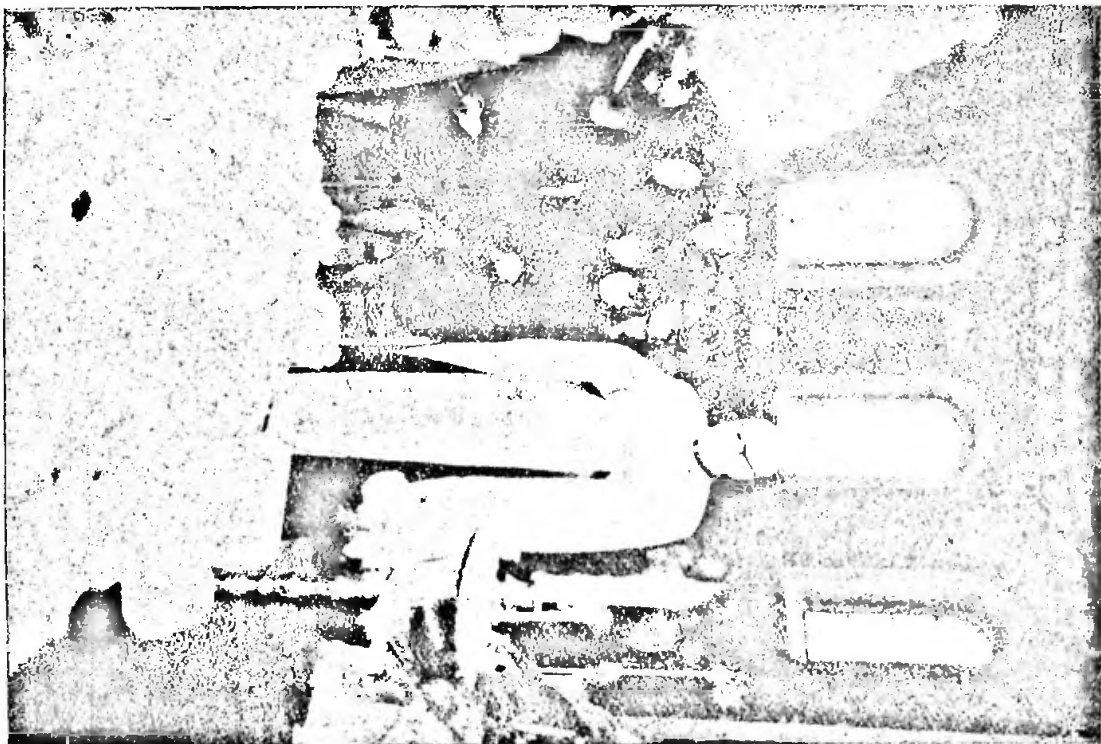
Vorbește I. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului,
Locțiitor de Mitropolit al Ardealului

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

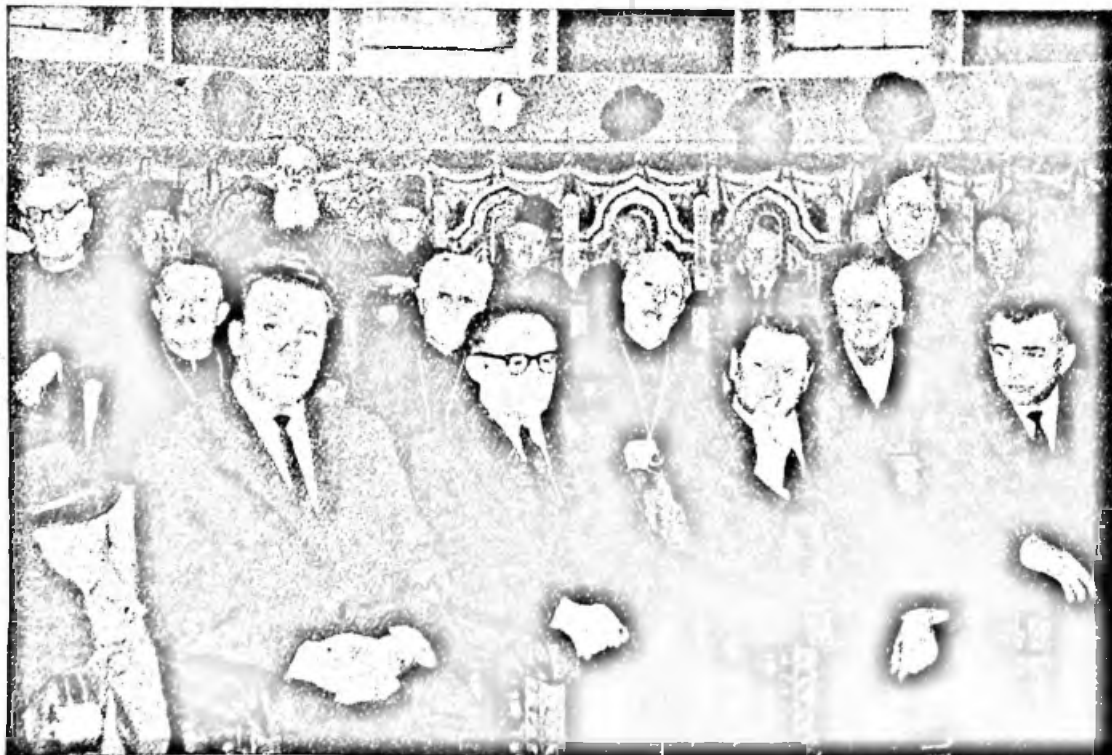

Vorbește P. S. Episcop Teofil al Clujului

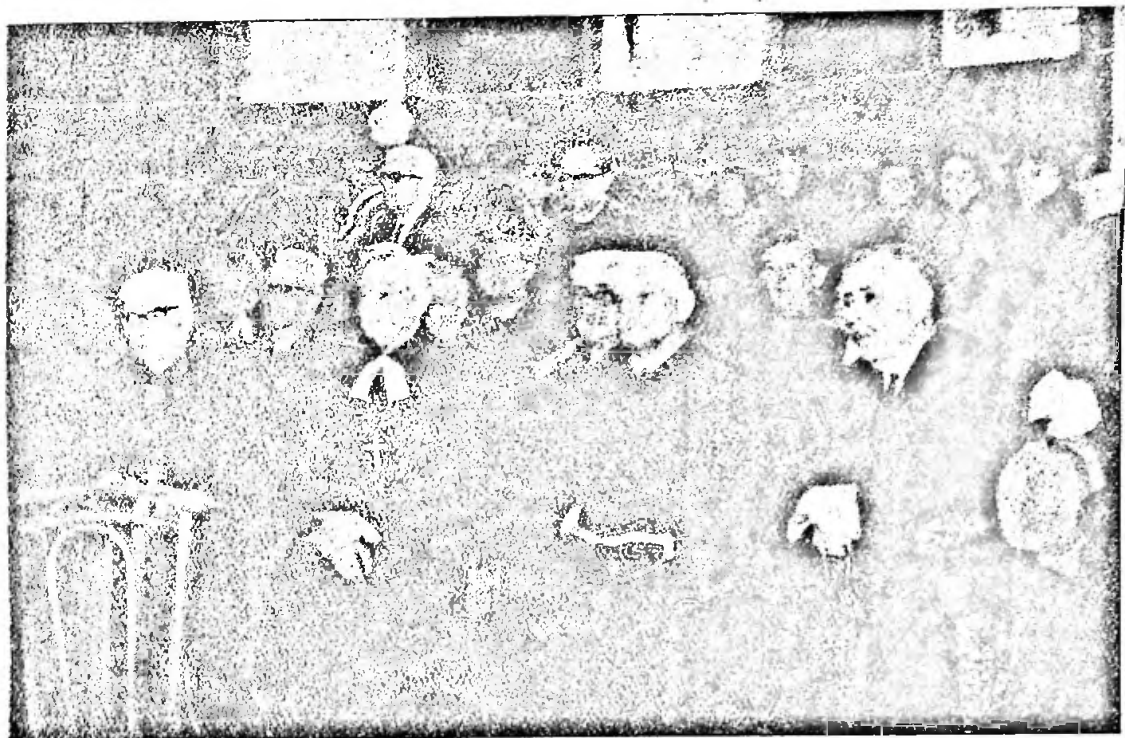
Vorbește P. C. vicar arhiepiscopesc Traian Belasçu.

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

Reprezentanți ai organelor de Stat la funeralii

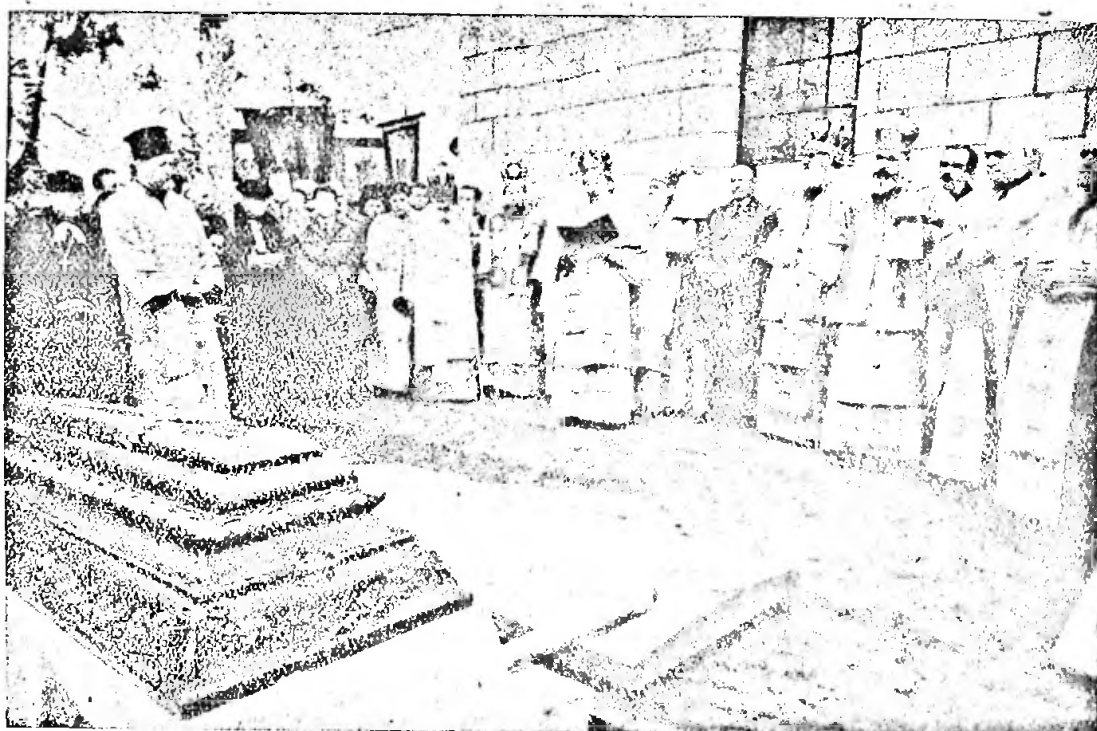

Șefi de culte, prezenți la prohodire.

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

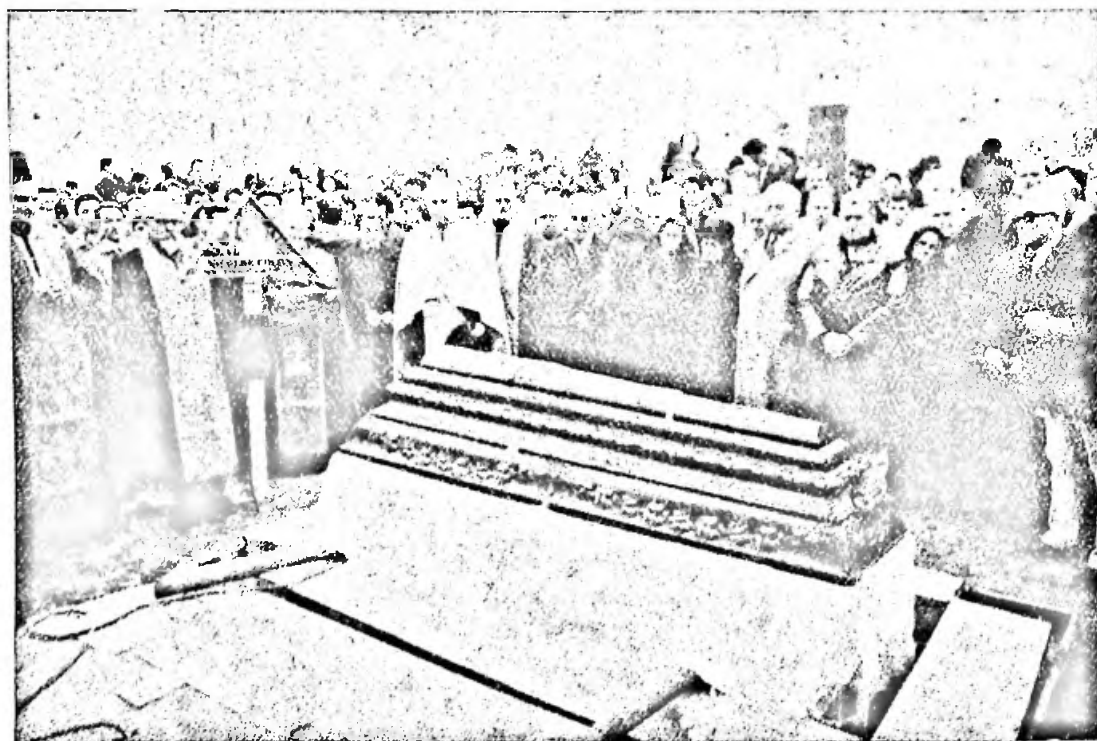

Cortegiul funebru pe străzile Sibiului.

La Rășinari: Punerea în mormânt

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

În fața mormîntului de la Rășinari

La Catedrală, la reședința mitropolitană, la sediul Consiliului arhiepiscopesc și la Institutul Teologic de grad Universitar au fost arborate flamuri de doliu. Jețul mitropolitan a fost înfășurat în văluri cernite atât în Catedrală și în Paraclisul Institutului Teologic, cât și la bisericile din orașul Sibiu.

Între timp, trupul neînsuflețit al Arhipăstorului nostru iubit a fost îmbălsămat, înveșmântat în odăjdiile arhieriei și așezat într-un sicriu de metal. Sfânta Cruce, împresurată de făclii aprinse, îi ținea strajă creștinească la căpătii. Profesorii Institutului Teologic s-au oferit spontan, prin Părintele rector Dr. Sofron Vlad, să facă primele litanii în dormitorul în care atât de încercatul lor ocîrmuitor de fiecare zi și-a dat obștescul sfîrșit.

Pē de altă parte, într-o ședință ulterioară a Consiliului arhiepiscopesc plenar, cu participarea notarilor publici, s-a procedat la legiuta deschidere a testamentului lăsat de regretatul nostru Arhipăstor. Testamentul e redactat în conformitate cu prevederile canonice privitoare la moștenirea lăsamîntului ierarhilor încetați din viață.

Cît ce a primit încunoștințarea despre încetarea din viață a Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Ardealului, Prea Fericitul Patriarh *Justinian*, președintele Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, a încredințat cu pregătirea și diriguirea funeraliilor pe Înalt Prea Sfinția Sa Mitropolitul Dr. Nicolae Corneanu al Banatului, care a și sosit la Sibiu, în acest scop, în seara zilei de Duminică, 16 aprilie a.c.

Înalt Prea Sfințitul Mitropolit *Nicolae* al Banatului a fost încredințat, de asemenea, și cu preluarea locotenenței Mitropoliei Ardealului pe durata vacanței scaunului vlădicesc de la Sibiu.

S-a întocmit și afișat la instituțiile bisericești necrologul oficial, care are următorul cuprins:

Consiliul Arhiepiscopiei Ortodoxe Române de Alba Iulia și Sibiu, cu adîncă durere aduce la cunoștință clerului și credincioșilor din această Arhiepiscopie, precum și tuturor rudeniilor, cunoscuților și celor ce l-au prețuit și stimat în viață, că vrednicul și veneratul nostru Arhipăstor

D. D. N I C O L A E C O L A N

*Arhiepiscop al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române de Alba Iulia și Sibiu
și Mitropolit al Ardealului*

*a adormit în Domnul sîmbătă, 15 aprilie 1967, ora 10, în vîrstă de 74 ani,
încununat de o rodnică și bogată activitate în slujba Bisericii noastre și a
Patriei.*

Prohodirea se va săvârși miercuri, 19 aprilie 1967, ora 12, în Catedrala Mitropolitană din Sibiu, de unde rămășițele pămîntești ale Înaltului Ierarh vor fi transportate cu mașina și depuse spre veșnică odihnă în Cimitirul Bisericii mari din Rășinari.

Binecuvîntată și veșnică să-i fie pomenirea!

Sibiu, 15 aprilie 1967

Consiliul Arhiepiscopesc

Clerului și credincioșilor din cuprinsul Arhiepiscopiei Sibiului le-a fost anunțată trista știre prin Circulara Nr. 2.843 din 15 aprilie 1967, dată de Prea Veneratul Consiliu Arhiepiscopesc.

Circulara prevedea, între altele, următoarele: la toate bisericile din Arhiepiscopie să se tragă clopotele timp de 3 zile, dimineața, la amiază și seara, câte 5 minute; Duminică, 23 aprilie 1967 (a Floriilor și Sfîntul Gheorghe) să se facă parastas în toate bisericile parohiale pentru fericitul întru pomenire Arhiepiscop și Mitropolit Nicolae, la care aveau să ia parte credincioșii; parastasul avea să se repete la 40 de zile, la o jumătate de an și la un an, socotite de la data morții (15 aprilie 1967).

MORTUOS PLANGO

Ca în cunoscuta baladă a lui Schiller, clopotele Catedralei noastre mitropolitane din Sibiu — precum și cele ale bisericilor parohiale din oraș — vesteau la soroacele îndătinăte, în dangăt prelung și sfîșietor, marea pierdere pe care a suferit-o Mitropolia Ardealului. În preajma reședinței mitropolitane, la Catedrală, la sediul Consiliului arhiepiscopesc, la Institutul Teologic Universitar, nenumărați credincioși se opreau, se închinau și își comunicau în șoaptă știri privitoare la tristul eveniment.

DIN NOU ÎNTRU ALE SALE

Încă în cursul zilei de sîmbătă, 15 aprilie 1967, sicriul cu trupul neînsuflit al înaltului ierarh a fost depus pe catafalc în Paraclisul (capela) Institutului Teologic. Strălucitul profesor și cumpănitul rector al acestui vechiu așezămînt de învățătură și educație ortodoxă românească se întorcea „întru ale sale” pentru cea din urmă oară.

A poposit acolo, între făclii și flori, două zile și trei nopți. În acel răstimp, privegherea n-a conținut nici o clipă. Studenții în teologie — cu rînduire exemplară, de bunăvoie săvîrșită — au citit neînterupt din Noul Testament de la Cluj, tălmăcit în românește de prețitul ierarh defunct.

Duminică, 16 aprilie a.c., P. C. Preot Ilie Geleriu, din serviciul Consiliului arhiepiscopesc, a săvîrșit Sfînta Liturghie la căpătîiul Arhipăstorului nostru.

Tot atunci, îndată după Sfînta Liturghie, Corul mixt al Catedralei mitropolitane — dirijat de Părintele profesor Gheorghe Șoima și de Părintele diacon Ioan Popescu — a adus un ultim omagiu celui ce i-a fost ocrotitor înțelegător și plin de iubire o viață întreagă. Cu acel prilej, Părintele profesor Dr. Grigorie Marcu a săvîrșit o rugăciune de pomenire — răspunsurile funebre fiind date de cor — și apoi a evocat crîmpeie mișcătoare din legăturile ierarhului decedat cu Corul Catedralei noastre mitropolitane.

În seara aceleiași zile de Duminică, au privegheat lîngă sicriu membrii Corpului profesoral al Institutului Teologic Universitar, cu familiile lor. Citirile din Sfînta Evangheligie le-au săvîrșit Părinții profesori, iar Părintele profesor Dr. Spiridon Cîndea a făcut rugăciunea de pomenire.

*„MULT NE-AM MÎNGIIAT
CU DRAGOSTEA TA, FRATE...”*

(Filim. 7).

Îndată ce a sosit, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Dr. Nicolae Corneanu al Banatului a mers de-a dreptul — în aceeași seară — la catafalcul ierarhului decedat, s-a rugat și i-a sărutat dreapta încremenită de suflarea morții. Apoi, a prezentat condoleanțe familiei.

Era întîiul sosit dintre colegii sinodali ai neuitatului nostru Arhi-păstor. Aveau să-i urmeze ceilalți, în zilele următoare. Văzîndu-i sfîrmînd lacrimi între gene, cufundați în încordările de adîncime ale meditației și rugilor, ne-am amintit cuvîntul Apostolului care zice: „Mult ne-am bucurat și ne-am mîngăiat cu dragostea ta, pentru că inimile sfinților (credincioșilor) s-au odihnit prin tine, frate“! (Filimon 7).

Chipul marelui lor frate căpătase lucirea luminii solidificate pe care o sugerează marmora însuflețită de dalte celebre.

Luni, 17 aprilie a.c., Sfînta Liturghie a fost săvîrșită la căpătîiul ierarhului adormit întru Domnul de către Părintele protopop al raionului Sibiu, Ioan Munteanu, răspunsurile fiind date de studenții teologi.

Zi și noapte, Paraclisul Institutului Teologic a cunoscut o afluență deosebită: credincioși de toate stările și vîrstele, din oraș și împrejurimi, veneau să se încline în fața catafalcului.

SUB CUPOLA CATEDRALEI

Marți, 18 aprilie a.c., dimineața, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului, împreună cu Prea Sfințiții Episcopi Teofil al Clujului și Valerian al Oradiei, și cu Prea Sfințitul Arhiereu Emilian Antal, înconjurați de un sobor de preoți și diaconi, au săvîrșit o rugăciune de pomenire, răspunsurile fiind date de studenții teologi. Erau prezenți: membrii familiei, Consiliul arhiepiscopesc, Corpul profesoral al Institutului Teologic și numeroși credincioși.

După aceea, sicriul a fost ridicat pe brațe de preoți în odăjdii și — petrecut de toți cei amintiți — a fost trecut peste drum, în Catedrala mitropolitană. Deasupra catafalcului se arcuia acum impunătoarea cupolă a sfântului locaș, căruia Arhiepiscopul și Mitropolitul Nicolae Colan i-a hărăzit pictură corespunzătoare valorii ei arhitectonice și proporțiilor ei monumentale. Acolo, au continuat rugăciunile săvârșite de preoți, citirile din Noul Testament de la Cluj și privegherea. Valul credincioșilor se îngroșa văzînd cu ochii: ei veneau să omagieze pentru ultima oară pe chiriarhul care ne-a păstorit înțelepțește, aici la Sibiu, vreme de un deceniu. Coroane somptuoase și buchete de flori așezate de mîini sfioase inundau catafalcul. Tinguirea clopotelor Catedralei și a celorlalte biserici ortodoxe din oraș cutremura inimile pătrunse de durere ale tuturor celor ce l-au cunoscut și prețuit pe bunul nostru Arhipăstor.

Între timp, nenumărate scrisori și telegrame de condoleanțe soseau din toată țara — și cu deosebire din Arhiepiscopia Sibiului — pe adresa Consiliului arhiepiscopesc și a familiei defunctului ierarh. O selecție din ele, va fi reprodușă ca anexă documentară la acest reportaj.

Ultima Sfîntă Liturghie la catafalc — acum ridicat pe solea din fața ușilor împărătești ale altarului Catedralei — a fost săvîrșită miercuri, 19 aprilie a.c., de către Prea Sfințitul Arhiepiscop Emilian Antal, care i-a fost mereu aproape și de ajutor efectiv defunctului ierarh și prieten al său din studenție, în purtarea acelor îndatoriri care cer lucrare vlădicească. Prea Sfinția Sa a fost înconjurat de un sobor de preoți și diaconi.

După Liturghie, la reședința mitropolitană, în salonul de onoare, au fost prezentate condoleanțe din partea participanților la funeralii. Condoleanțele au fost primite de Prea Sfințitul Arhiepiscop Emilian și Domnișoara Elena Leucă Colan din partea familiei, P. C. Vicar Tr. Belășcu din partea Arhiepiscopiei și P. C. Rector Dr. Sofron Vlad din partea Institutului Teologic de grad Universitar.

Cu ceva înainte de orele 11, a sosit la reședința mitropolitană Domnul Profesor *Dumitru Dogaru*, Secretarul general al Departamentului Cultelor.

În dimineața aceleiași zile a sosit Înalț Prea Sfințitul Mitropolit Dr. *Iustin Moisescu* al Moldovei și Sucevei, înaintașul de scaun mitropolitan al neuitatului nostru Arhipăstor.

Tot atunci au sosit numeroși șefi de culte care au ținut să aducă ultimul salut ierarhului care le-a fost nu numai coleg de slujire creștinească, ci și prieten încercat.

„PLING ȘI MĂ TINGUIESC...”

Afară, s-a pornit pe ploaie. Plafonul norilor coboară pe vîrfuri de copaci și sprîncene de case înalte. Ploaia se transformă în lapoviță. Curînd,

avea să ningă intens. Ziua precedentă a fost însorită și caldă. Acum, parcă „toată firea s-a tulburat“ de durerea ce ne învăluie inimile. Mii de credincioși, înfruntând asprimea vremuiei, și-au ocupat din bunăvreme locuri potrivite în curtea Catedralei și în stradă.

În interiorul Catedralei, om lângă om, într-o încremenire statuă, așteaptă desfășurarea etapei de culme a funeraliilor.

Zeci de coroane și nenumărate jerbe de flori dau ocol catafalcului. Predomină calla și garoafa albă. Pe eșarfele de mătase deslușim mișcătoare dedicații omagiale și sursa lor: Departamentul Cultelor de pe lângă Consiliul de Miniștri al Republicii Socialiste România, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, Mitropoliile Patriarhiei Ortodoxe Române, Episcopii ortodoxe și ale altor culte, Consiliul arhiepiscopesc din Sibiu, Institutul Teologic de grad Universitar din Sibiu, ș. a. Alături de acestea, se înșiruie coroane de familie, ca cea a Familiei Domnului Academician Profesor Dr. Andrei Oțetea și coroane ale Familiei Colan și ale familiilor înrudite.

Cu câteva minute înainte de orele 12, își fac intrarea în Catedrală oficialitățile și membrii Familiei defunctului ierarh. Cu pas de procesiune, înaintează domol printre cordoanele de preoți în epitrahil și studenți teologi, ocupându-și locurile din bunăvreme rezervate în jurul catafalcului.

E momentul în care se retrage de la catafalc permanența Consiliului arhiepiscopesc, care a asigurat ultima priveghere: P. C. Vicar Tr. Belasçu și P. C. Consilieri I. Nicoară, I. Vlad și D. Călugăr.

Au luat parte la funeralii:

Domnul Profesor Dumitru Dogaru, Secretarul general al Departamentului Cultelor de pe lângă Consiliul de Miniștri al Republicii Socialiste România;

Domnul Ștefan Bucur, secretarul Comitetului executiv al Sfatului popular al regiunii Brașov;

Domnul Constantin Buzdughină, președintele Comitetului executiv al Sfatului popular al orașului Sibiu;

Din partea celorlalte culte au fost de față:

Eminența Sa Domnul Dr. Friedrich Müller, episcopul Bisericii evanghelice C. A., Sibiu;

Eminența Sa Domnul Iuliu Nagy, episcopul Bisericii reformate, Cluj;

Eminența Sa Domnul Gheorghe Argay, episcopul Bisericii evanghelice luterane maghiare, Cluj;

Eminența Sa Domnul Dr. Kiss Elek, episcopul Cultului unitarian, Cluj;

Rev. Domn Francisc Farago, canonic și profesor de teologie, reprezentând pe Eminența Sa episcopul romano-catolic Marton Aron din Alba Iulia; înconjurați de: Dl Dr. David Iuliu, vicar și rector al Institutului Teo-

logic de grad Universitar Protestant Unic din Cluj, Dl Dr. Hermann Binder, vicar și decan al secției ev.-lüt. C. A. din Sibiu a Institutului Teologic Protestant din Cluj; Dl Dr. Tökes Ștefan, consilier și director la Episcopia reformată din Cluj; Dnii Dr. Kovács Ludovic, Dr. Nagy Iosif, Dr. Rapp Carol și Dr. Ludwig Binder, profesori protestanți de teologie, ș. a.

A participat de asemenea Domnul Profesor emerit, medic emerit și om de știință emerit Dr. Ioan Goia (Cluj), împreună cu medicul șef Dr. Gheorghe Faur (Sibiu).

Din partea Bisericii Ortodoxe Române — înafară de înalții ierarhi și de membri ai soborului slujitorilor la prohodire — au mai participat:

Prea Cucernicul Preot Alexandru Ionescu, vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor;

Prea Cucernicul Diacon Dr. Nicolae I. Nicolaescu, rectorul Institutului Teologic de grad Universitar din București, împreună cu Prea Cucernicul Preot Profesor Dr. Ioan G. Coman;

Prea Cuviosul Arhimandrit Ghermano Dineață, vicarul Episcopiei Rîmnicului și Argeșului;

Prea Cucernicul Preot Florian Geomolean, vicarul Episcopiei Clujului;

Prea Cuvioșii Arhimandriți Emilian Birdaș (de la Catedrala Reîntregirii bisericești din Alba Iulia), Ioan Dinu și Serafim Popescu (de la Mănăstirea Brîncoveanu de la Simbăta de Sus);

Prea Cucernicul Preot Ioan Pop, directorul Seminarului Teologic din Cluj, împreună cu mai mulți ostenitori ai aceluia așezământ;

Numeroși Părinți consilieri eparhiali, protopopi, preoți, călugări și călugărițe etc.

Lîngă catafalc au luat loc: Domnișoara Elena Leucă Colan, înconjurată de numeroși membri ai Familiei Colan și ai familiilor înrudite. Alături de membrii familiei se mai aflau: Doamna Paraschiva Gr. Marcu, Doamna văd. Elena Ungureanu (soția fostului nostru preot-paroh din Buda-pesta, Toma Ungureanu).

A mai fost de față Doamna Veturia Octavian Goga.

*

În fața catafalcului au luat loc înalții ierarhi și ceilalți membri ai soborului funebru.

Soborul a fost alcătuit din:

Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei;

Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului, locțiitor de mitropolit al Ardealului;

Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Firmilian al Olteniei;

Prea Sfințitul Episcop Iosif al Rîmnicului și Argeșului;

Prea Sfințitul Episcop Teoctist al Aradului;
Prea Sfințitul Episcop Teofil al Clujului;
Prea Sfințitul Episcop Valerian al Oradiei;
Prea Sfințitul Arhiereu Emilian Antal;

înconjurați de: Prea Cuviosul Arhimandrit Irineu Crăciunaș, vicarul Arhiepiscopiei Iașilor, Prea Cucernicul Prot. stavr. Tr. Belășcu, vicarul Arhiepiscopiei Sibiului, Prea Cucernicul Profesor Dr. Sofron Vlad, rectorul Institutului Teologic de grad Universitar din Sibiu, Prea Cuviosul Arhimandrit Profesor Dr. Nicolae Mladin, Prea Cucernicii Consilieri arhiepiscopopești Ioan Nicoară, Ioan Vlad și Dumitru Călugăr (Sibiu), Prea Cucernicii Părinți Profesori Dr. Spiridon Câdea, Dr. Isidor Todoran (Sibiu), toți Prea Cucernicii Părinți Protopopi din Arhiepiscopia Sibiului, numeroși Părinți preoți de la parohiile din orașul Sibiu și din Arhiepiscopie, precum și Părinții Diaconi Simion Bătea (Timișoara), Iosif Bolog, Vasile Gîrbu (Sibiu), Ioan Băbuța (Oradea), Constantin Voicu, Gheorghe Papuc (Sibiu) și I. Luca (R.-Vîlcea).

Corul studenților teologi, dirijat de Părintele Profesor Gheorghe Șoima — cu concursul soliștilor: Protos. Anatolie Scurtu, stud. teol. Ioan Cosmuța din anul IV și Simion Felecan din anul III — a dat răspunsurile funebre.

Prohodirea rămășițelor pămîntești ale Arhipăstorului nostru iubit s-a săvîrșit într-o atmosferă de mișcătoare solemnitate. Participarea sufletească a slujitorilor și credincioșilor a fost vizibilă în ritmul recitativelor de rugăciune, în executarea înălțătoare a cîntărilor rituale și în ținuta obștească de reală concentrare spirituală.

După terminarea slujbei înmormîntării, a luat cuvîntul Domnul Profesor *Dumitru Dogaru*, Secretarul general al Departamentului Cultelor. În numele Guvernului Republicii Socialiste România, al Departamentului Cultelor și al Domniei Sale personal, a spus următoarele:

În numele Guvernului Republicii Socialiste România și al Departamentului Cultelor, exprim cele mai sincere condoleanțe Bisericii Ortodoxe Române și îndureratei familii, pentru marea pierdere pe care o reprezintă încetarea din viață, după o lungă și grea suferință, a Mitropolitului Dr. Nicolae Colan, arhiepiscop de Alba Iulia și Sibiu și mitropolit al Ardealului.

Cel pe care îl conducem astăzi pe ultimul său drum, a fost o personalitate eminentă a ierarhiei ortodoxe din țara noastră, un om de cultură aleasă, un teolog erudit, cu un caracter care l-a făcut iubit și stimat atît de credincioșii săi, cît și de preoții pe care i-a îndrumat.

În funcțiile civile și bisericești de înaltă răspundere pe care le-a deținut timp de peste trei decenii, defunctul și-a înscris numele alături de atîția dintre înaintașii săi, ierarhi ortodocși, care și-au cinstit funcțiile lor bisericești, rămînînd lîngă popor, slujindu-l și înfruntînd împreună cu el vitregiile și greutatea, neclintîți în încrederea în viitorul care e pentru noi cei de azi o fericită realitate.

În inima tuturor este vie și va rămîne neștearsă credința Mitropolitului Colan în dreptatea cauzei poporului român și fermitatea cu care i s-a dăruit de-a lungul întregii sale vieți.

Ca episcop al Clujului și apoi mitropolit al Ardealului, Dr. Nicolae Colan a adus un aport însemnat la înfăptuirea reîntregirii Bisericii Ortodoxe Române. Ca și Dv. toți, el avea convingerea că acest act răspundea unor năzuințe seculare și că trebuia făcut pentru a închide un capitol trist de amestec nefiresc în problemele soartei noastre. El credea cu aceeași tărie ca și Dv., că acest act bisericesc e menit să aibă urmări pozitive pentru unitatea poporului nostru.

Cu adîncă înțelepciune, regretatul dispărut a pregătît, în cursul îndelungatei sale activități, ca profesor de teologie și apoi ca ierarh, numeroși preoți, care, urmîndu-i învățătura și exemplul personal, s-au încadrat în toate acțiunile de sprijinire a construcției vieții noi din patria noastră și de promovare a ideilor de pace și colaborare între popoare.

În tot ce a înfăptuit de-a lungul vieții sale, mitropolitul Nicolae Colan a știut să îmbine în mod fericit grija pentru problemele religioase ale credincioșilor săi, cu atenția permanentă pentru interesele și preocupările lor sociale.

Această sinteză pe care înțelepciunea sa a realizat-o, a fost posibilă datorită înțelegerii profunde pe care o avea pentru setea de libertate și dorința de unitate a poporului nostru și pentru îndreptățita noastră aspirație la o viață demnă.

Mitropolitul Nicolae Colan a desfășurat și o valoroasă activitate — care era așa de potrivită cu caldul său umanism, cu firea și convingerile sale — pentru înflorirea unui climat de bune raporturi între Biserica Ortodoxă și celelalte Culte, pentru buna înțelegere și înfrățire dintre poporul român și naționalitățile conlocuitoare.

Ca o recunoaștere și prețuire a meritelor sale pe tărîmul activității sociale, defunctul a fost distins cu ordine și medalii ale Republicii Socialiste România.

Fie ca exemplul înaltei sale ținute morale și patriotice, al inimii sale animate de nobile idealuri, al neclintitei sale hotărâri de a fi de folos poporului român, să fie urmat de toți clericii și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române.

A urmat la cuvînt Înalt Prea Sfințitul Mitropolit *Iustin* al Moldovei și Sucevei. În calitatea sa de fost mitropolit al Ardealului, Înalt Prea Sfinția Sa a spus următoarele:

Cu aproape 10 ani în urmă, în calitatea mea de fost Mitropolit al Ardealului, am întâmpinat pe Înalt Prea Sfințitul Mitropolit *Nicolae* în momentul trecerii sale la Sibiu. Iată că azi — sub imboldul prețuirii puternice pe care i-o port — îmi iau îngăduința, în aceeași calitate de fost Mitropolit al Ardealului, de a-i aduce un ultim omagiu.

Mult îndurerată adunare,

Scurtă vreme înainte de moarte, Sfîntul Apostol Pavel scria celui mai iubit ucenic al său un simplu testament, care glăsuiește așa: „Lupta cea bună m-am luptat, călătoria am săvîrșit, credința am păzit. De-acum înainte îmi stă înainte cununa dreptății pe care Domnul îmi va da-o în ziua aceea, El, dreptul judecător, și nu numai mie, ci și tuturor celor ce au iubit arătarea lui“ (II Tim. 4, 7—8). Acestea cred că au fost cele din urmă gînduri ale marelui, înțeleptului și bunului Mitropolit NICOLAE COLAN.

Mitropolitul NICOLAE COLAN s-a luptat lupta cea bună pentru biruința poporului nostru în împlinirea năzuințelor lui înalte, pentru afirmarea Bisericii noastre ca o unitate pe tot pămîntul românesc, pentru propășirea întregului nostru popor.

Călătoria i-a fost un drum frumos spre progres, după cum el însuși a urcat din treaptă în treaptă, ajungînd să aibă vrednicii din cele mai mari în Biserică și Stat, tot astfel voind să ia cu sine pe toți cei din jur, aducîndu-și aportul în realizarea năzuințelor poporului nostru spre culmile înalte la care a ajuns.

Credința și-a păstrat. Și-a păstrat crezul înalt, dumnezeiesc, de slujitor al omului în cele duhovnicești și în cele pămîntești și omenești, ca să aștepte liniștit cununa de care amintește Sf. Apostol Pavel.

Multilateral dotat, cu un echilibru sufletesc desăvîrșit, Mitropolitul Nicolae — din clipa în care a intrat în treburile publice — era bine pregătit pentru a izbuti în orice sector.

Om cu pregătire superioară de carte în țară și străinătate, el a condus școli teologice din Ardeal. Bun mînuitor al condeiului, el a dirijat reviste și a scris o seamă de lucrări. Teolog adînc, el a lăsat lucrări care vor fi de folos preoților, studenților teologi și elevilor seminariști.

Dar el s-a adăpat nu numai din biblioteci și de la dascălii lui, ci și din istoria poporului român și din trecutul Bisericii noastre, îndeosebi din viața poporului nostru de pe aceste plaiuri. El vorbea adesea de marii lui înaintași: Ilie Iorest, Sava Brancovici, Andreiu Șaguna, Nicolae Bălan, pentru ca din modestie să se socotească un simplu învățăcel al lor.

Mari au fost mitropoliții Ardealului, dar la un loc de frunte rămîne și Nicolae Colan. El și-a desfășurat activitatea în vremuri de bejenie, dar și de fericire, în vremuri cînd poporul era asuprit și împilat, dar și în vremurile cînd poporul e stăpîn pe soarta lui. Cînd o stăpînire străină a frînt cu forța trupul Ardealului, Episcopul Nicolae Colan al Clujului a socotit că e de datoria lui să rămîna în mijlocul credincioșilor. Pentru el era frînt trupul țării întregi, de vreme ce Ardealul era o parte a acestui trup. A știut să desfășoare lupta în așa fel încît să dea rezultatele cele mai bune. Întruchipînd simțămintele înalte ale poporului român, el și-a adus aportul ca din istoria poporului nostru să piară o pagină ca aceasta.

Patriot luminat, a strîns în jurul lui nu numai pe ortodocși, ci era în cele mai bune raporturi cu reprezentanții celorlalte culte și privea cu dragoste de părinte pe toți cei care, frățește, locuiesc pe pămîntul țării noastre.

Se pot zugrăvi mai multe chipuri ale celui ce a fost Mitropolitul Nicolae Colan. Se poate zugrăvi chipul omului de cultură, care dintr-un sat îndepărtat a ajuns membru al Academiei Române. Se poate zugrăvi chipul de teolog, dascăl și scriitor, de luptător pentru împlinirea năzuințelor înalte ale poporului nostru.

Ar fi bine să fie lăsat el însuși să se autocaracterizeze. Într-o cuvîntare spunea că stă cu picioarele pe pămînt, cu privirile înainte, iar cugetul îi este cufundat în lumina dumnezeirii. Un om al realităților, un om cu hotărîre în acțiunile sale, un om mînat de duhul lui Dumnezeu spre cele bune nu putea să-și încheie altfel viața decît în admirația noastră a tuturor, pentru lucrarea pe care a săvîrșit-o.

Cel mai frumos portret al său rămîne portretul de părinte, căci el a fost într-adevăr Părintele Ardealului. Noi

pierdem azi pe cel ce a fost părintele Ardealului de cîteva decenii. El a ajuns așa, poate, datorită unui temperament deosebit. Avea, poate, din naștere acest duh larg, la care s-a adăugat și formația lui teologică. El a fost un mare exeget, a studiat Noul Testament și fiecare pagină a lui i-a trecut prin față de mii de ori. Se pare că el și-a lipit inima de una din cele mai frumoase și mai duiosase pagini din Noul Testament, — Epistola către Filimon. Filimon trăia în Colose. Avea un sclav cu purtări rele, care și-a părăsit stăpînul. Ajuns în închisoare, la Roma, întîlnește acolo pe Sfîntul Apostol Pavel, care-l cheamă la creștinism. Sf. Pavel îl trimite din nou la Filimon cu o mică scrisoare, în care îi spune că acest Onisim a devenit „inima sa”, cu rugămintea de a-l primi ca pe un frate, căci îl îndatorează cu dragostea lui. Deși Sfîntul Pavel purta pe umerii săi povara tuturor bisericilor, el a avut totuși răgaz să se ocupe și de acest mai mic între ucenicii săi.

Așa a făcut și Mitropolitul Nicolae Colan, care deși avea grija Bisericii, nu lăsa să-i scape prilejul de-a veni în ajutorul celor mici, celor umiliți. În vremuri în care unii se făleau cu anumite președinții, Nicolae Colan a fost, între altele, și președintele Reuniunii meseriașilor români din Sibiu, iar la Cluj, în vremea ocupației nedrepte, a fost nu numai episcop și profesor de teologie, ci și muncitor în tipografie, lucrînd cu zețarii la tipărirea revistelor și publicațiilor lui. De aceea Mitropolitul Nicolae Colan lasă în urmă un nume mare, o moștenire bogată.

Aducînd mulțumiri neuitatului nostru prieten și frate, Arhiepiscopul și Mitropolitul Nicolae Colan, să-l asigurăm în numele Dvoastre că pilda vieții sale — pe toate laturile ei — va rămîne pentru noi un imbold la activitate susținută; să-l asigurăm că gîndind ca el, ne vom strădui să întărim unitatea poporului nostru și unitatea Bisericii noastre, să ajutăm harnicul nostru popor să-și construiască viața lui cea nouă. Cu toții să-i urmăm pilda și să luptăm pentru apărarea păcii în lume.

Mulțumindu-i pentru viața sa înaltă, ne rugăm bunului Dumnezeu, cerîndu-i să-l așeze între dreptii Săi, dăruindu-i cununa cea neveștejită pe care a gătit-o celor ce-l iubesc pe El!

În numele Prea Fericitului Patriarh Justinian, Președintele Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, a luat cuvîntul Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului. Înalt Prea Sfinția Sa a spus următoarele:

Moartea și apoi îngroparea Mîntuitorului, atît de prezente în conștiința noastră a creștinilor în aceste zile premergătoare Săptămîinii celei Mari, a Patimilor, au izbit încă mai puternic sensibilitatea ucenicilor prea iubiți ai lui Iisus. Întristarea lor nu au putut-o risipi nici chiar veștile cele bune despre minunea Învierii aduse de cei care se împărtășiseră de deosebita favoare de a-l vedea pe Învățătorul sculat din mormînt. În aceste împrejurări, copleșiți de durere, Luca și Cleopa au plecat spre Emaus. Atunci, ne spune Sfînta Carte, li s-a alăturat Acela căruia, pe cale lungă aflîndu-se și nerecunoscîndu-L, I-au spus: „Rămîi cu noi căci s-a făcut noapte“ (Luca 24, 29).

Mi se pare, întristați ascultători, că și noi trecem acum prin astfel de momente cînd, marele preot și arhiereu al Mitropoliei Ardealului, Înalt Prea Sfințitul Nicolae Colan, după trupeasca pătîmire de care prea puțin a fost ocolit, s-a mutat de la noi. Întocmai învățăcelor, de altă dată, îndurerați dar nu prăbușiți în creștineasca noastră nădejde, ne îndreptăm ochii spre cer zicînd și noi: „Doamne, rămîi cu noi, căci s-a făcut noapte“.

Îndoliați, simțim învăluindu-ne întunericul întristării. Dar iarăși, din adîncul durerii, ochii sufletului ni se îndreaptă spre Cel sculat din morți, arvuna învierii tuturor și, înviorați oarecum, înțelegem totuși că cel plecat din rîndurile noastre, stăruie și va stărui mereu printre noi, ca și Iisus Domnul în mijlocul ucenicilor Săi, adastînd obșteasca înviere.

Cu adevărat, Înalt Prea Sfințitul Nicolae, mitropolitul Ardealului, este și va rămîne pururea cu noi, prin luminoasa pildă ce ne-a lăsat. Căci întreaga sa viață, desfășurată pe parcursul a 74 de ani aproape, de muncă neînteruptă, de strădanii generoase și de sfinte osteneli, reprezintă o lumină pusă în sfeșnic, nu sub obroc, ca să lumineze tuturor.

„Orice arhiereu, ne spune măritul Apostol Pavel, și arhiereu înainte și mai presus de toate a fost adormitul în domnul mitropolit al Ardealului, este luat dintre oameni și pentru oameni este pus, împlinind cele ce sînt către Dumnezeu...“ (Evrei 5, 1—2). Vorbele acestea apostolești și-au găsit întruchiparea în cel pe care-l plîngem acum. A fost luat dintre oameni, dintre oamenii de rînd cu care s-a identificat, făcînd toate cele spre folosul lor. Grăitoare sînt multele diregătorii pe care l-a deținut, nici una într-alt fel decît prin integrală dăruire. Și mereu s-a arătat pe sine cel mai bun printre cei buni, în vremuri tihnite

dar și în vremuri involburate, căci au fost și dintr-acestea. Gîndul ni se oprește stăruitor asupra anilor, nu ușori pentru poporul nostru cînd, printr-o opintire de uriaș, a izbîndit întru a-și înfăptui unitatea națională și, tot așa, asupra altor ani, nu mulți, doar patru la număr, dar întunecați foarte, de sfîrtecăre nedreaptă a trupului Patriei. Alături de forțele sănătoase ale neamului, a dat dovada celui mai curat patriotism, nu cu ostentație, nu cu încovoieri. Și a venit apoi perioada de noi plămădiri românești de după 23 August 1944, care și ea a fost îmbogățită de contribuția hotărîită a celui ce „sufletul și-a pus pentru oile sale”. Patria i-a fost recunoscătoare cum s-a vădit de atîtea ori și mai ales cum dovedește ordinul „Steaua Republicii Socialiste România” cu care a fost distins.

Dar mitropolitul Nicolae Colan al Ardealului — și cît de scump și răscolitor este pentru noi acest cuvînt de amplă rezonanță — s-a arătat pe sine sub chipul arhiereului care „a împlinit cele ale oamenilor care sînt către Dumnezeu”. El a fost cu adevărat „om al lui Dumnezeu” trimis din vrere de sus poporului dreptcredincios din această parte a Țării, săvîrșind cu prisosință lucrul Tatălui ceresc. Dacă e să ne exprimăm în graiul Apostolului pe care l-a tîlcuit cu neîntrecută profunzime, am zice că, „în neajunsurile sale... și în trupul său, a împlinit ce lipsește suferințelor lui Hristos, pentru trupul Lui care este Biserica” (Coloseni 1, 24).

Crezul creștin pe care l-a mărturisit și dreapta credință — Ortodoxia noastră strămoșească — pe care a slujit-o de pe poziția dascălului și apoi a mitropolitului, îl așează în rîndul vrednicilor urmași ai Apostolilor, ai marilor ierarhi români dintre care, Andreiu Șaguna și Nicolae Bălan i-au fost nu numai înaintași direcți, dar și mentori în același timp.

Pentru acestea toate, pentru multe altele — și cîte nu ne stau pe buze a le grăi din prisosul inimii pline de recunoștință pentru acela de care ne despărțim — Biserica, preoții și credincioșii ei, aducem acum prinos de nețărmurită cinstire.

În chip deosebit să mi se îngăduiască a tălmăci, din prea înaltă încredințare, simțămintele întîistătătorului Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul Patriarh Justinian, în legătură cu trecerea la cele veșnice a blîndului și înțeleptului vlădică Nicolae Colan. Îndurerat și cu părintească compasiune participă, în rugăciune, la doliul Mitropoliei ardelene, al întregii obști dreptcredincioase. Doar pricini nelegate de voința sa l-au împiedecat de

a fi azi trupește cu noi, spre a petrece pe ultimul său drum pămîntesc, pe cel ce i-a fost frate întru Hristos și împreună ostentor în cele ale slujirii lui Dumnezeu și oamenilor.

Iar noi toți, înlăcrămați dar puternic încrezători în milostivirea Părintelui ceresc, ne plecăm genunchii și smeriți cerem Părintelui îndurărilor să primească sufletul celui mutat de la noi în „corturile dreptilor“, în „sînul lui Avraam“ și „cu dreptii să-l numere“.

Veșnică să-i fie pomenirea, iar memoria binecuvîntată !

În numele Eparhiei păstorite vreme de peste două decenii de defunctul ierarh a luat cuvîntul Prea Sfințitul Episcop *Teofil* al Vadului, Feleacului și Clujului, care a spus următoarele:

Să-mi fie îngăduiț ca în numele clerului și al credincioșilor din Eparhia ortodoxă a Clujului — pe care marele ierarh Nicolae Colan a păstorit-o cu aleasă vrednicie vreme de 20 de ani — și în numele meu personal, să aduc un ultim omagiu de recunoștință, o ultimă sărutare de mîină celui ce astăzi se îndepărtează trupește dintre noi.

Se îndepărtează trupește numai, pentru că ținuta sa de arhi-păstor iubitor de oameni care tuturor toate s-a făcut, viețuirea sa pilduitoare de creștin mult răbdător, rămîne pentru noi ca o dîră de lumină vie și nepieritoare.

Propovăduirea sa neobosită cu scrisul și cu graiul, dar mai cu seamă exemplul său de înaintestătător sobru, demn, larg înțelegător și nepărtinitor, exemplul său de înaintemergător înțelept și chibzuit, au săpat albie adîncă, largă în sufletele păstoriiților săi mari și mici. În această albie apele vii ale Evangheliei și ale tainelor lui Hristos au curs cu îmbelșugare și roditoare.

Unul dintre marii tâlcuitori ai vieții Domnului nostru Iisus Hristos a spus că viața Sa întreață — înțeleg, viața Fiului Omului — a fost o neîntreruptă cruce și mucenicie.

Într-o anumită măsură se poate spune și despre cel ce a fost Mitropolitul Nicolae Colan că și viața sa a fost un șirag lung de osteneli, de încercări și suferințe grele purtate cu răbdare și cu nădejde în cuvîntul Stăpînului, care a făgăduit: „întru răbdarea voastră veți dobîndi sufletele voastre“ (Luca 21, 19).

Oricît de mult l-am prețuit și l-am iubit pe virtuosul și distinsul decedat, nu ne este îngăduiț să plîngem cu amărăciune

pierderea lui, ca și când n-am avea nădejde în dobîndirea bună-tăților celor pregătite nouă de la întemeierea lumii. Ci după cum pînă în prezent l-am ascultat și am privit cu admirație smerita sa răbdare mult grăitoare, să-l ascultăm și astăzi când măritul vlădică Nicolae Colan ne mîngîie și ne vestește: „Acum m-am odihnit și am aflat ușurare multă. Că m-am mutat din stricăciune și m-am dus la viață, Doamne, slavă Ție“.

În fața acestei încunoștințări, preoții, călugării și credincioșii din Eparhia Clujului, alături de mine, se roagă cu căldură: „Doamne Iisuse Hristoase, Dumnezeuul nostru, așa să fie. Amin!“

În numele Institutului Teologic de grad Universitar din Sibiu — căruia neuitatul nostru Arhipăstor i-a fost profesor, rector și ocrotitor vreme de aproape o jumătate de veac — a vorbit Înalt Prea Cuviosul Arhimandrit Profesor Dr. *Nicolae Mladin*, spunînd următoarele:

Profesorii, studenții și slujitorii Institutului Teologic de grad Universitar din Sibiu, cu sufletele îndoliate, aduc cuvînt de cin-stire deosebită, dragoste și recunoștință la catafalcul Înaltului Arhipăstor, ca mărturie a legăturii lor spirituale nestinse cu Dascălul și Ierarhul pilduitor, ocrotitor și îndrumător. Căci dascăl și ierarh pilduitor și îndrumător a fost în tot timpul activității sale ca profesor și rector al Academiei Teologice „Andreiane“, ca vlădică la Cluj și mitropolit al Ardealului, ca teolog luminat în gînd și cuvînt, ca om de cultură, animator și scriitor. Prin adîncimea și limpezimea gîndirii și prin frumusețea limbii cu nimb de caزانie și de cronică străbună, Mitropolitul NICOLAE continuă șirul marilor ierarhi cărturari, ctitoritori de carte și teologie ortodoxă română și de limbă și literatură românească, cum au fost mitropoliții Simion Ștefan de la Bălgărad, Varlaam și Dosoftei de la Iași, Antim Ivireanul de la București, mai tîrziu Andreiu Șaguna și Nicolae Bălan.

Desigur, atenția lui și strădaniile lui s-au îndreptat mai ales spre cultura teologică, bisericească. Ca student al acestui Institut Teologic și ucenic al profesorilor Nicolae Bălan, Silviu Dragomir ș.a. și-a agonisit o frumoasă pregătire teologică, pe care a completat-o prin studii de specializare neotestamentare la Universitatea din Berlin. Tînrul profesor a ilustrat catedra de Noul Testament de la Academia Teologică „Andreiană“ vreme de 14 ani, deschizînd studenților teologi bogățiile inepuizabile ale Evangheliei Domnului și arătînd totodată răsfrîngerile ei în actualitate. El n-a făcut „teologie pentru teologie“, ci „teologie pentru

viață". Așa a sădit în cugetul ucenicilor săi convingerea că Cuvîntul lui Dumnezeu nu e literă moartă pe care o disecă exegeții, ci este cuvînt veșnic viu, izvor nesecat de viață nouă și pentru credincioșii de azi. Astfel e semnificativ faptul că într-o epocă frământată de probleme sociale și naționale, teologul Nicolae Colan a dat la iveală studiul exegetic „Sf. Pavel către Filimon“, cu subtitlul „Creștinismul și sclăvia“ (Sibiu, 1925) și altul despre „Cartea Sfîntului Apostol Pavel către Efeseni“ (Sibiu, 1929), în care Apostolul pune problema Bisericii și a popoarelor lumii. Aceeași legătură cu actualitatea o atestă și traducerea în 2 volume a cărții lui Fr. W. Foerster: „Hristos și viața omenească“ (Sibiu, 1925). Tocmai de aceea, profesorul teolog n-a împărtășit studenților numai cunoștințe, ci și viață, suflet din sufletul lui, exercitînd asupra lor o adîncă acțiune educativă.

Lucrarea teologică, prin care își „îmbrăca apostolatul în haina veacului“ (cum mărturisea în 1936), o continuă în sînul preoțimii și credincioșilor ca secretar al Asociației clerului „Andrei Șaguna“, ca redactor al Anuarului Academiei Teologice, al „Revistei Teologice“, colaborator la „Telegraful Român“ și alte foi bisericești, îndrumător al colecțiilor „Problemele Vremii“, „Biblioteca Bunului Păstor“, „Seria Teologică“ și „Seria Didactică“, în care teologia luminează problemele actuale ale Bisericii. Sute de studii și articole mărturisesc despre prezența lui vie și continuă în viața noastră bisericească, cu tangențe sociale și naționale române.

Dar dascălul teolog, scriitorul și ierarhul NICOLAE COLAN n-a fost numai un om de cultură teologică, ancorată în actualitate, ci și un om de litere, un om de vastă cultură, deschis față de cuceririle științei și de realizările artistice din trecut și prezent. Crescut în mediul cultural românesc din Brașov și Sibiu și în atmosfera de cultivare a talentelor și de însuflețire pentru limba și literatura română, pentru muzica și artele române de la Liceul „Andrei Șaguna“ și de la Institutul Teologic, tînărul liceist și student a avut posibilitatea să-și manifeste de timpuriu atracția spre literatură, împreună cu colegii săi, dintre care amintim pe: Lucian Blaga, academicianul profesor Andrei Oțetea și prof. univ. D. D. Roșca, membru corespondent al Academiei Republicii Socialiste România. Astfel, prezintă o nuvelă la Societatea de lectură a liceului, ca mai tîrziu să publice un foileton literar în „Gazeta Transilvaniei“ (1915). Urmînd Facultatea de

Litere la Universitatea din București, și-a luat licența, fiind premiat pentru teza inedită: „Stilul lui Dimitrie Cantemir în scrierile lui românești”, ca semn al preferinței pentru vechile scrieri, pentru cronicari, a căror limbă înțeleaptă îl fermeca. Profesorul de teologie va sprijini încercările literare ale studenților lui, va stimula în scris pe cei talentați, ca mai târziu, între anii 1940—1944, vlădica NICOLAE să polarizeze — ca ocrotitor — activitatea literară și culturală a românilor din Transilvania de Nord. Tipărirea NOULUI TESTAMENT DE LA CLUJ în 1942 într-o nouă tălmăcire, ce păstrează „mireasma cea dulce a graiului bătrânesc”, apăsarea nu numai ca un fapt însemnat pentru Biserică, ci și pentru poporul român, după asemănarea NOULUI TESTAMENT DE LA BĂLGĂRAD și a BIBLIEI LUI ȘAGUNA. În tot ce a scris — fie teologie, fie articole în reviste și ziare — ierarhul cărturar s-a dovedit un condeier cu simțul frumosului, cu gust literar.

Avînd în biserica din satul natal icoanele pictorului Mișu Pop, cunoscînd pictura lui Smighelschi și alte opere, tînărul, apoi profesorul și ierarhul, a știut să prețuiască la adevărata valoare arta românească. De aceea, fondator și redactor al revistei „Viața Ilustrată”, a căutat să formeze la cititori și simțul artistic prin reproduceri de opere de artă și articole. O caldă prețuire a arătat și muzicii românești. O dovedesc cu prisosință Cuvîntul lui la sărbătorirea semicentenarului marelui compozitor român George Enescu și calitatea de președinte al Reuniunii de muzică „Gh. Dima” din Sibiu. Trebuie să amintim și conferințele ținute în cadrele Astrei, ca membru în Comitetul de conducere și popularizarea cărților Astrei, pregătirea programelor culturale ale Reuniunii culturale și naționale a meseriașilor români, conferințele de la ședințele literare ale Reuniunii, al cărei președinte a fost. Pentru bogata activitate culturală și națională, vlădica NICOLAE a fost în trecut membru al Academiei Române, iar actuala ocîrmuire l-a cinstit cu Ordinul „Steaua Republicii Socialiste România”.

Intristată asistență,

Și numai din aceste simple creionări ies la lumină teologul, condeierul și omul de cultură, care constituiau în personalitatea lui echilibrată un întreg unitar, personalitate creatoare în necontenit contact cu realitate. De aceea, ierarhul cărturar, preocupat nu numai de probleme teologice, ci și de probleme sociale, națio-

nale și culturale, și-a găsit locul firesc lângă popor, atunci când poporul a pornit să-și făurească o viață nouă, de nestăvilit progres material și cultural, — și a îndrumat Institutul Teologic, teologia noastră, preoțimea și credincioșii atât pe făgașul adevărului lui Hristos — care este iubire, dreptate și pace — cât și pe făgașul Ortodoxiei românești, legată de-a lungul veacurilor de destinele poporului român.

Se cuvine dar, ca acum, în clipa despărțirii, să aducem — după cuvîntul Sfîntului Apostol Pavel — Celui ce s-a ostenit nu numai cu „buna cîrmuire“, ci și „cu cuvîntul și cu învățătura... îndoită cinstire“ (I Tim. 5, 17). Să urmărim pilda lui, să păzim îndreptările lui și să rugăm pe Dumnezeu luminilor și al înțelepciunii să-l așeze în ceata sfinților vlădici ortodocși români din trecut, slujitori ai Bisericii strămoșești și ai poporului român de pe aceste plaiuri.

Veșnică să-i fie pomenirea !

Institutul Teologic de grad Universitar din București a adus omagiul său mișcător prin Prea Cucernicului Rector Dr. *Nicolae I. Nicolaescu*. Prea Cucernicia Sa a spus următoarele:

Intristată asistență,

Exprim, cu profundă durere, omagiul Institutului Teologic de grad Universitar din București pentru acela care a fost eruditul profesor de Noul Testament la Academia Teologică „Andreiană“ din Sibiu, vrednicul și neuitatul episcop al Vadului, Feleacului și Clujului și bunul Arhiepiscop de Alba Iulia și Sibiu și Mitropolit al Ardealului, regretatul Nicolae Colan.

Exprim, din adîncul inimii, omagiul Consiliului profesoral al Institutului Teologic din București pentru omul, teologul, ierarhul și cărturarul care și-a consacrat întreaga activitate afirmării spiritualității noastre ortodoxe, promovării vieții noastre bisericești, cultivării bunelor relații de frățietate între naționalitățile și cultele conlocuitoare și slujirii culturii noastre naționale la catedră, de pe amvon, în viața publică și în graiul tiparului.

Pentru Arhipăstorul care a știut să-și slujească, cu pilduitoare credincioșie, Biserica și Patria, dăruindu-se cu jertfelnicie păstrării credinței strămoșești; afirmării prezenței bimilenare, neîntrerupte și precumpănitoare, a neamului românesc pe pămîntul sfînt al Ardealului; întăririi unității naționale a poporului

nostru, înfloririi Patriei noastre scumpe și apărării Păcii în lume.

Părintele luminilor să-l odihnească în ceata celor de-a pururi bine plăcuți Lui, dându-i cununa cea neveștejită a slavei cerești și veșnică să-i fie pomenirea și cinstea în sanctuarul sufletului românesc.

Cullele protestante din țara noastră și-au exprimat participarea la doliul Bisericii Ortodoxe Române prin graiul Eimănței Sale Domnului Episcop reformat *Iuliu Nagy*, din Cluj, care a spus următoarele:

În numele Sfintei Biserici Reformate din Republica Socialistă România și a celorlalte Biserici Protestante, am venit să exprim adîncă durere a inimilor noastre cu prilejul încetării din viață a marelui chiriarh al Bisericii Ortodoxe Române, Înalt Prea Sfințitul NICOLAE, Mitropolitul Ardealului.

Pătrunși de sfîntul duh al iubirii, depunem o mărturie sinceră despre darurile bogate duhovnicești ale eruditului bărbat al științelor teologice, care a devenit cunoscut în toate Bisericile protestante;

despre marele luptător al *ecumenismului*, nu numai în sînul cultului ortodox, dar și în cadrul tuturor cultelor creștine;

despre distinsul reprezentant al năzuințelor nobile naționale;

despre cel ce a luptat și luptă pentru un viitor fericit în scumpa noastră Patrie, Republica Socialistă România;

și, în sfîrșit, despre păstorul duhovnicesc al poporului credincios, el fiind în întreaga sa viață și activitate un ziditor neclintit al frăției poporului român și naționalitățile conlocuitoare, al iubirii între toate limbile și confesiunile, precum și al păcii trainice între și peste hotarele scumpei noastre patrii.

Noi, în special, ca reprezentanți ai cultelor protestante din Cluj și Sibiu, sediile răposatului chiriarh al Bisericii surori Ortodoxe Române, avem și motive concrete să aducem un omagiu și mai călduros lîngă acest catafalc, mărturisind că Înalt Prea Sfințitul Mitropolit NICOLAE în timpurile cele mai grele a dat o dovadă măreață a iubirii frățești creștine, cu care personalitatea sa nobilă va fi imprimată în sufletele noastre pentru totdeauna.

Aceste pilde concrete le-am păstrat și le vom păstra ca îndrumări prețioase în legăturile noastre ecumenice.

În marea pierdere a Bisericii Ortodoxe Române și adînc pătrunși de valorile excepționale ale Mitropolitului NICOLAE,

aducem un ultim rămas bun, cu rugăciunea caldă a inimilor noastre: Milostivul Dumnezeu, care este Tatăl, Fiul și Sfântul Duh, să-i binecuvinteze amintirea între noi și să-i dăruiască odihnă veșnică în împărăția Sa dumnezeiască!

Cu aceste sentimente curate, zicem cu Mîntuitorul nostru Iisus Hristos: „Eu sînt învierea și viața. Cel ce crede în Mine, chiar de va muri, va trăi” (Ioan 11, 25).

Consiliul eparhial al Arhiepiscopiei ortodoxe române de Alba Iulia și Sibiu, prin graiul Părintelui Vicar arhiepiscopesc *Tr. Belascu*, a încheiat șiragul cuvîntărilor rostite în Catedrala mitropolitană. Prea Cucernicia Sa a spus următoarele:

„Eu sînt păstorul cel bun,
Păstorul cel bun, sufletul său și-l pune
pentru oi”.

(Ioan 10, 11)

Domnule Secretar General,
Înalt Prea Sfințiți Părinți Mitropoliți,
Prea Sfințiți Părinți Episcopi,
Îndurerată familie și
Onorată asistență,

Sînt abia 3 săptămîni de cînd am petrecut la cele veșnice pe fostul arhiereu vicar al Arhiepiscopiei noastre și iată că acum jale mare ne încearcă, pentru că de data aceasta ne părăsește însuși Arhipăstorul și Părintele nostru Mitropolit Nicolae Colan.

Este greu ca într-un cuvînt de durată minuterelor să poți cuprinde și caracteriza viața și activitatea atît de prodigioasă a Înalt Prea Sfinției Sale Mitropolitul Nicolae Colan.

A fost profesor și rector îndrăgit.

A fost un adevărat cărturar, îndrăgostit de slova străbună cu mlădieri de cronicar.

A fost un înflăcărat patriot. Dar despre toate acestea au grăit antevorbitorii mei.

Pentru noi, cei din Arhiepiscopia Sibiului, Înalt Prea Sfinția Sa Mitropolitul Nicolae Colan a fost mai presus de toate Păstorul nostru bun, care nu și-a cruțat timpul, nici sănătatea, rămînînd în mijlocul turmei pînă la ultima suflare.

Prin faptă, viață și moarte s-a dovedit a fi următor vrednic al Păstorului veșnic, Iisus Hristos, care a spus, caracterizînd pentru totdeauna misiunea adevăratului păstor de suflete: „Eu sînt Păstorul cel bun, Păstorul cel bun, sufletul său și-l pune pentru oi”.

Nu s-a sustras din mijlocul îndatoririlor vieții, din frământarea împreună cu misiunea mare și grea a conducerii Eparhiei, ci a rămas în slujba Bisericii și credincioșilor pînă cînd i s-a deschis poarta morții. Se potrivesc aci cuvintele marelui Nicolae Iorga: „Pentru a ieși din viață, din îndatoririle vieții nu e decît o singură poartă: a morții. Dar pînă atunci să fii cu orice risc al celorlalți — cît poți mai mult și cu cît mai multă bucurie. Va veni o vreme cînd vei trăi numai printr-înșii, prin cei pentru care te-ai jertfit“.

Înalt Prea Sfinția Sa Mitropolitul Nicolae Colan și-a încununat activitatea de Mitropolit al Ardealului cu cea mai frumoasă realizare, dîndu-i Catedralei noastre mitropolitane frumos veșmînt de pictură nouă.

Așa a fost întreaga viață a Înalt Prea Sfinției Sale Mitropolitului Nicolae Colan: o dăruire în dragoste pentru Biserică și Neam, aceasta constituind idealul vieții sale. Și pentru acest ideal a îndurat totul, dureri fizice și morale. A răbdât — doar dragostea mult rabdă. A răbdât supărări chiar și de la noi, fiii săi — copiii adeseori supără pe părinți. A iertat mult pentru că a iubit mult, pînă în clipa cînd Domnul vieții și al morții i-a deschis poarta de intrare în veșnicie.

S-a născut la 28 noiembrie 1893 în comuna Arpătac, azi Araci din Țara Bîrsei, ca fiu al unor țărani cu casă grea și cu stare materială modestă. Părinții trebuiau să muncească mult căci „pogoanele de pămînt erau mai puține la casă decît pruncii“, cum avea să mărturisească în cuvîntarea de alegere ca Arhiepiscop și Mitropolit, în 1957.

În casă: atmosferă creștină, ortodoxă și trează conștiință românească. Școala primară a făcut-o în satul natal. Liceul, la Sf. Gheorghe și apoi la Liceul „Andrei Șaguna“ din Brașov, pentru ca după maturitate să intre ca student la Institutul Teologic din Sibiu.

Peste tot a fost un școlar eminent, cu reale calități personale și rîvnă de pregătire temeinică.

A fost un înflăcărat, — ca toată generația lui, — de idealul unirii tuturor românilor în aceeași Patrie. Trece munții Carpați la București, unde-și ia licența în litere. A cunoscut amarul retragerii în Moldova, lucrînd acolo intens pe tărîmul cultural național.

După alipirea Ardealului la Patria-mamă, în toamna anului 1920 a fost chemat de pururea pomenitul Mitropolit Nicolae Bălan în slujba de secretar al Arhiepiscopiei Sibiului.

Același mitropolit, care-l cunoștea și prețuia, l-a trimis apoi la studii de specializare la Universitatea din Berlin.

După întoarcere, a funcționat ca profesor la catedra de studiul Noului Testament de la Academia Teologică din Sibiu.

Între anii 1928—1936 a fost rector al aceluiași Institut.

În anul 1934 a fost hirotonit întru preot, iar în 1936 a fost ales cu mare însuflețire episcop al Clujului.

În sesiunea ei din mai 1942, plenul Academiei Române de atunci l-a ales membru titular, chemându-l să ocupe locul rămas văduvit prin moartea prematură a marelui nostru diplomat Nicolae Titulescu, iar ocîrmuirea actuală de stat l-a distins cu ordinul Steaua Republicii Socialiste România și medalii.

La 23 mai 1957 — cu unanimitatea voturilor exprimate — a fost ales Arhiepiscop de Alba Iulia și Sibiu și Mitropolit al Ardealului, urmînd în scaun Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Dr. Iustin Moisescu, trecut la cîrma Mitropoliei Moldovei și Sucevei.

În tot timpul păstoririi și arhipăstoririi sale Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae Colan a fost un ierarh patriot în accepțiunea completă a cuvîntului, făgăduind solemn și ferm cu ocazia investiturii, „credința neclintită” Patriei noastre dragi Republica Socialistă România, făgăduință pe care a dus-o la îndeplinire cu cuvîntul și cu fapta.

A fost unul dintre vechii și prețuiții ecumeniști activi ai Bisericii noastre, cu bune și întinse legături personale în acest domeniu.

A întreținut tot timpul atît la Cluj cît și la Sibiu, relații cordiale de colaborare interconfesionale cu toți reprezentanții celorlalte culte din Ardeal pe care i-a prețuit și stimat.

În curînd intrăm în săptămîna mare a Patimilor Domnului, a despărțirii Lui de ucenicii Săi.

Parcă auzim cuvintele de despărțire învăluite în atîta duiosie și dragoste și totuși pline de îmbărbătare și nădejde:

„Să nu se tulbure inima voastră”.

„Eu te-am proslăvit Părinte pe pămînt, lucrul ce mi-ai dat să fac, l-am făcut”.

„Eu vin la Tine Părinte Sfinte, pe cei ce mi i-ai dat, păzește-i, în numele Tău”.

„Rămîneți în dragostea mea”.

Sînt crîmpee din rugăciunea Domnului pentru ucenicii Săi înainte de moartea Sa. Acesta este și testamentul de dragoste al

Arhipăstorului nostru Mitropolit Nicolae Colan pentru toți fiii Arhiepiscopiei Sibiului.

Nu putem în aceste clipe să nu ne gândim la ființa delicată, care în tăcere, discret, fără ostentație s-a devotat total, peste limitele omenescului, grijii de fiecare zi și noapte, aducînd alinare și mîngîiere în lunga suferință a iubitului său unchi și Arhipăstor al nostru. I-a fost nu numai nepoată deotată, ci și soră și mamă.

Pentru toate acestea Consiliul Arhiepiscopesc prin mine aduce acest cuvînt de mulțumită și recunoștință.

În numele Consiliului Arhiepiscopesc, al clerului și credincioșilor din întreaga Arhiepiscopie aducem ultimul omagiu Părintelui nostru iubit, rugînd pe bunul Dumnezeu să-i facă parte de învierea veșnică întru împărăția Sa. Amin.

Cuvîntările au făcut o vie impresie asupra ascultătorilor, vădînd înalta cinstire care i s-a dat — în viață și după ce a trecut pragul vieții acesteia — pururea pomenitului nostru Arhipăstor, Arhiepiscopul și Mitropolitul NICOLAE COLAN.

Familia și apropiații defunctului ierarh i-au dat sărutarea din urmă. După aceea, sicriul a fost acoperit și purtat pe umeri de preoți în odăjdii în îndătinata înconjurare a Catedralei.

PE DRUMUL DIN URMA

S-a format apoi cortegiul funebru. Trei studenți teologi purtau Sfînta Cruce pentru mormînt. Trei preoți purtau perna de catifea vișinie cu ordinele și decorațiile defunctului ierarh. Corul studenților teologi deschidea calea soborului înalților ierarhi și al preoților slujitori. Urma apoi carul mortuar (platformă auto), pe care fusese așezat între coroane de flori sicriul străjuț de patru preoți în epitrahil. După carul mortuar urma familia și asistența.

Cortegiul funebru a străbătut în cadență de procesiune Strada 1 Mai, Piața Republicii, Strada Nicolae Bălcescu și Piața Unirii. Mii de credincioși — înfruntînd vremea mohorîtă și ninsoarea — au apărut pe traseu spre a-și lua un ultim rămas-bun de la neuitatul nostru Arhipăstor.

Incadrat de un convoi nesfîrșit de mașini și autobuze, carul mortuar cu rămășițele pămîntești ale celui ce a fost Arhiepiscopul și Mitropolitul NICOLAE COLAN a părăsit apoi pentru totdeauna orașul de reședință al Mitropoliei Ardealului, îndreptîndu-se spre sălașul de veșnică odihnă de la Rășinari.

Ninsoarea s-a potolit și apoi a încetat cu totul. Pădurea Dumbrava — în care Arhipăstorul nostru decedat petrecea bucuroș, aproape zi de zi, clipe de destindere — era cufundată în albul strălucitor al unei zăpezi copioase. Albi erau și munții, din creștet și pînă la poale. Albită era și comuna Rășinari. Parcă s-ar fi pregătit anume, toate, să-l primească „în veșminte albe” (Apoc. 7, 13), ca sufletul său curat și bun.

„S-a făcut tăcere în cer” (Apoc. 8, 1) cînd cortegiul funebru a oprit în preajma Bisericii mari din Rășinari, întîmpinat fiind de Preoții-parohi și de un mare număr de credincioși.

Sicriul a fost purtat cu ceremonialul cuvenit la mormîntul proaspăt săpat lîngă mausoleul marelui Mitropolit Andreiu Șaguna.

După săvîrșirea rugăciunilor de încheiere a slujbei prohodului, a luat cuvîntul Prea Cucernicul Protopop al Brașovului, Dr. *Vasile Coman*. În numele preoțimii din Arhiepiscopie și al foștilor studenți ai regretatului ierarh, P. C. Sa a spus următoarele:

În clipa grea a despărțirii de Înalt Prea Sfințitul nostru Mitropolit Nicolae Colan, îmi revine dureroasă sarcină să exprim simțămintele de fiiască recunoștință ale preoțimii din Arhiepiscopia de Alba Iulia și Sibiu, pentru tot ceea ce a însemnat pentru noi.

Vremea, solidarizîndu-se cu noi, și-a oprit bucuria primăvăratecă, cerne picuri de durere pentru marele dispărut și cristale imaculate de zăpadă, semnul recunoștinței ce i se cuvine.

Doresc ca graiul meu să tîlmăcească toată durerea pe care o simte preoțimea Mitropoliei Ardealului la această mare pierdere.

Înalt Prea Sfinția Sa a fost profesor al celor mai mulți preoți din Ardeal și vreme de trei decenii păstor bun și înțelept al credincioșilor din două eparhii ardelene.

Faptul că preoțimea a reușit în acest timp să-și cinstească misiunea, să împlinească voia lui Dumnezeu și vrerea poporului nostru, se datorește în mare măsura sufletului mare și minții luminate a Mitropolitului Nicolae Colan. El a iubit-o, a fost aproape de ea în toate împrejurările, a sădit în sufletul ei conștiința răspunderii și a povățuit-o să fie mereu la datorie în îndeplinirea rostului sacerdotal și cetățenesc.

Slujitorii altarelor nu pot uita minunatele sale lecții de N.T. Își vor aminti mereu îndemnul de a îndrăgi „cartea”, simbol al progresului omenesc și îndemnul de a cinsti „felonul”, simbol al slujirii lui Dumnezeu.

A fost înzestrat cu alese însușiri de cîrmuitor sufletească al credincioșilor și de apărător neînfriecat al ființei și dreptății neamului său.

A făcut „casa înțelepciunii” în inima sa. Cînd a ajuns în Scaunul marilor săi înaintași, clerul și credincioșii Mitropoliei Ardealului au socotit împlinite cuvintele Scripturii: „Șezut-a înțelepciunea pe tronul ei”.

Am avut fericitul prilej să fiu în mai multe rînduri împreună cu Înalt Prea Sfinția Sa. Ceeace m-a impresionat în chip deosebit în toate convorbirile a fost seninătatea și bunătatea inimii lui, optimismul său robust, pe care nu l-a putut birui nici o suferință trupească și sufletească.

Era în stare să zîmbească în mijlocul celor mai grele dureri fizice, iar ochii lui galeși, fermecătorii lui ochi, au păstrat seninul și în clipele în care priveau spre lumea de dincolo de zare.

Vorbea rar și puțin. Era în stare să asculte ceasuri întregi. Dar cînd vorbea, cuvîntul său era ca o sentință, ca un bloc de marmoră desprins dintr-un munte.

În mintea lui era o comoară de înțelepciune. De cînd boala i-a îngrădit putința de a vorbi, fruntea — ca o boltă de cer — găzduia o minte și mai pătrunzătoare a realităților.

Cinstitor de înaintași, păstrător de datini și legi, prieten nedespărțit al dreptății și păcii, constructor de suflete echilibrate, dăltuitor de limbă în haină cronicărească, iubitor de armonii și frumuseți, prețuitor al prezentului cu marile lui realizări, era cu gîndul și privirea mereu îndreptate spre zările luminoase ale geniului românesc.

A dăruit Teologiei cărți de aleasă ținută. Preoților și credincioșilor le-a dăruit N. T. de la Cluj și cartea de rugăciuni, poate cel din urmă dar ieșit din pana sa măiastră. Pe sine s-a dăruit întreg neamului, a cărui dreptate a vestit-o și a apărut-o cu totală abnegație.

A ctitorit în comuna natală, Araci, o biserică nouă, cît o catedrală. Biserica Sf. Nicolae din Scheii Brașovului, în care s-a rugat ca elev, îi va păstra amintirea pentru hotărîrea de a scoate la lumină comorile culturale, zămislite veacuri de-a rîndul în mintea și inima slujitorilor ei. Această inițiativă a fost îmbrățișată și sprijinită cu largă înțelegere de către Departamentul Cultelor și conducerea Statului nostru. Astăzi, Muzeul-Arhivă și Biblioteca bisericii Sf. Nicolae din Schei este un adevărat altar al vredniciilor românești, o mărturie neîndoioasă a unității și

permanenței poporului român de pe ambele versante ale Carpaților.

Dar, mi se pare că dimensiunea copleșitoare a personalității Mitropolitului Nicolae Colan a reliefat-o răbdarea mucenicească cu care a purtat suferința, biruind-o cu o nelipsită credință în Dumnezeu și cu o nescăzută iubire față de patrie.

Cu ani în urmă, înainte de a fi bolnav, m-a luat la plimbare pe aleea de la poalele Tîmpei din Brașov. Ajunși la o bancă, mi-a zis: „Pe banca aceasta am șezut cînd m-am pregătit pentru maturitate”. (Făcuse liceul la vestita școală din Brașov, care purta numele mitropolitului Andrei Șaguna).

A fost coleg de clasă cu Lucian Blaga, Andrei Oțetea, Horia Teculescu și alți făclieri de mai tîrziu ai culturii românești.

„Dar vezi, — adăugă într-un tîrziu, — nu mai sînt lîngă ea brazii aceia mari de odinioară.” Apoi a început să-mi spună cuvintele poetului Octavian Goga, atît de îndrăgit:

„Cad rînd pe rînd brazi, din pădurea de brazi a Ardealului”.

Da! Așa a fost cu brazii de la poalele Tîmpei și de pe crestele Carpaților. Acum însă, a căzut un brad mare din muntele Sionului Mitropoliei Ardealului: bradul vieții Mitropolitului Nicolae Colan, sub care s-au adăpostit vrerile și nădejtile unui popor ce își îndeplinește drept și neabătut chemarea spre progres și libertate.

Înalt Prea Sfințite Părinte,

La plecarea dintre noi, preoțimea Mitropoliei Ardealului se pleacă smerit în față chemării Părintelui Ceresc, care cu a Sa înțelepciune toate le chivernisește. Vă mulțumește, prin rostul meu, pentru toată zestrea spirituală ce i-ați dăruit, pentru marea Voastră dragoste și bunătate pe care ați împărtășit-o și pentru măreața pildă a vieții pe care o lăsați sufletelor noastre.

Odihniți în pace, lîngă marele Arhiereu Andrei, lîngă blîndul Arhiereu Vasile, lîngă vrednicul protopop Emilian, lîngă mormintele vrednicilor credincioși rășinăreni.

Pilda vieții I. P. Sf. Voastre să fie nemuritoare și rodnică peste veacuri, în inima unui popor care v-a iubit și prețuit.

După aceea, patru membri ai Consiliului parohial, în costume românești, au coborît sicriul în mormînt. Se auzeau plînsese înnăbușite — mai ales din grupul familiei — și mulți ochi jucau în lacrimi. În aer plutea atmosfera de îndurerată reculegere pe care o întretăia, discret și stîns, creștinească urare: „Dumnezeu să-l odihnească în pace”!

Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Iustin a făcut rînduita pecétluire a mormîntului, pînă la învierea deobște.

Cu acestea, punerea în mormînt — după străvechea rînduială creștinească — a osemintelor Arhiepiscopului și Mitropolitului NICOLAE COLAN al Ardealului, era încheiată. Oficialitățile, participanții la funeralii, asistența, s-au îndreptat spre Sibiu.

Domnișoara Elena Leucă Colan, împreună cu Doamna și Părintele Profesor Grigorie Marcu și cu una din rudenii, au rămas în preajma mormîntului pînă sub-seară. Meșteri pricepuți, de mai-nainte rînduiți, au turnat deasupra sicriului un planșeu de beton, iar deasupra au așezat lespeda de mormînt.

Coroanele au fost rînduite cu evlavie de jur-împrejurul mormîntului, — înafară de cinci dintre ele, care dintr-o delicată inițiativă au fost depuse în mausoleul învecinat: omagiu postum din partea Mitropolitului NICOLAE COLAN al Ardealului, adus Mitropolitului ANDREIU ȘAGUNA, restauratorul Mitropoliei ortodoxe române a Ardealului.

Lespedea mormîntului poartă trei plăcuțe de marmură albă, așezate vertical. Pe prima din ele este gravată mitra arhierască. Pe a doua este săpată Sfînta Cruce. Pe a treia -- inscripția:

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

NICOLAE COLAN
Mitropolitul Ardealului
1893—1967

„RĂMII CU NOI...”

(Luca 24, 29)

După înapoierea de la Rășinari, la reședința mitropolitană și în sala de mese a Institutului Teologic Universitar, a avut loc obișnuita „pomeană”, după datina Bisericii noastre ardelen. Participanților li s-au servit gustări de post.

Seara, „pomeana” a fost repetată, special pentru studenții teologi, căroră și rectorul Institutului, și familia defunctului ierarh le-au adus mulțumiri pentru osîrdia cu care au dat ajutor la buna desfășurare a funeraliilor.

Astfel a luat sfîrșit punerea în mormînt a celui ce a fost Arhiepiscopul și Mitropolitul NICOLAE COLAN al Ardealului.

... Cu ea, s-a sfîrșit un capitol de seamă din istoria Bisericii ortodoxe ardelen: luminoasa arhipăstorie a unui ierarh de talie excepțională.

În înfăptuirile sale de durată, el însuși rămîne cu noi cu toți, călăuzindu-ne înțelepțește năzuințele pe căile devotamentului față de Ortodoxia românească și ale dragostei neprecupețite față de Patria noastră înfloritoare.

Dumnezeu să-l odihnească în pace și să-i ridice urmaș la nivelul marilor îndatoriri bisericești și patriotice care îl așteaptă să le îndeplinească!

*

TELEGRAME DE CONDOLEANȚE

ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ DE ALBA IULIA ȘI SIBIU

Strada 1 Mai nr. 35

Sibiu

Cu profund regret am luat cunoștință de pierderea grea pe care o încercați prin încetarea din viață a Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Dr. Nicolae Colan, conducătorul Mitropoliei Ardealului, arhiepiscop de Alba Iulia și Sibiu.

Prin moartea sa neașteptată Biserica Ortodoxă Română pierde un mare ierarh, un patriot înțelept și un îndrumător înflăcărat al credincioșilor și preoților pe calea sprijinirii muncii constructive a poporului nostru pentru înflorirea Patriei și întărirea păcii între popoare.

Vă transmitem sincerele noastre condoleanțe.

Secretar General al Departamentului Cultelor
D. DOGARU

*

CONSILIULUI EPARHIAL AL ARHIEPISCOPIEI
DE ALBA IULIA ȘI SIBIU

Strada 1 Mai 24

Orașul Sibiu

Încetarea din viață a Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae Colan al Ardealului ne-a îndurerat profund pe noi și pe toți ierarhii Sfințitului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

Prin moartea sa regretăm pierderea unui învățat dascăl de teologie ortodoxă, a unui bun păstor nedespărțit de turma sa cuvântătoare nici în clipele cele mai grele, a unui luminat ierarh meșter în cuvânt și cumpănit în faptă, închinat în întregime slujirii Bisericii și Patriei după exemplul ilustrațiilor săi înaintași în scaunul istoric al Mitropoliei Ardealului.

Cu simțămîntul acestei grele pierderi împărtășim Consiliului Arhiepiscopiei de Alba Iulia și Sibiu și Dumneavoastră, întregului cler și tuturor credincioșilor ortodocși ai Transilvaniei

creştineşti mîngîieri, rugînd pe milostivul Dumnezeu să așeze sufletul iubitului lor Arhipăstor în rîndurile celor aleşi ai Săi, întru împărăţia cerurilor.

În veci să fie pomenirea lui!

† JUSTINIAN

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

*

MITROPOLIA ORTODOXĂ

Sibiu

Pe această cale Vă exprimăm sentimentele noastre de compasiune pentru pierderea încercată prin decesul Înalt Prea Sfinţiei Sale Nicolae Colan.

Sincere condoleanţe.

COMITETUL EXECUTIV

al Sfatului Popular al Regiunii Braşov

*

Către

CONSILIUL ARHIEPISCOPESC ORTODOX

Sibiu

Str. 1 Mai 24

Vă exprimăm sincere condoleanţe în legătură cu încetarea din viaţă a Arhiepiscopului şi Mitropolitului Nicolae Colan al Ardealului.

CONSTANTIN BUZDUGHINĂ

Preşedintele Comitetului executiv al Sfatului Popular al oraşului raional Sibiu

*

FAMILIEI COLAN

Oraşul Sibiu

Str. 1 Mai 24

Din toată inima luăm parte la durerea ce încercaţi prin pierderea alesului văstar al Familiei Dumneavoastră, a Înalt Prea Sfinţitului Mitropolit Nicolae Colan al Ardealului, pe care îl plîng împreună cu Familia toţi preoţii şi credincioşii ortodocşi ai Transilvaniei şi îl regretă întreaga Biserică Ortodoxă Română — şi cu dragoste părintească Vă împărtăşim creştineşti mîngîieri, rugînd pe milostivul Dumnezeu să așeze sufletul său bun întru împărăţia cerurilor.

În veci să fie pomenirea lui!

† JUSTINIAN

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

Au mai trimis telegrame de condoleanțe: Toți I. P. Sf. și P. Sf. Membri ai Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, numeroși șefi de culte din țara noastră, profesori de teologie și de seminarii teologice, protopopi, preoți și credincioși.

*

*SANCTITĂȚII SALE JUSTINIAN,
PATRIARHUL ROMÂNIEI*

București

DIN SOFIA: 27-61 3 12 25

Primită la data de 4 mai 1967.

Sfântul nostru Sinod și Noi înșine împărtășim din toată inima marea durere a Sfintei Biserici Române pentru pierderea vrednicului său Ierarh adormit întru șericire, Mitropolitul Nicolae Colan și cerem de la Hristos Domnul nostru Dătător de viață să-l odihnească în Împărăția celor drepți.

ss. † KIRIL

Patriarhul Bulgariei

*Traducere din limba franceză de
P. C. Pr. N. Cazacu*

Pentru conformitate,

Secretar, L. S. ss. indesc.

*

București, mai 1967

PATRIARHIA ROMÂNĂ

— Cabinet —

Nr. 577

*SANCTITĂȚII SALE, KIRIL,
PATRIARHUL BULGARIEI*

SOFIA — R. P. BULGARIA

Am fost foarte mișcați de participarea frățească a Sanctității Voastre și a Sfântului Sinod al Bisericii Bulgare surori la durerea Bisericii noastre Române, pricinuită de moartea Mitropolitului Nicolae Colan al Transilvaniei și ne unim cu Voi în rugăciune pioasă pentru odihna sufletului său.

Patriarhul României,

L. S. ss † JUSTINIAN

*

469

București, 17 aprilie 1967

*Bishop VICTORIN URSACHE,
19959 Riopelle, Detroit Michigan 48203*

U S A

*Mitropolitul Nicolae Colan al Ardealului decedat sîmbătă
15 aprilie STOP*

Înmormîntarea miercuri 19 STOP

Urmează scrisoare.

*Secretar,
ss. Preotul N. Cazacu*

*

PREA FERICITULUI PATRIARH JŪSTINIAN

București

032 HIGHLAND PARK MICHIGAN: 32 18 1150

Primită la data de 19. IV. 1967.

*Împreună cu Prea Fericirea Voastră și cu membrii Sfîntului
Sinod ne unim regretul și rugăciunile pentru pierderea iubitului
nostru Mitropolit NICOLAE COLAN al Ardealului.*

ss. † Episcopul VICTORIN

Pentru conformitate,

*Cabinetul Prea Fericirii Sale Părintelui
Patriarh Justinian,*

Secretar, L. S. ss. Pr. Cazacu

CUVÎNT DE LĂMURIRE

Prin Circulara nr. 2843/1967, Consiliul Eparhial al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române de Alba Iulia și Sibiu, cu adîncă durere a făcut cunoscut clerului și credincioșilor din această de Dumnezeu păzită Eparhie că iubitul și mult prețuitul nostru Arhipăstor, Arhiepiscopul și Mitropolitul Ardealului,

NICOLAE COLAN

a trecut pragul vieții acesteia în dimineața zilei de sîmbătă, 15 aprilie 1967.

Cu cîteva săptămîni înainte de a ne părăsi, cît ce am intrat în Sfîntul și Marele Post al Paștilor, regretatul nostru arhipăstor a pregătit — ca și în alți ani — îndătinatul cuvînt de învățătură creștinească hărăzit clerului și credincioșilor din Arhiepiscopia noastră de luminatul Praznic al Învierii Domnului.

Pastorala această — prin recența sa mutare întru odihna cea fericită — a devenit astfel ultimul cuvînt de povață creștinească și românească pe care ni l-a adresat, încă în viață fiind, pururea pomenitul nostru Părinte Arhiepiscop și Mitropolit *Nicolae Colan*. Ea capătă astfel semnificație și valoare de testament duhovnicesc.

Din acest considerent superior — și, totodată, profund mișcător — Consiliul Arhiepiscopesc ortodox român de Alba-Iulia și Sibiu a găsit de bine să trimită ultima Pastorală de Paști a regretatului nostru Arhipăstor, oficiilor protopopești și parohiale, spre a fi citită, după rînduială, tuturor celor ce le-a fost destinată de urzitorul ei, o dată cu acest cuvînt de lămurire și în continuarea lui.

Fie ca acest ultim cuvînt de învățătură al marelui ierarh ce-și doarme somnul de veci în mormîntul proaspăt din cimitirul parohiei Rășinari, să dea pașilor noștri vigoarea de el dorită și statornic pilduită, în umblarea noastră pe căile drepte credințe străbune ortodoxe române și în slujirea devotată a Patriei noastre înfloritoare, Republica Socialistă România.

Dumnezeu să-l odihnească în pace!

Sibiu, 22 aprilie 1967.

† NICOLAE

**Din mila lui Dumnezeu Arhiepiscop al Arhiepiscopiei Ortodoxe
Române de Alba-Iulia și Sibiu și Mitropolit al credincioșilor
ortodocși din Ardeal, Crișana și Maramureș.**

*Iubitului cler și dreptcredincioșilor noștri creștini
Har, milă și pace de la Dumnezeu - Tatăl și de la Domnul
nostru Iisus Hristos.*

„Răstignitu-te-ai cela ce ești fără
de păcat și în mormânt te-ai pus de
bunăvoie și ai înviat ca un Dum-
nezeu“.

(De la „Fericirile“ Liturghiei)

H r i s t o s a î n v i a t !

Iubiții mei fii suflatești,

Înainte cu șapte săptămîni — ca în fiecare an — Sfînta noastră Biserică dreptmăritoare ne-a chemat la postire și rugăciune mai stăruitoare, ne-a chemat la căință întru zdrobire de inimi, ne-a chemat la lepădarea „omului celui vechi“¹, năvălit în păcate, și la îmbrăcarea „omului celui nou“,² la primenire lăuntrică.

Dînd urmare chemării Bisericii, ne-am străduit fiecare din noi, după putință, să punem frîu alunecărilor noastre și „să ne curățim simțirile, ca să vedem pe Hristos strălucind cu neapropiata lumină a învierii“.³ Ne-am mărturisit păcatele sub patrafir preoțesc și ne-am împărtășit cu preacuratele Taine ale Domnului nostru Iisus Hristos. Știind unele ca acestea, cu inimi înălțate cîntăm acum: „Ieri cu Tine m-am îngropat, Hristoase, iar astăzi mă scol împreună cu Tine, Cel înviat; ieri m-am răstignit cu Tine; însuși mă preamărește, Mîntuitorule, întru împărăția Ta“.⁴

1. Romani 6, 6.

2. Efeseni 4, 24 ș. a.

3. Din Canonul Învierii, peasna 1.

4. Din Canonul Sfintelor Paști.

Iubiții mei fii sufletești,

Din bucuriile duhovnicești de care avem parte în cursul anului bisericesc, nici una nu poate fi asemănată în dulceață și strălucire cu bucuria Paștilor creștinești. Această bucurie este întru totul îndreptățită, căci prin jertfa Sa cea de bunăvoie și prin învierea cea de-a treia zi Hristos-Domnul ne-a răscumpărat din robia păcatului.

Mare a fost prețul acestei răscumpărări și din bunăvreme cunoscut de toți cei ce urechi au avut ca să audă și minte să înțeleagă graiurile proorocilor. Aceștia, de Dumnezeu însuflați fiind, cu veacuri înainte de „plinirea vremii“, au vestit că Mesia va fi dat morții în floarea vieții, va fi vîndut pentru treizeci de arginți, va avea de înfruntat pîrțile unor martori mincinoși, va îndura ocări, bătaii, scuipiri, palmuiuri și moarte. „Disprețuit și de cel din urmă dintre oameni, om de suferință și răbdător la durere — spunea Sfîntul Prooroc Isaia ⁵ — El a luat asupra-și durerile noastre și cu suferințele noastre s-a împovărat... Străpuns a fost pentru păcatele noastre și zdrobit pentru fărădelegile noastre. El a fost pedepsit pentru mîntuirea noastră și prin ranele Lui noi toți ne-am vindecat. Toți umblam rătăciți ca niște oi, fiecare pe calea noastră, și Domnul l-a copleșit pe El cu fărădelegile noastre ale tuturor. Chinuit a fost, dar s-a supus și nu și-a deschis gura Sa; ca o oaie spre junghiere s-a adus și ca un miel fără de glas înaintea celui ce-l tunde, așa nu și-a deschis gura Sa“.

Moartea lui Mesia-Hristos a fost moarte pe cruce. Sfinții Prooroci au prevestit-o, iar inima de mamă a Preasfintei Născătoare de Dumnezeu a presimțit-o în cutremurarea cu care asculta la templul din Ierusalim proorocia dreptului Simeon: „Prin sufletul tău va trece sabie“.⁶

Popoarele lumii vechi aveau oroare de răstignire. La fenicieni, cartaginezi și romani ea era arma teribilă de care se foloseau cei tari și bogați ca să-i îngrozească și stăpînească pe cei slabi și săraci. La evreii biblici, moartea prin răstignire era moartea cea mai de ocară. Și cu drept cuvînt, căci cel osîndit la răstignire murea de două ori: o dată, cînd se da sentința, căci aceasta îl arunca în ghiarele unor chinuri și batjocuri care întrec orice închipuire; a doua oară, cînd nefericitul osîndit își dădea ultima suflare.

5. Isaia 53, 3 urm.

6. Luca 2, 35.

Domnul nostru Iisus Hristos a avut parte de două răstigniri. Una a fost aceea a conflictelor Sale cu fariseii și cărturarii, care nu o dată i-au sîngerat inima. A doua — și adevărata răstignire — a fost aceea de pe culmea stearpă a Golgotei. Prin aceasta a adus jertfa cea mîntuitoare și tot prin ea a sfințit și a așezat în cînstea creștinătății de totdeauna lemnul de ocară de pînă atunci, devenit Sfînta Cruce.

De cînd pe muchiile lui cioplite grosolan s-a prelins sîngele Mîntuitorului, el a devenit semnul izbăvirii noastre din păcat. Semnul acesta străjuiește pe turlle sfintelor noastre locașuri de închinăciune și pe sprînceana caselor bunilor creștini. Mulți dintre noi îl purtăm la sîn ca pe un talisman, în chip de bijuterie de două ori prețioasă: prin semnificația ei religioasă și prin măiestria artistică ce s-a pus în făurirea ei. Sfînta Cruce ne aduce mereu aminte cu ce preț neprețuit am fost răscumparați. Tot ea ne îndeamnă să luăm aminte că sîntem adînc îndatorați să nu-l mîhnim și răstignim pe Hristos din nou prin faptele noastre netrebnice care supără pe Dumnezeu, păgubesc pe aproapele și ne scad în prețuirea de care am vrea să avem parte oricînd și oriunde.

Iubiții mei fii sufletești,

În mormînt, noi, oamenii, mergem de nevoie, duși de cei rămași în viață.

Hristos-Domnul a coborît în mormînt — ca și în lume, în trup omenesc — de bunăvoie, din iubire față de fapăturile care „chip și asemănare a lui Dumnezeu“ sînt.

Tocmai de aceea, mormîntul nu l-a putut cuprinde, iar de putreziciune a fost ferit.

Mormîntul Domnului ni-l înfățișăm aievea, în fiecare biserică, la fiecare praznic anual al Sfîntelor Paști. De aceea și facem închinăciuni în fața lui, fiindcă-i gol. Și-i gol, fiindcă Fiul lui Dumnezeu a stat în el ca pe un tron. A stat ca să ucidă păcatele cele multe — ale altora, ale noastre, nu murind pentru păcate personale, căci de-acestea nu avea, cum nu l-a avut nici pe cel stîrnit de vina străbunilor spiței omenești.

O dată „înviat ca un Dumnezeu“ — cum adeverește și cîntarea bisericească de la care am mîncat în alcătuirea acestui cuvînt de învățătură creștinească — Hristos nu mai moare. El rămîne cu noi, pînă la sfîrșitul veacurilor, în Sfînta noastră Biserică, al cărei Cap unic este.

Rămîne cu noi ca să ne călăuzească pașii vieții pe drumul drept al purtării înfrumusețate de virtute. Rămîne cu noi ca să ne mîngîie și să ne lumineze, să ne întărească și să ne sfințească viața cu înțelepciunea dumnezeiască a Evangheliei Sale și cu darurile Sfintelor Taine, pe care ni le împărtășește Maica Biserică dreptmăritoare. El rămîne cu noi ca să ne călăuzească pașii vieții nu numai către înseninatele limanuri ale veacului de-apoi, ci și spre izbînzile cele încuviințate ale vremurilor ce le trăim.

Mereu cu noi, în Biserica Sa, Hristos-Domnul ne învață cu neajunsă bunătate să ne iubim unii pe alții așa cum El ne iubește fără contenire. El ne învață să fim milostivi precum și Tatăl nostru cel din ceruri milostiv s-a arătat față de noi cînd a dat pe Fiul Său pentru a noastră mîntuire. El ne cheamă să stăm cu neclătită credincioșie în staulul Sfintei Lui Biserici. Pe aceasta, El — și nu altcineva — o păzește cu neasemuită trezvie a Păstorului celui Bun de orice sămînță de vrajbă și de toată uneltirea care dezbină și risipește ceea ce Dumnezeu a împreunat prin jertfa mîntuitoare a Fiului Său întrupat.

Iubiții mei fii suflați,

O dată cu solia de bucurie a Sfintelor Paști, cu toată dragostea de părinte sufletesc ce o am pentru voi toți, vă pun la inimă îndatorirea de-a fi oameni ai păcii și ai buneivoini în toate zilele vieții voastre și față de oricine. Pacea și bunăvoinia să le întăriți prin pilda vieții voastre, bine știind că „făcătorii de pace fiii lui Dumnezeu se vor chema”.⁷

Rugați-vă neîncetat „pentru pacea a toată lumea, pentru bunăstarea sfintelor lui Dumnezeu biserici și pentru întrunirea tuturor” în cuget bun și nezmintită voină de bine pentru toți oamenii, — așa cum se roagă slujitorii altarelor noastre străbune la fiecare Sfîntă Liturghie — ca să fim păziți de bîntuiala încăierărilor care au pustiit de atîtea ori lumea. Să fim apostoli ai păcii în orice împrejurare, pentru ca fiecare din noi să ne putem împlini cum se cuvine rostul ce-l avem în lucrarea uriașă de întărire a scumpei noastre Patrii, Republica Socialistă România.

Intr-adevăr, uriașă este lucrarea de zidire nouă în clocotul întremător al căreia sîntem cuprinși cu toții și cinstitoare sînt silințele ce ni se cer cu tot dreptul pentru aducerea la îndepli-

⁷ Matei 5, 9.

nire a îndatoririlor patriotice. Însăși bunăstarea și tăria țării — adică și fericirea noastră obștească și personală — atîrnă de îndeplinirea rîvnitoare a acestor îndatoriri. De aceea sînt încredințat că toți fiii mei duhovnicești — oriunde s-ar afla în câmpul muncii obștești — își vor purta cu creștinească osîrdie sarcinile ce le au, pentru ca vrednicul nostru popor să fie părtaș al unor izbînzi și mai mari decît cele care ne înfrumusețază astăzi țara de la un capăt la celălalt al ei. „Nimic să nu faceți (însă) din duh de învrăjbire sau de mărire deșartă, ci cu smerenie fiecare pe celălalt să-l socotească a fi mai de cinste decît el însuși. Nimeni să nu caute numai de ale sale, ci fiecare să caute și de-ale altuia“.⁸

„Uniți în cuget și-n simțiri“ în jurul înțeleptei ocîrmuiri de Stat, să n-avem altă țintă decît necurmata propășire a țării noastre dragi, *România*. — În același timp să fim buni credincioși ai Bisericii noastre străbune, *ortodoxe*.

Acum, cînd „praznicul praznicelor“ și „sărbătoarea sărbătorilor“ a făcut să răsară tuturor credincioșilor „lumina cea fără de ani“, „să ne luminăm cu prăznuirea și unul pe altul să ne îmbrățișăm“⁹ ca fapte ale aceluiasi Ziditor a toate, ca fii ai aceleiasi Patrii înfloritoare, ca frate pe frate.

Părintele ceresc să vă ajute să petreceți Sfintele Paști cu pace, cu sănătate și cu bucurie neîmpuținată — și să le ajungeți cu tihnă întru mulți și fericiți ani!

Cu părintească dragoste îndrept spre voi toți, cler și credincioși, străbunele noastre binețe creștinești:

H r i s t o s   a   î n v i a t !

Darul Domnului nostru Iisus Hristos, dragostea lui Dumnezeu-Tatăl și împărtășirea Sfîntului Duh să fie cu voi cu toți.

Data în reședința Noastră mitropolitană din Sibiu, la Praznicul Învierii Domnului din anul 1967.

Al vostru al tuturor, de tot binele voitor,

† **N I C O L A E**
arhiepiscop și mitropolit

8. Filipeni 2, 3—4.

9. Din stihirile Paștilor. La Hvalite.

† TEOFIL

DIN MILA LUI DUMNEZEU EPISCOP AL EPARHIEI
VADULUI, FELEACULUI ȘI CLUJULUI

Preaiubitului cler și dreptmăritorilor creștini: har, milă și pace de la Dumnezeu-Tatăl și de la Domnul nostru Iisus-Hristos, iar de la Arhiepiscopul vostru caldă îmbrățișare și părintească binecuvântare.

„Binecuvântat fie Dumnezeu, Tatăl Domnului nostru Iisus Hristos, Care după mare mila Sa, prin învierea lui Iisus Hristos din morți, ne-a născut pe noi din nou, spre nădejde vie, spre moștenire nestricăcioasă, neîntinată și neveștejită păstrată pentru voi în ceruri“ (I Petru 1, 3—4).

Iubiții mei fii sufletești,

Învierea Domnului nostru Iisus Hristos, pe care astăzi o prăznuim cu multă bucurie, este cea mai mare dintre minunile Lui și cea mai puternică dovadă a Dumnezeirii Sale. Nenumăratele minuni săvârșite de Iisus Nazarineanul au izvorât din mila Lui față de frații Săi, oameni în suferință. Dar, în același timp minunile au avut și rostul să-L arate pe Hristos ca pe trimisul cerului, pe vestitorul adevărului curat, pe Mântuitorul neamului omenesc. Minunile lui Hristos au avut menirea să ridice pînă la ceruri autoritatea învățăturilor și a pildei Sale. Uneori învățăturile Lui erau greu de înțeles, alte ori neplăcute pentru auzul ascultătorilor dojeniți, alte ori usturătoare pentru asistenții cei pătimiși. Minunile lui Hristos au avut darul să susțină ca dreaptă vestirea Celui ce a spus: *„Eu sînt calea, adevărul și viața. Nimeni nu vine la Tatăl decît prin Mine“* (Ioan 14, 6). Cu tâlcuire: Eu sînt calea cea bună, dreaptă și frumoasă a pămintenilor vrednici, înțelepți și cinstiți, Eu sînt calea ce duce la fericire și la slobozenie, Eu sînt pilda cea demnă de urmat. În al doilea rînd Iisus a vestit: Eu învăț numai adevărul curat, adevărul cristalin după care rîvnește orice minte nobilă, însetată de cunoaștere înaltă. În fața lui Pilat ca prizonier, Iisus nu s-a sfiit

să declare: „*Da, Eu sînt împărat. Eu pentru aceasta m-am născut și am venit în lume, ca să mărturisesc despre adevăr. Ori cine este din adevăr ascultă glasul Meu*” (Ioan 18, 37). În al treilea rînd Domnul Hristos se prezintă pe Sine că este viața cea dumnezeiască, viața prisositoare, viața harică pururea curgătoare care „*fișnește în viața veșnică*” (Ioan 4, 14). Mîntuitorul Hristos vrea ca viața sa dumnezeiască să ne-o împărtășească și nouă, sufletelor noastre, sub forma harului sfinților și a celorlalte haruri duhovnicești. „*Eu am venit ca oile Mele viață să aibă și încă din belșug*” (Ioan 10, 10).

Rugăciunea și cele șapte Sfinte Taine sînt izvoare nesecate de viață sufletească pentru cei ce le prețuiesc și le primesc.

În cele două versete așezate în fruntea acestei pastorale, versete scoase din Epistola I a Sfîntului Apostol Petru, ați auzit slăvindu-se Dumnezeu-Tatăl, Care, prin învierea lui Iisus Hristos din morți, „*ne-a născut pe noi din nou*” spre moștenirea păstrată pentru noi în ceruri. Despre nașterea din nou l-a învățat Domnul Hristos pe fariseul de omenie, Nicodim, un fruntaș al iudeilor, cel care a luat parte, alături de Iosif din Arimateea, la îngroparea Domnului. Nașterea din nou, cea sufletească, nașterea din apă și din Duh, este Taina Sfîntului Botez, de care noi cu toții ne-am învrednicit în primele zile după nașterea cea trupească de la părinții noștri.

Taina Sfîntului Botez ne-a scos din păcatul lui Adam pentru neascultare și ne-a dat părășie cu Adam cel neprihănit.

În Taina Sfîntului Botez ne-am dezbrăcat de omul cel vechi și ne-am îmbrăcat cu cel nou „*făcut după chipul lui Dumnezeu, în dreptatea și în sfințenia adevărului*” (Efes. 4, 24). În Taina Sfîntului Botez ne-am îmbrăcat în Hristos (Gal. 3, 27), ne-am altoit în Hristos, ne-am altoit în moartea Lui, ne-am răstignit împreună cu Hristos și am înviat împreună cu El. Din această tainică împreunare cu Hristos se naște în mod firesc obligația noastră sfîntă de a trăi în neprihănire, de-a duce o viață nouă, curată, sfîntă, îndreptată. „*Noi deci am fost îngropați împreună cu El prin botezul în moartea Lui pentru ca, după cum Hristos a înviat din morți, prin mărirea Tatălui, tot așa și noi să umblăm întru înnoirea vieții*” (Rom. 6, 4).

Această înnoire a vieții este ușurată mult de botezul care nimicește tirania „*trupului păcatului*” (vers. 6), care slăbește puterea poftelor rele și ne aduce sprijinul prețios al harului (vers. 14).

Iubiții mei fii sufletești,

Botezul pe care l-am primit în pruncie fără îndoială că slăbește puterea patimilor rele, dar nu o nimicește cu totul. Ele continuă să se opintească și pe mai departe asupra curățeniei sufletului nostru. De altă parte, Taina Botezului nu se poate primi decît o singură dată. Să dăm slavă bunătății și înțelepciunii și puterii lui Dumnezeu, Care s-a milostivit spre noi și a rînduit pentru noi un al doilea botez, o altă taină curățitoare și înnoitoare și anume Taina Sfintei Pocăințe. Pe aceasta putem să o primim adeseori, dar mai cu seamă în cele patru posturi de peste an, ori cel puțin o dată în an, în Postul Sfințelor Paști. Îmi place să cred că toți cei ce mă ascultă, în aceste Sfinte Păresimii, s-au spovedit cu vrednicie, după cum le cere Biserica noastră strămoșească. Îmi place să cred că eu tuturor pot să vă strig mîngîiat, dimpreună cu slăvilul Apostol Pavel: *„Nu știți, oare, că nedreptii nu vor moșteni împărăția lui Dumnezeu? ... Și așa erați unii din voi! Ci v-ați spălat, ci v-ați sfințit, ci v-ați îndreptat întru numele Domnului Iisus Hristos și întru Duhul Dumnezeului nostru“* (I Cor. 9, 11). Rămîneți, rogu-vă, în această spălare, sporiți cu lapte bune această sfințire, stăruiți în această îndreptare.

Planul lui Dumnezeu și voia Lui atotmilostivă este ca soarta noastră să nu fie despărțită de soarta Celui ce ne-a mîntuit de păcat prin moartea și învierea Sa. În acest înțeles prealuminaatul Apostol Pavel a scris că Dumnezeu *„împreună cu Hristos ne-a înviat și împreună cu El ne-a așezat întru cele cerești...“* (Efes. 2, 6).

Ni se spune că Dumnezeu ne-a așezat întru cele cerești împreună cu Iisus Hristos, pentru că acolo se cuvine să se înalțe credința noastră neclinită, acolo se cade să rămînă nădejdea noastră vie, acolo se cade să se alimenteze dragostea noastră aprinsă. *„De vreme ce ați înviat împreună cu Hristos, căutați lucrurile cele de sus, cugelați la cele de sus, unde sălășluiește Hristos, așezat la dreapta lui Dumnezeu“* (Col. 3, 1—2).

În ajunul pătimirii Sale, Iisus, Domnul și Învățătorul nostru, s-a gîndit la toți ucenicii Săi din toate veacurile, atunci cînd a făgăduit: *„În casa Tatălui Meu sînt multe locașuri... Eu Mă duc să vă pregătesc un loc“* (Ioan 14, 2).

Iubiți credincioși,

În cele ce urmează vă dau un scurt răspuns la întrebarea:

ce ne așteaptă în casa Tatălui ceresc, sau cu alte cuvinte, cum va fi raiul și în ce stă fericirea lui.

În casa Părintelui nostru ceresc este belșug de bucurie nepusă pe care „ochi de om n-a văzut-o, ureche de om n-a auzit-o și la inima omului n-a pătruns” (I Cor. 2, 9), cum spune Sfântul Apostol Pavel.

Binecredincioși creștini,

Nimeni pe pământ nu poate vedea pe Dumnezeu. Acolo sus în ceruri, îl vom vedea însă pe El așa cum este. *Acum vedem ca prin oglindă, în ghicitură* (în mod nedeslușit), *atunci însă față către față; acum cunosc în parte, dar atunci voi cunoaște pe deplin, precum cunoscut am fost și eu* (I Cor. 13, 12). „*Preaiubiților noi de pe acum sîntem fii ai lui Dumnezeu. Și ce vom fi nu s-a arătat pînă acum. Dar știm că atunci cînd acesta se va arăta, vom fi asemenea Lui, fiindcă îl vom vedea așa cum este El*” (I Ioan 3, 2).

Înainte de vestirea Sfinților Apostoli Pavel și Ioan, Mîntuitorul Hristos a fericit pe cei curați cu inima, pe cei neprihăniți cu sufletul și i-a asigurat că ei vor vedea pe Dumnezeu aici pe pământ în parte, iar sus în ceruri față către față, pe deplin, așa cum este El. Vom vedea pe Dumnezeu și această binecuvîntare, ce ne va fi dăruită, va alcătui o fericire neștirbită, o desfătare coplesitoare. Cel mîntuit va izbucni în strigăte de mărire, de mulțumită și de totală îndestulare asemenea Apostolului Petru, care pe muntele Taborului, ca îmbătat de bucurie, a strigat: „*Doamne, bine este nouă să fim aici*” (Matei 17, 4). Vom vedea pe Dumnezeu dar nu-L vom înțelege deplin în toate tainele Lui nepătrunse. Nu! Făptura nu poate cuprinde deplin pe Ziditorul ei, mărginitul pe Cel nemărginit. Apele oceanelor nu încap într-un pahar, nici în bazine, nici în lacuri. Cu toate că cetățenii împărăției cerurilor nu pot pătrunde în adîncurile nemărginite ale esenței lui Dumnezeu, totuși fiecare va cuprinde și se va desfăta atîta din Dumnezeu cît va fi în stare să cuprindă, cît poate primi. Să ne închipuim un șir întreg de vase de mărimi deosebite pline toate pînă la refuz cu un lichid prețios. Ar putea, oare, vasele mai mici să pizmuiască pe cele mari care cuprind o cantitate mai mare de lichid din moment ce și cele mici ca și cele mari sînt deplin umplute, sînt îndestulate întru totul? Desigur că nu. Invidia aici nu poate avea loc.

Iubiții mei fii sufletești,

Nădejdea noastră cea dintâi și cea mai mare, trebuie să fie aceea pe care o vădîm rostînd sfîrșitul Simbolului credinței, al Credeului: „Aștept învierea morților și viața veacului ce va să fie“. Mă gîndesc, doresc și rîvnesc viața cea veșnică și fericită a dreptilor. Vreau cu sinceritate să dobîndesc intrare în împărăția cerurilor, să ajung acasă, în locașul Tatălui meu ceresc și să-L văd pe El față către față. Da, nădejdea noastră cea dintâi și cea mai mare trebuie să fie asemenea cu a dreptilor despre care Scriptura spune: „*nădejdea lor este plină de nemurire*“ (Înțel. 3, 4).

Numai că năzuînd spre vederea feței lui Dumnezeu, să nu pierdem din vedere nici chipul Lui de pe pămînt, care este omul; orice om, orice semen al nostru. Să nu uităm ce ne descoperă Sfînta Carte despre nobila obîrșie a ființei omenești de orice rasă, de orice grai sau nivel de trai: „*Și a zis Dumnezeu: Să facem după chipul Nostru și după asemănarea Noastră, care să aibă stăpînire . . . peste tot pămîntul . . .*“ (Fac. 1, 26).

Acestei fapături, acestui chip al Său Dumnezeu îi poartă o deosebită grijă. El poruncește credincioșilor să se iubească unii pe alții, să se ajute reciproc și să se împărtășească toți din darurile Sale ca și din rodul muncii lor. Făcînd bine unui semen de-al nostru, fie el oricît de nebăgat în seamă, ajutînd la bunăstarea și la fericirea lui, am mîngîiat inima de Părinte a Ziditorului său și al meu, am cinstit chipul lui Dumnezeu, l-am slujit pe Domnul.

Promovarea binelui obștesc, ostenele depuse pentru ridicarea materială și spirituală a fraților noștri — apropiați sau mai îndepărtați — sprijinirea cauzei păcii — toate acestea nu pot să lipsească dintre preocupările noastre creștinești, din năzuințele noastre către Dumnezeu.

Rugînd din toată inima pe Hristos biruitorul păcatului și al morții ca sfîntă Invierea Lui să vă aducă belșug de pace și de tărie sufletească, spor de sănătate și zile îndelungate, vă îmbrățișez cu părintească dragoste și vă zic:

„Hristos a înviat!“

Al vostru al tuturor voitor de tot binele și pururea către Domnul rugător,

† TEOFIL

Episcop al Vadului, Feleacului, și Clujului

Data în reședința noastră din Cluj, la praznicul Sfintelor Paști din anul Domnului 1967, aprilie 30.

„Fiți uniți în cuget și pașnici și Dumnezeu iubirii și al păcii va fi cu voi“

(II Cor. 13, 11).

† VALERIAN

DIN MILOSTIVIREA LUI DUMNEZEU,
EPISCOP AL ORADIEI,

Iubitorului de Hristos cler și tuturor dreptcredincioșilor creștini, din această de Dumnezeu păzită Eparhie, har și îndurare de la Dumnezeu, Părintele nostru al tuturor, iar de la smerenia Noastră arhieresci binecuvântări și salutarea bucuriei creștine:

„HRISTOS A INVIAT!“

Iubiții noștri fii duhovnicești,

Au înverzit și înflorit iarăși grădinile, câmpiile și pădurile, care toate răsună de cântecul stolurilor de păsărele, deșteptînd din nou în inimile noastre simțăminte vii de bucurie, fericire și mulțumire, știind că s-a risipit iarna cea mohorîță și a venit izbucnirea vieții, pe care ne-o aduce totdeauna primăvara. Natura toată saltă și tresaltă la viață, îmbrăcîndu-se în haină nouă și într-un număr nesfîrșit de melodii plăcute urechilor noastre.

Deodată cu bucuria pe care ne-o aduce această reînviere a naturii, bucuria inimilor noastre este sporită și mai mult de prăznuirea învierii Domnului, care a revărsat peste noi potop de lumină și de speranță, în întunericul păcatului și al deznădejdiei celor ce erau condamnați definitiv morții.

Învierea Domnului despică noi drumuri de credință, de speranță și de o nouă viață duhovnicească pentru lumea îmbătrînită de suferințe, supusă vrajbei și dezbinărilor venite toate de la cel rău, viăjmașul de totdeauna al neamului omenesc.

Învierea Domnului ne ridică de la întuneric la lumină și plini de încredere, în menirea noastră înaltă, ne face să putem asculta murmurul vieții veșnice. Ea ne încălzește în duhul dragostei către Hristos și al unuia către altul, „ca să aducem roadă lui Dumnezeu“ (Rom. 7, 4), spre a se împlini cuvintele Scrip-

țurii: „*Ci-mi vei arăta căile vieții, umplea-mă-vei de veselie cu fața ta; și la dreapta ta de frumuseți veșnice mă vei sătura*“ (Ps. 15, 11).

Dragii mei fii sufletești,

Îndată după înviere, Domnul Hristos a împărtășit apostolilor Săi și tuturor creștinilor pacea și iubirea Sa, unirea și înfrățirea cea adevărată ce trebuie să domnească în lume, pentru a se împlini cuvântul Scripturii ce spune: „*Silindu-vă să păstrați unitatea Duhului, întru legătura păcii*“ (Efes. 4, 3). „*... Ca să fiți un singur trup, să stăpânească inimile voastre*“ (Col. 3, 15).

Dumnezeu i-a creat pe oameni ca să trăiască în pace și unire și aceasta este menirea noastră cea mai aleasă. Dar diavolul „*cel plin de viclenie și înșelăciune*“ (Fapt. 13, 10), vrăjmașul a toată dreptatea, a adus zavistie și dușmănie în lume, dezbinându-i pe oameni, făcându-i să se războiască între ei și să provoace revărsarea de rîuri de sînge omenesc. După ce a stricat armonia și unitatea în lumea îngerilor, diavolul i-a făcut și pe oameni să strice armonia și unirea cu Dumnezeu și cu semenii lor.

Mîntuitorul a venit în lume ca să restabilească legătura dintre om și Dumnezeu și unitatea dintre om și om, dintre toți oamenii și toate popoarele, pentru ca toți să fim o mare familie, care să trăiască în pace și dragoste. Pentru realizarea acestui țel măreț El ne-a învățat, S-a rugat și S-a jertfit și prin învierea Sa ne-a întărit încrederea și speranța în putința înfăptuirii acestei unități.

Hristos cel înviat a întemeiat *Biserica*, maica duhovnicească a credincioșilor, cu menirea sfîntă de a înmănunchia inimile credincioșilor și de a le păstra în același duh al credinței și al iubirii. Dintru început, Biserica a chemat la sînul ei pe toți fiii oamenilor. Ea iubește pe toți deopotrivă și de aceea Ea cere și de la fiii ei ca dragostea lor să se reverse asupra tuturor oamenilor, cum se cîntă așa de frumos de Sf. Paști, în toate bisericile: „*Ziua învierii, să ne luminăm cu prăznuirea și unii pe alții să ne îmbrățișăm; să zicem fraților și celor ce ne urăsc pe noi; să iertăm toate pentru înviere*“ (Slava Învierii).

Iubiții mei fii sufletești,

Înainte de înviere, frica și o nespusă tristețe puseseră stăpînire pe apostolii și ucenicii Domnului, precum arată Sf. Scriptură: „*L-au lăsat și au fugit toți*“ (Marcu 14, 50). Ei s-au risipit ca

puii de potîrniche și n-au avut curajul de a fi alături de Mîntuitorul la chinurile Golgotei. Lîngă crucea chinurilor Sale n-a rămas decît un singur apostol, Sf. Evanghelist Ioan și cîteva femei care-și plîngeau deseperarea la picioarele însîngerate ale lui Iisus cel răstignit.

Prin răstignirea și moartea Învățătorului, din sufletul apostolilor se risipiseră toate nădejtile de mai bine, pentru care ei părăsiseră casele, familiile, rudele și prietenii. Credința lor de pînă aci în întemeierea unei împărății pămîntești, în cadrul căreia ei să aibă parte numai de cele bune, s-a zdruncinat complet și nu mai așteptau de acum decît ca și ei să primească sfîrșitul groaznic al dascălului lor.

Vestea învierii Domnului cade ca un trăsnet peste toți cei din cetatea Ierusalimului, inimile tuturor înseninîndu-se și aprinzîndu-se de cele mai frumoase nădejdi. Cei rușinați, risipiți și îngroziți se adună, plini de un mare curaj.

Învierea lui Hristos, la care fuseseră martori înșiși soldații Romei, a răscolit sufletele și conștiințele tuturor și umplu de lumină pe cei ce se zbăteau în întunericul deznădejdi. De abia acum ei pricep adevărata semnificație a împărăției lui Dumnezeu, care nu era ceva pămîntesc. O mare bogăție de har și de dar se revarsă în inimile lor, și perspectiva unei tinerețe fără bătrînețe și a unei vieți fără de moarte se conturează dincolo de hotarele vieții pămîntești.

În sufletele apostolilor se face o lumină mare; peste întunericul adus de drama de pe Golgota se revarsă potopul de lumină al învierii și murmurul vieții eterne care se deschide pentru toți și toate. Apostolii propovăduiesc acum adevărul învierii cu mare putere și îndrăzneală făcînd din acest adevăr de credință punctul central al propovăduirii lor. Ei „mărturiseau cu putere mare învierea Domnului Iisus Hristos și har mare era peste ei toți” (Fapte Ap. 4, 33), spune Sf. Scriptură. „Dumnezeu care a înviat pe Domnul și pe noi ne va învia, prin puterea Sa” (I Cor. 6, 14), adaugă Sf. Ap. Pavel.

Încă de la început apostolii și toți creștinii s-au simțit o singură tulpină, prin moartea și învierea lui Hristos. „Căci dacă ne-am făcut cu El o singură tulpină — scrie Sf. Pavel — întru asemănarea morții Lui, atunci vom fi părtași și învierii Lui” (Rom. 6, 5).

Credința în învierea Domnului încheagă unitatea creștină și dă un imbold nou vieții creștinești. Ea a încălzit inimile crești-

nești în cursul veacurilor și „ne-a născut din nou spre nădejde vie” (I Petru 1, 3).

Dacă învierea lui Hristos a avut darul să închege rîndurile urmașilor Lui și să le lumineze cărările, însuflețindu-i în lupta cu viața, ea are și astăzi darul să-i apropie și să-i înfrățească pe cei botezați, în duhul dragostei Mîntuitorului. Iisus Hristos trebuie să învieze și în inimile noastre și să ne adune în jurul Său. Darul învierii ni se oferă mereu în jertfa euharistică în cadrul căreia se repetă drama de pe Golgota. În cadrul liturghiei se repetă zilnic viața, jertfa și învierea Domnului, liturghia fiind sacrificiul cel nesîngeros al Mielului lui Dumnezeu, în desfășurarea căreia noi ne unim tainic cu Dumnezeu prin Sf. Cuminecătură. „*Paharul binecuvîntării pe care-l binecuvîntăm au nu este împărtășirea sîngelui lui Hristos?* — întreabă Apostolul Neamurilor. *Pînea pe care o frîngem, au nu este împărtășirea trupului lui Hristos?*” (I Cor. 10, 16).

Pentru noi, creștinii, Paștile se repetă în fiecare liturghie. Din Sf. Euharistie izvorăște pentru noi izvor de lumină al lui Hristos cel înviat. Prin Sf. Cuminecătură sîntem și rămînem una cu El: „*Cel ce mănîncă trupul Meu rămîne întru Mine și Eu întru el*” (Ioan 6, 56). Unindu-ne cîu Hristos, ne unim și cu ceilalți creștini, fiind un singur trup cu toții în Iisus Hristos. „*Că o pîine și un trup sîntem toți, care dintr-o pîine ne împărtășim*” (I Cor. 10, 17), ne arată Scriptura Sfîntă. Hristos este trupul, noi mădulele. Noi sîntem „*mădule ale trupului Lui, din carnea și din oasele Lui*” (Efes. 5, 30). Sîntem uniți cu Hristos și unii cu alții prin Biserica Lui, care este trupul Său tainic. Hristos este „*capul Bisericii, trupul Său, al cărui Mîntuitor El este*” (Efes. 5, 23). „*Este un singur trup și un singur Duh, scrie Sf. Ap. Pavel, precum și chemați ați fost la o singură nădejde a chemării voastre*” (Efes. 4, 3).

În calitate de creștini avem datoria de a trăi în această unitate a Duhului și de a ne ajuta unii pe alții, căci un singur Dumnezeu „*este peste toate și prin toate și întru noi toți*” (Efes. 4, 6). Noi trebuie să aducem roade lui Dumnezeu și să viem Aceluia care a murit și a înviat pentru noi. Prin Biserica Lui, prin harul, lucrarea și învățătura Lui, prin credința și faptele noastre bune, putem să trăim într-o unire intimă cu Hristos, restabilind unitatea stricată prin lucrarea lui Lucifer și prin neascultarea proto-părinților noștri.

Iubiții mei și duhovnicești,

Cei dinții creștini, luminați și încălziți de razele luminoase ale învierii lui Hristos, au dat un exemplu mult grăitor de trăire în duhul păcii, al înfrățirii și al dragostei. Noi trebuie să le urmăm exemplul și să trăim în armonie și unitate, dovedind astfel că-L avem pe Dumnezeu în inimile și în sufletele noastre. „Această unitate să fie țelul scump al vieții noastre de creștini și de cetățeni ai patriei noastre care înfloarește cu fiecare an.

După atâtea veacuri de grele încercări, am ajuns să avem astăzi o patrie liberă și prosperă. Înfăptuirile bogate, pe care le vedem cu ochii noștri, trebuie să ne închege inimile și voințele într-un lanț puternic și să ne întărească și mai mult în dragostea față de patrie și în dârzenia de a lupta pentru un viitor mai bun pentru toți oamenii și popoarele. Astăzi — noi credincioșii — putem cânta cu bucurie imnul Pascal: *„Paștile cele frumoase, Paștile cele preacinstite nouă ne-a răsărit; Paștile cu bucurie unul pe altul să îmbrățișăm; O, Paștile, izbăvire de întristare! Că astăzi din mormînt ca dintr-o cămară ieșind...”* am înviat și noi.

În noua orînduire socialistă, întărirea unității poporului nostru s-a săvîrșit și mai mult prin marile realizări și prin adăugirea de noi bunuri și valori la zestrea trecutului nostru așa de zbuciumat.

Unitatea poporului nostru este puternică și de nezdrunțat. Prin orînduirea cea nouă zorile libertății și dreptății s-au ivit cu adevărat și poporul nostru s-a înfrățit și s-a angajat în crearea unei epoci noi prin munca și propășirea și ridicarea țării la o strălucire cum n-a avut vreodată.

În octombrie 1948, frații români ardeleni au înlăturat perețele vrajbei și al dezbinării și au făcut unificarea bisericească, așa cum a fost ea înainte de 1700 și cum trebuie să fie totdeauna. Bucuria aceasta a unității o simt și strămoșii din morminte și toți aceia cărora le este scumpă dreptatea și libertatea. Bucuria unității o simte însuși Mîntuitorul care n-a vrut să fie dezbinare între oameni, ci s-a rugat pentru unirea, înfrățirea și unitatea lor, precum s-a rugat în Ghetsimani: *„Mă rog... ca toți să fie una, precum Tu Părinte întru Mine și Eu întru Tine, ca și aceștia întru Noi una să fie”* (Ioan 7, 21). *„Părinte Sfinte, păzește-i pe dinșii întru numele Tău, pe care i-ai dat mie, ca să fie una, precum și noi”* (Ioan 7, 11). Astăzi s-a plinit cu noi această rugăciune a lui Iisus.

Iubiții mei fii duhovnicești,

Tăria unei țări stă în înfrățirea fiilor ei și în unitatea lor, fiind ei „*un trup și unul altuia mădule*” (Rom. 12, 5). Un corp atunci e sănătos când toate membrele lui sînt sănătoase și lucrează în armonie.

„*Dacă în corp — scrie Sf. Ioan Gură de Aur — anumite mădule sînt liniștite, iar altele sînt agitate, nu se poate consolida unitatea lui; numai prin armonia dintre ele, prin acordul și pacea tuturor, se poate dobîndi sănătatea*” (Omil. III la ep. c. Col.). Tot așa și organismul țării progresează și creează lucruri mari, când toate mădulele, adică toți fiii ei trăiesc în pace, în armonie și în deplină unitate. Unitatea sufletească a fiilor țării noastre este permanent necesară pentru progresul și fericirea țării.

Creștini fiind să păstrăm unitatea de credință și de trăire bisericească. Să păstrăm unitatea în trăirea și lucrarea cetățenească. Să fim una în dragostea de Biserica strămoșească. Să fim una în dragostea de patria română, pentru fericirea și strălucirea țării și pentru viitorul ei de aur. Precum sînt legate verigile unui lanț, așa să fim legați fiecare în munca cinstită și în dragostea neștirbită față de poporul și patria noastră scumpă: Republica Socialistă România. Căci numai prin înfrățire vom ajuta marile realizări și biruințe din țara noastră.

Iubiții mei fii duhovnicești,

Se cuvine să păzim „*unirea duhului întru legătura păcii*” (Ef. 4, 3), „*și întru dragoste*” (Efes. 4, 16), lepădînd omul cel vechi și îmbrăcîndu-ne „*în omul cel nou, care după Dumnezeu s-a zidit întru dreptate și întru sfințenia adevărului*” (Efes. 4, 24). ... „*Tot cuvîntul putred să nu iasă din gura voastră, ci numai care este bun spre zidirea folosului. Să fiți unul către altul buni, milostivi, iertînd unul altuia, precum și Dumnezeu ne-a iertat nouă întru Hristos*” (Efes. 4, 23—32).

Învierea Domnului care a încălzit inimile noastre, încremînte de greutatea păcatului și a morții, să alunge din nou orice învîrtoșare și nepăsare și să ne însuflețească pe toți a spori întru dreapta credință și întru dragostea fierbinte către popor și patria română, zidind cu brațele noastre călite viitorul de aur al generațiilor ce ne vor urma.

Oarecînd Sfîntul Evanghelist Ioan, ajuns la adînci bătrî-

nețe, era dus pe brațe la biserică unde nu mai putea spune decât atât: Fraților, iubiți-vă unii pe alții!

De pe scaunul Vlădicesc al Oradiei, de Sfintele Paști ale anului 1967, Noi vă spunem cu tărie tuturor fiilor Eparhiei noastre:

Iubiți-vă și respectați-vă unii pe alții, iubiți patria noastră scumpă și dragă: România Socialistă. Aduceți-vă aminte că această patrie română și unitatea ei s-a zidit cu sînge și suferințe multe, de la Decebal cel vrednic și Traian cel drept, pînă la eliberarea adusă de 23 August 1944.

Împreună cu Sf. Vasile cel Mare, să ne rugăm și noi de aceste Sf. Paști, zicînd: „*Pomeniște Doamne Sfînta Ta Sobornicească și Apostolească Biserică, cea de la o margine, pînă la cealaltă a lumii... și o împacă pe dînsa...*”

Paști Sfinte, fericite și îmbelșugate vă dorește al vostru părinte duhovnicesc și fierbinte rugător pentru voi către bunul Dumnezeu și care la toți vă trimite salutarea sfîntă a Paștilor:

Biblioteca „Mihail Ghibu” Sibiu
„HRISTOS A INVIAT!”

† VALERIAN ZAHARIA
Episcopul Oradiei

Data în reședința Noastră Episcopală din Oradea, Duminică, 30 aprilie 1967, la Praznicul Învierii Domnului.

Nr. 1500/1967.

UNITATEA NEAMULUI OMENESC IN ÎNVĂȚĂTURA PAULINĂ

Izvorită din Revelația dumnezeiască (Cf. Gal. 1, 11—12) și transpusă în scris sub inspirație divină (Cf. II Tim. 3, 16), învățătura paulină este învățătura creștină autentică. De aceea, teologia creștină nu are decît să interpreteze și să formuleze adecvat această învățătură, așa cum a gîndit-o, simțit-o și voit-o marele Apostol al Neamurilor. Numai în acest caz, va putea să tragă din ea întreg folosul teoretic și practic pe care-l oferă.

Între articulațiile fundamentale ale învățăturii pauline este și cea despre unitatea neamului omenesc, pe care Apostolul Neamurilor o afirmă — direct sau numai indirect — în toate aspectele ei principale. A demonstra și evidenția acest lucru este obiectul studiului de față, care urmărește să pună în relief una din cele mai de actualitate laturi ale învățăturii pauline.¹

De sine înțeles, nu găsim la Sf. Apostol Pavel o expunere sistematică, completă și „ex professo” în legătură cu unitatea neamului omenesc. Marele convertit nu s-a ocupat în mod special cu această problemă. Este știut doar că propovăduirea paulină — fie orală sau scrisă — este legată de anumite circumstanțe speciale; cu deosebire scrisul paulin este determinat de faptul că Apostolul Neamurilor nu s-a putut deplasa — la timpul necesar — în locul în care nevoile duhovnicești ale unei anumite comunități creștine reclamau prezența sa personală. Ca atare, scrisul paulin urmărește în general să dea răspunsul cerut de anumite stări de lucruri din comunitățile creștine întemeiate de marele Apostol. Apostolul Neamurilor nu caută să fie complet, ci numai să fie de folos pentru acoperirea nevoilor de moment ale cititorilor săi. De unde rezultă că toate probleme — fie de ordin teologic-dóctrinar, fie de ordin practic-pastoral — pe care le abordează, vin în discuție numai dintr-o necesitate de moment.

1. Cîteva considerațiuni asupra actualității Sf. Apostol Pavel vezi la Allo B. E.: Paul, apôtre de Jésus-Christ. Sa vie, sa doctrine. Paris 1965, p. 9—29.

Pe lângă toate acestea, în epistolele sale, „Pavel presupune de cele mai multe ori cunoscute fundamentele învățaturii pe care a dat-o oral comunităților când le-a creat. Deci, prin scris Pavel nu face decît să completeze, sau să repete, sau să dezvolte o învățătură orală fundamentală”.² În consecință, nu este posibil ca pe baza scrisului paulin să reconstituim totalitatea sistematică a teologiei pauline.³

Dar cu tot caracterul său special și ad-hoc, scrisul paulin cuprinde suficiente elemente, pe baza cărora să putem desluși și reconstitui învățătura Apostolului Neamurilor despre unitatea neamului omenesc, precum și s-o sistematizăm într-un mănunchi încheiat.

Aceste elemente sînt rodul unei vii, treze, luminate și puternice *conștiințe a unității neamului omenesc, care străbate* întreg scrisul paulin. Din această conștiință a răsărit, s-a alimentat și a căpătat vigoare de traducere în faptă strădania sa misionară de mare amploare de a răspîndi Evanghelia Mîntuitorului în cercuri cît mai largi,⁴ strădanie care l-a încununat pe merit cu renumele de „Apostol al Neamurilor”. Căci el a înțeles întru totul ceea ce i s-a spus prin Anania: „... martor vei fi lui (Hristos), în fața tuturor oamenilor, despre cele ce-ai văzut și auzit” (Fap. Apost. 22, 15). Ceea ce rezultă și din mărturisiri pauline ca acestea: „... el (Domnul) zis-a către mine: Mergi, că eu te voi trimite afară, departe, între neamuri” (Fap. Apost. 22, 21); „... Iisus Hristos, Domnul nostru, prin care dar am luat și apostolie, ca să aduc, în numele său, la ascultarea credinței toate neamurile” (Rom. 1, 5; vezi și Gal. 1, 16; II Tim. 4, 17; Tit 2, 11).

Mulțumită acestei conștiințe, Apostolul Neamurilor a biruit exclusivismul fariseilor. Pe acesta l-a înlocuit cu iubirea atotcuprinzătoare, care l-a făcut să se dăruiască total în desfășurarea apostoliei sale, să se facă „tuturor toate” pentru convertirea neamurilor. Prin această iubire a fost în stare să traducă Evanghelia Mîntuitorului într-un limbaj universal, precum și să înlătore toate barierele din calea pătrunderii ei la toate popoarele, cărora le punea în față perspectiva măreață a unei fericiri universale.

2. Tesmontant Claudé: Saint Paul et le mystère du Christ. Paris 1962, p. 37.

3. Idem, ibidem, p. 38.

4. Asupra conștiinței sale misionare vezi reliefări pregnante la Deissmann Adolf: Paulus. Eine kultur- und religionsgeschichtliche Skizze. Zweite Auflage. Tübingen 1925, p. 178 sq.

Pornind la realizarea scopului propus în acest studiu, am dori ca expunerea noastră să fie cât mai fidelă spiritului paulin, adică să redea cât mai corespunzător și adecvat ceea ce Sf. Apostol Pavel a gândit, a simțit și a năzuit în legătură cu unitatea neamului omenesc. Creдем că nu ne așezăm în contradicție cu această dorință proprie, dacă vom încerca să desprindem învățătura Apostolului Neamurilor despre unitatea neamului omenesc și prin deducții firești și logice din exprimările sale implicite sau indirecte în această privință.

Intrînd în miezul lucrurilor, socotim că ceea ce se impune a fi menționat în primul rînd, este faptul că *unitatea neamului omenesc este una din noțiunile esențiale ale învățăturii pauline*.⁵ Pentru teologia paulină *ideea unității naturii omenesti are o importanță centrală și fundamentală*. Unitatea neamului omenesc în cele patru aspecte fundamentale ale ei: unitatea de origine, unitatea de esență și de structură, unitatea de aspirații și unitatea de destin, constituie — în scrisul paulin — cadrul în care se desfășoară întreaga acțiune de mîntuire a omenirii căzute în păcat. Ideea universalității păcatului originar și ideea universalității mîntuirii în Iisus Hristos se întrepătrund organic cu ideea unității neamului omenesc.

Pentru Apostolul Neamurilor unitatea neamului omenesc în aspectele ei principale este o realitate dată și indiscutabilă. De aceea, el lucrează spontan cu ideea că neamul omenesc formează un singur corp, construiește cu ajutorul ei, fără a-și pune probleme în legătură cu ea, fiindcă o presupune ca dată în mod concret. Acesta este cazul, de pildă, cînd face afirmații ca aceasta: „... darul lui Dumnezeu s-a dat pe față, mîntuitor pentru *toți oamenii*“ (Tit 2, 11) sau cînd elaborează metoda sa misionară ce se axează pe principiul: „a se face tuturor toate“, pentru a salva cât mai mult cu putință.

În legătură cu cele subliniate mai sus, nu este fără importanță faptul că propovăduirea paulină cuprinde locul biblic cel mai clasic cu privire la unitatea neamului omenesc. Acest text se găsește în celebrul discurs pe care Apostolul Neamurilor l-a rostit înaintea areopagiților atenieni și este următorul: „El (Dumnezeu) a făcut, *dintr-un sînge*, întregul neam al oamenilor, ca să locuiască peste toată fața pămîntului...“ (Fap. Apost. 17, 26).

5. Cf. Allo: O. c., p. 95.

În fața lumii vechi, în cadrul căreia fiecare neam era mîndru de originea lui și privea cu dispreț la celelalte popoare; în fața grecilor mîndri de cultura lor înaltă și disprețuitori față de toate celelalte popoare pe care le numeau barbare; în fața atenienilor care pretindeau a fi o rasă autohtonă, născută din pămîntul attic și considerau pe celelalte popoare ca diferite în mod esențial de ei, — Apostolul Neamurilor afirmă că tot neamul omenesc își are originea în primul om creat de Dumnezeu. El vrea să dezrădăcineze din sufletul atenienilor ideea că fiecare popor are o origine proprie. De aceea, el nu vorbește despre neamuri ci despre un singur neam, neamul omenesc. Ridicîndu-se împotriva convingerii atenienilor despre superioritatea rasei lor, Apostolul Neamurilor declară că nu există demnitate de rasă ci numai demnitate de om.⁶

Prin cuvintele citate mai sus, Apostolul Neamurilor afirmă *unitatea de origine* a neamului omenesc și este de acord cu teza științifică a monogenezei, adică a descinderii întregului neam omenesc dintr-o singură pereche originară de oameni: Adam și Eva. Totodată, această zicere paulină este în dezacord cu poligeneza, adică cu teza pseudoștiințifică — susținută între alții de către rasiști — că neamul omenesc ar coborî din mai multe perechi originare de oameni.

Important este și faptul că prin afirmarea unității de origine a neamului omenesc, Sf. Apostol Pavel oferă premisa celorlalte aspecte fundamentale ale unității naturii umane: unitatea de esență și structură, unitatea de aspirații și unitatea de destin. Căci dacă neamul omenesc întreg derivă dintr-un singur trunchi originar, este firesc ca toți oamenii să aibă una și aceeași esență și structură trupească și sufletească, aceleași aspirații fundamentale și același destin.

X Pentru Apostolul Neamurilor unitatea fundamentală de esență și de structură a neamului omenesc este un lucru de sine înțeles, un adevăr elementar, a cărui cunoaștere el presupune că o posedă toți creștinii cărora adresează epistolele sale. De aceea, în examinarea constituției trupești și sufletești a omului el nu urmărește să ne arate ce gîndește el despre alcătuirea omului.⁷

Cu toate acestea, în scrisul paulin găsim elemente care atestă convingerea Apostolului Neamurilor despre unitatea de

6. Justin Moisescu: Activitatea Sfîntului Apostol Pavel în Atena. Iași 1946, p. 160 sq.; Jacquier E : Les Actes des Apôtres. Deuxième édition. Paris 1926, p. 532.

7. Marcu T. Grigorie: Antropologia paulină. Sibiu 1941, p. 2.

esență și de structură a neamului omenesc. În ce privește trupul, sînt concludente locurile de la Efes. 5, 28; I Cor. 1, 29; Rom. 3, 20; Gal. 2, 16.

Cît privește sufletul, este grăitor faptul că Sf. Apostol Pavel arată că conștiința există în toți oamenii. Ea nu este o aptitudine exclusivă a creștinilor, ci o au și necreștinii. Ei cunosc binele și răul, căci fapta legii este scrisă în inimile lor. Astfel, neavînd lege, ei fac din fire ceea ce poruncește legea (Rom. 2, 14—15). De asemenea, rațiune au toți oamenii (Cf. Rom. 1, 20; Efes. 4, 7). După învățătura paulină, sufletul este parte constitutivă a omului, pe care acesta a dobîndit-o prin creație: „Făcutu-s-a Adam, omul dintîi, cu suflet viu, iar Adam cel de pe urmă cu duh dătător de viață” (I Cor. 15, 45). Acest lucru rezultă din folosirea expresiei „tot sufletul” (Rom. 13, 1) în înțelesul de „fiecare om” sau „tot omul”.⁸

Deosebirea evidentă pe care Apostolul Neamurilor o face între iudei și neamuri nu implică două fracțiuni ale omenirii inegale în fața lui Dumnezeu. Ca atare, nu contrazice adevărul unității neamului omenesc. Căci pentru Apostolul Neamurilor omenirea de dinainte de Hristos se compune din două părți: poporul lui Dumnezeu și neamurile. Dar această împărțire are la el *numai un sens religios*. Ceea ce rezultă din calificativele ce se dau acestor două fracțiuni ale omenirii. Între „poporul lui Dumnezeu” și „neamuri”, Sf. Apostol Pavel remarcă deosebiri considerabile. Față de celelalte neamuri, iudeii au avut întîietate în fața lui Dumnezeu, pentru că lor li s-au încredințat cuvintele lui Dumnezeu (Rom. 3, 2), adică lor li s-au încredințat spre păstrare și urmare descoperirile și făgăduințele divine. Lor li s-a dat Legea mozaică, pe cînd neamurile nu o au (Rom. 2, 14). De unde rezultă că iudeii și neamurile erau inegali în ce privește darurile de care i-a învrednicit Dumnezeu.⁹

Întrucît toți „din neamul lui Dumnezeu sîntem” (Fap. Apost. 17, 28), toți avem aceleași aspirații: pe toți i-a făcut Creatorul „să caute pe Dumnezeu” (Fap. Apost. 17, 27).

Destinului oamenilor Apostolul Neamurilor îi acordă un interes major. Toți oamenii — fără nici un fel de deosebire — sînt chemați să se împărtășească de binefacerile mîntuirii săvîrșite de Iisus Hristos: „... Dumnezeu ... vestește acum pe oameni ca *toți*, pretutindenii, să se pocăiască...” (Fap. Apost. 17, 30;

8. Cf. Idem, *ibidem*, p. 47 și 55.

9. Cf. Idem, *ibidem*, p. 33—35.

vezi și Gal. 3, 28). Această convingere este confirmată din plin de strădaniile sale misionare de a converti toate neamurile.

Cît de organic concrescută cu ideea unității neamului omenesc este învățătura Sf. Apostol Pavel, ne arată tipologia paulină Adam — Iisus Hristos sau paralelismul pe care Apostolul Neamurilor îl face, prin contrast între Adam și Iisus Hristos. El accentuează că precum păcatul și moartea au venit prin Adam peste noi toți, tot așa prin Iisus Hristos, îndreptarea și viața: „... precum printr-un singur om a intrat păcatul în lume și prin păcat moartea..., harul lui Dumnezeu și dăruiala lui au prisosit, spre mîntuirea celor mulți, prin harul unui singur om, Iisus Hristos“ (Rom. 5, 12—15). De asemenea: „Că de vreme ce printr-un om a venit moartea, tot printr-un om și învierea morților. Și precum întru Adam toți mor, așa și întru Hristos: toți vor învia“ (I Cor. 15, 21—22).

Acest paralelism implică în mod evident caracterul unitar al naturii omenesti.¹⁰

Creațiunea divină a lumii constituie baza și premisa mîntuirii în Iisus Hristos, prin care Dumnezeu înnoiește și desăvîrșește ceea ce a creat.¹¹ De aici deducem că și *unitatea neamului omenesc*, rod al creației divine, *constituie o premisă a mîntuirii*. Pe unitatea neamului omenesc se întemeiază răscumpărarea în Iisus Hristos, egalitatea personală a oamenilor și posibilitatea tuturor de a ajunge la viața în Hristos.¹²

Numai din această perspectivă înțelegem afirmația paulină: după cum prin Adam mor toți, tot așa prin Iisus Hristos învie toți.

Fundamentul paralelei prin contrast, pe care Apostolul Neamurilor o face între Adam și Iisus Hristos, stă în caracterul reprezentativ comun ambilor.¹³ Întreaga omenire este reprezentată în Adam și tot așa în Iisus Hristos. Or, acest caracter reprezentativ comun se bazează tocmai pe caracterul unitar al naturii umane.

Călcînd porunca lui Dumnezeu, protopărintele Adam a căzut din dreptatea originară și — o dată cu el — tot neamul ome-

10 Cf. și Régis Gerest: Recenzie la cartea lui Peter Lengsfeld: Adam und Christus. Essen 1965 în „Lumière et Vie“, tome XV, Septembre—Octobre 1966, No. 79, p. 134.

11. Andruțos Hristu: Dogmatica Bisericii Ortodoxe Răsăritene. Traducere de Dr. Dumitru Stăniloae. Sibiu 1930, p. 102 sq.

12. Idem, ibidem, p. 145.

13. Prat F.: La théologie de Saint Paul Vingt-deuxième édition. Paris 1934. Première partie, p. 515.

nesc, care descinde din el. De aici universalitatea păcatului: toți oamenii sînt păcătoși, fiindcă toți au păcătuit în Adam. Căci protopărințele își transmite fiecărui om ființa proprie prin naștere. În consecință, prin Adam mor toți, întrucît consecința păcatului este moartea. Dar nu numai atît: însăși unitatea neamului omenesc este denaturată și degradată prin păcat.

Dar Iisus Hristos reprezintă omenirea mai bine și mai eficientă decît Adam. Pe cînd Adam este căpetenia omenirii osîndite în urma căderii în păcat, Iisus Hristos este căpetenie a omenirii mîntuite, reînnoite prin El.

Unitatea neamului omenesc fiind baza necesară a operei de mîntuire, prin întrupare Iisus Hristos acceptă în Ipostasul Său natura umană și — implicit — caracterul unitar al acesteia. Numai făcîndu-se una cu întreg neamul omenesc, afară de păcat, Iisus Hristos poate să împace pe om cu Dumnezeu. De unde rezultă că *universalitatea răscumpărării în Iisus Hristos are la bază unitatea neamului omenesc*. De aceea, mîntuirea săvîrșită de Iisus Hristos este, totodată, și o restaurare a unității neamului omenesc tulburată prin păcat.

Acum înțelegem sensul paralelismului paulin Adam — Iisus Hristos: din unitatea neamului omenesc, Apostolul Neamurilor derivă nu numai universalitatea păcatului și a morții prin Adam, ci și universalitatea mîntuirii prin Iisus Hristos. Fiindcă toți fac parte din același neam omenesc, nu există nici un motiv de preferință pentru vreun om sau popor: dreptatea lui Dumnezeu se oferă tuturor celor ce cred în Iisus Hristos, fără nici o deosebire (Cf. Rom. 3, 22. 29—30; Gal. 3, 26. 28 și Col. 3, 11). Astfel, Iisus Hristos este Mîntuitorul universal al oamenilor și speranța lor comună. El aparține tuturor oamenilor în aceeași măsură.¹⁴

Paralelismul Adam — Iisus Hristos ne încredințează, astfel, că Apostolul Neamurilor a cunoscut faptul că *iconomia divină a creației și a mîntuirii are la bază unitatea neamului omenesc*. De aceea, sinteza teologică paulină se axează și pe această unitate. Aici își are rădăcina perspectiva teologică paulină care pune în evidență universalitatea mîntuirii în Iisus Hristos. Tot pe acest caracter unitar al naturii umane se axează și conștiința sa misionară, de al cărei glas ascultînd Saul din Tras se încununază cu renumele de „Apostol al Neamurilor“.

14. Cf. Idem: La théologie de Saint Paul. Dix-neuvième édition. Paris 1933. Deuxième partie, p. 6.

Actualitatea învățăturii pauline despre unitatea neamului omenesc este permanentă. Pentru vremurile noastre, această actualitate se evidențiază mai pregnant prin confruntarea ei cu două dintre doctrinele războinice sau agresive: „geopolitica” și rasismul.

Reluînd ideea fascistă de „spațiu vital”, „geopolitica” caută să justifice necesitatea cuceririi de noi spații geografice, politica expansionistă și agresivă a imperialismului. Mai mult: ea pretinde că lupta pentru „spațiul vital” ar îndreptăți înrobirea și exterminarea altor popoare.

Or, din învățătura paulină rezultă că pămîntul a fost zidit de Dumnezeu pentru a oferi *tuturor* oamenilor leagănul material al existenței lor. De aceea, el a fost pus de către Creator *în mod egal* la dispoziția tuturor popoarelor: „El (Dumnezeu) a făcut, dintr-un sînge, întregul neam al oamenilor, ca să locuiască peste toată fața pămîntului...” (Fap. Apost. 17, 26). Indiferent care este sensul detaliat voit de Apostolul Neamurilor al acestor cuvinte,¹⁵ un lucru este mai presus de orice discuție: Sf. Apostol Pavel pune locuirea oamenilor pe întreaga față a globului pămîntesc în legătură *directă* cu unitatea lor de origine. De unde rezultă că toți oamenii sînt îndreptățiți *în mod frățesc și egal* la folosirea pămîntului. Ceea ce nu lasă loc nici unei discriminări de ordin rasial, social sau de altă natură. Căci Pronia divină rînduiește sălășluirea popoarelor pe pămînt în funcție de unitatea lor de origine și de egala lor îndreptățire asupra lui.

Afirmînd așa-numita „inegalitate” biologică a raselor, rasismul derivă din aceasta existența de rase „superioare” și rase „inferioare”. După vederile sale, lupta dintre rase stă la baza istoriei. Nu numai că rasele „superioare” au mai multe drepturi la viață decît cele „inferioare”, dar ele au dreptul să stăpînească și să înrobească pe cele „inferioare”.

Or, este foarte semnificativ și concludent faptul că Apostolul Neamurilor afirmă — în fața areopagiților atenieni — unitatea de origine a neamului omenesc împotriva convingerii atenienilor despre superioritatea rasei lor. Arătînd că Părintele ceresc „a făcut dintr-un sînge întregul neam al oamenilor” (Fap. Apost. 17, 26), Sf. Apostol Pavel declară nu există demnitate de rasă ci numai demnitate de om. El pune accentul principal pe unitatea umană, care se concretizează în persoana umană, căreia

15. Vezi amănunte la Moiescu: O. c., p. 161—164; Prat: O. c., I, p. 70; Jacquier: O. c., p. 533.

Dumnezeu i-a hărăzit același destin, indiferent de rasa din care face parte. De aceea, Apostolul Neamurilor proclamă principiul *egalei îndreptățiri* a tuturor raselor în fața bunurilor vieții și ale mântuirii: „Nu mai este iudeu, nici elin..., pentru că voi toți *unul* sînteți în Hristos Iisus“ (Gal. 3, 28; vezi și Rom. 10, 12; I Cor. 12, 13; Col. 3, 11).

Este de subliniat în mod deosebit faptul că pe Sf. Apostol Pavel îl interesează — în primul rînd și în chip covîrșitor — aspectul practic al problemei unității neamului omenesc, nu cel teoretic-doctrinar. El nu face teorie de dragul teoriei, ci abordează latura teoretică a unității neamului omenesc numai în măsura cerută de nevoile practice.

De aici rezultă situația că pe cînd rezolvarea teoretică-doctrinară a problemei unității naturii umane este fragmentară și incompletă ca turnare în sistem, în schimb Apostolul Neamurilor ne dă o seamă de îndrumări practice-morale deosebit de prețioase.

Din ideea unității de origine a neamului omenesc, Apostolul Neamurilor deduce ideea *solidarității și fraternității interumane*: ca fii ai Dumnezeului unic, oamenii sînt frați între ei și trebuie să trăiască ca atare.¹⁶

Pentru ilustrarea cît mai plastică a acestei idei, Sf. Apostol Pavel reia vechea comparație dintre organismul social și organismul corpului omenesc, pe care o redă într-un mod de o frumusețe clasică: „...trupul unul este, deși are mădulare multe, iar toate mădularele trupului, cu toată mulțimea lor, alcătuiesc un singur trup... trupul nu este un singur mădular, ci mai multe. Dacă piciorul ar zice: fiindcă nu sînt mîină, nu fac parte din trup — nu este el, cu toate acestea, mădularul trupului? Și urechea dacă ar zice: fiindcă nu sînt ochi, nu fac parte din trup — nu este ea, cu toate acestea, mădularul trupului? Dacă trupul tot, ar fi ochi: unde ar fi auzul? Dacă, tot, ar fi auz: unde ar fi mirosul? Astfel, Dumnezeu a pus în trup aceste mădulare, pe fiecare din ele, cum a voit. Dacă toate ar fi un singur mădular, unde ar fi trupul? Ci acum *sînt multe mădulare, însă un singur trup*. Nu poate ochiul să zică mîinii: N-am trebuință de tine; sau, iarăși, capul să zică picioarelor: N-am trebuință de voi. Ci mădularele trupului socotite ca mai slabe sînt, cu atît mai vîrtos, trebuincioase. Părțile trupului pe care le socotim mai de necinste, pe acelea cu mai multă cinste le îmbrăcăm și cele necuviincioase

16. Cf. Moiescu: O. c., p. 161.

ale noastre au mai multă cuviință; pe cînd cele cuviincioase ale noastre n-au nevoie. Dar Dumnezeu a întocmit astfel trupul, dînd mai multă cinste acolo unde ea lipsește, *ca să nu fie neunire în trup, ci membrele să se îngrijească deopotrivă unele de altele*. Și dacă un mădular suferă, toate măduarele suferă împreună și dacă un mădular este cinstit, toate măduarele se bucură împreună“ (I Cor. 12, 12. 14—26; vezi și Rom. 12, 4—8).

Prin toate acestea, Apostolul Neamurilor ne învață că organismul corpului omenesc are două trăsături caracteristice fundamentale: 1. *varietatea* organelor, cu diversitatea de poziție, de structură și de funcțiune pe care o implică; 2. *unitatea* acestor organe în cadrul unui principiu comun de viață și de mișcare. Dacă n-ar exista diversitatea părților, atunci am avea o masă inertă și nu un organism; fără unitatea de forță motrice și de principiu vital, am avea numai un agregat de ființe vii, dar nu un corp însuflețit. La aceste două condiții de prim ordin, se adaugă relația de interdependență, cuprinsă implicit în ideea de organism, în urma căreia măduarele sufăr influențe reciproce și devin apte de o *acțiune colectivă*. Prin urmare, diversitate de organe și identitate de viață: același circuit vital străbate întreg trupul — acestea constituie caracteristica fundamentală a corpului omenesc.¹⁷

Transpusă pe planul unității întregului neam omenesc, această fraternitate solidară interumană — ilustrată atît de concret și de concludent prin compararea organismului social cu trupul omenesc — duce la concluzia de vie actualitate: toți oamenii și toate popoarele lumii sînt frați între ei și mădulele unii altora, avînd diferite funcții și rosturi în cadrul istoriei universale — toate urmărind *binele universal*. De aici decurge îndatorirea *iubirii frățești atotcuprinzătoare*, care se concretizează în jertfire pentru alții pînă la uitare de sine și în strădania de a te face „tuturor toate“ pentru binele tuturor.

În acest sens, Apostolul Neamurilor ne dă o seamă de sfaturi și îndemnuri la:

a) dragoste frățească: „Rămîneți întru dragoste frățească“ (Evr. 13, 1); „Toate ale voastre întru dragoste să se petreacă!“ (I Cor. 16, 14); „slujiți-vă, prin iubire, unul pe altul“ (Gal. 5, 13); „să ne luăm seama unul altuia, ca să ne îmbărbătăm la dragoste și la fapte bune“ (Evr. 10, 24); „Să nu caute nimeni numai de

17. Prat: O c., I, p. 360.

ale sale, ci fiecare și de ale altuia" (Filip. 2, 4); „să lucrăm cele bune față cu toți" (Gal. 6. 10).

b) solidaritate frățească activă: „cade-se să ajutați pe cei neputincioși" (Fap. Apost. 20, 35); „fiți gata să primiți în gazdă" (Rom. 12, 13); „Năzuiți același lucru unii pentru alții" (Rom. 12, 16); „Purtați grijă de cele bune față cu toți oamenii" (Rom. 12, 17); „Nimeni să nu caute ale sale înlesniri ci fiecare pe ale aproapelui" (I Cor. 10, 24); „Datori sîntem noi cei tari să purtăm slăbiciunile celor fără putere și să nu căutăm plăcerea noastră. Fiecare din noi să fie aproapelui pe plac, la ce e bine, pentru zidirea lui" (Rom. 15, 1—2).

c) unire în cuget: „Indemnu-vă, fraților, să fiți cu luare aminte asupra celor ce fac dezbinări și sminteli împotriva învățaturii pe care ați învățat-o" (Rom. 16, 16); „să umblați... cu toată smerenia și blîndețea, cu îndelungă răbdare, îngăduindu-vă unii pe alții, în iubire, silindu-vă să păziți unirea spirituală, în legătura păcii" (Efes. 4, 1—3); „să gîndiți la fel, avînd aceeași iubire, același suflet, aceeași cugetare" (Filip. 2, 2); „fiți uniți în cuget, trăiți în pace" (II Cor. 13, 11).

d) viețuire în pace. „Dumnezeu nu este Dumnezeul neorînduiei, ci al păcii" (I Cor. 14, 33); „Trăiți între voi în bună pace" (I Tesal. 5, 13); „Căutați pacea cu toată lumea" (Evr. 12, 14); „Dacă se poate, pe cît stă în puterea voastră, trăiți în bună pace cu toți oamenii" (Rom. 12, 18); „Drept aceea, să urmărim faptele păcii și ale întăririi dintre noi" (Rom. 14, 19).

În concluzie finală, putem spune că Apostolul Neamurilor se impune atenției noastre și prin afirmarea lucidă și dinamică a unității neamului omenesc. Conștiința sa despre caracterul unitar al naturii umane este pătrunsă de un adînc umanitarism și necruțătoare față de tot ceea ce se opune vieții și fericirii oamenilor.

Contribuția paulină în materie de unitate a neamului omenesc este utilă azi. Ea sugerează gîndul că omenirea își poate aduna forțele necesare pentru a porni pe drumul impus de cerințele majore ale epocii — numai ascultînd de glasul conștiinței unității ei.

Pr. Dr. CORNELIU SÎRBU,
Profesor la Institutul Teologic Universitar, Sibiu

ECOUL RĂZBOIULUI DE ÎNDEPENDENȚĂ ÎN „TELEGRAFUL ROMÂN” DIN SIBIU

Proclamarea Independenței de Stat a României, în memorabila ședință a Adunării deputaților din 9 mai 1877, cît și jertfele de sînge ale ostașilor români, care au luptat alături de ruși împotriva turcilor în Bulgaria, în a doua jumătate a anului 1877 și începutul lui 1878, au avut un puternic ecou și în rîndurile maselor populare românești din Transilvania, care vedeau conturată astfel posibilitatea unei viitoare desăvîrșiri a unității noastre naționale. Cauza românilor de peste munți a fost îmbrățișată de frații lor din Transilvania sub diferite forme. Astfel, *Gazeta Transilvaniei*, *Telegraful Român*, *Familia*, *Biserica și Școala*, precum și celelalte foi românești din Transilvania, își informau zi de zi cititorii despre eroicele lupte de la Grivița, Plevna, Rahova și Smârdan, polemizînd cu presa oficială, care transmitea știri tendențioase.

În marile orașe ale Transilvaniei s-au organizat comitete de ajutorare materială a răniților români, iar atunci cînd autoritățile le-au dizolvat, acțiunea de strîngere de ajutoare a fost continuată de persoane particulare.

Apoi, mai mulți înflăcărați tineri — unii chiar numai elevi de liceu — au trecut munții prin „vama cucului” și s-au înrolat voluntari în armata română, făcînd întreaga campanie în Bulgaria. Amintim între aceștia pe căpitanul Moise Groza, originar din Obreja-Banat, demisionat din armata austro-ungară, ajuns mai tîrziu general în armata română, medicii Gheorghe Diamandi din Brașov, Nicolae Grancea din Făgăraș, asistentul de farmacie Adam Hențiescu din Rîșca (r. Brad) și alții.

Între tinerii voluntari transilvăneni se numără și *Vicențiu Grama*, originar din Râușor (r. Făgăraș), absolvent din 1875 al Institutului Teologic „Andreian” din Sibiu. El a trecut munții încă din cursul lunii mai 1877 împreună cu alți cinci tineri făgă-

rășeni, fiind conduși pînă în creștetul munților de doi preoți. De acolo s-au îndreptat singuri, prin Cîmpulung, la București, unde ministrul de război i-a primit ca voluntari în armata română. Vicențiu Grama a făcut întreaga campanie în Bulgaria, primind — pentru eroismul său — și două decorații. Întors apoi acasă, a fost hirotonit preot pe seama satului său, păstorind cu vrednicie pînă în 1920, cînd a murit. A avut astfel fericirea de-a vedea înfăptuită unitatea națională a românilor, pentru care luptase și el la Grivița și Plevna.¹

În cele ce urmează vom urmări care a fost ecoul Războiului pentru independență în *Telegraful Român*, ziar înființat la Sibiu în 1853 de Andrei Șaguna.

Intrucît *Telegraful Român* avea pe atunci nu atît un caracter bisericesc, ci mai mult unul politic, economic și cultural, evenimentele legate de cucerirea Independenței ocupă în coloanele sale un loc de frunte. Redactorul *Telegrafului*, asesorul Nicolae Cristea, cunoscut luptător naționalist, condamnat mai tîrziu în procesul Memorandului, cerceta cu grijă presa din România și de peste hotare, pentru a ține la curent pe cititori cu evenimentele care se petreceau „în țară”. În coloanele ziarului sînt reproduse știri amănunțite din *Timpul*, *România Liberă*, *Monitorul Român*, *Telegraful* (București), *Curierul* (Iași), *Politik* (Praga), *National-Zeitung* (Berlin), *Der Osten*, *Kölnische Zeitung*, *Pester Lloyd*, *Le Temps*, *L'Orient* etc.

Știrile încep chiar cu evenimentele care au precedat războiul. De pildă, cîteva numere consecutive se ocupă de Conferința de la Constantinopol din decembrie 1876 a reprezentanților puterilor europene, reproducîndu-se chiar și „protocoalele” ei (procesele verbale).²

În mai multe numere se face o prezentare a lucrării lui Frederic Damé: „*L'Etat roumain et la paix de l'Orient. Neutralisation de la Roumanie*”, Bucarest, 1877.³

Este foarte interesant și rezumatul unei conferințe rostită de profesorul Arntz de la Universitatea din Bruxelles, la 21 martie 1877, cu titlul: „*Situația României din punct de vedere al dreptului internațional*”. În conferința sa, profesorul Arntz, după ce făcea un scurt istoric al țării, se ocupa de drepturile României

1. Sextil Pușcariu, *Răsunetul Războiului pentru Independență în Ardeal*, în vol. *Războiul neatîrnării*, București, 1927, p. 202—203 și informații de la pr. Darie Ciobanu din Rîușor.

2. TR nr. 7, 8, 9, 10, 12, 13/1877.

3. TR nr. 20, 22, 23, 24/1877.

față de Înalta Poartă. El arăta că prin tratatele încheiate în anii 1391, 1460, 1511 și 1529, sultanii turci au recunoscut totdeauna independența Principatelor; iar între anii 1368 și 1857 Țara Românească și Moldova au încheiat 36 de tratate de alianță, pace, comerț etc. cu o seamă de state europene. După pacea de la Kuciuk-Kainargi (1774) influența turcilor în Principate a scăzut mereu, iar tratatul de la Paris din 30 martie 1856 le-a creat o situație și mai favorabilă. El susținea în continuare dreptul românilor la suveranitate și independență națională.⁴

Îndată după ce Rusia a declarat război Turciei, *Telegraful Român* începe să publice știri privind acest lucru: declararea războiului, marșul armatei ruse spre Dunăre, retragerea ambasadei ruse din Constantinopol etc. E publicată apoi convenția încheiată între România și Rusia, la 4/16 aprilie 1877, privind trecerea trupelor ruse prin România, primirea țarului la Ungheni, cu reproducerea cuvîntului rostit de mitropolitul Moldovei Iosif Naniescu cu acest prilej, manifestul marelui duce Nicolae către români.⁵ Sînt redată apoi dezbaterile din Parlamentul României legate de proclamarea Independenței țării.⁶ Acest din urmă act este expus pe larg în articolul „*Independența României*”, reproducîndu-se și cuvintele atît de cunoscute rostite de Mihail Kogălniceanu, ministrul de Externe al României, în ședința Camerei din 9 mai 1877.⁷ Sînt reproduse apoi notele adresate de M. Kogălniceanu agenților României acreditați pe lîngă puterile garante, precum și nota adresată tot de acesta agenților diplomați și consulilor generali ai puterilor străine în România, prin care motiva atitudinea României față de ultimele evenimente.⁸

Începînd cu nr. 31, *Telegraful Român* publică în fiecare număr vești de pe cîmpul de luptă sub titlul: *Teatrul războiului* (schimbat de la nr. 50 în: *Resbelul*). Știrile sînt destul de ample, ocupînd uneori mai multe coloane ale ziarului, uneori chiar pagini întregi. Ele au continuat pînă în anul 1878, la nr. 21.

Din nr. 65/1877, încep știrile privitoare la participarea armatei române la operațiuni. Știrile de acest fel sînt foarte amănunțite, scrise cu multă căldură, reproducînd tot ce era mai semnificativ din periodicile străine privitor la eroismul ostașilor noștri. Ele abundă cu prilejul marilor lupte de la Grivița, Plevna

4. TR nr. 30 din 17/29 apr. 1877, p. 119—121.

5. TR nr. 27 și 29 și mai ales 31 din 1877.

6. TR nr. 31, 34, 35, 36, 37, 38, 39 (în nr. 39 ședința din 9 mai).

7. TR nr. 38 din 15/27 mai 1877, p. 152.

8. TR nr. 38, 41 și 48/1877.

și Rahova. De pildă, într-un număr se relatează (după Monitorul Oficial), vitejia soldatului Grigorie Ioan, care a luat un steag turcesc.⁹ Un articol, intitulat: „*Românii judecați în Belgia*”, publică corespondență trimisă unui ziar belgian de la Poradim, cu aprecieri-elogioase la adresa armatei române.¹⁰ Într-un alt număr este publicat articolul: „*Bravura armatei române*”, după un ziar occidental.¹¹

Un articol deosebit de interesant este cel intitulat: „*România*”, reprodus după ziarul german *Der Osten*. Iată ce scria acest ziar: „Atitudinea cea bărbătească a României pe câmpul de război a schimbat dintr-odată toată situațiunea. Puterea și vitalitatea elementului român s-a constatat înaintea Europei. De aici încolo politica europeană trebuie să facă socoteala cu România și cu poporul român, ca cu un element ponderos și însemnat al Orientului european. Românii din Austro-Ungaria, încă simt urmările cele binefăcătoare ale acestei reacțiuni neașteptate și puternice. Limbajul cel disprețuitor și batjocoritor al contrarilor lor a amuțit, însuși organele maghiare au încetat de a scrie după cum se obișnuiseră, disprețuind pe „valahi”, pentru că văd și ele că „valahii” aceștia au dat probe de vitalitatea lor înaintea Europei, recunoscută și admirată de toată lumea”.¹²

Sînt reproduse apoi știri asupra luptelor din fața Plevnei și asupra căderii ei.¹³ În numerele din ianuarie și februarie 1878 se publică știri asupra întoarcerii trupelor române de pe câmpul de luptă, despre „preliminariile tratatului de pace”¹⁴, ca apoi să fie publicat și textul tratatului de pace de la Berlin.¹⁵

Interesul pe care-l manifesta *Telegraful Român* față de Războiul Independenței se vedește și din faptul că în coloanele sale sînt reproduse mai multe poezii închinete ostașilor români, majoritatea reproduse după revista „*Convorbiri Literare*”: *Hora Griviței*, *Oda ostașilor români*, *Sergentul*, *Păstorii și plugarii*, *Peneș Curcanul*, toate de Vasile Alecsandri.¹⁶ E reprodusă de asemenea nuvela *Andrei Florea Curcanul* de Nicolae Gane, al cărei subiect e luat tot din Războiul Independenței.¹⁷ Se publică

9 TR nr. 74 din 16/30 sept. 1877, p. 295—296.

10. TR nr. 75 din 22 sept./4 oct. 1877, p. 300—301.

11. TR nr. 79 din 6/18 oct. 1877, p. 315.

12. TR nr. 82 din 16/28 oct. 1877, p. 327

13. TR nr. 81 pînă la nr. 96. De pildă în nr. 96 sînt trei pagini mari despre căderea Plevnei.

14. TR nr. 33, 35, 36, 37 și 38 din 1878.

15. TR nr. 80 din 13 iulie 1878, p. 318—319.

16. TR nr. 11, 12 și 13 din 1878.

17. TR nr. 7, 8, 9, 10 și 11 din 1878.

de asemenea două poezii — mai puțin reușite — de Eugen Silvan: *Trecerea Dunării și Doftorul Pastea și cu frate-său*.¹⁸

Telegraful Român a dus apoi o campanie puternică împotriva felului cum presa oficială transmitea știrile de pe front.

Dar știrile cele mai interesante pe care le publica *Telegraful Român* sînt cele privitoare la colectele în bani, articole de îmbrăcăminte și pansamente, întreprinse în Transilvania și Banat, pentru ajutorarea răniților, văduvelor și orfanilor de război.¹⁹ Astfel de colecte s-au făcut aproape în toate orașele, cît și în sute de sate de pe întinsul Transilvaniei și Banatului. În fruntea acestei acțiuni se găseau nu numai intelectuali de atunci (avocați, preoți, învățători, notari, dar mai ales soțiile sau fiicele lor), ci și numeroși țărani și țărance. Și-au dat obolul cele mai largi pături sociale românești: intelectuali, țărani, comercianți, meseriași, muncitori, studenți, elevi. Fără să fie îndrumați de vreo autoritate superioară, acești inimoși români, cu dragoste adîncă față de poporul din care făceau parte, au realizat o lucrare deosebit de semnificativă, fiind conștienți că își ajută frații de același neam și aceeași limbă de dincolo de Carpați, care își cucereau cu arma în mînă libertatea și independența.

În numeroase orașe ale Transilvaniei s-au înființat comitete care să coordoneze acțiunea de colectare a ajutoarelor materiale. După desființarea lor, s-au făcut sute de colecte de către diferite persoane particulare.

Încă din 17 mai st. n. se constituise la Sibiu un comitet de românce, care urma să se ocupe cu strîngerea de ofrande pentru ostașii români răniți. *Telegraful Român* publică peste trei zile procesul verbal de constituire, semnat de 19 persoane. Comitetul era format din următoarele persoane: Președintă: Iudita Măcelariu; Vicepreședintă: Maria Hannia; Casieră: Agnes Popa; Secretare: Caliope Boiu și Maria Cosma; Membre: Ioana Bădilă, Ana Bechnițiu, Elefteria Cristea, Maria Cunțan, Sabina Brote, Ana Hodoș, Ana Moga, Alexandrina Matei, Hermina Păcurariu, Ioselina Paschevici, Elena Popescu și Ioselina Răcuciu.

Observăm că toate membrele comitetului erau soțiile celor mai de seamă reprezentanți ai intelectualității sibiene de atunci: De pildă, Iudita Măcelariu era soția avocatului Ilie Măcelariu

18. TR nr. 28 și 36 din 1878.

19. Asupra colectelor făcute în Transilvania pe lângă studiul citat al lui S. Pușcariu mai vezi: Valeriu L. Bologa, *Ajutorul românilor ardeleni pentru răniții Războiului Independenței*, în rev. *Transilvania*, nr 5—6, 1941, p. 390—407.

(1822—1891), primul președinte al Partidului național-român din Transilvania, creiat în 1869; Maria Hannia era soția directorului Seminarului teologic „Andreian” Ioan Hannia, Caliope Boiu era soția profesorului și asesorului consistorial Zahăria Boiu, Maria Cosma era soția lui Partenie Cosma, Elefteria Cristea era soția fostului profesor de la Seminar, asesor consistorial și redactor al *Telegrafului Român* Nicolae Cristea, memorandistul de mai târziu, Maria Cunțan era soția profesorului de Cîntări bisericești Dimitrie Cunțan, Elena Popescu era soția cunoscutului pedagog, protopop și profesor de seminar Ioan Popescu, Ana Hodoș era soția avocatului Iosif Hodoș, fiica luptătorului Simion Balint de la 1848 și mama lui Nerva Hodoș, autorul *Bibliografiei românești vechi*.

În continuare, *Telegraful Român* publica un „*Apel către române*”, adresat de Comitetul din Sibiu. Apelul arăta între altele că întrucît războiul „a alins deja pe frații și surorile noastre din România, noi, conduse de simțul inimii noastre și inspirate totdeauna de instinctul sublim al umanității, nu putem sta indifereente la ceea ce frații și surorile noastre, ei, sîngele nostru, vor avea de a îndura în această mare dramă...”

Amintind de constituirea comitetului din Sibiu, apelul continua cu îndemnul: „Să venim dar și să dăm ajutorul nostru posibil întru realizarea scopului ce ne-am propus...”

Invităm dar cu iubire pe toate românele, surori ale noastre, care consimt cu scopul ce ne-am propus, ca să binevoiască a-și aduce fiecare obolul său.

Ofertele se pot face: în bani, în scame, în fișii de pînză veche, fișii de flanel sau tifon nou etc.”

În continuare se dădeau indicații cum trebuiau să fie confecționate materialele de mai sus.²⁰

Vestea înființării Comitetului femeilor din Sibiu s-a răspîndit foarte repede în întreagă Transilvania, dar și în România. La numai o zi după constituire, deci la 18 mai 1877, o româncă din Pitești, Maria Robescu, adresa Comitetului sibian o scrisoare de felicitare, din care desprindem următoarele: „... Onoare vouă doamne române, căci deși născute departe de România, puteți conserva încă în nobilele voastre inimi simțăminte de amor fratern către fiii, soții și părinții noștri care merg a-și depune sîngele pe altarul Patriei...”²¹

20. TR — supliment la nr. 36 din 8/20 mai 1877, Procesul verbal și apelul sint publicate și în *Biserica și Școala*, an. I, nr. 16 din 15/27 mai 1877, p. 127—128.

21. TR nr. 41 din 26 mai/7 iunie 1877, p. 164.

Peste cîteva zile, *Telegraful Român* publica un „Apel filantropic” lansat de „Comitetul românilor din Braşov pentru ajutorarea soldaţilor răniţi din România”. Comitetul braşovenilor se constituise la 10/22 mai 1876, sub preşedinţia comerciantului Diamandi Manole. Apelul preciza între altele: „Fraţii voştri de dincolo, puşi în dura necesitate de a-şi apăra cu arma averea şi existenţa, vocea carităţii vine şi reclamă de la umanitate ajutor şi alinare. Cu cît mai vîrtos nu va reclama această sacră voce de la noi, unde ea este totodată vocea sîngelui, pentru că ei sînt fraţii noştri? . . .

Şi dacă luminile civilizaţiunii au ajuns a face un adevărat cult din îngrijirea şi alinarea durerilor celor căzuţi în război, vom putea rămînea noi nepăsători faţă de cei mai de aproape ai noştri ce şi-au expus viaţa pentru legea, onoarea şi existenţa neamului românesc?”

În continuare se arăta componenţa comitetului, care era format din persoane bine cunoscute în istoria noastră: preşedinte: comerciantul Manole Diamandi; casier: N. T. Ciurcu; secretar: profesorul Dr. Ioan Lapedatu; membrii: Dimitrie Enciovici, profesorul Aron Densuşianu, protopopul Ioan Petric, Constantin Steriu, I. Stinghe, I. Lengher, preotul G. Perşinariu, Ioan Burbea, George B. Pop, preotul Bartolomeu Baiulescu, Dr. Neagoe şi Iuliu Filipescu. Comitetul — în special preşedintele — se însărcina să primească ofrande din Braşov, dar şi din alte părţi ale Transilvaniei şi să le trimită Societăţii „Crucea Roşie” din Bucureşti.²²

Dar constituirea acestor comitete nu era pe placul autorităţilor de stat, care nutreau simpatii turcofile. În presa oficială se publicau apeluri pentru ajutorarea răniţilor turci, se făceau colecte în acest scop, se publicau ştiri din război favorabile turcilor, medicii maghiari erau invitaţi să plece în Turcia, arătîndu-se că ajutorarea răniţilor români constituia o primejdie pentru viaţa statului austro-ungar.

În acelaşi timp s-au luat şi măsuri restrictive împotriva comitetelor româneşti de ajutorare a răniţilor. Astfel, la scurt timp după constituirea Comitetului doamnelor din Sibiu, *Telegraful Român*, chiar în numărul în care relata constituirea comitetului din Braşov, publica şi o scurtă notiţă prin care anunţa

22. TR nr. 39 din 17/31 mai 1877, p. 156. Apelul a fost publicat şi în *Gazeta Transilvaniei* (GT), an. XL, nr. 37 din 27/15 mai 1877.

cititorilor dizolvarea comitetului sibian. În numărul următor al *Telegrafului Român*, în articolul „*La dizolvarea comitetului doamnelor de aici*”,²³ scris de redacție și de Iudita Măcelariu — se publicau actele oficiale privitoare la această chestiune. Reiese că la 30 mai 1877 comitele suprem al comitetului Sibiu, Friedrich Wächter, a trimis o scrisoare Iuditei Măcelariu, prin care o anunța că s-a interzis funcționarea Comitetului femeilor române din Sibiu. El arăta că strângerea de ajutoare pentru răniți trebuia făcută în așa fel încât „să convină principiului de neutralitate adoptat”. De aceea, funcționarea comitetelor de ajutorare era interzisă, îngăduindu-se însă colectele făcute de persoane particulare, dar cu știrea organelor de stat.

Comitetul s-a întrunit la 31 mai și Iudita Măcelariu a primit misiunea de-a interveni la forurile conducătoare pentru revocarea ordinului de mai sus. Ea s-a și adresat comitelui suprem, la 1 iunie, arătându-i că și în războaiele trecute au existat astfel de comitete pentru ajutorarea răniților, și chiar în acel timp funcționau comitete pentru ajutorarea răniților turci, fără ca prin această să se încalce principiul neutralității. „Statul nostru — scria Iudita Măcelariu — este în referințe amicale cu România așa și cu Turcia; și dacă nu este crimă... a nutri simpatii pentru turci, nu poate fi crimă nici aceea că femeile române sînt cu compătimire și simpatie către sîngele lor...”

Într-un nou articol din *Telegraful Român*, cu titlul „*La dizolvarea Comitetului doamnelor române de aici*”,²⁴ Iudita Măcelariu publica răspunsul ce i l-a trimis comitele Wächter la contestația sa, în 11 iunie 1877. El arăta că i-a trimis contestația la Ministerul de Interne, care a respins-o. Ministerul admitea totuși ca persoanele particulare să strîngă ofrande pentru răniți, dar numai cu știrea Guvernului. Fără să se descurajeze, Iudita Măcelariu a continuat apoi — cum vom vedea mai jos — să strîngă singură danii în bani și obiecte, pe care le trimitea Crucii Roșii din București.

Același număr din *Telegraful Român* care anunța dizolvarea comitetului, reproducea — după *Gazeta Transilvaniei* — o *Epistolă respectuoasă către femeile române*, scrisă de George Barițiu, prin care le îndemna să ofere și ele ajutoare pentru soldații români. Lăuda inițiativa sibiencelor, cerînd să le fie urmat exemplul.

23. TR nr. 40 din 22 mai/3 iunie 1877, p. 160—161.

24. TR nr. 43 din 2/14 iunie 1877, p. 172.

Cam în același timp s-a desființat și Comitetul din Brașov. *Telegraful Român* publica o scurtă notă a lui Diamandi Manole, prin care informa pe cititori că în ziua de 29 mai 1877 a fost anchetat, împreună cu Nicolae Ciurcu, casierul Comitetului, în localul Primăriei din Brașov, fiind apoi înștiințați că a fost dizolvat Comitetul. Li s-a dat însă permisiunea de a face colecte ca persoane particulare.²⁵

În urma interzicerii activității acestui comitet, românii brașoveni au adresat, la 9 iunie 1877, un „*Apel la români*“, prin care-i îndemnau să facă colecte particulare, pentru răniții români. Apelul cerea printre altele: „Români! Nu numai îndatorirea singelui, nu numai vocea carității cere de la noi acest ajutor; aceasta o pretinde încă înaltul obligament ce ni-l impune civilizațiunea. Seculi întregi au luptat frații noștri din România pentru lumină și lege contra barbarismului. Un Mircea, un Ștefan, un Mihai au trăit și au murit cu arma în mână la porțile Europei...”

... S-ar putea acum români, ca noi, cei mai de aproape ai lor, noi asupra cărora s-au răsfărînt razele binelăcătore ale victoriei lor, să rămînem nepăsători față cu aceia care vin a continua opera ce au început-o glorioșii lor strămoși? ...

Apelăm dar la toți românii dintre Tisa și Carpați, la june și bătrîn, la avut și la sărac, a da fiecare obolul său pentru alinarea suferințelor fraților noștri din România răniți în război. Apelăm cu deosebire la tine, junime română, garanția viitorului și vasul de aur al simțămîntelor nealterate! Adu-ți aminte că antecesorii tăi și-au pus o pagină de aur, în analele poporului român. Ia junime și de astădată apostolatul pentru a propaga ideia cea mai sfîntă, simțămîntul cel mai blînd și cel mai dulce: de a alina suferințele celui ce a rămas pe cîmpul de război...”

Apelul era semnat de protopopul Ioan Petric, N. Străvoiu, Diamandi Manole, Iancu T. Popoviciu, Dimitrie Ionciovici, Nicolae Baboianu, Dr. Ioan Neagoe, Nicolae T. Ciurcu, Aron Densușianu, Ioan Lengher, Dr. I. Lapedatu, Constantin I. Popasu, George Barițiu, George B. Pop, Constantin Nicolau, Iacob Mușeșanu.²⁶

La 18 iunie 1877, Diamandi Manole a prezentat primarului Brașovului un recurs, spre a fi înaintat forurilor competente.²⁷

25. TR nr. 41 din 26 mai/7 iunie 1877, p. 165.

26. TR nr. 47 din 16/28 iunie 1877, p. 187 și în GT, XL, nr. 45 din 24/12 iunie 1877.

27. TR nr. 49 din 23 iunie/5 iulie 1877, p. 197—198.

În recursul său se arăta că există o contradicție între dispozițiile autorităților, căci, pe de o parte, se interzicea funcționarea de comitete, dar în același timp, persoanele particulare erau autorizate să facă astfel de colecte. El întreba apoi de ce era îngăduită funcționarea comitetelor pentru ajutorarea răniților turci, în timp ce comitetele pentru ajutorarea românilor erau interzise? Totuși, memoriul său n-a avut nici un rezultat, așa că Diamandi Manole a continuat să strângă singur banii și obiectele pe care le primea din diferite părți ale Transilvaniei. El publica apoi în *Gazeta Transilvaniei* și în *Telegraful Român* numele tuturor donatorilor, cu sumele oferite, precum și scrisorile lui Dimitrie Ghica, președintele Crucii Roșii din România, prin care confirma primirea banilor.

În cele ce urmează, vom urmări pe scurt listele de subscripții ale Iuditei Măcelariu și ale lui Diamandi Manole, așa cum apar ele în coloanele *Telegrafului Român*. Iată cele 39 de liste de subscripții trimise Iuditei Măcelariu la Sibiu, și apoi, prin ea, Societății „Crucea Roșie” din București.

1. Colecta făcută în *Sibiu*, în valoare de 1342,50 lei și 287,50 florini v. a. (1 fl. = 1,97 lei). Au contribuit, între alții: mitropolitul Miron Romanul 18 lire turcești în aur (414 lei), colonelul David Urs 160 lei, familia Dr. Iosif Hodoș 100 fl., judele Iosif Sterca Șuluț 100 fl., Dr. Ilarion Pușcariu 60 lei, Ilie Măcelariu 50 lei, Visarion Roman 100 lei, comerciantul Grigorie Matei 360 lei, Partenie Cosma 20 fl. etc.²⁸

2. Colecta făcută tot în *Sibiu*, în valoare de 623 lei și 110 fl. Au contribuit: prof. dr. Daniil Popovici Barcianu 5 fl., Iacob Bologa 180 lei, avocatul Dimitrie Răcuciu 39 lei, asesorul Petru Bădilă 20 fl., prof. Ioan Popescu 20 fl., directorul Ioan Hannia 108 lei, protos. Nicanor Frateș 50 lei, vicarul Nicolae Popea 20 galbeni (240 lei), Zaharia Boiu 20 lei, apoi sume mai mici strânse de Maria Cunțan.²⁹

3. Colectă în valoare de 73 lei și 69 fl., cuprinzând danii în bani făcute în *Sibiu*, *Rășinari* (r. Sibiu) și *Moșna* (r. Mediaș). Între donatori figurează și preoții Sava Popovici Barcianu din Rășinari cu 5 fl., precum și învățătoarea Aurelia Bratu din Rășinari, mama lui Octavian Goga, cu 2 fl.³⁰

4. Colectă de 22 fl. făcută în *Sibiu* și *Drăguș* (r. Făgăraș).³¹

28. TR nr. 40 din 22 mai/3 iunie 1877, p. 161.

29. TR nr. 41 din 26 mai/7 iunie 1877, p. 164.

30. TR nr. 42 din 29 mai/10 iunie 1877, p. 169.

31. TR nr. 43 din 2/14 iunie 1877, p. 174.

5. Colectă totalizînd 70 lei și 178 fl., cu ofrande din: *Macea* (r. Arad), *Curtici* (r. Arad), *Nădab* (r. Arad), *Trestia* (r. Brad), *Deva* și *Băița* (r. Brad).³²

6. *Colectă* care cuprindea două serii. În prima intră persoane diferite, între care și Dr. Alex. Mocioni cu 200 fl., iar a doua e colecta făcută de Ana Gal, soția protopopului și Ana Filip din *Abrud*. Totalul celor două colecte din *Abrud* era de 180 lei și 339,10 fl., din care 50 lei erau oferiți de protopopul Ioan Gal.³³

7. *Colectă* în care intră unele sume colectate de însăși Iudita Măcelariu (19 fl.) și de Catinca Tipei, soția protopopului Ioan Tipei din *Sebeș*, care colectase 45,20 fl.³⁴

8. *Colecta* făcută de Agapia Droc din *Miercurea-Sibiului*, (soția protopopului Ioan Droc), de la diferite persoane din: *Miercurea*, *Sebeș*, *Sibiu*, *Săliște*, *Ludoș*, *Jina*, *Vingard*, *Topîrcea* și mai ales din *Poiana Sibiului* (de la 36 persoane), unde s-au oferit sume destul de mari.³⁵

9. *Colecta* făcută de preotul Ioachim Munteanu din *Săliște* (r. Sibiu), care a strîns de la credincioșii săi suma de 193 fl. și 4 lei. Apar pe listă 43 de sălișteni, între care unii oferiseră și și cîte 10 sau chiar 20 de florini.³⁶

10. *Colecta* făcută de Alexandru Lebu din *Cacova* (r. Sibiu) între țărani de acolo. El oferise 200 lei, iar ceilalți: 80 lei și 12 fl.³⁷

11. *Colectă* ce cuprinde trei serii:

a. Colecta Emiliei Gurban din *Buteni* (12 fl.).

b. Colecta protopopului Romul Crainic din *Dobra* — reg. Hunedoara (cu 65,69 fl.).

c. O mică colectă din *Ocna Sibiului* (61 creștari).³⁸

Se cuvine să stăruim mai mult asupra colectei făcute de protopopul Dobrei. Încă din 6/18 iulie el trimisese redacției *Telegrafului Român* o scrisoare,³⁹ în care arată neplăcerile ce le-a avut din pricina colectei făcute de el în *Dobra* și satele învecinate, fiind reclamat de pretorul Iliei, baronul Kemeny, și apoi

32. TR nr. 47 din 16/28 iunie 1877, p. 188—189. În numărul următor al ziarului se aducea știrea că la 10/22 iunie au plecat pe front ambulanțele române, formate din vreo 20 de trăsurile ale Crucii Roșii. Între ele era și „Trăsura Doamnelor române din Transilvania”.

33. TR nr. 50 din 26 iunie/8 iulie 1877, p. 201.

34. TR nr. 53 din 7/19 iulie 1877, p. 214.

35. TR nr. 54 din 10/22 iulie 1877, p. 217.

36. TR nr. 55 din 14/26 iulie 1877, p. 221.

37. TR nr. 57 din 21 iulie/2 august 1877, p. 230.

38. TR nr. 62 din 7/19 august 1877, p. 249.

39. TR nr. 57 din 21 iulie/2 august 1877, p. 229—230.

anchetat de pretorul G. Nandra din Dobra. Cercetînd lista de subscripții a protopopului Crainic, se pare că el a stăruit și pe lîngă preoții din protopopiatul său să contribuie cu bani pentru rîniții români, căci apar 18 preoți și două preotese din satele din jurul Dobrei. Apar apoi pe lista sa foarte mulți învățători, pădurari și țărani din aceleași sate.

12. *Colecta* făcută de Vasile Mihail Lazăr, casierul comitetului provizoriu al studenților români din *Viena* (62 lei și 7 florini).⁴⁰

13. *Colectă* făcută de trei persoane: a) de preoteasa Elena Țăranu din *Lipova* printre femeile de acolo (38,20 fl.); b) De protopopul Ioan Țăranu din *Lipova* printre credincioșii săi (65,10 fl.); c) De notarul Constantin Popovici din *Sadu* (r. Sibiu), printre locuitorii satului (50 fl.).⁴¹

14. *Colecta* făcută de Elena Pop din Băsești (r. Cehul Silvaniei), soția lui Gheorghe Pop de Băsești, președintele Partidului național român din Transilvania, care a oferit 100 florini. *Colecta* s-a făcut în Băsești și satele din jur, strîngîndu-se 187,10 fl., 3 galbeni și 3 taleri. Între cei care au contribuit cu sume mai mari (între 1 și 5 fl.) se numără și 10 preoți și două preotese din acea parte a Transilvaniei.⁴²

Pe aceeași listă apar colectele făcute de Zoe Mihălțan și Iudita Secula în *Arad* și *Baia de Criș*, mai ales printre femeile de acolo (40 lei, 1 galben, 3 taleri, 39,70 fl.).

15. Vincențiu Babeș și cei 6 fii ai săi (între care și viitorul savant Victor) oferă 80 lei.⁴³

16. *Colectă* împărțită în trei serii:

a) De la persoane diferite (9 fl.) și de la Dr. Aurel Brote din *Sibiu*, care oferă 100 de lei; b) *Colecta* făcută de Ioan Popa și Constantin Popovici din *Boița* (r. Sibiu), printre locuitorii de acolo. Se strîng 122 fl. și 41 franci, deci se oferă sume destul de mari; c) *Colecta* făcută de Elena Domnariu și Ana Moldovan din *Ocna Sibiului*, printre femeile de acolo (18 fl.).⁴⁴

17. Apar numai două nume: Gavriil Cosma din *Beiuș* cu 18 fl. și Andrei Medan din *Șomcuța Mare* cu 10 fl., *colectați* probabil de la mai multe persoane.⁴⁵

40. TR nr. 63 din 11/23 august 1877, p. 254.

41. TR nr. 67 din 25 aug./6 sept. 1877, p. 270.

42. TR nr. 68 din 28 august/9 sept. 1877, p. 274.

43. TR nr. 69 din 1/13 sept. 1877, p. 278.

44. TR nr. 72 din 11/23 sept. 1877, p. 289—290

45. TR nr. 73 din 15/27 sept. 1877, p. 292. Apelul e reprodus și în BȘ, an. I, nr. 35 din 18/30 sept. 1877, p. 277—278.

Iudita Măcelariu publică acum un nou „*Apel filantropic*”, cu data de 22 septembrie 1877, din care desprindem câteva fragmente:

„Mii de viteji români se află deja răniți în spitalele României și transilvăneni români care se află de prezent dincolo de Carpați, ne spun că ajutoarele adunate pînă acum nici pe departe nu pot acoperi lipsele neprevăzute, încît viața a sute de răniți ușor poate veni periclitată dacă suferinzilor nu li se va întinde mîna de ajutor.

Mame își plîng fiii, soțiile bărbații, surorile frații, iar patria își deplînge tesaurii cei mai prețioși.

- România întreagă este îmbrăcată în doliu.

Matroane române, soții tineri, fiice plătînde și tu public român, care puteți aprețui durerea nemărginită ce o simte o mamă, o soție, o soră și patria pentru pierderea fiilor ei, nu pregetați a contribui: bani, scame, pînzărie, ștergare, legături, schimburi, într-un cuvînt, orice, prin care am putea alina întrucîtva durerea prea iubiților noștri frați vulnerați pe cîmpul de onoare. Acest mic sacrificiu ni-l impune umanitatea, ni-l cere consîngeni-tatea, îl reclamă recunoștința pentru salvarea onoarei române...”

În urma acestui apel, au continuat alte noi colecte în bani și obiecte, trimise Iuditei Măcelariu.

18. *Colectă* făcută în două localități: a) De Aleman Dancăș din *Rășinari* printre 24 țărani de acolo (40,10 fl.); b) De preoții Petru Iuga și Ioan Iosof din *Tilișca* (r. Sibiu), de la 67 persoane (2,05 lei și 47,50 fl.).⁴⁶

19. O familie Jurca oferă 20 fl., iar preotul Ștefan Opriș din Șura Mare (r. Sibiu), colectează de la credincioșii săi 12,25 fl. Tot aici Iudita Măcelariu informează pe cititori că în urma Apelului ei (din nr. 73) pedagogul Vasile Petri i-a oferit 100 de exemplare din lucrarea sa „Instrucțiune pentru învățători la tractarea cărților scolastice”, care să fie vîndute cu 44 de creițari bucata, iar banii să fie trimiși pentru răniții români.⁴⁷

20. *Colecta* făcută de Teodor Păcățianu, cunoscutul gazetar și istoriograf, pe atunci notar în *Jadani-Timișoara* (20 fl.).⁴⁸

21. *Colecta* făcută în două comune: a) În *Poplaca* (r. Sibiu) de preotul Coman Baca, învățătorul Radu Neagu și subprimarul

46. TR nr. 76 din 25 sept./7 oct. 1877, p. 306. Se publică aici și a doua scrisoare de mulțumire adresată de Dimitrie Ghica, președintele Crucii Roșii, Iuditei Măcelariu, pentru banii și obiectele trimise pînă atunci (3615 lei și 2976 kg de obiecte).

47. TR nr. 77 din 29 sept./11 oct. 1877, p. 309—310.

48. TR nr. 78 din 2/14 oct. 1877, p. 314.

Zaharia Bădilă. S-au strîns de la 111 persoane 34,52 fl.; b) În Racovița (r. Sibiu), de Paraschiva Măcelaru, colectîndu-se 43 fl., de la 21 de femei.⁴⁹

22. *Colecta* făcută de: a) Elena Hornoiu n. Lupu din *Adoni* (r. Marghita) 12 fl., și b) Preotul Ioan Ilievici din *Rușciori* (r. Sibiu) 15,80 fl.⁵⁰

23. *Colecta* făcută de Victor Colceriu, elev la Școala normală din *Somcuta Mare* și de preotul Ștefan Pop din *Băzești* (r. Cîmpeni). Ambele liste însumează 114,20 fl. De remarcat că pe lista lui Colceriu figurează și cîteva evrei.⁵¹

24. *Colecta* făcută de protopopul ortodox Gheorghe Vasilevici din *Șiria* (r. Arad): 49,70 fl. și cîteva obiecte. Între donatori se numără foarte mulți țărani din *Șiria* și *Agriș*, precum și 9 preoți din diferite sate din jur, în frunte cu protopopul Vasilevici, care oferă 10 fl.⁵²

25. *Colecta* făcută de văduva Cecilia Hocman născută Mihali din *Roșia Montană* (r. Cîmpeni): în total 140 lei și 49,50 fl. Între donatori se numără și protopopul Simion Balint, eroul revoluției din 1848. El oferă 2 napoleoni, iar soția sa Carolina 1 napoleon. De asemenea, pentru nepoții săi din familia Hodoș (Enea, Letiția, Sabin, Alexandru, Brutus, Ulpui, Nerva și Victoria) oferă cîte 1 taler de fiecare. Apar apoi alte nume de donatori cu sume foarte mari (10—20 franci).⁵³

26. *Colecta* făcută de protopopul Teodor Pop din *Zalău* în părțile Sălajului (89 fl.).⁵⁴

27. Trei persoane oferă 21,15 lei și 10 fl.⁵⁵

28. *Colecta* făcută de Ioan Danciu, administrator protopopesesc în *Baia de Arieș*, care a adunat 75,75 fl. Cuprinde o lungă listă de preoți, învățători, cantori, epitropi, crîsnici și credincioși de pe Valea Arieșului. Pe lîngă protopop, mai apar alți 12 preoți, precum și epitropiile a 6 parohii. Se vede că în acțiunea de colectare a banilor se aflau preoții din aceste comune, sub îndrumarea administratorului protopopesesc.⁵⁶

29. *Colectă* făcută de două persoane: a) De George Purcariu din *Ārad* (50 fl., 110 franci și 1 galben) printre intelec-

49. TR nr 81 din 13/25 oct. 1877, p. 326.

50. TR nr. 85 din 27 oct./8 nov. 1877, p. 342.

51. TR nr. 86 din 30 oct./11 nov. 1877, p. 346.

52. TR nr. 88 din 6/18 nov. 1877, p. 354.

53. Ibidem.

54. TR nr. 89 din 10/22 nov. 1877, p. 358.

55. TR nr. 90 din 13/25 nov. 1877, p. 362.

56. TR nr 93 din 24 nov./6 dec. 1877, p. 374.

tualii de acolo. Apar în lista sa: Dr. Ioan Pap, Dr. Nicolae Oncu, George Popa, Aurel Beleş, toți oferind câte 20 de franci, Aron Hamsea (mai târziu arhimandritul Augustin) 5 fl. și alții; b) De preotul George Crișan din *Mediaș*, printre credincioșii de acolo (10 fl.).⁵⁷

30. *Colecta* făcută de învățătorul Melentie Boto din *Șeitin* (r. Arad), 35,40 fl.). Pe lista acestuia apar mai mulți funcționari, învățători, țărani, precum și 5 preoți. Apare apoi și învățătorul Gheorghe Chira din Măceu-Hațeg, cu 5 fl.⁵⁸

31. *Colectă* cu două liste: a) A învățătorului George Bocu din *Șiștarovăț* (r. Lipova), 19 fl.; b) A învățătorilor Ioan Necșa și Dumitru Iosof din Tilișca (r. Sibiu) făcută printre elevii lor. Este vrednică de remarcat inițiativa acestor doi învățători care au colectat suma de 5,10 lei și 11,14 fl. de la elevii lor din clasele I (48) și II (59) și de la foștii lor elevi (36).⁵⁹

32. *Colectă* ce cuprinde trei liste de subscripții: a) Episcopul Ioan Popasu al *Caransebeșului* oferă 150 fl., secretarul său Ioan Bartolomei 20 fl., iar soția acestuia, Emilia, 3 galbeni; b) Lista lui Vasile Damian, absolvent de teologie din *Zlatna* (r. Alba), 16 fl. — cu câteva danii din satele din jur; c) Lista preotului-profesor Dimitrie Cunțan de la Institutul teologic-pedagogic din *Sibiu*, care prezintă 14,50 fl., rezultați din vinderea a 29 de exemplare din cartea lui Vasile Petri la studenții teologi.⁶⁰

3. *Colecta* făcută de învățătorii Isaia Henteș și Dumitru Cristea și de țăranul Ion Munteanu în *Ocna Sibiului*. Ei au izbutit să colecteze: 2 lei, 2 galbeni, 1 taler, 24 sfanți și 43,75 fl. de la un număr de 97 de persoane, majoritatea țărani.⁶¹

34. *Colectă* făcută de mai multe persoane: a) De Ana și Sofia Bogdan în *Timpăhaza* (r. Aiud) de la 40 persoane, *Uișalău* (r. Aiud și *Aiud*. Au strîns suma de 23,84 fl. și 3 taleri de argint; b) De Dumitru Chirca, învățător în *Săliște* (23 fl. de la 32 persoane); c) De Florica Metra și Florica Ispas din *Cîrna* (r. Alba), 6,43 fl.⁶²

35. *Colectă* cu două liste de subscripție: a) De la preotul gr.-cat. Nicolae Todea din *Tăuni* (r. Mediaș), care adunase de la

57. TR nr. 94 din 27 nov./9 dec. 1877, p. 378. Se publică aici a treia scrisoare de mulțumire adresată de Dimitrie Ghica Iuditei Măcelariu (pentru suma de 1450 lei).

58. TR nr. 96 din 4/16 dec. 1877, p. 386.

59. TR nr. 98 din 11/23 dec. 1877, p. 394.

60. TR nr. 100 din 18/30 dec. 1877, p. 402.

61. TR nr. 101 din 22 dec. 1877/3 ian. 1878, p. 406.

62. TR nr. 103 din 29 dec. 1877/10 ian. 1878, p. 414.

credincioșii săi 13 florini de argint; b) De la tinerimea română din Sibiu, care oferise 41,76 fl. Acești bani fuseseră strînși în scopul înființării unui cabinet de lectură. Neputîndu-se face acest lucru, banii au fost oferiți Crucii Roșii.⁶³

36. Colectă făcută în trei părți: a) De notarul Ioan Maxim din *Porcești* (azi Turnu-Roșu, r. Sibiu), care a strîns suma de 36,20 fl. de la 46 locuitori ai satului; b) De Maria Mărginean n. Bogdan din *Șura Mică* (r. Sibiu), care a colectat între locuitorii de acolo suma de 4,77 fl.; c) De la preoții Ioan Munteanu din *Iosășel* și Ioan Mera din *Honțisor* (r. Gurahonț), care oferiseră câte 1 fl. fiecare.⁶⁴

37. Colectă făcută de două persoane: a) de Ioachim Munteanu, capelan ortodox și Ioan Stoichiță, preot greco-catolic din *Gura-Rîului* (r. Sibiu), fiecare între credincioșii lor. Ei au strîns 60,03 fl. de la 68 de credincioși; b) De episcopul Ioan Popescu din *Totoi* (r. Alba), care a strîns 9,36 fl.⁶⁵

38. Colectă în două serii: a) De la protopopul profesor Ioan Popescu 4,70 fl., rezultați din vinderea a 10 exemplare din lucrarea lui Vasile Petri; b) De la preotul Artimon Blăjan din *Șelcău* (r. Agnita), care colectează de la credincioșii lui 18,91 fl.⁶⁶

39. Iosefina Stejar din *Sibiu* oferă singură 11,50 fl.⁶⁷

Cu aceasta se termină lista colectelor Iuditei Măcelariu. Suma totală colectată de ea se ridică la 3.253,76 fl. și 3,080,30 lei.

Dar în afară de aceste colecte în bani, pe adresa Iuditei Măcelariu au sosit și numeroase colecte în obiecte. Consemnăm listele acestora, așa cum apar în coloanele *Telegrafului Român*.

Trebuie să reținem de la început că aceste danii constau în: scame, lingerie de corp, cîrpe, cearceafuri, comprese, fîșii, fuior, ștergare, pînză.

În fruntea contribuitorilor se numără tot femeile din *Sibiu*. La 24 mai 1877 Iudita Măcelariu întocmea prima listă a donatoarelor sibieni, în număr de 37, în care intrau, între altele: Maria Hannia, David baron Urs, Iosefina Paschievici, Maria Cosma n. Roman, Alexandra St. Suluțiu, Ana Frîncu, Iosefina Răcuciu, Marina Roman, Ana Moga, Elena Popescu, Elefteria Cristea, Maria Bădilă, Maria Cunțan, Sabina și Iustina Brote,

63. TR nr. 8 din 21 ian. v. 1878, p. 32.

64. TR nr. 9 din 24 ian. v. 1878, p. 36.

65. TR nr. 17 din 11 febr. 1878, p. 64.

66. TR nr. 29 din 11 martie 1878, p. 116.

67. TR nr. 42 din 11 aprilie 1878, p. 168.

Caliope Boiu, Irena Măcelariu, Iudita Măcelariu și altele, deci toate soțiile fruntașilor vieții culturale românești din Sibiu.⁶⁸

Colectele au continuat și în alte părți: *Moșna* și *Nemșa* (r. Mediaș), *Hamba* (r. Sibiu), de preoteasa Sofia Decei; *Miercurea-Sibiului*, de preoteasa Agapia Droc; *Șiria* (r. Arad), *Ususău* (r. Lipova), *Rășinari* (pe listă apare și mama lui O. Goga), *Cacova* (r. Sibiu), de soția lui Alexandru Lebu; *Buteni* (r. Gurahonț), de Emilia Gurban, *Ocna Sibiului* (prima colectă făcută de Maria Isaia Oprișor și Maria Ioan Oprișor de la 77 femei, a doua de Ana I. D. Luca, Lina I. Maștei și Ana S. Oprișor de la 62 femei). Se primesc apoi danii de la persoane singuratice din *Macea* (r. Arad), *Sibiu*, *Deva*, *Sebeș* (preoteasa Catinca Tipei și preoții Nicolae Lazăr din Sebeș și Isidor Blaga din *Lancrăm*, tatăl lui Lucian), danii primite de la Ileana Mocioni, Sofia Babeș, Elena Pop din *Băsești* și mai multe românce din părțile Sălajului. Colectele au continuat apoi în alte localități: *Lipova* (de învățătorul Dumitru Putici, printre elevele sale); *Merghindeal* (r. Agnita), de Ana Cocorada între 23 femei de acolo; *Boița* (r. Sibiu), de doctorandul Ioan Cloajă între 50 femei de acolo; *Ocna Sibiului*, de Elena Domnariu și Ana Moldovan de la 44 femei, *Tilișca* (r. Sibiu), de preoții Ioan Iosof și Petru Juga, de la 27 femei; *Racovița* (r. Sibiu), de preoteasa Ana Florian de la 19 femei; din nou danii oferite de Catinca Tipei, Elena Pop din *Băsești*; apoi colecte făcute în *Sibiu* (Agnes Popa; *Seleuș* (r. Sighișoara), de preoteasa Ana Zaslo, de la 87 femei, *Baia de Arieș* (preotul Ioan Danciu); *Săcădate* (r. Sibiu) de preotul Dumitru Căteanu, de la 35 femei; apoi de la alte persoane din diferite părți ale Transilvaniei, în *Tăuni* (r. Mediaș), de preotul Nicolae Todea și *Țapu* (r. Mediaș); danii de la Amalia Babeș și Ilca Mocioni din *Buda-pesta*, în *Porcești* (azi Turnu-Roșu, r. Sibiu), de notarul Ioan Maxim, subjucele Toma Pascu și judele Toma Costei, în *Vărd* (r. Agnita), de preoteasa Maria Părău de la 29 femei, și dania Iosefinei Stejar din *Sibiu*.⁶⁹

Toate aceste obiecte erau trimise de Iudita Măcelariu Societății Crucea Roșie din București. Păcat că nu avem măcar o evaluare aproximativă a acestor obiecte.

Colecte mai mari în obiecte a făcut și o doamnă din Brașov, Hareti Stănescu. Ea a publicat în patru rînduri rezultatele colec-

68. TR nr. 42 din 29 mai/10 iunie 1877, p. 169.

69. Toate aceste colecte în articole de îmbrăcăminte și pansamente în TR nr.: 43, 47, 50, 53, 57, 62, 63, 67, 68, 69, 73, 74, 76, 81, 85, 86, 90, 91, 93, 96, 103 din 1877; nr 7, 8, 14 și 42 din 1878.

tei sale, în majoritatea lor provenind din Braşov şi jur, iar unele din *Cohalm* şi *Caşa* (aici colecta a făcut-o preotul Ioan Mircea).⁷⁰

În cele ce urmează vom arăta alte colecte trimise pe numele comerciantului Diamandi Manole din Braşov.

1. Prima colectă se făcuse încă de la constituirea comitetului, în valoare de 7450 franci aur. Între cei 78 de donatori se numărau: Dimitrie Stănescu cu 2000 franci aur, Diamandi Manole 1000 franci aur, Constantin Steriu 500 franci aur, George B. Pop 500 franci aur, protopopul Iosif Barac 200 franci aur, profesorul Aron Densușianu 150 franci aur, preotul Bartolomeu Baiulescu 100 franci aur, protopopul Ioan Petric 50 franci aur, preotul George Perșinaru 20 franci aur, profesorul Ioan Lapedatu 20 franci aur, profesorul Ștefan Iosif (tatăl poetului) 5 franci aur și alții.⁷¹

2. O nouă colectă făcută de Diamandi Manole în *Braşov* se ridică la suma de 1538 franci. Această nouă listă a fost publicată în trei rînduri.⁷² În prima listă apar 40 de intelectuali și negustori, unii cu sume foarte mari (Ioan Pop 200 franci, Octavian Sorescu și Ludovic Roman câte 100 franci, protopopul Ioan Petric 50 franci, apoi mulți alții cu 30, 20 și 10 franci. Pe lista a doua apar 139 persoane, dar toate cu sume mici, sub 1 fl. Se vede că se făcuse între locuitorii mai săraci ai orașului. Lista a treia cuprinde 121 de persoane, unii oferind sume mari (profesorul Ioan Meșotă 100 franci), alții — între care multe văduve — sume mai modeste. Deci, cele trei liste însumează exact 300 de locuitori ai Braşovului, la care se mai adaugă și cele 78 persoane de la prima colectă,⁷³ deci 378 persoane.

3. O colectă făcută la *Baia de Criș* și trimisă lui Diamandi Manole, în sumă de 81 fl. de la numai 12 persoane.⁷⁴

4. Dintr-o scrisoare a lui Diamandi Manole către Dimitrie Ghica, cu data de 11 iulie st. n. 1877 reiese că la 7 iulie i-a mai trimis 165 de franci, primiți din Vărădia (r. Lipova) și *Kelegy-*

70. TR nr. 49 din 23 iunie/5 iulie 1877, p. 198 și nr. 59 din 28 iulie/9 august, p. 238 (numai listele 1 și 3). Vezi toate listele în *Gazeta Transilvaniei*, nr. 47, 51, 57 și 69 din 1877.

71. TR nr. 39 din 19/31 mai 1877, p. 156—157.

72. TR nr. 49 din 23 iunie/5 iulie 1877, p. 198, nr. 51 din 30 iunie/12 iulie, p. 205 și nr. 52 din 3/15 iulie, p. 209.

73. În TR nr. 52 din 3/15 iulie, p. 209, e publicată și scrisoarea lui Dim. Ghica către Diamandi Manole, prin care-i mulțumește pentru dania de 1538 franci.

74. TR nr. 44 din 5/17 iunie 1877, p. 177.

haza (jud. Bichiș — Ungaria), iar acum îi mai trimitea 25 florini, dar nu spunea de unde sînt.⁷⁵

5. În numărul următor, *Telegraful Român* publică scrisoarea trimisă de preotul Ioan Georgiu din Tg. Lăpuș lui Diamandi Manole — la 27 iunie 1877 — prin care-l anunța că îi trimite 101 fl., colectați în Lăpuș. Preotul Georgiu scria, între altele: „Iubim ca adevărați frați pe frații noștri de dincolo de Carpați, bucuria se poate citi pe fața fiecărui român cînd aude despre brava oștire română și spiritul ce o animează.”⁷⁶

6. Colecta făcută de Ana Tincu din Orăștie, de la 125 persoane de acolo și unele sate din jur, majoritatea femei, în valoare totală de 295,70 fl., plus cîteva obiecte. Remarcăm faptul că alături de români, apar și mulți bărbați și femei de alt neam: sași, unguri și evrei.⁷⁷

7. Colecta făcută de fostul tribun Andreica din Cîmpeni de la 53 persoane. S-au strîns 179,19 fl., fiecare oferind sume destul de mari, de la 1 fl. în sus. Contribuie și mulți evrei.⁷⁸

8. Ofrande primite din *Rusca Montană* (r. Caransebeș) 13,60 fl. și alte două din *Purcăreni* (r. Sf. Gheorghe) și *Baciu* (r. Brașov) tot 13,60 fl.⁷⁹

9. Peste cîteva luni, însuși Diamandi Manole face o danie de 500 lei pentru spitalul înființat de Comitetul Doamnelor din Iași.⁸⁰

10. Alte noi colecte trimise pe adresa lui Diamandi Manole apar abia în decembrie 1877. El chiar publică o scrisoare către redacția *Telegrafului Român* (cu data de 20 dec. 1877),⁸¹ în care arată că a fost absent din Brașov, fiind plecat în afaceri comerciale în România. Între timp au sosit pe adresa sa numeroase danii în bani și obiecte, asupra cărora face acum o dare de seamă sumară, indicînd numai numele collectorilor și sumele strînse, urmînd ca în numerele următoare să dea listele complete ale

75. TR nr. 52 din 3/15 iulie 1877, p. 209. Amănunte asupra acestor colecte în *Gazeta Transilvaniei* nr. 51 și 52/1877.

76. TR nr. 53 din 7/19 iulie 1877, p. 213. Numai GT nr. 51 din 15/3 iulie 1877 publică darurile individuale din Lăpuș, între care 12 preoți, apoi mulți învățători, notari, cantori și țărani.

77. TR nr. 57 din 21 iulie/2 august 1877, p. 230. În nr. 51 din 30 iunie/12 iulie 1877, p. 205, se publicase și o scurtă notă în care se arată că în Orăștie se înființase un comitet pentru strîngerea de ajutoare, din inițiativa Anei Tincu. Și acesta a fost dizolvat de autorități, așa că a continuat ea singură să strîngă bani și obiecte.

78. *Ibidem*. Vezi scrisoarea de mulțumire a lui Dimitrie Ghica pentru banii colectați de Ana Tincu și tribunul Andreica în TR nr. 28 din 9 martie 1878, p. 112.

79. TR nr. 58 din 24 iulie/5 august 1877, p. 234.

80. TR nr. 98 din 11/23 decembrie 1877, p. 394.

81. TR nr. 101 din 22 dec 1877/3 ian. 1878, p. 406.

donatorilor. Suma totală era de 12 galbeni, 114 franci, 524,22 fl., plus numeroase articole de îmbrăcăminte.

Trecem peste daniile câtorva persoane singuratice ca să dăm numai lstele detaliate ale coletelor incluse în suma de mai sus: a) Colecta făcută de avocatul Augustin Munteanu din *Dej*, în jurul Dejului și Gherlei, în sumă de 138,40 fl., 9 galbeni și 20 franci. Toți donează sume mari. Între donatori, apar foarte mulți unguri; b) Colecta lui Nicolae Lazăr și Nicolae Crișan din *Abrud*, care strâng 30 franci și 67,20 florini; c) Colecta Ecaterinei Moldovan din *Ighiu* (r. Alba): 23,90 fl. și diferite obiecte; d) Colecta făcută de Ioan Dragoș între studenții români din *Budapesta*: 27,20 fl.; e) Colecta Iuliei Moldovan din *Boziaș* (r. Tîrnăveni): 6 fl.; f) colecta lui Alexandru Sterca Șuluțiu din *Abrud*: 42 florini;⁸² g) Colecta învățătorului Ioan Decan, făcută în *Cut* și *Vingard* (r. Sebeș), însumînd 26,43 fl. și obiecte colectate de la 34 femei;⁸³ h) Colecta făcută de Ludovica Borgovan în *Gherla*: 1 galben, 1 leu, 30,42 fl. de la 89 de persoane, din care foarte multe femei; i) Colecta administratorului protopopesc Petru Vlăsa din *Indol* (r. Turda), în valoare de 23,64 fl. de la mai multe persoane din satele: *Indol*, *Iara*, *Beliora*, *Ghiriș*, *Băișoara*, *Tur*, *Surduc*, *Hasmaș*, *Cacova*, *Bicalat* și *Cristelec*, toate în Munții Apuseni, azi r. Turda;⁸⁴ j) Colecta preotului Ioan Albion din *Velcheriu* (r. Luduș): 11 florini, plus cîteva obiecte; k) Colecta lui Liviu Mureșan, medic în *Prundul Bîrgăului* (r. Bistrița): 33 fl.;⁸⁵ l) Colecta inginerului Galea de la românii din *Cohalm* (Rupea): 27,42 fl., de la 76 persoane, dintre care 8 preoți;⁸⁶ m) Colecta lui Gheorghe Stinghe din *Brașov*: 7 franci și 40 florini;⁸⁷ n) Colecta făcută de preotul Toma Bîrsan din *Dîrstele Brașovului*: 6 franci și 20,61 fl.⁸⁸

În numerele următoare din *Telegraful Român*, Diamandi Manole publică alte noi liste cu bani oferiți pentru răniții din România:

11. Colecta preotului Ioan Maximilian din *Brașov-Stupini*, de 71 florini, strînși de la 70 de persoane, între care multe femei, unele chiar văduve.⁸⁹

82. Toate în TR nr. 11 din 28 ianuarie 1878, p. 44.

83. TR nr. 12 din 31 ian., p. 48, și nr. 14 din 4 febr. 1878, p. 55.

84. Ultimele în TR nr. 14 din 4 febr. 1878, p. 55—56.

85. Ultimele două în TR nr. 15 din 7 febr. 1878, p. 60.

86. TR nr. 19 din 16 febr. 1878, p. 76.

87. TR nr. 20 din 18 febr. 1878, p. 80.

88. TR nr. 21 din 21 febr. 1878, p. 84. Vezi scrisoarea de mulțumire pentru toți acești bani a lui Dimitrie Ghica în TR nr. 28 din 9 martie 1878, p. 112.

89. TR nr. 28 din 9 martie 1878, p. 112

12. Colecta făcută de preoteasa Maria Moșoiu din *Bran-Simon*, în sumă de 17,02 fl., adunați de la 60 de persoane, precum și câteva danii în obiecte.⁹⁰

13. Colecta făcută în *Turcheș* (r. Brașov) din preotul N. Soiu, Anastasie Bîrsan și N. Jugănariu: 125 franci, 33 bani și 10 florini, de la numai 17 persoane (o „femeie bătrână Susana” oferă 20 de franci).

14. Colecta făcută în *Ighiu* (r. Alba) de Ecaterina Moldovan (a doua oară) și Elisabeta Florescu: 22,37 fl.

15. Colecta făcută în *Biertan* (r. Mediaș) de preotul Teodor Avram: 10,23 fl.

16. Colecta făcută în *Sighișoara* și 16 sate din jur, totalizînd suma de 207 florini și o ladă de obiecte de 96 kg.⁹¹ În Sighișoara prima colectă a făcut-o A. Horșa (45 fl.), iar a doua preoteasa Ioana Moldovan (27 fl. și obiecte). Cele 16 sate erau: *Albești* (de preotul Ioan Ganea): 6,32 fl.; *Boiul Mare* (preotul Ilie Ioanovici): 6 fl.; *Hașfalău* (preotul Nicolae Doctor): 3,90 fl.; *Șaeș* (preotul Nicolae Brînduș și inv. Nicolae Băcișor): 5,37 fl.; *Apold* (preotul Sofronie Brînduș): 13,50 fl.; *Saschiz* (preotul Gheorghe Șoneriu): obiecte; *Daneș* (preotul N. Tătaru): 73 creițari și obiecte; *Micăsasa* (Alexandru Neagoe): 11 fl.; *Hetur*: 11,20 fl.; *Zoltan* (preotul George Vătășanu și inv. Dia Baci): 6,41 fl.; *Șaroș* (preotul Dionisie Chendi): 14,75 fl.; *Nadeș* (preotul Gherasim Lupea): 12,32 fl.; *Beia* (preotul Ioan Vătășan): 5 fl.; *Criș* (țăranul Ioan Gheaja): 4,35 fl.; *Dumbrăveni*: 11 fl.; *Archita* (F. Vătășan): 3 fl.; *Daneș* (I. Duma): 6,45 fl.; obiectele strînse s-au vîndut cu 9,60 fl.⁹²

Aceste șase colecte din urmă ajung la un total de 125 franci; 33 bani și 337,62 florini.

17. Amintim că o corespondență din Brașov, cu data de 12 iulie 1877, relatează că „Reuniunea română de gimnastică și cîntări din Brașov”, organizase o „producțiune muzicală” în folosul răniților români. A rezultat un venit curat de 240 florini (Diamandi Manole oferă 12 fl., profesorul George Dima 4 fl.).⁹³

Dar *Telegraful Român* publică și multe alte colecte făcute în

90. TR nr. 29 din 11 martie 1878, p. 116, și nr. 33 din 21 martie, p. 132 (aici mai sînt câteva danii în obiecte venite de la adm. prot. Petru Vlasa, Emilia Pop din Zalău și Constanța Pușcariu n. Circa din Pesta).

91. Colecte din Sighișoara și satele din jur e publicată fragmentar în *Telegraful Român*, nr. 42 din 11 apr. 1878, p. 168, și 45 din 20 apr. 1878, p. 180, de aceea o redăm după datele din *Gazeta Transilvaniei*.

92. *Gazeta Transilvaniei* nr. 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31 și 32 din 1878.

93. TR nr. 58 din 24 iulie/5 august 1877, p. 234.

Transilvania de diferite persoane și trimise direct lui Dimitrie Ghica la București. Consemnăm și aceste colecte:

1. Colecta făcută în *Hațeg* de Suzana Popovici și Lucreția Borha n. Rațiu: 168 florini, 2 napoleoni, 2 galbeni împărătești, plus numeroase obiecte, de la 40 persoane, între care 38 femei.⁹⁴

2. Colecta făcută de două tinere din *Alba Iulia*: Eufrosina Cirlea și Eufimie Pipoș. Încă din 15 iunie 1877 ele dădeau publicității o „înștiințare”, prin care arătau că intenționează să constituie un comitet pentru ajutorarea răniților, dar n-au putut, din pricina ordinului ministerial care interzicea acest lucru. De aceea, aduceau la cunoștința publicului că se oferă să primească danii în bani și obiecte.⁹⁵ În câteva săptămâni ele au și izbutit să strângă: 200 florini, 3 galbeni, 20 franci și 5 lei — de la 80 persoane —, bani pe care i-au trimis direct lui Dimitrie Ghica.⁹⁶ Peste câteva luni ele fac o nouă colectă în valoare de 50,50 fl. și 2 taleri de arg.⁹⁷ deci un total de 250,50 fl., 3 galbeni, 20 franci, 5 lei și 2 taleri. De notat că și în listele lor apar unguri, nemți și evrei.

3. Colecta făcută de Constantin Rădulescu junior din *Lugoj*. Prima dată a strâns 391 florini, 1 napoleon, 1 galben și 3 franci, de la 76 persoane, pe care i-a trimis la București, încă din 5 iunie 1877. Între donatori se numărau: Alex. Mocioni 50 fl., Eugen Mocioni 50 fl., Coriolan Brediceanu 100 fl., Const. Rădulescu sen. 30 fl., Constantin Rădulescu jun. 10 fl., apoi diferiți români din Lugoj cu sume mai mici.⁹⁸ Pe a doua listă a colectat suma de 142,30 fl., 5 napoleoni, 5 franci și 3 sfanți, de la 55 persoane. Notăm că pe a doua listă apar și foarte mulți străini (de pildă avocatul Henri Billot 40 fl., soția sa Emilia 20 fl., medicul Charles Billot 5 napoleoni, apoi: un honved 1 florin, 1 catolic 2 fl., un francez 1 fl., un italian 1 fl., un soldat francez 5 franci în aur!).⁹⁹

4. Colecta făcută de Eugenia Munteanu-Alduleanu din *Oravița*, care a strâns 385,50 fl., 4 galbeni, 4 taleri și 10 franci, plus numeroase obiecte în natură (557 m. fășii, 7,31 kg scame, 21 decagrame comprese). Colecta s-a făcut în Oravița și 9 comune din jur. Bani strânși în cele 9 comune i-au fost trimiși ei și apoi la București. Iată comunele în care s-au colectat bani și obiecte: *Oravița română* (de Gheorghe Bogdan) 35,60 fl., 1 galben și 4 taleri; *Oravița montană* (de Eugeniu Munteanu): 69 fl. și 1 galben; *Răchitova*: 4,60 fl.; *Ticvanul Mare* (de Maria Gaiță și Iacob Tiurnea) 71 fl.; *Iladia* (de Ana Linția) 24 fl.; *Ciclova română* (de învățătorul Ioan Orza) 79,80 fl., iar familia preotului Ioan Petrovici din aceeași comună oferă 25 fl.; *Biserica Albă* (de preotul P. Miculescu): 39 fl. și 1 galben; *Moldova Nouă* (de Paraschiva Savu): 11,50 fl.; *Vrani* (de preoteasa Maria Tămășel): 14,50 fl.; *Mercina*: 10 franci și 1 galben; *Răcășdia* (de Ioan Bistrieanu):

94. TR nr. 46 din 12/24 iunie 1877, p. 184. Vezi și scrisoarea de mulțumire a lui Dimitrie Ghica în nr. 52 din 3/15 iulie, p. 210.

95. TR nr. 45 din 9/21 iunie 1877, p. 180.

96. TR nr. 52 din 3/15 iulie 1877, p. 210. Scrisoarea de mulțumire a lui Ghica pentru acești bani în nr. 57 din 21 iulie/2 aprilie, p. 230.

97. TR nr. 23 din 25 febr. 1878, p. 92. Vezi și scrisoarea lui D. Ghica în nr. 26 din 4 martie 1878, p. 104.

98. TR nr. 52 din 3/15 iulie 1877, p. 209—210. Tot aici și scrisoarea de mulțumire a lui D. Ghica, din 16 iunie.

99. TR nr. 69 din 1/13 sept. 1877, ecu scrisoarea lui D. Ghica din 8 august 1877 (banii fuseseră trimiși din 1 iulie)

10,50 fl. Daniile în obiecte s-au strîns din *Oravița Montană* (de Eugenia Munteanu), *Oravița Română și Răcășdia*.¹⁰⁰

5. O colectă de proporții mai mari a fost făcută de două românce din *Făgăraș*: Anastasia Popescu și Zinca Roman. De fapt, pe lângă colecta făcută de ele în *Făgăraș*, tot ele au centralizat și colectele făcute de alte persoane în satele din jurul *Făgărașului*. Dăm mai jos localitățile în care s-au făcut colecte: În *Făgăraș* Anastasia Popescu și Zinca Roman au colectat 198,50 fl., 1 galben, 1½ napoleon de aur, 2 taleri (sume foarte mari, între care un Ioan Roman dă 100 fl.).

Colecta a continuat apoi în următoarele sate din jurul *Făgărașului*: *Vad* (George Boeru): 40,50 fl.; *Breaza* (notarul Ioan Haș): 9 fl.; *Veneția de jos* (Elisabeta Comănici): 21 fl. și 2 lei;¹⁰¹ *Șinca Veche* și *Ohaba* (notarul Iosif Stoica): 21,99 fl.; *Galați* (George Păcală): 10,31 fl.; *Drăguș* (notarul George Codrea): 3,75 fl., *Beclean* (învățătorul Ioan Ludu): 5,20 fl.; *Făgăraș*: 11 fl.;¹⁰² *Cîrțișoara* (Anisia Budac, soția notarului): 9 fl. și obiecte; *Voivodenii Mari* (preotul Aron Mogoș): obiecte; *Șinca Nouă* (preotul Ioan Scurtu): 15,04 fl. și obiecte; *Grid* (preotul Iacob Urdea): 4 fl.; *Poiana Mărului* (Gheorghe Pușcariu): 1,90 fl. și obiecte; *Viștea de jos* (preotul Gheorghe Munteanu): 28,27 fl. și 5,50 lei, plus numeroase obiecte; *Lisa* (înv. Nicolae Albani): 9,63 fl. și obiecte; *Șercăița* (Maria Ștefan Bația): 61 coți de pînză și 14 kg scame; *Toderița* (preotul Alexandru Mijea): 14,35 fl.;¹⁰³ *Făgăraș* (Anastasia Popescu): 48,50 fl. (societatea pălărierilor dă 20 fl., iar de la o loterie se încasează 17 fl.); *Mărgineni* (preotul George Popa): 3,40 fl.; *Berivoiul Mic* (preotul Matei Ciusdea): 10,10 fl. și 37 coți de pînză;¹⁰⁴ *Beclean* (preotul Ioan Bîrsan): 21,90 fl., bani rezultați din vînzarea porumbului și secarei colectate de la 131 țărani din sat.¹⁰⁵

În afară de aceste sate, în *Gazeta Transilvaniei*, mai apar și satele *Ileni* (preotul Gabriel Cornea): 38,46 fl.; *Vaida Recea* (preotul George Trîmbițașu): 11 fl.; *Copăcel* (preotul Ioan Popa Comșa): 15,24 fl. și 10 franci aur dăruți de preot; *Ohaba* (înv. Romul Simu): 24,07 fl., *Voivodenii Mici* (Moise Stelea): obiecte; *Ludișor* (Ioan Sîrbu și Ioan Șerban): obiecte.¹⁰⁶

Totalul sumelor realizate în *Făgăraș* și satele din jur se ridică la 576,12 florini, 1 galben, 1½ napoleon de aur, 2 taleri, 7,50 lei și 10 franci aur.

6. Soția unui avocat din *Timișoara*, Iulia Rotaru născ. Drăghici, lansă în septembrie 1877 un apel, prin care anunța că deschide o listă de subscripție în părțile *Timișoarei* (bani, pînză, legături). În apelul său scria: „... Deși noi nu sîntem într-o țară cu dîșii, totuși încîtva ne împărtășim și noi de onoarea națională cîștigată prin sîngele lor, încît și noi purtăm numele de „român“ ca dîșii și încît sîntem frați cu ei.”¹⁰⁷

100. TR nr. 64 din 14/26 august 1877, p. 257.

101. Pînă aici în TR nr. 68 din 28 aug./9 sept. 1877, p. 273—274: Tot aici și colecta în obiecte făcută de Anastasia Popescu și Zinca Roman (daniile primite din *Făgăraș*, *Brad*, *Baia de Criș*, *Hălmagiu* și *Criscior*).

102. TR nr. 86 din 30 oct./11 nov. 1877, p. 345—346.

103. Toate în TR nr. 97 din 8/20 dec. 1877, p. 389—390.

104. TR nr. 44 din 15 aprilie 1878, p. 176. Tot acolo scrisoarea lui Dim. Ghica, prin care anunța pe Anastasia Popescu că s-au vîndut obiectele, realizîndu-se suma de 85 florini.

105. TR nr. 45 din 20 aprilie 1878, p. 180.

106. GT nr. 15, 17, 18, 20, 21, 22, 26 și 27 din 1878.

107. TR nr. 77 din 29 sept./11 oct. 1877, p. 308.

Colecta s-a ridicat la un total de 203,89 florini. Ea s-a făcut în Timișoara și câteva comune din jur și anume: *Timișoara* (Iulia Rotariu): 74,30 fl. și obiecte; *Sînmihaiul român* (Eufrosina Secoșan): 6,08 fl., *Chisă-tău* (Emilia Cădariu): 22,90 fl. (corul plugarilor dă 2 fl.); *Beregsău* (Emilia Andreescu): 7 fl.; *Moșnița* (Elisa Cernețiu): 8,60 fl.; *Lugoj* (avocatul Coriolan Brediceanu): 21 fl.; *Becicherecul Mare* (avocatul Florea Bozgan): 3 fl.; *Hodoni* (preotul Isaia Cioca): 2,40 fl.; *Jebel* (învățătorul Vasile Ciuta): 6,30 fl. (între donatori se numără și 47 de elevi); *Lighed* — azi *Pădureni* (G. Nicolaevici): 26 fl.; *Satchinez* (judele comunal Jiva Stevi): 24,31 fl.¹⁰⁸

7. Colecta lui Ioan Achimescu din *Caransebeș*, trimisă direct „Crucii Roșii”. A strîns 93,30 fl. și 2 galbeni, de la 47 persoane.¹⁰⁹

8. Colecta făcută în *Beiuș* și împrejurimi, pe două liste: a) De preoteasa Irina Antal, care a strîns 210 florini de la 128 persoane (între care și „un preot român”, care oferă 25 fl., 30 de „gimnasiști”, cîțiva cetățeni unguri etc.; b) De Hermina Ignat n. Bocșan, soția avocatului Vasile Ignat, care colectează 176,20 fl. Pe lista ei apar 54 de persoane din *Beiuș* și satele din jur (*Răbăgani*, *Buntești*, *Dumbrăvița*, *Pompezău*, *Lazuri*), 59 de persoane din *Delani* și 22 din *Crișcior*. Notăm că pe amîndouă listele apar foarte mulți intelectuali din *Beiuș* și satele amintite: profesori, avocați, preoți, învățători, notari.¹¹⁰

9. Colecta lui Martin Boghia din *Broscenii*: 13,63 fl. de la 28 persoane (probabil e comuna Broșteni din raionul Oravița).

10. Colecta lui Traian Alexandrescu din *Vărădia* (r. Lipova): 28,55 fl. de la 41 persoane, între care 3 preoți, cîțiva învățători, comerciați, meseriași și apoi țărani.¹¹¹

11. Colecta avocatului Aurel Petrovici. Nu știm în ce localități a făcut-o; probabil că undeva în părțile de vest ale Transilvaniei, căci pe lista sa de 105 persoane, sînt foarte puțini români, majoritatea fiind unguri, apoi nemți, sîrbi, evrei. A strîns 110,90 fl. și puține obiecte.¹¹²

12. Colecta făcută de învățătorul Ioan Marcu și cojocarul Vasile Diaconovici în comunele: *Bocșa Montană*, *Bocșa Română* și *Vasiova* (r. Reșița) de la 132 persoane. S-a trimis direct lui Dimitrie Ghica. Se ridică la suma de 134,15 fl., 3 galbeni, 30 franci în bucăți de aur de cîte 10 franci, 5 fl. în bucăți de argint, 6 sfanți și 3 lei, apoi numeroase obiecte. Pe listă apar numeroși meseriași, țărani, elevi și eleve.¹¹³

13. În Munții Apuseni mai avem colecta avocatului Gherasim Candrea din *Cîmpeni* de 100 fl. Banii s-au strîns în *Cîmpeni* și din câteva comune din jur: *Lupșa*, *Secătura*, *Vidra*, *Albac* etc., de la 49 persoane.¹¹⁴

14. În sfîrșit colecta preotului Gheorghe Muncuș din *Cricău* (r. Alba), trimisă direct lui D. Ghica: 10,80 fl.¹¹⁵

108. TR nr. 6 din 17 ian. st. v. 1878, p. 23—24.

109. TR nr. 1 din 3 ian. st. v. 1878, p. 4.

110. TR nr. 7 din 19 ian. st. v. 1878, p. 27—28.

111. Ambele în TR nr. 8 din 21 ian. v. 1878, p. 32.

112. TR nr. 16 din 9 febr. v. 1878, p. 60.

113. TR nr. 43 din 13 apr. v. 1878, p. 172.

114. TR nr. 24 din 28 febr. v. 1878, p. 96.

115. TR nr. 44 din 15 apr. v. 1878, p. 176.

Cu aceasta se încheie şirul dărilor de seamă publicate în *Telegraful Român* asupra colectelor făcute pentru răniţii români.

Dar pentru a avea o situaţie completă asupra tuturor colectelor făcute în Transilvania pentru răniţii războiului Independenţei, socotim potrivit să arătăm şi restul colectelor, după *Gazeta Transilvaniei*. Notăm că majoritatea colectelor din *Telegraful Român* apar şi în *Gazeta braşoveană*. Cele în plus sînt în special acelea care vin din fostele parohii greco-catolice, făcute de preoţi, preotese şi învăţători sau români greco-catolici. Ele sînt cu mult mai mici decît cele consemnate de *Telegraful Român*. În majoritatea cazurilor erau trimise redacţiei *Gazetei*, ca aceasta să le predea lui Diamandi Manole, altele erau trimise direct Crucii Roşii în Bucureşti, iar în coloanele ziarului se dădeau numai relatări asupra lor.

Iată acum care erau colectele ce apar numai în *Gazeta Transilvaniei*:

1. Din diferite părţi ale Transilvaniei Diamandi Manole primeşte o dată 102 franci, apoi o danie de la 8 braşoveni în sumă de 60 franci şi 19 florini (G.T. nr. 63/1877).

2. Din *Oradea Mare* primeşte 500 franci de la avocatul Desideriu Borbola şi 24 florini de la diferiţi români de acolo (G.T. nr. 50/1877 şi Familia nr. 24/1877).

3. În *Turda* şi satele din jur s-a făcut o colectă pe listele trimise de Emilia Raţiu, soţia Dr. Ioan Raţiu, cunoscutul memorandist de mai tîrziu. Dăm numai numele satelor (toate în raioanele Luduş sau Turda), cu numele collectorului şi suma adunată: *Cianul deşert* (preotul Ştefan Poruţiu şi fiica sa Maria): 50,42 fl. şi 5 kg scame (G.T. nr. 76/1877); *Iara*: 12,30 fl.; *Luduş* (doctorul Teodor Rece): 31,20 fl. (G.T. nr. 78/1877); *Sind* (preotul Ioan Ramonciai): 10,04 fl. şi scame; *Turda* (Alexandru Ramonţianu): 72,20 fl.; *Turda* (tînăra Aurelia Filipescu): 42,32 fl. şi obiecte (G.T. nr. 80/1877); *Grindeni* (preotul Nicolae Tămaş): 7,25 fl.; *Cicudiul de cîmpie* (tînăra Victoria Mauriţiu): 15,72 fl. şi foarte multe obiecte strînse de la femei; *Hădărău* (abs. de Teologie Teodor Sasu): 5,40 fl.; *Chetani*: 8 fl. (G.T. nr. 84/1877); *Şăulia de cîmpie* (Iacob Calianu): 8,60 fl., 1 galben şi 1 sfanţ (G.T. nr. 90/1877); *Poiana Arieşului* (Mihail Olteanu): 6,51 fl. (s-a colectat mai mult porumb, care apoi s-a vîndut); Tur (preotul Ioan Rusu): 2,60 fl. (G.T. nr. 97/1877); *Ghiriş Arieşanu* (preotul Gheorghe Suci): 21,35 fl., plus obiecte strînse de Vasile Pîntea (G.T. nr. 102/1877); *Tritiul de jos şi de sus* (preoteasa Aurelia Haţeganu): 12,34 fl. şi obiecte (G.T. nr. 10 şi 11/1878); *Sînmihaiul Arieşului*: 12 fl. (G.T. nr. 13/1878); *Cianul Mare* (Susana Pop n. Socol): 16,80 fl. (G.T. nr. 35/1878).

Toţi aceşti bani s-au strîns pe listele Emiliei Raţiu, ajungîndu-se la un total de 335,05 fl., 1 galben şi 1 sfanţ.

Alte colecte — după *Gazeta Transilvaniei* — s-au făcut în:

4. *Blaj* (Maria Marin şi Iuliana Pop): 512,14 fl. v. a., 4 napoleoni,

8 galbeni aur, 17 florini argint plus numeroase obiecte (un „cutare“ — probabil mitropolitul — oferă 200 fl., Timotei Cipariu 2 napoleoni, I. M. Moldoveanu 2 galbeni, numeroși preoți (G.T. nr. 58/1877).

5. *Cluj* (Maria Ilieș), care face două colecte. Prima: 141 fl., 1 galben și obiecte, strînși de la numai 34 persoane, iar a doua: 122,90 fl. (studenții români din Cluj 10 fl., profesorul Grigorie Silași 13 florini, apoi 5 preoți (G.T. nr. 62 și 89/1877).

6. *Pilul Mare* (r. Arad, țăranul Florea Gergariu): 20,40 fl. (G.T. nr. 78/1877).

7. *Oradea* (Veturia Roman): 150,60 fl. și 2 galbeni (ea dă 50 fl., Iosif Vulcan 1 fl., un necunoscut 20 fl., o văduvă 5 fl.).

8. *Budapesta* (Leontina Roman): 45 fl. și 17,75 lei plus obiecte (G.T. nr. 79/1877).

9. *Ketegyhaza* (Iosif Ardeleanu): 9 fl. (G.T. nr. 82/1877).

10. *Deva* (candidatul de avocat Francisc Hosu Longin): 50 franci aur (oferiți de avocatul Lazăr Petco), 18 taleri de argint, 6 sfanți, 1 galben austriac, 1 galben francez și 82,10 fl., plus 9 florini în a doua colecție și numeroase articole de îmbrăcăminte. Între donatori se numără și patru preoți, apoi numeroși avocați, funcționari etc. La scrisoarea lui Hosu Longin e anexată și o poezie închinată „*Ostașilor români*“ de țăranul Nicolae Herlea sen. din Vinerea (r. Orăștie, G.T. nr. 83 și 92/1877).

11. *Văleni-Maramureș* (Teodor Mărgineanu): 4,47 fl. (G.T. nr. 89/1877).

12. *Mintiul Român* (r. Năsăud, Ludovica Bulbuc): 6,50 fl. (G.T. nr. 94/1877).

13. *Baia Mare* (Gizela Crește Drumariu): 140,18 fl. și 13,29 kg scame. Pe listă apar 11 preoți, apoi avocați, notari, juzi, funcționari, țărani etc., fie români, fie unguri, din Baia Mare, Baia Sprie (aici banii au fost strînși de medicul Săndianu), Șomcuta Mare și câteva comune din jur (G.T. nr. 95/1877).

14. *Lugoj* (Lucreția Munteanu): 44,10 fl. și 2,50 lei în argint. O a doua colecție însumează 58,40 fl. și 1 galben (G.T. nr. 96/1877 și 19/1878).

15. *Hunedoara* (Aureliu Căteanu, „asistent de farmacie“): 57,28 fl. (G.T. nr. 96/1877).

16. *Nădiș* (r. Cehul Silvaniei, preotul Vasile Cotoșiu): 8,33 fl. (G.T. nr. 97/1877).

17. *Năsăud* (Dr. A. P. Alexi), cu trei liste: 63,50 fl., 10 fl. și 12,23 fl. (lista a treia e din *Parva*, unde colecția s-a făcut de fiica preotului, Lucreția Sîngeorgianu și de înv. Vasile Strugariu, care au strîns și obiecte (G.T. nr. 97/1877 și 16/1878).

18. *Pecica* (r. Arad, comerciantul Florian Crișan și învățătorul Ioan Efticiu): 102 fl. Colecția s-a făcut mai ales printre țărani (G.T. nr. 99/1877).

19. *Șimleul Silvaniei* (Maria Barbolovici, soția vicarului): 37 fl. Dintr-un număr de 17 donatori 13 sînt preoți și două preotese.

20. *Ciacova* (r. Deta) și comunele învecinate: *Folia*, *Ghilad*, *Șipet* și *Jebel* (Zoe Lorenzo): 106,70 fl. (G.T. nr. 100/1877).

21. *Țirgu Mureș* (Maria Hossu n. Szebeni): 49 fl., 4 galbeni și 8 taleri, strînși mai mult de la femei (G.T. nr. 101/1877).

22. *Pogăceanu* (r. Luduş, învăţătorul Remus Orbeanu): 12,20 fl. şi obiecte (G.T. nr. 102/1877).
23. *Săliştea de sus* (r. Vişeu, Simion Juga): 9,60 fl. (G.T. 2/1878).
24. *Gelu* (r. Sînnicolaul Mare, învăţătorul Elisei Bărbosu): 10,20 fl. (G.T. nr. 3/1878).
25. *Bistriţa* (Lia Silaşi n. Alexi): 43 fl.
26. *Feiurd* (r. Cluj, preotul Dumitru Cosma): 10,60 fl. şi 1 taler (G.T. nr. 6/1878).
27. *Bratei* (r. Mediaş, preotul Ambrozie Aron): 12,20 fl.; s-a colectat grâu care s-a vîndut cu suma de mai sus (G.T. nr. 8/1878).
28. *Rebrişoara* (r. Năsăud, Nicolae Moldovan): 28,38 fl. (G.T. nr. 10/1878).
29. *Teiuş* (r. Alba, Ştefan Crişan şi Gligor Pop): 71,60 fl. şi obiecte strînse de la femei (G.T. nr. 12/1878).
30. *Blaj*: 52 fl., strînşi cu ocazia prelegerii publice ţinute de avocatul I. Popa din Sibiu (G.T. nr. 13/1878).
31. *Reghin* (avocatul Patriciu Barbu, viitorul memorandist): 27 florini şi 18 sfanţi (G.T. nr. 14/1878).
32. *Comloş* (r. Sînnicolau Mare, învăătoarea Maria Grofşoreanu): 5,50 fl. (G.T. nr. 16/1878).
33. *Toracul mic-Banat* (preoteasa Ana Fizeşan): 19 fl.
34. *Beiuş* şi satele *Căbeşti*, *Roşia*, *Lazuri* (Hermina Ignat n. Bocşan): 22 fl. (G.T. nr. 18/1878).
35. *Cluj* (Carolina Coroianu n. Pop, soţia avocatului Iuliu Coroianu, viitorul memorandist): 114,50 fl. şi 3,800 kg scame şi pînză. Între contribuitori se numără şi familia Coroianu cu 20 fl., protopopul Anania Pop din Morlaca cu 20 florini şi alţi 11 preoţi şi două preotese din diferite sate clujene (G.T. nr. 19/1878).
36. *Almaşul Mare* (preoteasa Ana Poruţiu): 12 fl. şi obiecte (G.T. nr. 20/1878).
37. *Şoimuş* (r. Bistriţa, preotul Ioan Baciuc): 10 fl. (G.T. nr. 20 şi 22/1878).
38. *Blaj*, de la „studenţii” din clasa VI-a a gimnaziului: 6,03 fl.
39. *Feldru* (r. Năsăud, preoteasa Fironica Mureşan): 17,20 fl. (G.T. nr. 21/1878).
40. *Ghimbar* (r. Braşov, preoteasa Elena Comănescu): 6,08 fl.; apar şi mulţi elevi cu sume mărunte (G.T. nr. 22/1878).
41. *Hodac*, *Ibăneşti* şi *Solovăstru* (r. Reghin, preotul Ioan Lupu): 43,20 fl. şi 3 taleri în argint. Pe listă apar şi 8 preoţi ortodocşi şi uniţi şi două preotese, din aceste sate (G.T. nr. 23/1878).
42. *Mediaş* (ţărani Ioan Luca şi Gligor Dăianu): 22,70 fl. şi 1 napoleon (G.T. nr. 24/1878).
43. *Vlădeni-Braşov* (notarul Iacob Zorca): 31,70 fl.
44. *Frata* (r. Turda): 17,74 fl. (banii sînt expediaţi de Maria Ilieş din Cluj, al cărei nume l-am întilnit (G.T. nr. 25/1878).
45. *Ostrov* (r. Haţeg, preotul Ştefan Graţian): 18 fl. Banii sînt strînşi în satele din jurul Sarmisegetuzei romane: *Ostrov*, *Ostrovel*, *Păucineşti*, *Zăicani*, *Clopotiva* etc. Apar şi 9 preoţi şi două preotese din aceste sate (G.T. nr. 27/1878).

46. *Chiciudul de Cîmpie* (r. Luduș, preoteasa Maria Rusu): 8 fl. și obiecte (G.T. nr. 28 și 31/1878).

47. Patru sate din Cîmpie (r. Luduș), banii fiind centralizați de preoteasa Carolina Papiu din Budei, iar obiectele de Amalia Crișan din Săcal. Colecta s-a făcut în *Silvașul de Cîmpie* de F. Rațiu (3,72 fl.), în *Budei* de preoteasa Carolina Pop (9,60 fl. și 10 franci), în *Săcal* de inv. Ioan Laurențiu (6,68 fl.), în *Grebeniș* de inv. Alexandru Boeru (2,11 fl.). În total s-au strîns 22,11 florini, 10 franci și numeroase obiecte (G.T. nr. 33 și 34/1878).¹¹⁶

48. *Lăpuș* (preotul Ioan Georgiu, al cărui nume l-am mai întîlnit): 85 fl. Colecta se făcuse în Lăpuș și cîteva comune învecinate. Pe listă apar 144 persoane, din care 13 sînt preoți. Banii au fost trimiși tot lui Diamandi Manole, așa cum făcuse și prima dată. Tot acum i se trimite 14,80 fl. de la Maria Ilieș din Cluj și 6 fl. de la Elisabeta Dr. Pop Păcurariu din Năsăud (G.T. nr. 34/1878).

49. *Șimon Bran* (preotul Nicolae Mănoiu): 8,20 fl. și obiecte (G.T. nr. 36/1878).

50. *Petrilaca Română* (r. Luduș, Iuliana Ghorasim): 7,50 fl. (G.T. nr. 38/1878).

51. *Chiuzbaia* (r. Baia Mare, preotul Daniel Palfi): 4 fl. și 2 taleri de argint (G.T. nr. 44/1878).

Alte trei colecte consemnează *Familia* lui Iosif Vulcan: 1. în *Comloș* (de preotul Constantin Popovici) cu 38 fl.; 2. în *Bistrița* (de Elisabeta Pop Păcurariu) cu 14 galbeni în aur și 3. *Orșova Veche* (de avocatul Petru Călcunariu) cu 15,20 fl.¹¹⁷

Se cade să mai amintim aici și de două apeluri pentru ajutorarea răniților români publicate în *Biserica și Școala* de la Arad, redactată pe atunci de Vasile Mangra. Astfel, Ersilia Sturza, soția preotului din Șepreuș-Arad, lansa, la 24 mai 1877, o „*Adresă filantropică către femeile române*“, vorbind despre datoria româncelor din Transilvania și Ungaria de a ajuta pe frații lor de dincolo de Carpați, Ersilia Sturza scria: „... Lupta o țin românii și noi sîntem românce. Aceste legături ne duc inimile la frații noștri în luptă dincolo de Carpați și ele (inimile) ne provoacă de a îmbrăca dolii pentru cei ce vor cade victima dușmanului și a împleti cununi de flori pentru cei ce se vor întoarce cu victorie. Aceste legături impun fiecărei românce adevărate a face sacrificii și oferte după putință pentru ajutorarea bravilor

116. Ele publicaseră și un „Apel“ către femeile de pe Cîmpie — cu data de 15 iulie 1878 — în *Familia* lui Iosif Vulcan, nr. 31 din 1878, p. 368.

117. *Familia*, nr. 36, 1877, p. 428, nr. 32, 1877, p. 466, și nr. 41, 1877, p. 489. De fapt, *Telegraful Român*, în nr. 48 din 19 iunie/1 iulie 1877, p. 193, informa pe cititori că se constituise un comitet de românce și la Năsăud, încă din 3 iunie 1877, condus de Elisabeta Pop Păcurariu. Comitetul a ținut numai o sedință, căci la 11 iunie i s-a interzis funcționarea. Președinta anunța că se va ocupa singură de stringerea ofrandelor pentru răniți. Totuși, în viitor *Telegraful* n-a mai publicat nici o știre din Năsăud.

ostași din România“. Întrucît la Sibiu se constituise comitetul pentru ajutorarea răniților, ea se angaja să strîngă oferte „în părțile ungurene“ (Arad, Bihor).¹¹⁸ Nu știm ce rezultate a avut apelul său. În orice caz, putem fi siguri că și românii din părțile Aradului au contribuit cu bani și articole de îmbrăcăminte, dar nu s-a publicat nici o dare de seamă asupra încasărilor.

Un apel asemănător publica și un oarecare E. N. Terențiu Pucea din Kétegyháza, comitatul Bichiș (azi în Ungaria). Se intitula „*Aviz filantropic către domnii și cărturarii români*“ și purta data de 19 iunie 1877. El scria, între altele: „Nu numai legăturile de credință, legăturile frățești, ci mai presus de toate simțul umanitar ne impune datoria de a da ajutor la cei ce pătinesc și sufăr nenorociri“. Aducea la cunoștința românilor din acele părți că se angajează să strîngă bani pentru răniții din România și că va da socoteala în ziare de sumele încasate.¹¹⁹ Nu știm însă rezultatele colectei sale, deși am întîlnit în paginile acestei lucrări două colecte la Kétegyháza.

Cercetînd cu atenție cele aproape 300 de liste de subscripție înșirate aci, constatăm că 90 din ele au fost organizate și conduse de preoți și protopopi, iar alte 20 de preotese. În listele de subscripție apar apoi numele cîtorva sute de slujitori ai Bisericii: un mitropolit (Miron Romanul), un episcop (Ioan Popasu), un vicar (Nicolae Popea), patru asesori consistoriali (Petru Bădilă, Moise Lazăr, Zaharia Boiu de la Sibiu și Filaret Musta de la Caransebeș), doi canonici (Timotei Cipariu și Ioan Micu Moldovan), doi secretari consistoriali, 7 profesori de teologie, 26 de protopopi sau administratori protopopești, 294 de preoți, 5 absolvenți de teologie, 56 de preotese și 15 epitropii bisericești. Trebuie să reținem însă faptul că acestea nu sînt cifre exacte, întrucît în multe liste nu era precizată ocupația contribuitorilor, deci între ei vor fi fost mulți preoți sau soții și fiice ale lor.

Făcînd totalul colectelor de mai sus — deși nu sînt complete, căci rezultatele unora nu s-au publicat — ajungem la următoarele sume: 8196,17 florini v. a., 3616,05 lei, 7630 franci aur, 2777,66 franci, 61 galbeni, 14,50 napoleoni, 10 taleri, 34 sfanți, 22 florini de argint, sume care echivalează azi cu cîteva milioane de lei, fără să mai vorbim de cantitățile imense de articole de îmbrăcăminte și pansamente.

118. BȘ, an. I, nr. 19 din 5/17 iunie 1877, p. 151—152.

119. BȘ, an. I, nr. 20 din 12/24 iunie 1877, p. 159—160.

Spre a face o comparație cu starea valutară de azi, menționăm că un preot avea pe atunci un venit aproximativ de 400 florini anual (= 33 fl. lunar), deși unii aveau în parohiile de munte chiar sub 200 florini.¹²⁰ Din listele noastre vedem că preoții oferiseră câte 1, 2, 5, 10, 20 sau chiar câte 50 florini. Posturile de învățători confesionali erau și mai modest retribuite: 12—25 florini pe lună, din care ofereau cel puțin 1 fl. pentru nevoile Crucii Roșii române.¹²¹ În ce-i privește pe țărani, menționăm că un hl. de grâu se vindea pe piață cu 5—8 florini. Or, unii țărani din Săliște și Boița se înscriaseră și cu câte 20 de florini.

Dar toți românii transilvăneni, indiferent cărei clase sociale îi aparțineau, făceau aceste sacrificii bănești cu convingerea profundă că sprijină o cauză dreaptă și că prin cucerirea independenței de stat a României va fi cu puțință într-un viitor nu prea îndepărtat, și unirea Transilvaniei cu România. Credința lor nezdruccinată a și devenit realitate peste 40 de ani, prin actul istoric de la 1 decembrie 1918.

MIRCEA PĂCURARIU

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

---

120. Parohia Sadu-Sibiu avea un venit anual de 400 fl., Cinade-Mediaș 600 fl., Bogata-Olteană-Rupea 400 fl., Zizin-Brașov 400 fl. Cf. TR nr. 45/1877, p. 182.

121. În Sebeș învățătorul avea 300 fl. pe an, pe când în Gușterița-Sibiu abia 140 fl. Cf. TR nr. 55/1877, p. 222.

„DOGMA ÎN SLUJBA PROPOVĂDUIRII BIBLICE“¹

Autorul pornește de la constatarea că dacă credincioșii creștini sînt de acord în învățătura că Scriptura este Cuvîntul lui Dumnezeu, ei nu mai sînt de acord cînd e vorba să precizeze înțelesul cuprins în acest Cuvînt. Uniți într-o privință, sînt deziuniți în alta. Și din pricina aceasta, ei nu pot sluji în comun lumii și nu pot da în comun mărturie despre trimiterea lor la propovăduire de către Domnul.

Convins că imensul rău al împărțirii credincioșilor e bine cunoscut, autorul trece să arate că apropierea dintre creștini nu e numai necesară, dar e și posibilă. El încearcă să arate că printr-o mai stăruitoare adîncire a punctelor deosebitoare dintre — de pildă — evanghelici și rom.-catolici s-ar putea netezi căi de apropiere a unora de alții.

Un punct deosebitor e raportul dintre Scriptură și Biserică.

Autorul relevă că Biblia este așternerea în scris a predicii orale a Bisericii. E deosebire, desigur, între Biserica primei generații de credincioși — a martorilor oculari — și între Biserica postapostolică. Totuși, și una și alta sînt animate de același Duh. Duhul care animă Biserica generației apostolice animă și Biserica postapostolică. Și în temeiul acestui fapt îi este dată și Bisericii generațiilor postapostolice o permanentă apropiere de Scriptură. Duhul care generează Scriptura e tocmai Duhul care a dat naștere și începuturilor Bisericii și, în aceste începuturi, a dat naștere și Scripturii.

Cînd Biserica separă cărțile canonice de cele necanonice, ea face operația aceasta conștientă că e călăuzită de Spiritul care i-a generat propria ei existență. Prin fixarea cărților canonice Biserica a făcut un act de smerenie, recunoscînd că timpul martorilor oculari a trecut și că, deci, a trecut și epoca apariției textelor care sînt în același timp normă și izvor al credinței.

1. Dr. Ansgar Ahlberg: *Das Dogma im Dienst der biblischen Verkündigung*, în: *Una Sancta*, 20. Jahrgang, Kyrios-Verlag (1965), p. 160 sq.

Se poate spune în același timp că alcătuirea canonului constituie o dovadă despre funcția critică a Bisericii postapostolice față de Scriptură, funcție care nu încetează o dată cu prima ei exercitare, ci după stabilirea limitelor externe ale canonului se îndreaptă spre conținutul lui. Stabilirea canonului este primul act dogmatic al Bisericii, act care poate fi pus în discuție numai dacă i se contestă funcția, misiunea, puterea ei de a învăța. Din punctul de vedere al tezei sola-Scriptura e greu de susținut învățătura despre păstrarea canonului în Bisericile protestante.

După ce arată că tendința fundamentală a protestantismului este monergismul — tendință izvorâtă dintr-un zel aprins pentru cinstirea lui Dumnezeu — autorul relevă că din pricina aceasta luteranismul împinge în umbră și Biserica, și monergismul și dogma ei, ca fiind implicate în relațiile omenești față de Biblie, considerată aceasta ca produsul direct al revelației divine.

Astfel, cu toate că luteranismul accentuează atîta predica — adică un fapt de ordin bisericesc — contestă totuși Scripturii caracterul ei bisericesc. Pentru luterani, lucrul esențial este întâlnirea dintre credinciosul izolat și Dumnezeu, care i se descoperă cu *prilejul* predicii sau al lecturii Bibliei. Din pricina aceasta nici n-ar mai fi nevoie, după ei, de vreo obiectivare în formule precise a învățăturii creștine. Dar trebuie subliniat — zice autorul — că solia lui Hristos nu se adresează în primul rînd unui credincios izolat, ci la mai mulți. Chemarea spre decizie se îndreaptă nu către existența izolată, ci către oamenii care trăiesc împreună în comunitatea Bisericii. Scrierile Noului Testament sînt toate orientate spre comunitate și-n parte sînt rezultatul unei tradiții a comunității. Faptul oferă garanția că sistematizarea predicii în dogmă nu-i merită eșecului. Formularea dogmei restabilește echilibrul între expresiile adesea antitetice ale Noului Testament. Exegeza, arătînd sensul textelor ce sînt în tensiune unele față de altele, pregătește terenul pentru stabilirea echilibrului menționat. Cu privire la una din cele mai vechi probleme de controversă dintre rom.-catolici și protestanți — și anume cu privire la raportul dintre Pavel și Iacob — azi s-a ajuns la un larg acord între exegeții celor două tabere.

Dar dogma e mai mult decît sistem. În dogmă, propovăduirea soliei biblice își primește deplina exprimare a unicului ei înțeles în temeiul căruia ea — solia biblică — se impune ca obligatorie. Funcțiunea aceasta a dogmei e condiționată înainte de

toate de necesitatea de a arunca o punte de legătură între prima generație de creștini și toate cele următoare. Istoria continuă a propovăduirii crează necesitatea și posibilitatea unei evoluții a dogmelor înțeleasă ca dezvoltare a tâlcuirii bisericești. Pe de altă parte, Revelația dată o dată pentru totdeauna în Iisus Hristos fundează obligativitatea dogmei în dimensiunea timpului, adică ireformabilitatea ei. Și întrucât dogma este o explicație autentică a Bisericii la textul canonic urmează că dogma participă și ea la obligativitatea textului care, la rîndul lui, își deține obligativitatea din faptul că mîntuirea în Hristos a fost dată o dată pentru totdeauna.

Încît e clar că necesitatea obiectivării kerigmei în dogmă rezultă din necesitatea de a transmite solia evanghelică de la credincioși la credincioși. Înainte de toate, răzbaterea soliei în istoria creștină reclamă formularea doctrinei și condiționează ireformabilitatea dogmei în scopul păstrării legăturii neîntrerupte cu lucrarea mîntuirii înfăptuite desăvîrșit în Iisus Hristos.

Fără îndoială, cu cît învățătura se dezvoltă cu atît glasul descoperitorului ei se aude mai greu. Dar Biserica e datoră să arate mereu temeiurile biblice ale învățăturii ce propovăduiește. Căci oricît de bine încheșat ar fi sistemul dogmatic, la Scriptură nu trebuie să se renunțe.

În continuare, autorul arată că se acreditează tot mai mult opinia că Scriptura e suficientă pentru fundamentarea credinței, Tradiției revenindu-i rolul de tâlcuitoare normativă a revelației. Înțeleasă în felul acesta, Tradiția nu e o mărime separată de Scriptură, ci e preocuparea continuă a Bisericii cu Scriptura.

Astfel magisteriul bisericesc, chiar cînd s-ar limita, în activitatea lui, la consultarea Tradiției, va fi trimis mereu la Scriptură ca norma normans.

Ca știință subordonată magisteriului, dogmatica e ținută să se refere mereu la Scriptură și să folosească luminile exegezei pentru a mărturisi despre originile revelației în plenitudinea ei.

Deosebiriile dintre rom.-catolici și evanghelici — spune autorul — nu sînt mici. Deosebiriile cu privire la învățătura despre Scriptură și dogmă își au rădăcinile în învățătura deosebită despre Biserică. Deosebiriile eclezilogice își au temeiul în cele hristologice, care, la rîndul lor, își au rădăcinile în concepțiile deosebite ale relațiilor dintre Dumnezeu și creatură. Totuși, o serie întreagă de fapte îndreptățesc bune nădejdi de apropiere între cele două Biserici.

Un astfel de fapt — deosebit de semnificativ — este tot mai marea apropiere dintre exegeții evanghelici și rom-catolici. Dogmatistii ambelor Biserici au rămas în urma exegeților.

Seriozitatea cu care se discută în ambele tabere asupra obligativității textului îngăduie nădejdea că se va ajunge la un acord în ce privește locul Scripturii în Biserică.

În acest scop e necesar să se stabilească anumite premize. Și, în primul rînd, e necesar să se găsească un limbaj comun. Problemele puse de vremurile noi în legătură cu Scriptura sînt comune ambelor tabere — și vor răspunsuri comune.

Avantajul exegetului față de dogmatist constă în faptul că primul e mai aproape decît ultimul de izvorul revelației: Iisus Hristos. Și în aceasta constă temeiul cel mai adînc al nădejdi în unirea finală: în faptul că adevărul obiectiv al Scripturii va ști să se facă auzit împotriva oricăror prescurtări ale lui, operate fie de-o parte, fie de alta.

Cuvîntul lui Dumnezeu este lucrător. De aceea, să fie tare credința că pe cei ce-s una în Harul Său îi va face să și rostească împreună cuvîntul unității depline.

Lipsit de tonul polemic cu care ne obișnuiseră teologii rom.-catolici, articolul prezentat mai sus poate fi socotit ca o contribuție la înlăturarea piedicilor care separă cele două Biserici apusene și pentru netezirea unor căi de apropiere între ele.

S-a spus adesea că ceea ce caracterizează vremurile noi e, între altele, tendința de apropiere și înfrățire a tuturor popoarelor lumii. Nu e exclus ca Iisus Hristos Domnul să îmbie Bisericii despărțite-darul unirii, tocmai prin intermediul acestor vremuri noi.

D. BELU

LA ÎMPLINIREA A 450 DE ANI DE LA SFÎNȚIREA BISERICII LUI NEAGOE BASARAB DE LA CURTEA DE ARGEȘ

Biserica mănăstirii Argeșului, ctitorie a voievodului Neagoe Basarab (1512—1521), ridicată întru slava și cinstea Adormirii Prea Sfintei Stăpînei noastre de Dumnezeu Născătoare și pururea Fecioarei Maria, pe care din anul 1793 (anul întemeierii episcopiei Argeșului) o cunoaștem și sub numele de biserica episcopală de la Argeș, este unul dintre cele mai de seamă monumente bisericești din Muntenia veacului al XVI-lea, al XVII-lea și din veacurile următoare.

Biserica actuală a fost construită pe locul unei alte biserici mai vechi, zidită de voievodul Nicolae Alexandru Basarab și care foarte probabil fusese cea dintîi „mitropolie“ a Țării Românești. Cronica anonimă a Țării Românești vorbind despre construirea acestei biserici, zice: „Sparse Neagoe mitropolia din Argeș din temelia ei și zidi în locul ei altă sfîntă biserică cioplită și netezită și săpată în flori și au prins pe dinăuntru toate pietrele una cu alta pe din dos cu scoabe de fier și cu mare meșteșug și au vărsat plumb de le au întărit și au făcut prin mijlocul tindei bisericii 12 stîlpi înalți tot din piatră ciopliți și învîrțiți foarte frumos și minunați, care închipuiesc 12 apostoli“. Iar Gavriil Protul, egumen de la Athos, în „Viața Sf. Nifon“, zice: „Și sparse (Neagoe Basarab) mitropolia den Argeș, den temelia ei și zidi în locul ei altă sfîntă biserică den piatră cioplită și netezită și săpată cu flori“.¹

Cu drept cuvînt, aceasta a fost dorința cucernicului domn Neagoe Basarab, de a înălța o sfîntă mănăstire ca și care alta mai frumoasă și mai împodobită să nu mai fie nici în țară și nici în întreg Orientul creștin. Prin construirea acestei biserici, Neagoe Basarab a reușit să-și împlinească visul, căci ea este una dintre podoabele cele mai de preț ale artei noastre biseri-

1. Citat după Gr. Ionescu, *Istoria Arhitecturii*, vol. I, 1963, p. 282.

cești. Această mănăstire cuprindea, pe lângă biserică, și o mulțime de alte clădiri, chilii călugărești, trapezărie, magherniță, pivniță, clopotniță, etc., pe care ctitorul le împrejmui cu un zid, toate așezate în mijlocul unei curți vaste. Toate constituiau un adevărat centru mănăstiresc — după cum ne spune *Cronica anonimă a Țării Românești*.

Din nefericire, însă, din vechiul centru mănăstiresc al acestei ctitorii a lui Neagoe Basarab n-a mai rămas decât biserica, în mijlocul unei curți spațioase, care nici ea nu mai păstrează formele ei originale, deoarece în cursul vremurilor a suferit multe restaurări, fiind renovată de Matei Basarab și de Șerban Cantacuzino. O restaurare totală a suferit biserica pe la sfârșitul secolului XIX (1875—1886), de către arhitectul francez A. Lecomte du Nouy, restaurare care „din punct de vedere tehnic a fost făcută în condiții excelente”, dar care a distrus „fără putință de refacere, pe lângă decorația picturală interioară de la început, și toate clădirile mănăstirești, în cadrul cărora ctitoria lui Neagoe Basarab se înscrisa de minune”.²

Biserica, așa cum se prezintă azi, este înălțată cu trei trepte și așezată pe o platformă din lespezi de piatră, înconjurată de o balustradă, lucrată după modelul vechii balustrade din care s-au aflat unele fragmente.

Planul bisericii constă din două părți care se deosebesc foarte bine atât în interior cât și la exterior. Un naos în formă trilobată, cu trei abside, care prin înfățișarea lui mai păstrează unele forme constructive și detalii cu Cozia, cu un plan asemănător cu cel al bisericilor sârbești. În centrul naosului se înalță cupola cea mare, pe o turlă înaltă, de secțiune octogonală, care se sprijinește pe o bază patrată cu ajutorul a patru trompe de unghi, sistem arhitectonic oriental și formă rar întâlnită în arhitectura Țării Românești, dar care ne spune ceva despre obârșia orientală a maistrului care a condus lucrările acestei biserici.³

Patratul pe care se înalță turla e determinat de două arce longitudinale — fiecare din ele dublate de câte un arc foarte îngust și de doi semicilindri transversali, întăriți fiecare de câte un arc dublou.⁴ O deosebire față de bisericile sârbești o găsim

2. Gr. Ionescu, *Curtea de Argeș*, București, 1940, p. 142.

3. V. Vătășianu, *Istoria artei feudale*, vol. I, 1959, p. 490. De precizat că restaratorul Lecomte du Nouy a „înlocuit aceste trompe de unghi cu un fel de planuri înclinate, care, plecând de la nivelul extradosurilor arcelor de sprijin, se termină la înălțimea planului de naștere al tamburului, unificându-se cu un fel de suprafață conică” (vezi: Gr. Ionescu, *Istoria...*, p. 286 în nota).

4. Gr. Ionescu, *Istoria...*, p. 285.

în felul cum sînt dispuse, în chip deosebit, arcele mai mici, care se află de o parte și de alta a arcelor mai mari de N. și S., și anume, arcele dinspre altar nu se mai află în același plan cu cele mari spre a le echilibra, ci mai în spre ax.

Partea cea mai interesantă și totodată cea mai originală a clădirii o constituie pronaosul, în formă dreptunghiulară — prin care meșterul care a construit-o dovedește un spirit inovator⁵ — cu latura mai lungă perpendiculară pe axa bisericii, cu mult mai lung decît naosul și care cuprinde patru părți: un fel de vestibul dreptunghiular în fața intrării, un spațiu central patrat, limitat de 12 coloane, reprezentînd pe cei 12 apostoli și două spații libere în părțile laterale, avînd rolul de gropnițe (locuri de îngroapare). Cele 12 coloane din mijloc, așezate în formă patrată, susțin turla care este circulară în interior și care se înalță prin intermediul unei baze în formă de piramidă, într-un trunchi de con. Două turle mici, laterale, se află în colțurile sud-vest și nord-vest ale pronaosului.⁶

Comparînd-o cu monumentele bisericesti din veacurile anterioare, biserica episcopală de la Argeș se deosebește nu numai ca plan ci și ca structură și ornamentație. O notă cu totul deosebită față de monumentele anterioare o constituie înlocuirea zidului dintre naos și pronaos printr-un șir de patru coloane, constituind între cele două coloane centrale un fel de portal din blocuri de marmură de culoare albă și cenușie, legate între ele printr-un arc de cerc. Pe fețele acestui portal se găsește cîte o inscripție. Cea de către pronaos este compusă de poetul V. Alecsandri, cu ocazia restaurării, iar cea din naos, în limba slavonă, a fost așezată de Radu de la Afumați, ginerele lui Neagoe, care amintește că a săvîrșit lucrarea de zugrăvire a bisericii în 18 septembrie 1526.

Portalul dintre naos și pronaos constituie o formă decorativă caracteristică arabo-turcească și va fi imitat la mai toate monumentele de mai tîrziu din Țara Românească. Particularitatea aceasta o aflăm și la ușa exterioară a bisericii așezată în partea de vest, unde întîlnim motivul decorativ al florii de crin stilizată.⁷

O altă caracteristică a pronaosului este și așezarea celor 12 coloane în plan patrat, formînd pe laturile de miazăzi și de

5. V. Vătășianu, op. cit., p. 492.

6. Gh. Oprescu, *Istoria artelor plastice*, vol. I, p. 85, și Gr. Ionescu, op. cit., p. 286.

7. V. Vătășianu, op. cit., p. 493.

miazănoapte cele două gropnițe. Și această particularitate va fi continuată la unele biserici de mai târziu din Țara Românească.

Sistemul turelor pe naosul și pronaosul bisericii episcopale de la Argeș va fi continuat și el la multe biserici construite în veacurile XVI și XVII.

O notă de foarte mare originalitate o constituie fusurile celor 12 coloane din interiorul pronaosului, cu forme variate: cilindrice, în formă de torsadă sau octogonale, decorate cu capiteliuri în formă prismatică, ca și bazele acestora, decorate cu flori de crin și motive de alveole suprapuse.⁸

În exterior, biserica se prezintă ca o operă neîntrecută prin săpăturile și sculpturile în piatră care o împodobesc. Ea este înălțată pe un soclu înalt și larg.

Fațadele sînt împărțite în două registre de un brîu format dintr-un ciubuc de piatră, împletit din trei vițe, ca o frînghie, și împodobit cu flori, element de origine armenească.

Registrul inferior este compus din panouri dreptunghiulare, sculptate, cu ornamente geometrice sau vegetale, după sistemul armeano-georgian, încadrate în chenare din cîte trei ciubuce de piatră rotunjită. În panourile de pe fețele pronaosului se află cîte o fereastră dublă, formată din două tăieturi, dreptunghiulare, înguste și înalte, iar în jurul absidelor cîte o fereastră simplă.

Registrul superior e de asemenea decorat cu panouri alungite sau firide, încadrate și ele de ciubuce de piatră, în partea de sus formînd arce în semicerc, înlănțuite, care se întretaie între ele. Punctele de întretaiere ale acestor arce sînt decorate cu cîte un buton din piatră, împodobit fiecare cu sculpturi formate din împletituri mărunte.⁹ În mijlocul fiecărui panou sau firide se află cîte o rozetă din piatră sculptată, dintre care unele ajurate, iar altele cu motive geometrice și florale în relief.

Bazele și tamburele cupolelor sînt îmbrăcate într-o adevărată dantelă de piatră, constînd dintr-un amestec de motive orientale, armenesti, caucaziene, persane și arabe, foarte variate, care vor exercita o puternică influență asupra decorației arhitecturale de mai târziu, din Țara Românească.

Și tamburele turelor sînt decorate cu panouri sculptate, încadrate de ciubuce de piatră. Fiecare panou are în mijloc cîte o fereastră. Tamburul turlei naosului, ca și turla mare de pe pro-

8. Ibidem, p. 493.

9. Gr. Ionescu, *Istoria...*, p. 292.

naos, prezintă forme decorative asemănătoare. O particularitate prezintă tamburele celor două turle mai mici din colțurile pronaosului, prin faptul că atît panourile, ramele, cît și ferestrele, sînt răsucite față de verticală, una de la dreapta la stînga, iar alta de la stînga spre dreapta, amintind cu aspectul lor destul de interesant forma unor minarete de geamii turcești de la Adrianopol, Filipopoli și Constantinopol.¹⁰ Vîrfurile turlelor sînt împodobite cu cîte o cruce de metal.

E foarte greu — așa cum afirmă prof. V. Vătășianu — să „descrii în amănunte plastica ornamentală care acoperă fiecare chenar de ușă, de fereastră, sau care se vede pe tresele torsadei, la rozete și la discuri, la poale de peste cornișa principală, la bazele și la fețele turlelor. Motivele întrebuițate sînt împletituri geometrice, stelate sau combinate în cercuri. Alături de acestea întîlnim un număr infinit de motive florale stilizate și geometrizate, combinate cu împletituri. Astfel, decorul executat în tehnica specifică creștăturii, în relief plat, constituie o colecție de ornamentare unică în felul ei”.¹¹

Cu toate că motivele acestea decorative se întîlnesc și în Armenia și Georgia, la Argeș ele se disting prin faptul că sînt lucrate cu o măiestrie și minuțiozitate cu totul deosebită și rară în arta orientală din acest timp. Adeseori ornamentele sînt reliefate prin elemente policrome: reliefuri aurite pe fond albastru.¹²

Minunata biserică de la Argeș, cu bogatul ei decor sculptural, a uimit atît de mult pe constructorii de biserici de mai tîrziu, din Țara Românească, încît această biserică a fost foarte mult imitată.

Ar fi cazul să amintim și aghiazmatarul din fața bisericii, așezat în mijlocul unei curți de formă patrată, acoperit de o cupolă, singurul care a mai rămas, înafară de biserică, din întregul complex de clădiri al mănăstirii Argeșului. Aghiazmatarul a fost lucrat după modelul unor fîntîni care se află în fața unor moschee turcești — cu rol decorativ — și care avea rolul de a servi ca loc de sfințire a apei la Bobotează.

Intrarea în biserică se face prin partea de apus. Douăsprezece trepte de piatră reprezentînd cele 12 seminții ale lui Israel, conduc în fața unui portal foarte frumos și bogat decorat. Portalul, așa cum e azi, e nou, însă refăcut după cel vechi cu prilejul

10. Ibidem, p. 496.

11. V. Vătășianu, op. cit., p. 495.

12. Ibidem, p. 496.

restaurării din 1875—1886 și frumos decorat cu un ornament din flori de crin săpate în piatră. Inscriptiile în limba slavonă ale lui Neagoe Basarab, de pe cele două plăci de piatră din dreapta intrării, sînt de „un deosebit interes istoric pentru gîndurile mari ale evlaviosului voievod și pentru felul ales în care ele sînt exprimate”.¹³ Alte două inscripții, din stînga, au fost scrise în românește, una în 1682, iar alta în 1866.

Pentru construirea acestei minunate biserici, Neagoe Basarab s-a îngrijit să aducă și să cumpere cele mai scumpe materiale. Piatra calcaroasă a fost adusă de la Albești, lîngă Cîmpulung, iar marmura, mozaicul și alte materiale care nu se găseau la noi, au fost aduse probabil de la Constantinopol.

Nu se cunoaște arhitectul care a construit această podoaabă arhitectonică; se presupune că ar fi fost cineva din regiunile caucaziene, probabil un armean sau georgian, bun cunoscător al formelor orientale. Unii istorici de artă susțin că Neagoe Basarab și-ar fi petrecut o parte din tinerețe la Constantinopol, unde ar fi supravegheat lucrările de construcție a unei moschei și că, la reîntoarcerea în țară, ar fi adus cu el un meșter cu numele Manolli din Niaesia, care lucra la Constantinopol.¹⁴ Această părere a fost enunțată și susținută la noi de arh. Gh. Balș, în lucrarea: „Influences arméniennes et georgiennes sur l'architecture roumaine” (Vălenii de Munte, 1931).

Arhitectul Gr. Ionescu interpretează acest pretins adevăr în sensul că dacă relatările cu privire la Neagoe Basarab sînt adevărate, „atunci arhitectul Manolli, din care poezia populară a făcut pe „meșterul Manole”, ar fi mai curînd un armean care a lucrat la Constantinopol”, de unde a fost adus apoi în Țara Românească. Oricum, el n-a fost decît decoratorul monumentului, poate în unele privințe și sfătuitor al arhitectului care a construit biserica. Lucrul acesta rezultă din decorul sculptural al bisericii, care e oriental-armenesc,¹⁵ și din planul de construcție, care e caracteristic bisericilor sîrbești de pe valea Moravei. Arhitectul Gr. Ionescu mai susține că „în ansamblul ei, biserica mănăstirii Argeșului, este rezultatul unui proces de formație al unei arhitecturi la care au luat parte, alături de un meșter băstinaș (care, după toate aparențele, este adevăratul arhitect), un meșter decorator și pietrarii lui specialiști străini. Așa se explică pronunțatul

13. Gr. Ionescu, *Curtea de Argeș*, p. 129 și 131.

14. Gr. Ionescu, *Istoria...*, p. 284, și G. Balș, *op. cit.*

15. Gr. Ionescu, *Istoria...*, p. 284.

caracter românesc al acestui monument, care deși la prima vedere pare exotic, este totuși un produs original local, cu însușiri particulare care nu se întâlnesc în monumentele nici unei alte țări¹⁶. Nu-i exclus ca însuși Neagoe Basarab să fi luat parte activă la construcția acestei monumentale biserici.

Victor Brătulescu, în lucrarea sa „Frescele din biserica lui Neagoe de la Argeș” (apărută în 1942, p. 11 și urm.), susține că monograma de sub baza crucii, de pe piatra de mormânt a lui Neagoe Basarab ca și cea de pe piatra Despinei și pe de alte lespezi funerare, ar cuprinde „numele pietrarului Manole”. Această pretinsă descoperire a numelui meșterului Manole se datorează unei greșeli de interpretare.¹⁷

Prof. Virgil Vătășianu e de părerea că „numele legendarului Manole trebuie pus, dacă e cazul să reținem, în legătură cu clădirea din prima fază, astfel încât străduințele depuse pentru a identifica pe un Manole din vremea lui Neagoe Basarab apar inutile”. E de observat totuși că prof. V. Vătășianu supune biserica episcopală unei analize, deoarece prezintă unele „anomalii surprinzătoare”, dintre care amintim: „absida altarului are o rază mai mică decât horele laterale..., nava însăși, cu careul încălecat de turla centrală, se lărgeste treptat..., turla navei zace pe trompe., ..., pronaosul o încăpere mai largă decât nava...”. Toate aceste „curiozități pretind o explicare”, pe care prof. Vătășianu o dă propunând o nouă soluție „în sensul că meșterul lui Neagoe, a avut misiunea de a reface vechea biserică mitropolitană, în parte din temelii, în parte însă înglobând porțiuni din clădirea inițială” (V. Vătășianu, op. cit., p. 198). Această soluție este considerată de către arhitectul Gr. Ionescu greu de înțeles și „chiar imposibil de admis” (op. cit., p. 285 în nota).

Biserica lui Neagoe a fost sfințită cu mare pompă în ziua de 15 august 1517, fiind numai în parte zugrăvită. La sfințire au participat: patriarhul Constantinopolului Theolipt, mitropolitul și episcopii țării, alți mitropoliți din Orient și egumeni de la muntele Athos în frunte cu Gavriil Protul.

Originalitatea acestui monument dovedește și originalitatea artei noastre românești și rolul cultural al poporului nostru pe acest vechi pământ românesc, care se manifestă prin îmbinarea armonioasă a formelor de artă locală cu elemente noi venite din Occident, de la Constantinopol și Athos.

16. Gr. Ionescu, Curtea de Argeș, p. 139.

17. V. Vătășianu, op. cit., p. 497, în nota 4.

Lucrările de zugrăvire a bisericii au fost terminate în 10 septembrie 1526, pe timpul lui Radu de la Afumați — ginerele lui Neagoe — cu mult meșteșug, pricepere și artă, de către zugravul local Dobromir, care își câștigase un renume de priceput pictor prin zugrăvirea bisericii mănăstirii Bistrița (Vâlcea). Stilul picturii de la Argeș ca și unele documente oficiale scrise, exclud presupunerea că ar fi contribuit la zugrăvirea acestei biserici și meșterul Vițus, chemat din Brașov de către Radu de la Afumați.

Minunata ctitorie a lui Neagoe Basarab, cu originalele ei forme arhitectonice, cu sculpturile și ornamentele de pe pereți, cu turnurile acoperite cu aur și lapis lazuli, cu frescele și picturile de o frumusețe surprinzătoare — după cum o descrie Paul din Alep — a suferit mai multe lucrări de restaurare (după cum am amintit), pînă cînd arhitectul francez Lecomte du Noüy, la sfîrșitul veacului trecut, a îndepărtat vechile fresce ale lui Dobromir zugravul, din care n-au mai putut fi salvate decît foarte puține. Cele care au putut fi salvate se păstrează în colecția de artă feudală a Muzeului de artă al Republicii Socialiste România din București. Noua pictură a bisericii este lipsită total de calități artistice.

Unele dintre vechile fragmente picturale ale bisericii fostei mănăstiri a Argeșului, care au putut fi salvate, reprezintă o valoare artistică deosebită. În prezentarea fragmentelor picturale ale ctitoriei lui Neagoe Basarab — pe care le cunoaștem — mă voi folosi de monumentala lucrare a lui I. D. Ștefănescu: „*La peintures religieuses en Valachie et en Transylvanie depuis les origines jusqu'au XIXe siècle*” (Paris, 1932, text, p. 108 și 109), precum și de lucrarea lui V. Brătulescu: „*Frescele din biserica lui Neagoe de la Argeș*”.

Trecînd peste panourile care reprezintă portretele ctitorilor: Neagoe Basarab cu Doamna Despina și cu cei șase copii ai lor, Radu de la Afumați și Doamna Ruxanda, ca și acela care-l reprezintă pe Mircea cel Bătrîn și pe Radu Paisie cu fiul său Marcu, care sînt convenționale și rigide, lipsite de expresie, însă interesante pentru valoarea lor documentară,¹⁸ ne oprim la cîteva chipuri de sfinți. Scena Deesis, care cuprinde pe Maica Domnului, pe Mîntuitorul nostru Iisus Hristos și pe Sf. Ioan Botezătorul, este cea mai valoroasă din punct de vedere artistic.

După I. D. Ștefănescu, patru panouri datează sigur de la fondarea bisericii și sînt de un mare interes. Primul este Sf. Ioan

18. Gh. Oprescu, op. cit., p. 101.

Botezătorul, prezentat ca o figură slabă, cu barba în neorînduială, cu părul stufos, care-i cade în plete pe umeri. Vestmîntul e din păr de cămilă, iar de pe umeri îi atîrnă două mari aripi simbolice. E o figură monumentală, zugrăvită de un artist care avea sentimentul adînc și știința decorului arhitectural, care ne duce în privința asemănării cu Sf. Ioan Botezătorul de la biserica domnească de la Argeș, unde pe peretele din est al naosului aflăm originalul acestei reprezentări (I. D. Ștefănescu, op. cit., p. 108).

A doua figură e Sf. Elisabeta, care poartă pe ambele brațe pe Sf. Ioan Botezătorul, copil, o „capodoperă de artă monumentală, care singură e suficientă să ne facă să înțelegem știința și talentul pe care-l posedau meșterii decoratori ai bisericii dispărute“.

Un al treilea panou e acela care reprezintă pe Sf. Ana, ținînd pe brațul drept pe Sf. Fecioară, investmîntată în costum roșu, dedesubtul căruia apare vestmîntul albastru.

Un alt panou reprezintă pe Maica Domnului în scena Deesis. Pe cerul albastru semănat cu stele, se proiectează chipul Sf. Fecioare, cu capul aplecat, investmîntată în roșu, vestmîntul dedesubt este de culoare albastră. Imbrăcămintea îi este tivită cu o bandă de aur, iar pe umeri îi atîrnă un galon cu ciucuri de aur. Reprezentarea dovedește o măiestrie și o iscusință pe care rar o vom mai întîlni în arta Țării Românești. (Vezi: I. D. Ștefănescu, op. cit., și V. Brătulescu, Frescele..., p. 31 și 37.)

Mîntuitorul Hristos este reprezentat ca mare arhiereu, șezînd pe un scaun adînc, cu barba mică, puțin ascuțită la vîrf, cu mustața subțire de culoare blondă și cu plete ce par împletite. Haina arhierească este de culoare albastră, cu dungi de aur, împodobită cu un galon semănat cu rubine și safire. Stiharul și omoforul sînt albe. Mitra de arhiereu este împodobită cu rubine, safire și perle. (V. Brătulescu, op. cit., p. 32).

Sf. Arhanghel Mihail este zugrăvit ca căpetenie a oștilor cerești, avînd rolul de a nu îngădui intrarea păcătoșilor în rai.

Dintre sfinți și ostași amintim pe Sf. Mucenic Gheorghe, pe Sf. Dimitrie, pe Sf. Artemie, pe Sf. Iacov Persul, pe Sf. Mercurie, pe Sf. Eustatie Plachida, pe Sf. Areta, pe Sf. Nicolae, pe Sf. Teodor Tiron, pe Sf. Agapie, pe Sf. Sevastian, pe proorocul Solomon, pe Sf. Sozon, pe Sf. Mamant, la care am mai putea adăuga un fragment din Cina cea de Taină și scena Adormirii Maicii Domnului.

Acestea sînt puținele monumente iconografice care ne-au rămas din vechea pictură a bisericii lui Neagoe Basarab, monumente de o valoare neîntrecută. Elementele stilistice ale fiecărui personajiu ne redau „figuri svelte, cu expresia calmă și plină de demnitate, cu draperii drepte și plisate, frînte la unghiuri și ușor arcuite pentru a indica rotunjimile corpului”.¹⁹ Figura Sf. Ioan Botezătorul „este caracteristică pentru pictura Țării Românești de la începutul sec. al XVI-lea, prin grandoarea și eleganța siluetei și prin expresivitatea trăsăturilor feței”.²⁰ Și chipurile Sf. Ana, al Sf. Elisabeta și al Maicii Domnului dovedesc însușirile de monumentalitate ale acestei picturi.

Faima construcției, armonia formelor, ca și frumusețea acestei biserici, trecută și cîntată în legende populare, l-au făcut pe Gavriil Protul să-și săvîrșească descrierea pe care o face bisericii cu aceste cuvinte de laudă: „Și așa, vom putea spune cu adevărat că nu iaste așa mare și sobornică precum Sionul care îl făcu Solomon, nici ca Sf. Sofia carele o făcu marele împărat Justinian, dar cu frumusețea iaste mai pre deasupra aceloră”.²¹

La împlinirea a 450 de ani de la sfințirea acestei podoabe arhitectonice, zidită din rîvna neobosită a lui Neagoe Basarab și a soției sale Despina, se cuvine ca și noi cei de azi, preoți și credincioși, să aducem omagiul nostru de cinstire, adîncă recunoștință și prețuire, cucernicului Domn care a știut să înalțe o biserică neîntrecută în frumusețe și care „prin combinarea elementelor decorative, prin înfățișarea ei cu totul nouă și măreață, prin calitatea materialului, prin finețea și perfecțiunea lucrului, să reprezinte un monument deosebit de important în evoluția arhitecturii de piatră din Țara Românească”.²²

Oricine o vizitează vede în ea o prelegere vie de istorie a patriei noastre, un monument de artă de prim ordin, una dintre cele mai reușite și mai valoroase podoabe arhitectonice ale țării, o capodoperă vrednică de a fi asemuită cu capodoperele de artă universală. Aflîndu-te în ea, simți pînă-n adîncimile sufletului duhul de viață și evlavie străbună, și parfumul înmiresmat al pămîntului românesc pe care s-a plămădit această minunată ctitorie.

Pr. Dr. ALEXANDRU MOISIU,

Conferențiar la Institutul Teologic Universitar, Sibiu

19. V. Vătășianu, op. cit., p. 846.

20. Gh. Oprescu, op. cit., p. 101.

21. Cit. după Gr. Ionescu, *Istoria...*, p. 298.

22. *Ibidem*, p. 298.

POPASURI OMILETICE LA DUMINICI ȘI SĂRBĂTORI

Duminica a II-a după Paști — a Tomii

Evangelhia: Ioan 20, 19—31; Apostolul: Fapte 5, 12—20.

LA CATAFALCUL ARHIPASTORULUI

„Pace vouă!” (Ioan 20, 19).

S-au depănat, pe firul vremii, două săptămîni și jumătate, de cînd am stat la catafalcul, înălțat în catedrala din Sibiu, cu „casa ... cea pămîntească” (II Cor. 5, 1) a Mitropolitului Nicolae Colan.

Nu putem continua popasurile omiletice fără a face unul — continuare a celui pe care l-am făcut acolo, în gînd și în inimă — lîngă cel care ne-a fost multora, atîta vreme, îndrumător spiritual, arhipăstor și părinte bun.

Il văd, ca linie permanentă a vieții sale, în poziția Mîntuitorului de la Duminica Tomii, coborînd, în mijlocul oricăror neliniști sau răzvrătiri, cu același: „Pace vouă!”

Aceasta se desprindea din întreaga-i ținută și înfățișare, din vorbă, din gest, din fiecare slovă pe care a scris-o și din oricare acțiune pe care a întreprins-o.

Cu această expresie a întregii sale personalități a intrat, acum treizeci de ani, în „Galileia Neamurilor”, Clujul atîtor confesiuni, reușind să întindă firele păcii spre toți și să anticipeze, îndeosebi, prin legăturile frățesti, cu conducătorii bisericii greco-catolice de acolo, unificarea de mai tîrziu.

Cu acest cuvînt pe buze a stat în furtună, în fața turmei umilite, în același Cluj, rupt pentru o vreme de trupul țării, înfruntînd și îndurînd batjocuri, loviți și adversități de tot felul.

Cu el s-a înălțat, acum zece ani, în scaunul lui Șaguna; cu el a păstorit și cu el a trăit, în toată povara conducerii și în toată amărăciunea suferinței trupesti, în care s-a sfîrșit.

Cu aceeași expresie a primit sărutarea cea mai de pe urmă a miilor de fii ai săi, la ultimul popas, în catedrala Sibiului.

Și așa s-a îndreptat, cu „cortul” de lut, spre Rășinariii atîtor oseminte vlădicești, iar cu sufletul spre zidirea cea din ceruri, „de la Dumnezeu, casă veșnică, nefăcută de mînă” (II Cor. 5, 1).

Intru fericită adormire și veșnică pomenire, Stăpîne!

Duminica a III-a după Paști — a Mironosițelor
 Evanghelia: Marcu 15, 43—16, 8; Apostolul: Fapte 6, 1—6.

GRIJA DE CEI MORȚI

„Au cumpărat miresme, ca să meargă
 să-l ungă pe el“ (Marcu 16, 3).

Fapta mironosițelor din dimineața Învierii, ca și a lui Iosif și a lui Nicodim, care-l coboriseră pe Domnul de pe cruce, înfășurându-l în giulgiu și punându-l în mormânt, se înscrie în practica universal umană și universal religioasă a grijii pentru cei morți.

Ea s-a născut pretutindenea, în primul rînd, din simțămîntul omului, de a se despărți cu greu și cu duioșie nu numai de ființele dragi: mamă, tată, soț, soție, fiu, fiică, dar și de animalele din jurul casei, ca și de obiectele de care s-a folosit.

E, apoi, o cerință a vieții morale, cea din urmă și singura expresie cu putință a iubirii, recunoștinței și cinstirii față de cel care s-a rupt pentru totdeauna din rostul vieții pămîntești.

Dar întotdeauna grija pentru morți a fost legată, mai ales, de cerințele religioase, care — în diferite și multiple forme — recomandau conservarea trupului, pentru conviețuirea și unirea lui, pe mai departe, cu sufletul nemuritor.

La toate acestea, în învățătura creștină se adaugă: *nădejdea învierii*, pentru care se îngrijește trupul și se fac rugăciuni pentru suflet; *revărsarea harului*, nu numai ca răsplătire pentru sufletele celor buni, dar și ca cinstire a trupului lor, preschimbat adesea în sfinte moaște; *comuniunea nevăzută*, dar reală și vie, cu cei adormiți, prezenți la orice act, sau rugăciune, ce se face întru pomenirea lor.

Iată de ce fapta mironosițelor, „care au venit la mormânt pe cînd răsărea soarele“ (Marcu 16, 2), ca să ungă cu miresme trupul lui Iisus, devine pildă de urmat pentru toți cei care așteptăm cu încredere clipa în care: „Cei morți întru Hristos vor învia întîi. După aceea, noi cei vii, care vom fi rămași, împreună cu dînșii vom fi răpiți în nori, întru întîmpinarea Domnului în văzduh; și așa pururea cu Domnul vom fi (I Tes. 4, 16—17).

*

Duminica a IV-a după Paști — a Slăbănogului
 Evanghelia: Ioan 5, 1—15; Apostolul: Fapte 9, 32—42.

COMUNIUNEA ÎN EXISTENȚĂ

Pe lîngă tot farmecul ei, privită doar la suprafață, lumea aceasta, în care ne mișcăm și trăim, apare, cu adevărat, și mai minunată cînd, pătrunzînd mai adînc, descifrăm milioanele și milioanele de fire, care leagă toate etajele ei într-o vie și nezdruccinată comuniune.

E una din tainele firii, pe care ne-o descoperă și Sfînta Evanghelie de azi, prin arătarea celor ce se întîmplau în Ierusalim, la scaldătoarea oilor, ce se cheamă în evreește Vitezda.

Dumnezeu din cer trimite un înger, să tulbure apa, ca să tămăduiască pe bolnav.

Intrînd în foişoarele Vitezei, Domnul Hristos a preschimbat-o şi a eternizat-o în Sfînta Biserică, prin a cărei lucrare liturgică, cuprinzînd de asemenea toate cele văzute şi cele nevăzute, se ilustrează, pe mai departe, minunea comuniunii din întreaga existenţă, creată de Dumnezeu, întru care „viem şi ne mişcăm şi sîntem” (Fapte 17, 28).

*

Duminica a VI-a după Paşti — a Orbului

Evangelhia: Ioan 9, 1—41; Apostolul: Fapte 16, 16—34.

CALOMNIA

„Noi ştim că omul acesta este păcătos”
(Ioan 9, 24).

Nimic mai uşor decît să arunci vorbă nedreaptă împotriva deaproape-lui, dar nimic mai urît, mai degradant şi mai primejdios în acelaşi timp. Căci calomnia este sabia care brăzdează chipul sufletesc al deaproapelui, desfigurîndu-l în faţa lumii şi ucigîndu-l; şi este, de asemenea, anticamera uciderii lui trupesti.

De la cea din sfînta evanghelie de azi: „Noi ştim că omul acesta este păcătos”, şi pînă în sala de judecată a lui Pilat, „în locul ce se cheamă pardosit cu pietre, în evreeşte Gavvata” (Ioan 19, 13), calomnia a fost arma folosită de cărturari şi farisei împotriva Mîntuitorului, prin care au reuşit să-l ridice pe cruce.

Cu aceeaşi armă au fost urmăriţi, apoi, ucenicii Săi, cum se arată în apostolul de azi, cînd Sfîntul Pavel, împreună cu ucenicul său, Sila, au fost aruncaţi în temniţa din Filipi, prin calomnia: „Aceşti oameni... tulbură cetatea noastră. Şi vestesc obiceiuri, pe care nouă, romani fiind, nu ne este îngăduit a le primi, nici a le face” (Fapte 16, 20—21).

Şi victimile ei în istorie s-ar putea înşira fără de număr.

Dar nu numai că desfigurează şi ucide chipul sufletesc al altuia şi duce la uciderea lui trupestă, ci calomnia este bumerangul, arma primejdioasă, care, chiar dacă nu atinge pe nimeni, se întoarce întotdeauna împotriva calomniatorului.

Istoria a reuşit, foarte adesea, să reabiliteze pe calomniat, *niciodată pe calomniator*.

Oriunde a trăit, trăieşte sau va trăi, calomniatorul, care, coborîndu-l pe altul, vrea să se înalţe pe sine, cade sub sentinţele Mîntuitorului: „Tot cel ce se înalţă pe sine, se va smeri!” (Luca 18, 14). „Şi tu, Capernaume, care pînă la cer te-ai ridicat, pînă la iad te vei coborî!” (Matei 11, 23).

*

Duminica a VII-a după Paşti — a Sfinţilor Părinţi.

Evangelhia: Ioan 17, 1—14; Apostolul: Fapte 20, 16—18; 28, 36.

LUMEA PĂCATULUI

„Ei sînt în lume!” (Ioan 17, 11).

Lumea, despre care pomeneşte Mîntuitorul în rugăciunea de la Cina cea de Taină, citită în evanghelia de azi, nu e lumea în înţelesul de făptură a lui Dumnezeu, nici lumea necazurilor, despre care El a zis că se poate birui (Ioan 16, 33), ci lumea păcatului, despre care spune Sfîntul

Apostol și Evanghelist Ioan: „Pentru că tot ce este în lume, adică pofta trupului și pofta ochilor și slava deșartă a vieții, nu sînt de la Tatăl, ci sînt din lume” (I Ioan 2, 16).

Despre această lume a păcatului a spus Mîntuitorul: „Acum este judecata acestei lumi” (Ioan 12, 31). Și pentru cei ce rămîneau împresurați de valurile ei s-a rugat: „Părinte Sfinte, păzește-i întru numele Tău!”

Și El nu s-a rugat numai pentru Sfinții Apostoli, care erau cu El la cină, ci pentru toți cei ce aveau să răsară în aria creștinătății, de mai tîrziu: „Nu numai pentru aceștia mă rog, ci și pentru toți cei ce vor crede întru mine, după cuvîntul lor” (Ioan 17, 20).

În harul acestei rugăciuni s-a ridicat cununa de Sfinți Părinți de la Niceea, pe care-i prăznuim azi, biruind lumea păcatului, osîndind rătăcirile lui Arie și statornicind dreapta credință a lui Iisus Hristos.

*

Duminica I-a după Rusalii

Evanghelia: Matei 10, 32—33; 37—38; 19, 27—30; Apostolul:

Evrei 11, 33—12.

MINTUIRE ȘI DESĂVÎRȘIRE

„Ce oare va fi nouă?” (Matei 19, 27).

Ce rost au toate ostenele noastre, în post, în priveghere, în rugăciune, în îngenuncheri, în mătăanii? ...

La ce renunțările, cînd lumea te atrage, te îmbie, iar tinerețea te răscolește și-ți dă ghes să le trăiești pe toate din plin?

Dacă, în formă, aceste întrebări seamănă cu întrebarea Sfîntului Apostol Petru, din evanghelia de azi, în fond, între ele, e mare deosebire. Căci întrebările, de felul celor de mai sus, pe care le punem și noi adesea, sînt cu un scop utilitarist, cîtă vreme întrebarea bătrînului Apostol privește de-a dreptul *mîntuirea*, despre care se duce discuția în versetele de mai sus ale aceluiași capitol.

Aceasta face ca și răspunsul Mîntuitorului — în afară de arătarea demnității de care se vor bucura Sfinții Apostoli la judecata din urmă (v. 28) — să se refere, în esența lui, la *mîntuire*, subliniind, că orice renunțare, „pentru numele Meu”, aduce după sine „*viața veșnică*” (Ibid., v. 29).

S-ar putea pune, însă, întrebarea: nu ne aflăm, chiar și în cazul acesta, în care singura preocupare este mîntuirea, pe poziția minoră de a nu lucra pentru desăvîrșire, ci numai în vederea unei răsplătiri?

Ca să ne descurcăm, e nevoie să deslușim raportul: mîntuire și desăvîrșire.

Cea dintîi, e strîns legată de păcat și înseamnă scăparea de el. Cea de-a doua, a fost legată de starea de dinainte de păcat, ca țintă de cîștigat în viața pămîntească, prin harul lui Dumnezeu și prin efortul propriu al omului.

În realizarea lor, de acum, ele devin, însă, *una*. Căci cîștigînd, cu trudă și renunțări, *mîntuirea*, adică ieșirea din grota întunecată a păcatului, se cîștigă prin aceasta *desăvîrșirea*.

Întrebînd și noi, în acest înțeles: „Ce oare va fi nouă?“, avem acum, spre mîngăierea și încredințarea noastră, ce nu avea Sfîntul Apostol Petru atunci: icoanele de *mîntuire* și *desăvîrșire* ale tuturor sfinților, pe care-i pomenim azi, ca și îndemnul atîtor smeriți, necunoscuți de lume, care au ajuns să răsfrîngă în ei chipul desăvîrșirii lui Iisus Hristos.

*

Înălțarea Domnului

Matei 28, 16—21; Marcu, 16, 14—20; Luca 24, 50—53; Fapte I, 9—11.

COLINELE DESĂVÎRȘIRII CREȘTINE

Nu s-au ridicat deasupra mării, ca Himalaia și ca toate celelalte piscuri, încrestate pe hărțile pămîntului, dar s-au înălțat mai presus decît toate înălțimile spirituale, atinse vreodată de religii în curgera vieții omenești.

Muntele Fericirilor, pe care Mîntuitorul s-a arătat în toată strălucirea Sa de profet, înseamnă desăvîrșirea legii și legea desăvîrșirii.

E colina adevărului.

Dacă o spunem doar noi aceasta, din rîndurile creștinilor, e poate mai puțin. Dar nu-i de trecut sub tăcere mărturisirea altor personalități religioase despre: *Predica de pe Munte*.

Golgota, pe care s-a ridicat la înălțime „pomul cel de viață dătător“, pe care Dumnezeu-Omul și-a deschis brațele, ca să cuprindă toată lumea în iubirea Sa, în vreme ce sfîntul Său sînge se prelingea pe cruce, ca să-i spele păcatele.

E altarul Marii Liturghii, săvîrșită de Marele Preot, consacrat de Tatăl, „după rînduiala lui Melhisedec“, ca să aducă jertfă curată, universală și prisoselnică pentru viața lumii.

E colina vieții.

Eleon, colina celor din urmă pași, în pulberea pămîntului, a Celui care ține cu mîna toate. Pe ea s-a încheiat ciclul vieții pămîntești a Mîntuitorului, nu cu închiderea unui mormînt, ci cu deschiderea veșniciei omului, prin Înălțarea la cer, în toată puterea și măreția Sa de Împărat.

E colina veșniciei.

Muntele Fericirilor, Golgota și Eleon sînt, de două mii de ani, munții tuturor ascensiunilor spirituale creștine.

Aspri, colțuroși, cu poalele învăluite în ceață, uneori, cînd le-au atins piscurile, trudiți, cu cruce în spate, și cu cunună de spini adesea, ostenitorii s-au trezit scâldați și îmbrățișați de lumina adevărului, de căldura vieții și de raza fără de moarte și fără de sfîrșit a veșniciei.

Pr. ZOSIM OANCEA

TAINA CRUCII

(Duminica a III-a din Post)

„Crucii Tale ne închinăm, Stăpîne...”

Din timpuri străvechi, praznicele creștinești au fost pentru omul credincios nu numai prilej de nemărginită bucurie sufletească, zile de sărbătoare și odihnă, dar mai ales popasuri de reculegere, de profundă și anticipată pregătire și transformare sufletească.

Nașterea Domnului, sau Crăciunul, și mai cu osebire Învierea Domnului, sau Sf. Paști, erau zile mari, numite și sărbători împărătești, zile care în veacurile primare dădeau prilej de mai înainte și păgînilor să se pregătească pentru încreștinare, de unde și cîntarea specială a praznicelor, înainte de citirea Sf. Evanghelii: „Cîți în Hristos v-ați botezat, în Hristos v-ați și îmbrăcat” (Gal. 3, 27). Aceste sărbători sînt așteptate de credincioși cu o deosebită grijă, curățindu-și casa și ograda, primenind totul pentru familie și mai ales înnoindu-și viața sufletului prin Sf. Taine ale Spovedaniei și Împărtășirii.

Ne aflăm în fața marelui praznic al Învierii. Mai bine de trei săptămîni încoace s-a schimbat nu numai conținutul, ci și forma rugăciunilor și a cîntării bisericești, care au primit un timbru mai melodios și mișcător. S-a schimbat nu numai atitudinea credinciosului față de hrana de toate zilele, dar s-a ajuns pînă chiar și la grija și atenția față de îmbrăcăminte, care în această vreme a Păresimilor are o pecete de sobrietate mai pronunțată. Pare că omul creștin, sub toate formele și în toată expresia ființei sale, dorește să se transforme, să se îmbunătățească pentru întîmpinarea strălucitei sărbători.

Postul Paștilor a rămas de la început pînă astăzi timpul duhovnicesc cel mai prielnic pentru îndreptarea fiecărui credincios. Dar ca și drumetul ostenit care caută un popas și-o umbră, la fel și noi, creștinii, în această jumătate a drumului din Păresimi, marcată prin Duminica Sf. Crucii, pare că simțim nevoia unei odihne, a unei întăriri sufletești. De aceea, în purtarea de grijă pentru susținerea acestui efort de îmbunătățire spirituală, maica duhovnicească — Biserica — așează astăzi, în mijlocul ei, lemnul dătător de viață al crucii Domnului, pentru închinare, cîntîndu-i toți credincioșii: „Crucii Tale ne închinăm, Stăpîne, și sfîntă învierea Ta o cîntăm și o mărim”.

Aflîndu-ne în preajma crucii, vrînd nevrînd, ne întrebăm: să fie oare numai o schimbare a slujbelor, a rugăciunilor și cîntărilor bisericești? Să fie oare numai o înlocuire a unui fel de alimente cu altul? Să fie oare prezentarea aceasta numai sub o altă haină și nimic mai mult? Praznicul să fie oare numai o desfășurare tradițională de datini străbune? Dacă numai acestea s-ar petrece, atunci omul creștin n-a pătruns încă taina acestui moment de sărbătoare. Credem însă că fiecare credincios trece totodată printr-o prefacere sufletească, se schimbă ceva în inima lui, se produce o înnoire, o îmbunătățire spirituală. Omul devine mai om cu sine și nu mai puțin cu semenii săi.

Taina crucii însăși e mult mai profundă decît imaginea a două bucăți de lemn sau de metal suprapuse. Semnificația ei e cu totul altceva. Crucea

e mai întâi de toate o piatră de hotar între două lumi deosebite, una veche care se destramă pentru totdeauna și alta nouă care se înfiripă și crește.

Crucea e întruparea lui Dumnezeu în mijlocul oamenilor pentru a-i descătușa la o nouă și „mai multă viață”; e dragoste și milă, smerenie și bunătate, e îngăduință și pricepere, e lacrima Domnului care stinge vîlvătaia păcatelor noastre. Crucea e răbdare și renunțare, e altarul de jertfă, e pătimirea lui Dumnezeu-Omul Iisus Hristos pentru toate generațiile de credincioși. E tot ceea ce a făcut Dumnezeu pentru noi și tot ceea ce trebuie să facem noi pentru El. Crucea e simbol al înfrățirii tuturor credincioșilor în durere și biruință, e înfrățirea cerului cu pămîntul în îmbrățișarea cosmică a păcii universale. Crucea e coloană a infinitului — scară din întuneric la lumină pentru toți credincioșii. Crucea e marea iertare, sau, cum exprimă una din cîntările bisericești: „crucea este... podoaba Bisericii, ... întărirea credincioșilor... și mărirea îngerilor”. (Svetilnă).

Nesocotită și temută — pînă atunci — ca lemn de ocară și uneallă de schingiuire cruntă, e purtată acum pe umerii Săi de Cel ce „ridică păcatul lumii” (In. 1, 29). Astfel, din curtea lui Pilat pînă sus pe Golgota, Domnul Iisus, istovit de bătaii și de batjocuri, huiduit și împins din urmă de îndîrjiții răstignitori, s-a prăbușit de cîteva ori în praful drumului, sub povara lemnului de cedru, greu de ocara păcatelor noastre. Cine să-i ajute s-o ridice?! ... Înălțat pe lemn, într-o perspectivă cutremurătoare, a cuprins în dumnezeiască Sa milă toată suflarea, rugîndu-se pentru tîlharii împreună răstigniți și rugîndu-se și pentru proprii Săi asupritori: „Părinte, iartă-le lor, că nu știu ce fac” (Lc. 23, 34).

Cîtă bunătate, cîtă milă, cîtă iertare și cîtă dragoste s-au revărsat în lume prin întruparea, prezența și pătimirea pînă la jertfirea de Sine a Fiului lui Dumnezeu! O adevărată ploaie harică a înviorat firea omenească prin credința cea întru Iisus Hristos, crucea descuind pentru totdeauna stăvilarele cerului, nu pentru a potopi, ci pentru a milui făptura.

Discipol, prin credință, al înaltei școli a crucii și a Evangheliei Domnului, credinciosul a desprins minunatele ei roade, exprimate în atîtea principii de echitate și de profund umanitarism, despre care astăzi nu mai poți spune că ar aparține numai unei religii. Ele aparțin întregii umanități și dacă dorești și trebuie să valorifici demnitatea omului, nu le poți respinge și nici ignora. „Dragostea, bucuria, pacea, îndelunga-răbdare, bunătatea, facerea de bine, credincioșia, blîndețea, înfrînarea poftelor” (Gal. 5, 22), nu erau în practica vieții. Cetățeanul roman considera aplicarea lor în viață ca un compromis.

Noi, de cunoaștem și le știm că sînt — prin excelență — principii caracteristice creștinismului, „roada Duhului Sfînt”, întruparea ideală a năzuințelor spiritului uman după perfecțiune. Să nu ne părăsească această conștiință a răspunderii care ne revine tuturor credincioșilor, pentru rostul nostru în lume. Să nu fim cumva microbi în noua perspectivă a vieții, ci fiecare să fim fermenți ai demnității umane, ai bucuriei, ai păcii și ai dragostei între oameni. Ar fi astfel o participare conștientă a noastră la marea jertfă de pe cruce a Mîntuitorului Iisus Hristos, care a venit în lume tocmai pentru această îmbunătățire spirituală și care „voiește ca toți oamenii să se mîntuiască și să vie la cunoștința adevărului” (I Tim. 2, 4).

Aceasta este, într-adevăr, esența jertfei de pe cruce a Mîntuitorului

Hristos: slobozenia tuturor credincioșilor din robia patimilor și a altor rele care descumpănesc statura morală și socială a omului. De aceea cîntăm astăzi, la a treia Duminică din Păresimi: „Crucii Tale ne închinăm, Stăpîne, și sfîntă învierea Ta o cîntăm și o mărim“. E cîntecul de bucurie și recunoștință al vieții celei noi care începe de la umbra crucii.

Semnul sf. cruci ne este atît de scump tuturor credincioșilor! Nu începem și nu sfîrșim rugăciune fără cruce. O purtăm în inima noastră, o avem în casele noastre. Ne însemnăm fața cu sf. cruce ori de cîte ori ne apucăm de un lucru bun, sau ori de cîte ori trecem pe lîngă o sf. biserică. Moșii și strămoșii au marcat răsپintiile și încruciașarea drumurilor cu minunatele troițe, cu creștături în lemn sau piatră, ca o atenție de migală față de altarul pe care s-a jertfit Mielul lui Dumnezeu, Iisus Hristos, promovînd și prin aceste monumente ale trecutului învolburat arta populară, dragostea pentru frumos și talentul înnăscut al iscusitului nostru popor.

Ca o recunoștință pentru tot binele care s-a promovat pînă la noi, ne revine obligația morală de-a spori acest frumos buchet de virtuți, încreștînd în inima noastră florile bunătății și ale dragostei și, cu un cuvînt, tot ceea ce ajută la formarea unui om de omenie din fiecare credincios. Este cel mai frumos monument pe care-l putem transmite, fiecare, generațiilor viitoare: un om împlinit în tot ceea ce este mai umanitar, un om cu nume bun.

De aceea, ca unii care am cunoscut că „sîntem fii ai lui Dumnezeu“ (Rom. 8, 16), să nu uităm că mîinile Domnului au sîngerat pe cruce și pentru păcatele noastre, ca o proiectare a durerii celei mari peste veacuri, pînă cînd tot credinciosul se va izbăvi din noianul patimilor și va întru-chipa în ființa sa „starea bărbatului desăvîrșit“ (Ef. 4, 13). Amin.

Preot NICHIFOR TODOR

MĂRIRE ȘI SLUJIRE¹

„Fiul omului n-a venit ca să i se slujească, ci să-și dea sufletul răscumpărare pentru mulți.“ (Mc. 10, 45).

Sfînta Evanghelie de azi ne prezintă pe Iisus între cei doisprezece apostoli, pe calea care suia spre Ierusalim. El știa că la Ierusalim îl așteaptă patimile și moartea și ca unor prieteni apropiați, le spune ucenicilor: „Iată, ne suim la Ierusalim și Fiul Omului va fi dat mai-marilor preoților și cărturarilor și-l vor osîndi la moarte și-l vor omori...“ Ce răspund ucenicii la aceste destăinuiri? — Gîndul lor, inima lor, nu este unde e gîndul Învățătorului, ci ei se ceartă care să fie mai mare, care să stea de-a dreapta și de-a stînga lui Iisus, întru slava Lui. Iisus le spune de moartea Sa, iar ei se gîndesc la mărirea Sa și la înălțarea lor. Ce distanță între Iisus și ucenicii Lui! Ce singur sufletește este Iisus între acești ucenici, pe care i-a ales, pe care i-a învățat, care l-au urmat pe căile Palestinei și au văzut minunile Lui și au auzit propovăduirea Lui! Atitudinea lui Iisus și atitudinea apostolilor sînt complet opuse. Cum aceste două atitudini se întîlnesc și pe cărările vieții noastre, e bine să zăbovim puțin asupra lor.

*

1. Predică ținută în Catedrala mitropolitană la Duminica a V-a din Post (16. IV. 1967).

Care este atitudinea lui Iisus? — o spune Mîntuitorul însuși ucenicilor Săi: „Că Fiul Omului n-a venit ca să i se slujească, ci ca să slujească și să-și dea sufletul răscumpărare pentru mulți“. Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu întrupat, s-a făcut Om, nu ca să se arate stăpîn, atotputernic, nu ca să transforme pe oameni în slujitorii Lui. Înainte de a-și începe propovăduirea, la sfîrșitul retragerii Lui în pustia Carantaniei, Iisus respinge cu hotărîre ispita care-i șoptea: „îți voi da toate împărățiile lumii și slava lor“ (Mt. 4, 8—9). Deci, de la început, Iisus afirmă că El n-a venit să stăpînească. Misiunea Lui este aceea de a face voia Tatălui. Iar voia Tatălui este ca — din iubire nețărmurită de om — să se jertfească pentru mîntuirea oamenilor, să slujească pe om, mergînd pînă la jertfa vieții pentru eliberarea lui din robia păcatului și morții și pentru ridicarea lui la o viață superioară, plenară: „Că așa a iubit Dumnezeu (Tatăl) lumea, încît pe Fiul Său cel Unul născut l-a dat, ca tot cel ce crede în El să nu piară, ci să aibă viața de veci. Căci n-a trimis Dumnezeu pe Fiul Său în lume ca să judece lumea, ci ca să se mîntuiască prin El“ (In. 3, 16—17). Așa a fost întreaga viață a lui Iisus: slujire a oamenilor prin cuvînt și faptă, ca să culmineze în dovada superioară a iubirii slujitoare, în slujirea nu numai cu cuvîntul și fapta, ci și cu jertfa vieții. La urmarea pildei Lui a chemat Iisus pe apostolii Săi și cheamă pe fiecare ucenic al Lui: adică să slujească tuturor.

Care este atitudinea apostolilor? Ei nu se gîndeau la slujire, ci la mărire. Stăpîniți de ideea că Iisus este Mesia cel proorocit și că acest Mesia va întemeia o împărăție, care va cuprinde toată lumea, Iacob și Ioan cer lui Iisus să-i așeze de-a dreapta și de-a stînga, iar ceilalți zece — auzind acest lucru — se umplu de mînie împotriva acelor. Iisus le vestea jertfa, ei însă n-au urechi să audă nici minte să înțeleagă ci se luptau care să fie mai mare, care să stea mai sus pe treptele mării. Nu-i de mirare că, atunci cînd Iisus a fost prins și dus spre judecată, toți au fugit, toți l-au părăsit, amăriți, dezorientați, deznădăjduiți. Ei se așteptau ca Iisus să fie împărat atotputernic, ca ei să stea pe cele douăsprezece scaune, ca niște judecători, ca niște stăpîni peste mulțimi, și iată acest Iisus — în loc să devină împărat — este prins, este batjocorit, este răstignit — și toate visurile, toate speranțele lor sînt spulberate, ei înșiși sînd ascunși și plini de frică spre a nu fi prinși și condamnați odată cu Învățătorul lor. Abia după învierea Domnului, și-au dat seama apostolii de greșala lor și au pășit pe urmele slujirii, pilduite așa de măreț de Iisus Hristos.

Iată stau față în față: slujirea din iubire și selea de mărire. Există unii care, stăpîniți de vanitate, fac orice, folosesc orice mijloace, bune și rele, cînstite sau josnice, linguesc pe unii, defaimă pe alții, laudă pe cei ce cred că-i pot înălța, calcă în picioare pe cei ce socotesc ei că ar fi o piedică în calea urcușului lor. Mărirea îi atrage ca un miraj, îi îmbată, îi orbește și înainte de a ajunge acolo se gîndesc cu bucurie deosebită cum vor fi așezați în locuri de cinste, cum toți se vor pleca înaintea lor, ca niște slujitori, de care vor dispune după bunul plac, cum vor avea din belșug tot ce vor dori și viața lor va trece din mărire în mărire, din cinste în cinste, din plăcere în plăcere. Ei consideră situația de mărire ca un mijloc de a-și satisface egoismul, de a fi înălțați în dauna celorlalți, nu ca pe o funcție socială, care cere slujirea semenilor, slujirea societății, slujirea poporului.

Adevăratul ucenic al lui Hristos nu caută mărire, nu se zbate ca să ajungă cu orice preț, prin orice mijloace la cinste mai înaltă, ci smerit își împlinește datoria cu prisosință acolo unde este, convins că orice muncă — dacă e făcută cu dragoste, ca o slujire a semenului, a poporului — împletește în jurul capului lui aureola vredniciei, aureola cinstirii. Nu locul pe care-l ocupi, mai jos sau mai sus, interesează, ci cum înțelegi să-ți împlinești sarcinile, aceasta este esențialul. De aceea oamenii prețuiesc pe toți aceia, care n-au căutat interesele proprii, ci s-au dăruit cauzei comune, unei cauze superioare, consacrându-și toate forțele și — la nevoie — sacrii-cându-și și viața pentru binele semenilor, pentru libertatea și propășirea patriei, pentru binele omenirii. De aceea Biserica își prăznuiește sfinții, iar popoarele își preamăresc eroii — în care se întrupează suprema slujire dusă până la jertfă pentru Biserica lui Hristos, pentru înălțarea popoarelor.

Iubiți credincioși,

Duminica aceasta ne-am adunat în Catedrala mitropolitană cu suflete îndoliate, pentru că Părintele nostru iubit, arhiepiscopul și mitropolitul *Nicolae*, a fost chemat din mijlocul nostru de Păstorul cel Mare, Iisus Hristos. Viața lui pămîntească a luat sfîrșit. Ea însă acum este mai grăitoare ca oricînd, căci în fața morții se topesc toate cele vremelnice și se înalță ca o flacără nestinsă pînă la cerul luminilor veșnice toate vredniciile celui adormit. Și iată acum, cu fruntea plecată în fața sicriului, putem măriurisi că mitropolitul *Nicolae* n-a căutat slava sa, ci slava lui Iisus Hristos, binele Bisericii și al poporului. El a urmat pilda Mîntuitorului, făcîndu-se slujitor al Bisericii, slujitor al semenilor. A slujit cu mintea sa luminată, cu condeiul său înaripat, cu cuvîntul său înțelept, cu inima sa înflăcărată, cu întreaga sa ființă ingenunchiată la altarul Bisericii și la altarul patriei. El sufletul său și-a pus pentru oile sale, sufletul său și-a pus pentru Ardealul sfîșiat în două, pentru libertatea și propășirea poporului pe de aceste plaiuri. El poate spune cu Sf. Apostol Pavel, pe care l-a iubit și l-a tîlmăcit în grai strămoșesc: „Lupta cea bună am luptat, călătoria am săvîrșit, credința am păzit. De acum mi s-a gătit cununa dreptății, pe care mi-o va da Domnul”. (II Tim. 4, 7—8). Dar nu numai cununa veșniciei, ci și cununa cinstirii numelui lui din neam în neam, din veac în veac.

Iar noi, cei ce stăm cu inimi îndoliate, să urmăm pilda lui, căci el a urmat pilda lui Hristos, să lepădăm setea de mărire personală, vanitatea deșartă, și să ne dăruim toată viața și toată ființa slujirii lui Hristos, slujirii Bisericii Sale, slujirii semenilor, slujirii poporului, ca astfel prin fapta și viața noastră să înflorească patria noastră, să se preamărească Hristos, Domnul și Mîntuitorul sufletelor noastre.

Arhim. N. MLADIN

PREDICĂ ÎN DUMINICA A CINCIA DIN POSTUL SF. PAȘTI

În Sfînta Evanghelie care este rînduită să se citească la Sfînta Liturghie, în Duminica a cincea din sfîntul și marele post, se înfățișează o parte din învățătura dată de Domnul nostru Iisus Hristos, celor doisprezece ucenici ai Săi, în drum spre Ierusalim.

Mîntuitorul, cu ucenicii Săi, mergea spre Ierusalim. Era cel din urmă drum. În Ierusalim, Fiul lui Dumnezeu avea să sufere multe patimi, din partea celor ce îi erau potrivnici. Ucenicii știau prea puțin despre patima

de bunăvoie și mîntuitoare a Invățătorului lor, de aceea, în acest drum, Domnul Hristos din nou le vorbește despre suferința ce îl așteaptă: „Iată mergem în sus la Ierusalim și Fiul omului va fi vîndut arhiereilor și cărturarilor și-l vor osîndi la moarte și-l vor da în mîna păgînilor; și aceștia îl vor batjocori și-l vor scuipa și-l vor biciui și-l vor omori, dar după trei zile va învia”. (Mc. 10, 33—34; Mt. 20, 18—19).

Mai auziseră ucenicii Domnului Hristos că Invățătorul lor avea de suferit multe în Ierusalim, dar în mîntea lor stăruiau mai mult gîndurile despre puterea Lui făcătoare de minuni, gîndurile despre împărăția pe care avea s-o întemeieze El, iar cele ale pămîririi aproape că le treceau cu vederea, ba chiar nici nu le înțelegeau bine, după cum se vede aceasta din felurite locuri ale Sf. Evanghelii (Mc. 9, 31—32; Lc. 9, 44—45).

Nepierzînd din vedere împărăția lui Dumnezeu, ba încă și locurile cele dinții din această împărăție rîvnindu-le, doi dintre ucenicii Domnului, Sfinții Iacob și Ioan, fiii lui Zevedei, i s-au înfățișat Invățătorului lor cu rugămîntea: „Dă-ne nouă să ședem unul de-a dreapta ta și altul de-a stînga ta în împărăția ta”. (Mc. 10, 37; Mt. 20, 21). La această cerere, Fiul lui Dumnezeu a răspuns zicînd: „Nu știți ce cereți” și apoi a adăugat: „Puteți să beți paharul pe care îl beau eu sau să vă botezați cu botezul cu care eu mă botez?” (Mc. 10, 38; Mt. 20, 22). Prin aceste cuvinte Domnul Iisus Hristos arată că la locurile cele mai înalte ale Împărăției lui Dumnezeu nu se ajunge numai prin dorință sau numai prin cerere, ci pentru a le dobîndi este de trebuință ca cel ce le caută să se străduiască, bînd paharul pe care l-a băut Domnul și botezîndu-se cu botezul cu care El s-a botezat.

Dar ce a înțeles Mîntuitorul prin „pahar” și prin „botezul” de care a amintit ucenicilor Săi? Ca să ne putem da seama de aceasta, să ne aducem aminte de cuvîntul pe care l-a rostit El în grădina Gheisemani, înainte de patima Sa cea mîntuitoare, cînd a zis către Tatăl ceresc: „Părinte, toate sînt ție cu putință; depărtează paharul acesta de la mine. Însă nu ce voiesc eu, ci ceea ce tu voiești” (Mc. 14, 36). Prin pahar a înțeles Domnul toată amărăciunea pămîririi.

Cît privește „botezul” pe care îl numește Domnul în fața celor doi ucenici doritori să ajungă în locurile cele dinții ale Împărăției cerurilor, el a fost, cu siguranță, același despre care a vorbit cînd a zis: „Foc venit-am să arunc pe pămînt, și cît aș vrea acum să fie aprins. Dar am un botez cu care să fiu botezat, și cîtă nerăbdare am pînă ce se va îndeplini” (Lc. 12, 49—50). Focul cu care Domnul ar vrea să fie aprins pămîntul, este focul Duhului Sfînt sau focul iubirii pe care îl aprinde și-l întreține Duhul Sfînt și prin care se mîntuiește lumea, iar botezul pe care îl aștepta Domnul, înainte de venirea Duhului Sfînt, era jertfa Sa de pe Cruce, afundarea Sa în propriul Său sînge mîntuitor, prin care se mijlocește venirea în lume a Duhului Sfînt și a tuturor darurilor pe care le aduce acesta.

Cei doi ucenici, ca unii ce au înțeles ce este „paharul” și „botezul” pe care Invățătorul lor avea să le primească și ca unii care se simțeau gata a le primi și ei înșiși, s-au declarat că pot să le primească și ei pe acestea. Mîntuitorul, primind mărturisirea lor, le-a spus, în continuare: „Paharul pe care eu îl beau, îl veți bea, și cu botezul cu care mă botez, vă veți boteza; dar a ședea de-a dreapta mea și de-a stînga mea, nu este al meu să dau,

căci (se va da) aceloră pentru care s-a pregătit" (Mc. 10, 39—40; Mt. 20, 23—24).

Cum se face oare că, după ce Fiul lui Dumnezeu a spus că pentru a înainta cineva la locurile cele înalte ale Împărăției este de trebuință ca, mai întâi, să primească paharul suferinței și botezul jertfei de sine, a adăugat îndată că, chiar dacă cineva va împlini această condiție, încă nu poate avea siguranța dobândirii locurilor dorite? S-a gândit oare Mântuitorul nostru, la anumiți oameni, care vor fi de-a dreapta și de-a stînga Lui întru Împărăția Sa? De s-a gândit la una ca aceasta, noi nu știm; știm numai că n-a numit pe nimeni, iar aceasta a făcut-o cu bun rost, căci a lăsat deschisă calea către cele înalte pentru toți cei ce le doresc.

Ceva asemănător și în același timp și lămuritor, găsim în Sf. Evanghelie de la Luca. Sf. Luca istorisește că „cineva l-a întrebat (pe Mântuitorul): Doamne, puțini sînt oare cei ce se mîntuiesc? Ci el a zis către ei: Străduiți-vă să intrați prin poarta cea strîmtă, căci mulți, zic vouă, vor căuta să intre și nu vor izbuti" (Lc. 13, 23—24). În aceste cuvinte se înfățișează adevărul că Domnul Hristos n-a spus nici că sînt mulți și nici că sînt puțini cei ce se mîntuiesc, ci a arătat că se mîntuiesc toți aceia ce se străduiesc pentru mîntuirea lor, deși aceștia, în raport cu cei ce nu se străduiesc, sînt mai puțini. Tot așa stau lucrurile și cu cei cărora s-a pregătit a sta de-a dreapta și de-a stînga Mîntuitorului, întru Împărăția Sa: vor fi aceia care se străduiesc mai mult, aceia care împlinesc condițiile pentru aceasta.

Putea să se sfîrșească aici cuvîntul privitor la cei ce doresc locurile cele mai înalte ale Împărăției cerurilor, dar Sfinții Evangheliști au ținut să istorisească și cele ce s-au întîmplat îndată, în legătură cu aceasta. Astfel, din cele istorisite de dînsii, știm că „ceilalți ucenici începură să fie mîniosi pe Iacob și pe Ioan" (Mc. 10, 41; Mt. 20, 24).

Mîntuitorul, însă, nu i-a lăsat în această stare sufletească, ci a folosit prilejul ca să-i învețe, zicînd: „Știți că cei ce se socotesc domnitori peste popoare au asupra lor putere, și mai marii lor le țin în mîna: dar nu astfel trebuie să fie între voi; ci care dintre voi va vrea să fie mare, va fi slujitorul vostru, și care va vrea să fie întîiul, va fi tuturor slugă" (Mc. 10, 42—44; Mt. 20, 25—27). Exemplu în această privință îl au de la însuși Fiul omului: „Că și Fiul omului n-a venit ca să i se slujească, ci ca să slujească și să-și dea sufletul preț de răscumpărare pentru mulți" (Mc. 10, 45; Mt. 20, 28).

Cu acestea, Domnul și Mîntuitorul nostru arată calea înaintării întru Împărăția Sa, ca fiind smerenia, astfel că mai mare întru această Împărăție este cel mai sporit întru smerenie.

Din Sfînta Evanghelie aflăm că ucenicii Mîntuitorului au pus și cu alie prilejuri întrebarea: „Cine oare este mai mare întru Împărăția cerurilor?" (Mt. 18, 1), întrebare la care Domnul Hristos a răspuns arătînd că smerenia este mijlocul de înaintare întru Împărăția cerurilor. Astfel, citim în Sf. Evanghelie de la Matei că, drept răspuns la întrebarea „cine oare este mai mare întru Împărăția cerurilor?", „Iisus a chemat la sine un prunc, l-a pus pe el în mijlocul lor și le-a zis: Adevăr grăiesc vouă, de nu vă veți întoarce ca să fiți ca pruncii, nu veți intra întru Împărăția cerurilor.

Deci cel ce se va smeri pe sine ca pruncul acesta, acela este mai mare în Împărăția cerurilor" (Mt. 18, 2—4). Din aceste cuvinte înțelegem că nu numai pentru a fi mai mare, ci chiar pentru a intra în Împărăția cerurilor sau a lui Dumnezeu, i se cere omului smerenie, i se cere întoarcerea la cele bune, la starea de nevinovăție a pruncului.

Curăția sufletului o dă Dumnezeu, celor ce se pocăiesc. „Pocăiți-vă, căci s-a apropiat Împărăția cerurilor" (Mt. 3, 2), sînt cuvinte prin care Sf. Ioan Botezătorul arată pe lîngă apropierea Împărăției cerurilor și condiția intrării în această Împărăție. „Pocăiți-vă, căci s-a apropiat Împărăția cerurilor" (Mt. 4, 17) și „s-a împlinit vremea și s-a apropiat Împărăția lui Dumnezeu. Pocăiți-vă și credeți în Evanghelie" (Mc. 1, 15), sînt cuvintele cu care Domnul Hristos și-a început propovăduirea. Dacă după cuvîntul Sf. Apostol Pavel, „Împărăția lui Dumnezeu este dreptate, pace și bucurie întru Duhul Sfînt" (Rom. 14, 17) și dacă, prin urmare, pe ea n-o pot moșteni cei nedrepți (I Cor. 6, 9), oricare ar fi pricina nedreptății lor (I Cor. 6, 9—10), este de la sine înțeles că pentru a intra în această Împărăție este de trebuință ca omul, cu deplină voință și știință și cu toată străduința, să înlătore din sufletul său tot păcatul, care îl face nedrept și, deci, nepotrivit pentru Împărăția lui Dumnezeu. Ori, această lucrare de înlăturare a păcatului se face prin pocăință. Pocăința este reforma vieții morale. Omul care se pocăiește se împotrivește păcatului, deoarece îl urăște, ca pe unul ce îl face nepotrivit pentru împărăția lui Dumnezeu, care este „dreptate" și în care nu pot intra cei „nedrepți". Cel ce se pocăiește are față de păcat acea stare sulească pe care o are în vedere Psalmistul, cînd zice: „Nedreptatea am urît și am disprețuit, iar legea ta am iubit" (Ps. 118, 163). La aceasta el trebuie să unească hotărîrea de a se împotrivi în chip statornic față de orice păcat, lucru ce se realizează prin străduința de a agonisi faptele cele bune, de vreme ce, după cum învață Sf. Apostol Pavel: „Împărăția lui Dumnezeu nu stă în vorbe, ci în fapte" (I Cor. 4, 20). Celor ce se pocăiesc, după cum se știe, li se cere și roade vrednice de pocăință, potrivii cu cuvîntul: „Faceți roade vrednice de pocăință" (Mt. 3, 8), ori cum zice Sf. Apostol Pavel: „Cine a furat să nu mai fure, ci mai virtos să se ostenească lucrînd cu mîinile sale lucru cinstit, ca să aibă să dea celui ce nu are" (Ef. 4, 28).

De altfel și Psalmistul zice: „Ferește-te de rău și fă bine" (Ps. 33, 14). N-a zis Psalmistul numai să ne ferim de rău, ci a adăugat și îndemnul de a face bine, deoarece am fost zidiți de Dumnezeu ca să facem binele, ceea ce însemnează că nu este destul ca cineva numai să se ferească de rău. Într-adevăr bun lucru este ferirea de cele rele și de orice rău, sub oricare înfățișare a lui, dar cu aceasta încă nu și-a împlinit omul și datoria de a face binele.

Pe scurt, la locurile cele mai înalte din Împărăția lui Dumnezeu se ajunge prin osteneala, prin străduința de a face faptele cele bune, prin jertfirea de sine, adică printr-o lucrare stăruitoare pentru realizarea binelui, săvîrșită întru cea mai adîncă și mai sporită smerenie.

La locurile cele mai înalte din Împărăția cerurilor ajunge numai cineva care mai întîi a căutat a împlini cele de trebuință pentru a intra în Împărăția cerurilor. Noi avem datoria ca mai întîi să ne gîndim la cele

ce sînt trebuitoare pentru a intra în această Împărăție, adică să ne gîndim la pocăință și la smerenie, la starea de nevinovăție, la dreptatea aceea care se realizează prin ferirea de rău și prin împlinirea binelui, căci numai în felul acesta lucrînd, vom putea avea parte cu cei ce sînt curați și drepți, putînd avea nădejdea să fim și noi părtași de Împărăția lui Dumnezeu, care este „dreptate, pace și bucurie întru Duhul Sfînt”.

De Împărăția lui Dumnezeu s-au învrednicit toți cei sfinți. Ei au intrat în această Împărăție și Împărăția însăși s-a sălășluit în sufletele lor, potrivit cu cuvîntul Domnului, care zice: „Împărăția lui Dumnezeu este înlăuntrul vostru” (Luca 17, 21). Ei, ca unii care erau drepți, au avut parte de dreptate, iar dreptatea a rodit pentru ei pacea și bucuria întru Duhul Sfînt.

Dorind să fim și noi părtași cu sfinții, să ne străduim și noi pentru dreptate, luptîndu-ne împotriva păcatului pînă la capăt, bine știind că numai prin osteneală putem ajunge la curăția inimii, în așa fel încît Dumnezeu să fie stăpîn în noi, căci aceasta însemnează a avea în noi Împărăția lui Dumnezeu.

Căutînd Împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui, rugîndu-ne pentru această Împărăție și stăruind în cele prin care ea vine și se lucrează întru noi, să cerem și ajutorul Sfinților, care au intrat în ea și au purtat-o în ei, ca să fim și noi purtători de Dumnezeu, avînd dreptatea cea adevărată, mintea lui Hristos și toate cîte Dumnezeu voiește să le aibă cei ce sînt ai Lui. Amin.

Ierod. TEOFIL

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

PREDICĂ LA JOIA MARE

„Pildă am dat vouă, ca precum am făcut eu să faceți și voi” (Ioan 13, 15).

Ne este cunoscut tuturor faptul că voința noastră se lasă mai ușor înduplecată, acționează mult mai repede în fața pildei sau exemplului viu, în fața faptelor concrete decît în fața vorbelor. Cineva adică ne mișcă, ne determină la fapte nu atît cînd ne vorbește, oricît de frumos sau de iscusit ne-ar grăi, cît mai ales cînd îl vedem că și face ceea ce ne învață.

Experiența milenară a omenirii a concretizat acest adevăr în proverbe ca acestea: „Un exemplu bun este faptul cel mai bun”, sau: „Exemplul este o lecție pe care orice om o poate învăța”. Aceeași putere de convingere a exemplului sau pildei concrete ne-o arată și următoarele zicale: „Drumul sfatului este lung, al exemplului este scurt”, sau: „Cuvintele te învață, exemplele te pun în mișcare”.

Constatarea aceasta nu era străină nici Sfinților Părinți. Astfel, Sf. Ioan Gură de Aur ne învață în această privință zicînd: „Învățătura prin cuvînt nu răzbate în suflet așa cum răzbate învățătura cu fapta. Dacă nu ai fapte, nu numai că nu aduci nici un folos prin vorbe, ci mai degrabă faci rău. Mai bine să taci, căci este mai mare pagubă cînd cineva cu vorba dă învățătură bună iar cu faptele combate sau dărîmă această învățătură”. „Învățăceii — spune tot un Sf. Părinte — au privirile îndreptate spre cei care îi învață” — ceea ce înseamnă că ucenicul privește la dascăl, la viața lui, și este mereu înclinat a-l urma pilda.

Adînc și deplin cunoscător al ființei noastre omenești, ca unul care a zidit-o, Mîntuitorul Iisus Hristos știa prea bine că orice învățătură este mai repede și mai ușor înțeleasă și trăită atunci cînd învățăturii i se adaugă și modelul sau pilda directă. Ca un dascăl adevărat ce era, Iisus-Domnul nostru așa a făcut: La predica Sa cu cuvîntul a adăugat și exemplul vieții personale. De fapt, învățătura Mîntuitorului și viața Sa constituie un lot unitar; viața Sa a fost învățătură și învățătură a fost viața trăită. Explicînd cuvintele Sf. Evanghelist Matei: „Deschizîndu-și gura sa (Iisus) îi învătă” (Matei 5, 2), Sf. Ioan Gură de Aur ne spune că la expresia „îi învătă” Evanghelistul a adăugat și cuvintele „și deschizîndu-și gura sa”, pentru a ne da seama că „Domnul învătă nu numai vorbind, ci și tăcînd. Învătă deschizîndu-și gura, dar învătă și fără să-și deschidă gura. Învătă adică prin cuvînt, dar și prin faptele Sale”.

Într-adevăr, viața Mîntuitorului este o întruchipare fidelă a neîntrecutei, a înaltei și sănătoasei Sale învățături. Acest lucru l-a făcut și pe Sf. Vasile cel Mare să spună că „aproape nu este faptă care să ducă la fericire, în fruntea căreia să nu se găsească Domnul însuși, dîndu-se pe Sine drept exemplu”. A învățat de pildă despre blîndețe, El a fost cu adevărat chip al blîndețelor; a vorbit despre dragostea de oameni, viața Lui toată a fost lucrare fără de odihnă pentru binele oamenilor, pentru ușurarea suferințelor și scoaterea lor din întuneric; ne-a învățat să nu nedreptățim și să nu fim robiți de averi, ca bogatul nebun, și El într-adevăr n-a nedreptățit pe nimeni și n-a fost robit de nimic, mulțumindu-se cu cele de trebuință. Despre aceste realități ne grăiesc apoi înseși numirile pe care Sf. Scriptură le dă Mîntuitorului Iisus Hristos. Astfel, El este numit cînd păstor, cînd miel, cînd pîine, cînd cuvînt, cînd soare sau lumină ș. a. m. d. Dacă cîntărim puțin aceste cuvinte, ne dăm ușor seama că fiecare dintre ele are înțelesul sau semnificația unei dăruiri totale spre binele obștesc. Mielul, de pildă, este sacrificat, păstorul cel bun trăiește pentru binele turmei și numai în interesul ei, pîinea, lumina și toate celelalte se dau pentru binele, pentru viața mulțimilor.

Iisus Domnul nostru era întru totul îndreptățit deci să ne spună, că „eu sînt în mijlocul vostru ca cel ce slujește” (Luca 22, 27), ca cel ce nu trăiește pentru mine, parcă ar vrea să ne învețe, ci pentru voi toți. De altfel, dacă între învățătura Mîntuitorului și viața Sa n-ar fi fost un acord deplin, de bunăseamă că atunci dușmanii Lui nu l-ar mai fi urmărit zi de zi și pas cu pas, prin toate ungherele Palestinei, să-i prindă doar un singur cuvînt pe baza căruia să-l condamne.

*

Sîntem, în Joia Mare din Săptămîna Patimilor. De două mari fapte creștinești legate de viața Mîntuitorului ne amintim noi în chip deosebit în această zi. Și anume: de Cina cea de Taină, în cadrul căreia a fost instituită Sf. Cuminecătură, și de „sfînta spălare”, cum spun cărțile noastre de cult. Ca și răstignirea din Vinerea Mare, sf. spălare este un act fără egal, un mișcător, un cutremurător, un extraordinar exemplu de slujire a fraților mai mici, o neîntrecută pildă de smerenie pusă viu și direct în fața Apostolilor și a creștinilor de totdeauna. În Joia Mare, astă seară, Mîntuitorul Iisus Hristos — ne relatează Sf. Apostol și Evanghelist Ioan, martorul ocular al acestei scene — „s-a sculat de la cină și, dezbrăcîndu-și veșmintele de

deasupra, a luat un ștergar și s-a încins (cu el). Apoi, turnînd apă în spălător, a spălat picioarele ucenicilor și le-a șters cu ștergarul cu care era încins" (Ioan 13, 4—5).

Așadar, El, Fiul lui Dumnezeu, Învățătorul și Dascălul, astă seară spală picioarele pline de praf și sudoare ale ucenicilor; El, Creatorul și Ziditorul a toate spală picioarele creaturii; El, Stăpînul și Împăratul cel fără de moarte se apleacă și spală picioarele slujitorilor; El, Dumnezeu cel nemărginit, cel atotputernic și atotperfect, nu se rușinează și spală picioarele unor ființe omenești mărginite. Și nu face nici o deosebire, nici o discriminare, la toți 12 le spală, și lui Iuda Iscarioteanul, care peste cîteva momente va merge și-l va vinde. Cu adevărat, măreția acestei scene, semnificația ei adîncă pentru viața noastră, pentru conduita noastră zilnică este cu anevoie de tălmăcit în cuvinte omenești.

Mîntuitorul a spălat picioarele Apostolilor fără nici un alt scop decît acela de a-i învăța pe ei și pe noi, cum trebuie să-și înțeleagă și să ne înțelegem chemarea pe care o avem în lume, cum trebuie să trăiască și să trăim și să lucrăm în această viață.

„Înțelegeți ce v-am făcut vouă? — întreabă Iisus la capătul acestei scene și după ce și-a îmbrăcat din nou veșmintele Sale. Voi mă numiți pe mine Învățător și Domn, și bine ziceți, căci sînt. Deci, dacă eu, Domnul și Învățătorul, am spălat picioarele voastre, datori sînteți și voi să spălați picioarele unul altuia. *„Căci pildă am dat vouă, ca precum am făcut eu să faceți și voi“*. (Ioan 13, 12—15). Pildă ne-a dat pentru a ne arăta că servim oamenilor nu atunci cînd creiem distanțe uriașe între noi, ci atunci cînd simțim și ne simțim aproape de bucuriile și durerile oricărui semen de-al nostru, cînd răspîndim în preajmă-ne, oricare ne-ar fi chemarea și cu cît ne este ea mai înaltă, duhul cald și ziditor al modestiei, al bunului simț și omeniei în general. „El (Hristos), — spune Sf. Grigorie de Nazianz, tălmăcind cuvintele Mîntuitorului de mai sus — pretinde ca dînșii — Apostolii și urmașii lor — să fie virtuoși, simpli și modești, într-un cuvînt să fie niște fapte cerești, care să propovăduiască Evanghelia și cu vorba, dar mai ales cu pilda lor cea bună“.

Exemplul mult grăitor pe care Mîntuitorul Iisus Hristos l-a dat astă seară, spălînd picioarele ucenicilor în pridvorul părinților Sf. Evanghelist Marcu din Ierusalim, a lăsat desigur urme adînci în inimile Sf. Apostoli. Așa se face că și ei, la rîndul lor, s-au silit în tot timpul să propovăduiască nu numai cu graiul, cît mai ales cu viața, cu exemplul sau pilda lor personală.

Din acest motiv, Sfinții Apostoli îndeamnă pe credincioși să facă nu numai ceea ce au auzit de la ei, ci și ceea ce au văzut la ei. „Cele ce ați învățat și ați luat și ați auzit și ați văzut la mine, acestea să le faceți și Dumnezeu păcii va fi cu voi“ — scrie Sf. Apostol Pavel Filipenilor (4, 9). „Noi n-am umblat fără rînduială între voi, nici n-am mîncat în dar pîine de la nimeni, ci întru osteneală și nevoință am lucrat noaptea și ziua să nu îngreunăm pe nimeni. Nu doar că n-aveam puterea aceasta, ci ca să vă dăm o pildă în voi, cum să ne urmați nouă“ — scrie Tesalonicenilor același Sf. Apostol (II Tes. 3, 8—9).

La capătul acestor gânduri vom spune, deci, ca dacă noi ne numim creștini, dacă vrem să purtăm cu vrednicie acest cinstitor nume, atunci trebuie să trăim creștinește. Dar a trăi creștinește, înseamnă a trăi după pilda lui Iisus Hristos — Domnul nostru.

Să privim deci la viața Mântuitorului Iisus Hristos, străduindu-ne din răspuțeri să urmăm pilda Sa luminoasă și atotziditoare. Să pășim cu hotărâre pe urmele Apostolilor Săi, ale tuturor creștinilor adevărați, pentru ca și noi, la rîndul nostru, să fim mici făclii, exemple pozitive, pilde ziditoare pentru cei ce petrec în jurul nostru și privesc la viața noastră; să fim adică pilde de hărnicie, de viață curată și cinstită, de modestie, de dragoste și muncă în folosul semenilor noștri, căci numai astfel trăind vom fi bine plăcuți lui Dumnezeu și de folos țării noastre. Amin.

Diacon GH. PAPUC

POPAS LA TRĂDAREA LUI IUDA¹

„Bucură-te, Învățătorule, și l-a sărutat“.
(Mt. 26, 49).

Ziua de miercuri este zi de post pentru creștini, este zi de doliu, pentru că în această zi, în săptămîna Sf. Patimi, Iuda Iscarioteanul, unul din cei doisprezece Apostoli, a vîndut în ascuns pe Mîntuitorul Hristos. Știind locul și timpul în care se va duce după Sf. Cină de Taină și prefăcîndu-se în prieten, Iuda l-a trădat cu sărutare vicleană și l-a dat în mîna dușmanilor, fariseilor și cărturarilor, pentru 30 de arginți (Mt. 26, 49—50). De atunci trădarea a rămas forma cea mai josnică de păcat, iar trădătorul este urît și ocolit, stigmatizat și disprețuit de toți, pentru că este ipocrit, mincinos și înșelător. În inimă are fiere și otravă, iar pe buze prihănite poartă miere. Una gîndește și alta vorbește. Sf. Ioan Hrisostom, vorbind despre trădarea lui Iuda, zice: „Lup fiind cu gîndul, a răspuns cu vocea oilor“ (Cuvîntări la Praznicele împărătești, trad. D. Fecioru, București 1942, p. 59).

Fapta lui Iuda descopere cîteva atitudini morale pline de învățătură. Mai întîi ea arată *egoismul* lui Iuda și *altruismul* Mîntuitorului Hristos. Primul este izvor de *ură* și răutate, de *vrajbă* și interes personal; al doilea iradiază *iubire* și *bunătate*, răbdare și dezinteres care culminează în spiritul de jertfă creator. Egoismul aduce minciuna și ipocrizia, întinde curse, se ascunde cu viclenie și provoacă răul; altruismul promovează adevărul și sinceritatea, nivelează prăpăstii și aduce binele. Unul dezbină și duce la *moarte*, altul apropie și duce la *viață*, spiritual-morală veșnică.

În rîndul al doilea Iuda se *bucură* de reușita trădării. Domnul se *întristează* de fapta lui. Primul se gîndește la cîștigul material, al doilea privește la paguba spirituală uriașă. Unul rîde pentru reușita afacerii, altul plînge de grozăvia păcatului. Domnul plînge nu pentru că suferă răul, ci pentru trădător — și lăcrimează în veci pentru cel ce face rău, care este orbit și robit de diavol. Modul acesta de-a sesiza lucrurile revelează o nouă și superioară concepție despre lume și viața omenească specifică creștinismului, care zice prin graiul Domnului: „Fericiți cei prigoniți pentru drep-

1. Predică în Săptămîna Sf. Patimi.

tate că a lor este împărăția cerurilor" (Mt. 5, 10). Cu alte cuvinte, este mai fericit a suferi răul în numele lui Hristos-Dumnezeu decât a-l săvârși, pentru că aceasta aduce pierderea și osînda sufletului pe veci. De aceea creștinul adevărat are milă și își plînge dușmanul, din cauza răutății, și roagă pe Dumnezeu să-l ierte că nu știe ce face. Așa a făcut Domnul și toți Sfinții Săi (Lc. 23, 34; F. Ap. 7, 60), convinși că păcatul nostru față de Dumnezeu se șterge mai ușor prin *iertare* și prin rugăciune (Cf. ibid., p. 61—62).

În al treilea rînd, trădarea este faptă josnică, cu cele mai multe fețe. Ea murdărește și pervertește sensul lucrurilor celor mai alese. Astfel sărutul, expresia dragostei sincere, a unirii și a identificării cu altul pînă la jertfa vieții, este pus de Iuda în slujba urii, a fățănicii și dezbinării, a egoismului feroce și a morții. Din izvor de căldură și bucurie, de pace și colaborare creatoare, prin Iuda, sărutul devine prilej de răceală și durere, de tulburare, încordare și discordie.

Cîtă răstălmăcire a dragostei divine! Iuda măgulește cu gura, iar cu fapta lovește. Se dă ucenic, dar este trădător. Învăță despre caracter, dar este un laș. Stă în școala sfintelor idealuri, dar rămîne robul patimilor. Stă în fața luminii, a curățeniei și a crucii, dar fuge de ele și se ascunde în întunericul păcatului, gîndind la plăcere. I se arată cerul, dar este orbit de pămînt. Vorbește despre ascultare, dar se complăce în răzvrătire. Vrea să slujească la doi domni (Mt. 6, 24), dăr sfîrșește prin a ascultă numai de diavol. Călăuzit de pofta trupului, pofta ochilor și trufia vieții (I In. 4, 8), Iuda este, practic, împotriva idealului predicat de Dascălul său (Gal. 5, 24): de aceea nu-și poate păstra locul în colegiul celor doisprezece și moșteni raiul, ci schimbă locul cu tîlharul de pe cruce, sfîrșind la spînzurătoare și la iad.

Conduita minoră a lui Iuda contrastează cu școala în care se găsea, este fructul atașamentului său la lăcomia de bani, care l-a făcut să uite „lecțiile” bunului său Învățător. Începînd cu Iuda, arghirofilia este rădăcina tuturor răutăților, a certurilor, nemulțumirilor și vrăjmășiilor dintre oameni, după cum, începînd cu Mîntuitorul Hristos, iubirea de Dumnezeu este mama tuturor virtuților care ridică pe om la demnitate cerească. Banul, avuția, capitalul, promovează egoismul, nedreptatea, exploatarea, hoția, minciuna etc. și lipsește viața de cele mai multe și superioare bucurii. Trădarea pentru bani înjosește pe om, dar mai ales pe ucenicul Domnului, pe creștin, pentru că distruge armonia cu Dumnezeu și cu aproapele. De aceea Sf. Pavel, sfătuiind pe Timotei să fugă de lăcomia de bani, zice: „Cei ce vor să se îmbogățească, cad în ispită și în cursă și în multe poftes nesocotite și vătămătoare, care cufundă pe oameni în ruină și pierzare. Pentru că iubirea de arginți este rădăcina tuturor relelor, pe care poftindu-o unii, au rătăcit de la credință și s-au străpuns de multe dureri. Dar tu, omul lui Dumnezeu, fugi de aceasta și urmează dreptatea, evlavia, credința, iubirea, răbdarea, blîndețea” (I Tim. 6, 9—11).

În rîndul al patrulea, trădarea lui Iuda revelează *libertatea morală a voinței omenești*. Au spus unii — contrar adevărului — că Iuda a fost predestinat la această faptă, că „trebuia” să o facă și — în consecință — nu trebuie condamnat, deoarece fără ea nu s-ar fi împlinit proorociile și n-am fi fost

mîntuiți. Logica este greșită. Iuda a acționat deliberat și conștient, cu deplină capacitate rațională, de aceea este responsabil de fapta sa. El n-a fost predestinat absolut la trădare, pentru că, atunci, Dumnezeu este autorul păcatului său, ceea ce este absurd. Dumnezeu nu silește pe nimeni să fie bun sau rău, ci vrea să fim fiii Săi de bunăvoie, nu forțat, căci „a fi bun în chip forțat înseamnă a nu fi bun” (Ibid. p. 68). Pentru a fi buni, Dumnezeu ne dă harul Său izbăvitor, dar nu ne silește să-l primim. Fiind etern și atotștiutor, Dumnezeu preștie că Iuda va refuza colaborarea cu harul și se va osîndi, după cum știe că Petru Apostolul, lepădîndu-se de Domnul, dar căindu-se, va colabora cu el și se va mîntui. În chipul acesta se rezolvă just problema libertății morale a voinței, care este darul cel mai de preț făcut omului de Dumnezeu și încoronează personalitatea sa religio-morală.

Reflectînd asupra acestei probleme, filozoful Pascal spunea -- în *Pensées*-urile sale -- că prin libertatea voii, Dumnezeu a așezat pe om, capodoperă a universului, la egală distanță între bine și rău, între virtute și păcat, între înger și demon, întemeindu-se, desigur, pe cuvintele Sf. Scripturi: „Pus-am înaintea ta viață și moarte, binecuvîntare și blestem. Alege viața!...” (Deut. 30, 19). Însă, Iuda a ales trădarea, păcatul și moartea.

Libertatea voii omenești este cheia personalității. Ea urcă sau coboară. Pe unii îi face Apostoli și pe alții apostatați, sfinți sau demoni.

Dar trădarea lui Iuda, după ce a participat la Cina Domnului, ridică în fața conștiinței creștine datoria de a ne apropia de Sf. Cuminecătură cu toată *sfințenia*, adică să fim nevinovați față de Dumnezeu cu cugetul, cu vorba și cu fapta. Să nu avem veninul răutății înăuntrul nostru față de nimeni, ca să nu ne osîndim ca Iuda. În Iuda, după ce s-a împărtășit, a intrat diavolul, nu pentru că a disprețuit Trupul Stăpînului, ci din pricina nesimțirii trădătorului. Acesta ne este pildă de împărtășire cu nevrednicie, exemplu de suflet sterp și îngroșat de păcat care se face unealtă a diavolului. Cei ce-l urmează, devin răpitori și nedrepți, lipsiți de ideal și simțiri nepătimașe. Sufletul clocolește de ură față de binele și fericirea semenilor lor; sînt individuoși și vicioși, lacomi și bețivi, desfrînați și sodomii. De unii ca aceștia diavolul își bate joc și-i aruncă în prăpastia pieirii (Cf. ibid. p. 98). Drept aceea, se cuvine să primim Sf. Cuminecătură cu toată sfințenia, lepădînd și rupînd orice legătură cu păcatul, trăind în pace și unire cu toți oamenii.

Temeiul sfințeniei, al păcii și al unirii cu Dumnezeu și cu aproapele este *dragostea*. Prin ea mărturisim într-un cuget Ființa și lucrarea Sf. Treimi, a Fiului lui Dumnezeu mort și înviat și harul Duhului Sfînt, Sfințitorul vieții. Dragostea lui Dumnezeu atotputernică, atotcuprinzătoare și atotmilostivă, este „rădăcina, izvorul și mama tuturor bunătăților” (Ibid. p. 99). Dovada ei este *iertarea*. Cel ce nu iartă se osîndește rostind cererea: „Și ne iartă nouă greșalale noastre precum și noi iertăm greșităților noștri” (Mt. 6, 12). Cuvîntul Domnului este adevărul. El zice: „De nu veți ierta oamenilor greșalele lor, nici Tatăl vostru cel ceresc nu vă va ierta greșalele voastre” (Mt. 6, 15). Iar ca să ne aplece inima către iertare, ne cheamă la împăcare, înainte de a aduce darul la altar (Mt. 5, 23). Celui ranchiu-

nos, îngîmfat și mînios, faptele bune îi sînt fără folos, căci zice Sf. Ioan Hrisostom: „Pe nimeni nu urăște Dumnezeu atît de mult și nu-și întoarce fața de la el ca de la omul ranchiunos, ca de la inima îngîmfată, ca de la sufletul plin de ură” (Ibid. p. 78 și 100). Prețul împăcării noastre cu Dumnezeu este pacea cu toți oamenii. Pacea este testamentul Domnului și cea mai sfîntă comoară a fericirii (In. 14, 27). Pacea lui Hristos depășește orice înțelegere și înțelepciune omenească.

În sfîrșit, trădarea lui Iuda arată că mîntuirea o cîștigăm numai prin *căință plină de nădejde*. Oricît de mari și de multe ar fi păcatele noastre, nu trebuie să disperăm niciodată, ci să colaborăm cu harul divin. Altmîtu-teri, ne prăbușim în întunericul neființei, ca și Iuda. Cu inima plină de credință și nădejde, trebuie să spunem: „Știu, Doamne, că mărirea greșalelor și mulțumea păcatelor mele nu covîrșesc îndelungă-răbdarea și iubirea de oameni cea înaltă a Ta...” (Rugăciunea a 7-a a Sf. Simion Noul Teolog, la canonul Sf. Cuminecățuri). Însă, gravitatea păcatelor în obligă la o căință mare, perfectă și sinceră. Să ne căim, cu încredere în marea bunătate și iubire a lui Dumnezeu, care voiește ca toți oamenii să se mîntuiască și să fie fericiți, prin Fiul Său. Iubirea divină cheamă să ne căim, să ne mărturisim și să ne îndreptăm. Să nu uităm o clipă că Iuda și cu Petru merg pe același drum al vinovăției pentru păcat — unul ca trădător, altul ca apostat. Însă, drumul se desparte de la *lacrimile căinței*. Iuda se căiește cu amar *fără nădejdea iertării* și voința îndreptării (Mt. 17, 4). Petru se căiește *cu nădejdea iertării* și holărîrea îndreptării plăcută lui Dumnezeu. De aceea l-a reșezat între Apostolii Săi (In. 21, 15).

Acestea știindu-le, să ne curățim simțirile, mintea și inima de orice păcat, ca primind înfricoșatele Taine ale Domnului, să devenim templu al Sf. Duh. Să lepădăm haina cea veche a întunericului și să ne îmbrăcăm în haina luminii și a sfînteniei, prin căință totală față de trecutul păcătos, prin rugăciunea smerită și voința sinceră de îndreptare. Așa ne împărtășim cu vrednicie cu Sf. Trup și Sînge al Mîntuitorului Hristos, alături de toți Sfinții, împreună cu cetele îngerești, și ne bucurăm de viața și fericirea veșnică. Amin.

Prot. Dr. SIMION RADU

PREDICĂ ÎN VINEREA PATIMILOR

— LA PROHOD —

„Răscumpăratu-ne-ai pre noi din bles-temul legii cu scump sîngele Tău, pe cruce pironindu-Te...” (Din troparul Patimilor).

Cutremurătoarea și înspăimîntătoarea tragedie a Golgotei, consumată acum aproape două milenii, an de an se actualizează în conștiința creștinătății, prin serviciile divine din săptămîna Patimilor. Conținutul slujbelor bisericești din această săptămînă, dar mai ales din zilele de Joia cea Mare și Vinerea Patimilor — slujba sfintelor și mîntuitoarelor Patimi și prohodul Domnului — trezesc în sufletele noastre ecoul suferințelor îndurate de Fiul lui Dumnezeu cel întrupat, care de bunăvoie și din dragoste pentru noi, oamenii, s-a supus pătîmirii, spre a ne scăpa din robia păcatului și a morții. Fiul și Cuvîntul lui Dumnezeu, Acela despre care descoperirea dumnezeiască ne spune că: „Toate printr-însul s-au făcut și fără de dînsul

nimic nu s-a făcut ce s-a făcut" (Ioan 1, 3), a fost prins, judecat, chinuit, a fost răstignit pe cruce, a murit aievea, i s-a împuns coasta cu sulița, a fost pogorît de pe cruce și așezat în mormînt întocmai ca un muritor. De atunci și pînă astăzi, în Vinerea Mare, an de an, în toate bisericile, preoți și credincioși, adunați în jurul mormîntului Său simbolic, îi cîntăm frumoasa slujbă a prohodului, exprimîndu-ne prin aceasta sentimentele noastre de preamărire, credincioșie și evlavie, pentru taina cea necuprinsă de miu-tea omenească, a morții și a învierii Sale pentru păcătoșii tuturor veacurilor.

*

Oricît ne-am strădui cu mintea noastră să pătrundem această taină, cuprinsul și adîncimea ei scapă înțelegerii noastre, dacă nu ne lăsăm luminați de descoperirea dumnezeiască. Sf. Apostol Pavel, vorbind despre această taină, le scrie corintenilor: „Toate sînt de la Dumnezeu, care ne-a împăcat cu sine prin Iisus Hristos și ne-a dat slujirea împăcării, pentru că Dumnezeu care era în Hristos, a împăcat lumea cu sine, nesocotind oamenilor păcatele lor și a pus în noi cuvîntul împăcării" (II Cor. 5, 19—20). Așadar, împăcarea noastră cu Dumnezeu prin sîngele Fiului Său, este darul bunătății divine, cuprinsă în „marea taină a creștinătății" (I Tim. 3, 16) ce există în Dumnezeu din veșnicie, dar care ne-a fost descoperită nouă în timp. Intruparea Fiului lui Dumnezeu s-a făcut pentru a săvîrși pentru noi „slujirea împăcării", de asemenea, pentru a sălășlui în noi „cuvîntul împăcării".

Moartea slujitorului împăcării, a Mijlocitorului dintre Dumnezeu și oameni, „omul Iisus Hristos, care s-a dat pe sine preț de răscumpărare pentru toți..." (I Tim. 2, 5—6), este moartea unui nevinovat, care se substituie spre a lua moartea pentru toți cei vinovați; de aceea ea este o moarte ispășitoare, este jertfa vieții Fiului omului pe altarul crucii, este mijlocul eficace de răscumpărare a noastră a tuturor celor ce ne găsim în robia păcatului și a morții. Moartea Lui pe cruce este aducătoarea păcii dintre Dumnezeu și om, precum și garanția eficacității slujirii împăcării (cf. Colos. 1, 20—21). Hristos, prin moartea Sa, este și rămîne singurul Mijlocitor dintre om și Dumnezeu, care s-a adus pe sine o dată pentru totdeauna, jertfă veșnică, răscumpărîndu-ne pe noi din robia păcatului.

Dar troparul care exprimă atît de concis dogma răscumpărării neamului omenesc din blestemul legii, prin sîngele Mîntuitorului, amintește și roadele acestei răscumpărări: prin pironirea Sa pe cruce și prin împungerea sfintei Sale coaste cu sulița, Mîntuitorul a izvorît oamenilor nemurirea, așadar a adus pentru întreaga omenire îmbelșugate și minunate roade.

Printr-o tilcuire de toată frumusețea, Sf. Ioan Gură de Aur, într-o cuvîntare a sa, arată strînsa legătură ce există între moartea de pe cruce a Mîntuitorului și împungerea cu sulița a coastei Sale de către unul din ostași, pe de-o parte, și între semnificația acestor fapte pentru viața creștinilor: Deși mort cu trupul, cel răstignit pe cruce fiind Fiul lui Dumnezeu celui viu, moartea Lui a izvorît lumii viață. Din coasta Sa cea împunsă cu sulița, au izvorît elementele constitutive ale Bisericii, pe care, după cuvîntul Apostolului, Hristos a cîștigat-o cu scump sîngele Său (F.A. 20, 28), anume apa și sîngele, elemente corespunzătoare celor două taine fundamentale ale creștinătății: Sf. Botez și Sf. Euharistie, dintre care cea dintîi renaște pe om pentru o nouă viață, iar cea de a doua este hrana

duhovnicească cea mai de preț pentru cei renăscuți. Prin cea dintâi roadă, prin Botez, omul devine creștin, deci ea pune temelia sau începutul mîntuirii, iar prin cea de a doua, prin Sf. Euharistie, creștinul se nutrește cu pîinea vieții, hrană duhovnicească despre care Mîntuitorul a vorbit adeseori Apostolilor: „De nu veți mânca trupul Fiului omului și de nu veți bea sîngele Lui, nu veți avea viață întru voi” (Ioan 6, 53). Aceasta e cea mai desăvîrșită hrană, ea fiind prefigurată în Vechiul Testament prin pomul vieții cel din mijlocul raiului (Gen. 2, 9).

Moartea Mîntuitorului pe cruce a izvorît lumii viață și nemurire: viață prin botez și nemurire prin euharistie. Insuși slujitorul împăcării, cu mult înainte de patima Sa, a descoperit lumii aceste adevăruri: „De nu se va naște cineva din apă și din Duh, nu va putea intra în împărăția cerurilor” (Ioan 3, 5) și: „Cel ce mănîncă trupul meu și bea sîngele meu, are viață veșnică” (Ioan 6, 54).

Iată deci ce a dobîndit omenirea drept roade ale răsкупărării în Hristos: două mari daruri care îmbrățișează în cuprinsul lor întreagă viața creștinului, atît din veacul de acum, cît și din cel ce va să vie. Cei răsкупărați sînt sloboziți din robia păcatului (Col. 1, 13—14), scapă de deșertăciunea vieții și puterea morții (I Petru 1, 18—19; I Cor. 15, 54—57), ei au dobîndit harul iertării și al împăcării cu Dumnezeu (Efes. 1, 7), dobîndesc înfierea divină, adică devin cu adevărat fii ai lui Dumnezeu (Gal. 4, 5—6), ei dobîndesc sfințirea (I Cor. 6, 2), de asemenea cîștigă moștenirea împărăției și a măririi lui Dumnezeu (Efes. 1, 14).

Dar nu numai omul, ci și întreaga natură se bucură de roadele răsкупărării în Hristos, căci însăși restabilirea cosmosului este o consecință a acestei răsкупărări (Rom. 8, 21). Răstignindu-se pentru mîntuirea oamenilor, Iisus Hristos a voit să-i readucă pe aceștia în comuniunea de viață cu îngerii. Armonia universală atinsă prima oară în cer, prin răzvrătirea îngerilor și tulburată pe pămînt prin neascultarea omului, a fost restaurată prin Iisus Hristos, de aceea El este punctul de împăcare și reunire a celor despărțite: „El a binevoit să împace cu sîne prin El toate, făcînd pace prin sîngele crucii Lui, fie cu cele de pe pămînt, fie cu cele din ceruri” (Col. 1, 18—20). Astfel, precum spune Sf. Grigore de Nissa, la sfîrșitul veacurilor, întreaga creatură va ajunge la restabilirea armoniei originare, toată limba mărturisind că Domn este Iisus Hristos peste toate cele cerești și cele pămîntești, iar făptura întreagă va fi un singur trup, însuși Fiul, capul acestuia, supunîndu-se celui ce i-a supus Lui toate, ca să fie Dumnezeu unul în toate (I Cor. 15, 2).

*

Numai cel ce e izvorul celei mai mari iubiri, a putut fi în stare de cea mai mare jertfă. Din nemărginita Sa dragoste față de oameni, Mîntuitorul Hristos s-a răstignit pe cruce, spre a ne deschide nouă izvorul tuturor bunătăților: harul cel nesfîrșit al lui Dumnezeu. Iar astăzi, în fața mormîntului simbolic, al Celui prin carele toate s-au făcut, noi creștinii trebuie să simțim mai deplin și mai profund întreagă semnificația jertfei Sale pentru neamul omenesc. De aceea, zguduiți de căldura dragostei divine și de măreția jertfei Dumnezeului-om, să exclamăm împreună cu imnologul: „Lemnul crucii Tale, Hristoase Dumnezeule, lemn de viață l-ai arătat nouă,

celor ce credem în Tine și printr-însul surpînd pe cel ce avea stăpînia morții, ne-ai înviat pe noi cei omorîți prin păcat. Pentru aceasta strigăm Ție: Făcătorule de bine al tuturor, Doamne, mărire Ție". Amin.

Diacon Prof. IOAN ZĂGREANU

ECOUL VIETII

(D. lăs. sec. de brînză)

*„De veți ierta oamenilor greșalele lor,
ierta-va și vouă Tatăl vostru cel ceresc“
(Mt. 6, 14).*

O dată, fiind Iisus într-un loc și rugîndu-se, după ce a terminat, unul din ucenicii Săi a zis către dînsul: „Doamne, învață-ne să ne rugăm, cum a învățat și Ioan pe ucenicii săi. Atunci Iisus le-a grăit: Cînd vă rugați să ziceți: „Tatăl nostru carele ești în ceruri, sfințească-se numele Tău. Vie împărăția Ta. Facă-se voia Ta, precum în cer așa și pe pămînt. Pîinea noastră cea spre ființă dă-ne-o nouă astăzi. Și ne iartă nouă păcatele noastre, precum și noi iertăm tuturor celor ce ne greșesc. Și nu ne duce pe noi în ispită, ci ne izbăvește de cel rău“ (Lc. 6, 1—4).

E minunata rugăciune pe care am învățat-o de la mama și tata; e rugăciunea cea mai simplă și cea mai frumoasă. E rugăciunea pe care omul creștin a primit-o, precum am văzut, chiar de la Domnul și Mîntuitorul nostru.

Sf. Evanghelist Matei arată, în continuare, tălmăcirea acestei rugăciuni, făcută de însuși Domnul Iisus: „De veți ierta oamenilor greșalele lor, ierta-va și vouă Tatăl vostru cel ceresc..." (6, 14 ss).

Nici sfințenia sau cinstirea numelui lui Dumnezeu, nici împărăția cerurilor pe pămînt, nici pîinea cea de toate zilele și nici chiar iertarea păcatelor noastre nu se pot dobîndi numai printr-o rostire mecanică a rugăciunii și mai înainte de-a fi în ordine cu noi înși-ne, adică de-a fi mai buni și de-a ierta noi în primul rînd pe semenul nostru, de-a ne ierta întreolaltă. Vai de casa părinților în care copiii se ceartă și se dușmănesc, se urăsc și se învrăjlesc. Și vai de credincioșii care în calitatea lor de fii ai lui Dumnezeu nu sînt în stare de mai multă înțelegere, bunătate, dragoste și iertare. Prin astfel de credincioși nu se sfințește numele lui Dumnezeu și nici împărăția păcii nu se poate statornici în inima lor și în relațiile lor.

Fără împăcare întreolaltă, rugăciunea nu e decît o deprindere ștearpă și mai ales, pe lîngă pierdere de vreme, o supărare a Tatălui ceresc; postul nu e decît o practică habotnică, împinsă pînă la trufia deșartă, fără nici un raționament, iar milostenia nu e decît darul fariseului care cu inima seacă satisface, aparent, anumite porunci și care, potrivit exemplului biblic, atunci cînd se certa cu părinții, spunea: „Am dăruit lui Dumnezeu (respectiv: templului) ceea ce s-ar fi cuvenit vouă" (cf. Mt. 14, 5), trăind astfel cu convingerea că împlinește întru totul obligațiile legii religioase.

O, de cîte ori omul nu-și află scuză și apărare cînd e vorba să se împace cu vrăjmașul său, cu semenul său! Totdeauna e vinovat acela...

Mi-aduc aminte și cred că ne amintim cu toții, din anii copilăriei noastre, cînd ne jucam pe marginea rîului sau a pădurii întinse și strigam anumite cuvinte, iar ecoul apei sau al pădurii ne răspundea de dincolo, întocmai. E semnificativ cazul unui copil care într-o zi se juca la marginea

unei păduri cu pădurea, strigînd: „uhă...“, iar pădurea îi răspundea la fel: „uhă...“, apoi „taci mă...“ și pădurea: „taci mă...“ pînă cînd mîniindu-se pe „cel“ din pădure că nu tace, s-a răstit către direcția ecoului, înfuriat: „te bat mă...“, ca să audă răspunzînd de departe: „te bat mă...“ Tulburat, revoltat și intimidat, o ia spre casă și se plînge părinților că un copil rău din pădure a zis că-l bate! Atunci mama îl ia cu frumosul și-l trînite înapoi, spunîndu-i: du-te și strigă-i: „te iubesc mă...“ și vezi ce zice? Copilul, revenind în fața pădurii, strigă cum l-a învățat mama sa, iar închipuitul copil din pădure, pe care era supărat foc, îi răspunde pe loc: „te iubesc mă...“ Și atunci copilul nostru, văzînd că nu mai are un dușman în față, a sărit sus de bucurie și și-a văzut de joaca lui mai departe.

Și noi, credincioșii, copiii lui Dumnezeu, ne aflăm în joaca ostelenilor și-n desfășurarea felurită a muncii de fiecare zi, trudind, cu sîrg în resturile vieții. Și noi ne aflăm în fața unei ape mari sau a unei păduri întinse, peste care, așa cum vom striga, ne va și răspunde ecoul glasului personal. Dar apa și pădurea din fața noastră nu sînt apă și pădure propriu-zise, ci apa vieții semenilor noștri care curge prin fața noastră o viață întreagă și e pădurea întinsă a sufletelor vii, tot alțiția fii ai lui Dumnezeu, ca și noi, și care trec neînterupt pe lîngă noi. De vom striga în fața acestora: „urîtule...“ sau „răule...“ sau „te urăsc...“, așa ni se va răspunde; iar de vom striga: „prietene...“ sau „frate...“ sau „te iubesc...“ sau „te iert...“, așa ni se va și răspunde! Viața își are reversul ei, ecoul ei profund.

Dacă pînă și susurul apei sau murmurul pădurii tălmăcesc graiul inimii și știu să spună ce se cuvine, cu atît mai mult va face aceasta omul cu care împreună trăiești, te înțîlnești și te vezi! Oamenii sînt unii pentru ceilalți oglinda în care se reflectă spectrul răutății sau al bunătății fiecăruia din noi. După cum strigi, așa ți se va răspunde, după cum tratezi pe altul, așa vei fi tratat. E cheia cu care pătrunzi în cel mai ales umanitarism. Așa ne-a învățat mama, așa ne-a învățat tata, așa ne-a învățat însuși Domnul Iisus Hristos, prin Sf. Sa Biserică: „Toate cîte voiți să vă faciă vouă oamenii, asemenea și voi faceți lor, că aceasta este legea și proorocii“ (Mt. 7, 12), „iar de nu veți ierta oamenilor greșalele lor, nici Tatăl vostru nu vă va ierta greșalele voastre“ (Mt. 6, 15). E însăși sentința veșnică pe care numai rugîndu-ne și neîmplinind, ne-o dăm noi înșine: „Și ne iartă nouă greșalele noastre, precum și noi iertăm greșiților noștri“.

Cu ziua de mîine vom intra în cele patruzeci de zile binecuvîntate de Dumnezeu, care l-au ajutat pe Moisi proorocul să-și sfințească viața și el și poporul, prin post, rugăciune și spălare, înainte de-a primi tablele Legii, pe muntele Sinai (cf. Ieșire 19 și 20). Intrăm în cele patruzeci de zile pe care însuși Mîntuitorul Iisus Hristos le-a sfințit, postind, înainte de a-și începe lucrarea Sa mîntuitoare, cînd a biruit și ispitele satanei (cf. Mt. 4). Intrăm în cele patruzeci și opt de zile ale sf. post al Paștilor, vreme deosebită de osteneală și luptă duhovnicească.

În această strădanie creștinească, postul implică, mai presus de renunțări de ordin alimentar, o renunțare hotărîtă la tot ceea ce descalifică pe bunul credincios. „Ce folos este a fi galben și ofilit de post — zice

Antim Ivireanu, mitropolitul martir de la începutul sec. 18 — iar de pizmă și uriciune a fi aprins; ce folos este a nu bea vin și a fi beat de vinul mîniei...“ (Predici, București 1962, p. 108). Toți avem de luptat pentru a birui un mare dușman al vieții creștinești, care este păcatul. Dar așa cum scria odinioară Sf. Apostol Pavel către Efeseni: „lupta noastră nu este împotriva sîngelui și a trupului, ci... împotriva duhurilor răutății“ (6, 12). De aceea, pe lângă practica tradițională, atît de străveche, a Bisericii noastre, credincioșii adevărați se silesc să fie într-o deplină armonie cu semenii lor, iertînd unii altora, pentru ca împreună să se poată bucura de iertarea lui Dumnezeu și, prin aceasta, de biruința sigură asupra păcatului.

Așa se prezintă o comunitate cu adevărat creștină, începînd de la intimitatea familială a credincioșilor ei și pînă la întregul organism, care este Biserica: un freamăt al năzuințelor comune spre împlinire, spre îmbunătățire morală, spre o cît mai desăvîrșită omenie.

După o simbolică trecere prin marea ispitelor, toți credincioșii dorim să ajungem la Sf. Paști — Canaanul bucuriilor duhovnicești! Pînă atunci, să facem din inima semenilor, a fraților noștri, un ecou al dragostei, al bucuriei, al păcii, ecoul unei vieți fericite. Amin.

Preot NICHIFOR TODOR

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

Mitropolit Nicolae Corneanu: CONTRIBUTIONS DES TRADUCTEURS ROUMAINS A LA DIFFUSION DE „L'ÉCHELLE” DE SAINT JEAN CLIMAQUE. Extras din „*Studia Patristica*“, VIII, Berlin 1966, 16 p.

Cititorii revistelor noastre cunosc demult pasiunea și competența cu care I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului a urmărit răspîndirea la noi a acestei cărți a sfîntului Ioan Scărarul, precum și tot ceea ce s-a publicat în legătură cu problematica urcușului duhovnicesc al sufletului în drumul lui spre desăvîrșire. De astă dată avem înaintea ochilor noștri textul comunicării făcute de I.P.S. Sa la Congresul al IV-lea internațional de studii patristice, ținut la Oxford între 16—21 septembrie 1963. Cu mici modificări, ea a fost publicată și în românește, în „*Studii Teologice*” pe 1964. Redăm în cele următoare rezumatul comunicării.

„Scrierile Sfînților Părinți ai Bisericii sînt bine cunoscute și mult prețuite la românii ortodocși — spune de la bun început autorul. Spiritualitatea patristică le-a devenit demult familiară, determinîndu-le și modelîndu-le stilul de viață creștină. Intimitatea stabilită între ei și cugetarea Sf. Părinți nu-i numai consecința învățămîntului primit din partea Bisericii, sub oblăduirea ei și prin toate mijloacele ce-i stau la îndemînă, ci a unei lungi și vrednice strădanii de a populariza vechea literatură creștină în cercurile cele mai largi ale membrilor Bisericii Ortodoxe Române. Și asta, fie prin copiere, fie prin tipărire, prin traducere și interpretare. Ce-i mai mult, nu numai slujitorii altarelor, ci și mireni destui s-au apropiat din cele mai vechi timpuri de scrierile patristice, scoțînd din ele înțelepciune și avînt pentru o adevărată viață în Hristos.”

„Așa se face că operele Sfînților Părinți au cunoscut o mare răspîndire în mediul românesc. După cît cunoaștem, nu există nici un autor căruia să nu i se fi dedicat o monografie, un articol, o traducere sau un comentariu. În schimb, lucrărilor unora dintre Sfînții Părinți li s-a acordat o atenție deosebită; așa Sf.: Ioan Gură de Aur, Vasile cel Mare, Efrem și Isac Sirul, Ioan Scărarul, Teodor Studitul, precum și autorilor anonimi ai „Pășunii duhovnicești”, ai „Apostegmelor Părinților”, ai „Vieții Sfînților” etc. Dintre acestea, în chip uimitor s-a răspîndit „Scara” Sfîntului Ioan Sinaitul, probabil pentru motivul că ea arată mai bine decît oricare alta treptele pe care trebuie să le urmeze sufletul omenesc în drumul lui spre „plinirea desăvîrșirii”, de care vorbește Apostolul (Efes. 4, 13). De aceea, arătînd cu mărturii predilecția de altădată a înaintașilor noștri pentru această lucrare închinată unei vieți cît mai îmbunătățite, autorul subliniază cu tot dreptul că socoate și pentru contemporaneitate drept motiv de a continua să i se acorde aceeași prețuire.

Ca și alte scrieri duhovnicești, „Scara Paradisului” era citită atît în

biserică, la slujbele din Postul mare, când se ținea rînduială specială în cinstea sfîntului Ioan (Duminica IV din Păresimi), cît și peste an, la citirile din timpul meselor din obștiile călugărești. În același timp, „Scara” era copiată și răspîndită și pentru farmecul ei de carte de lectură personală, cum mărturisește pe la 1815 ierom. Ștefan de la Tismana. La început, înainte de a ajunge să circule în traduceri românești, „Scara” era citită și copiată fie în text original grecesc, fie mai ales în cel slavon, din care se cunosc destul de multe exemplare. Uneori era păstrată în familie din tată în fiu, cum reiese din însemnările de pe mss. 494 de la Academia Republicii Socialiste România. Primul impuls care a ajutat răspîndirea „Scării” Sf. Ioan a fost, desigur, mișcarea isihastă, al cărei centru au fost îndeosebi mînăstirile din Balcani în sec. XIV, îndrumate de Sfinții Grigorie Palama și Grigorie Sinaitul și a cărei rază de influență s-a întins repede și în Principatele Române, unde s-au păstrat cele mai multe și mai frumos copiate dintre manuscrisele cu conținut „filocalic” din sec. XV—XVI.

Primele traduceri românești s-au făcut după versiuni slavone. Un punct de hotar a fost traducerea „Lestviței” de către ieromonahul Varlaam, viitorul mitropolit moldovean la începutul veacului XVII. Faptul că tema urcușului duhovnicesc de care se vorbește pe larg în „Scară” o întîlnim adeseori în „Cazanii” și în „Răspuns la catehismul calvinesc” dovedește că marele ierarh moldovean era deplin familiarizat cu „stepenele” sau treptele pe care urcă sufletul creștin în drumul lui spre desăvîrșire. Iar faptul că mitropolitul Varlaam a pus textul pe 2 coloane paralele (slav și român) dovedește că, întocmai ca și în „Cazanii”, învățatul ierarh a știut găsi și aici cele mai potrivite și mai limpezi expresii literare, prin care să se exprime întreaga bogăție de nuanțe și de amănunte psihologice ale acestui proces intim al operei de mîntuire subiectivă. Așa se explică de ce traducerea mitropolitului Varlaam a rămas neînlocuită vreme de 300 de ani, fiind copiată de cel puțin 10 caligrafi începînd din mînăstirile din nordul Moldovei și pînă în cele ale Olteniei.

Al doilea impuls mare l-a dat nemuritorul stareț de la Neamțu, Paisie Velicicovski († 1794), care în așezămintele sale a introdus rînduiala că „de la începutul Postului mare și pînă în Sîmbăta lui Lazăr (afară de Duminiți și sărbători) călugării să se adune seara în trapeză, unde starețul le citea fie din scrierile Sf. Vasile cel Mare, fie cartea Sf. Ioan Scărarul, ori din Sf. Dorotei, Teodor Studitul, Simion Noul Teolog sau din alți Părinți, explicînd pasagiul citit și documentîndu-l cu citate din Scriptură”. Se știe că din școala lui Paisie a ieșit o nouă traducere integrală a „Scării”, precum și nenumărate fragmente copiate de diferiți ucenici și multiplicare pretutindeni.

O altă traducere este cea făcută în 1766 de starețul de la Putna, Vartolomei Măzăreanu (mss. 2959), apoi una de la mînăstirea Căldărușani (azi la Biblioteca Patriarhală), una de la Cozia, din 1765, alta de la mînăstirea Țigănești, de lângă București, făcută de monahia Micdonia; în fine, alte vreo 6 manuscrise, a căror filiație încă n-a fost stabilită, dar care se pare că nu sînt străine de curentul paisian ajuns dominant după 1800 și în Biserica Rusă.

După hotărîtoarea operă de publicare a „Filocaliei” grecești la Veneția, în 1782 (în 2 volume), de cuv. Nicodim Aghioritul, se înregis-

trează și la noi, ca și în întreagă Biserica Ortodoxă, un simțit reviriment duhovnicesc, un adevărat curent de prețuire a studiilor și scrierilor patristice, mai ales a celor ascetice și contemplative. Împrejurările vremii îngăduiau și recurgerea la textul grec original, încît nu e de mirare că pînă la 1800 avem deja 3 traduceri făcute după originalul grec, dintre care cele ale ierom. Macarie de la Cernica și a lui Grigorie Dascălul (viitorul mitropolit) sînt cele mai importante și mai răspîndite. Așa se face că în 1814 mitropolitul Veniamin Costachi ia de bază aceste două versiuni și îndreptînd doar unele expresii, tipărește cartea la mînăstirea Neamț „cu mulță grijă”, folosind și alte două ediții, între care una greco-latină, al cărei text îl găsește mai corupt. Explicațiile și sholiile date de marele ierarh al Moldovei au constituit un eveniment de mare însemnătate în viața culturii noastre bisericești și spirituale, fiind citite și copiate cu plăcere de mulți cititori.

În fine, ultimele traduceri din original sînt făcute în 1793 de învățatul ieromonah de la Blaj, Samuil Micu Clain și în 1958 de ieromonah Ioasaf Popa, care deși nu cuprind întreagă „Scara”, totuși arată și ele cît de mult a fost iubită în trecutul românesc această carte de îndrumare duhovnicească. „Cu excepția rușilor, în limba cărora au apărut cele mai multe traduceri din Sfinții Părinți, în cîmpul spiritual al românilor semințele scrierilor filocalice au dat cele mai multe roade”, încheie pe bună dreptate I.P.S. Mitropolit Nicolae.

Subliniind cu bucurie frumoasa contribuție adusă ecoului trezit în sufletul poporului nostru de pe vremuri de această minunată carte, mulțumim Înaltului ierarh pentru hrana spirituală aleasă, pe care ne-a dat-o nu numai nouă, celor de la noi din țară, ci și tuturor celor din lumea mare, care vor citi-o și vor putea în felul acesta să cunoască și mai autentic sufletul nostru.

Pr. T. BODOGAE

† NICOLAE COLAN¹

„Preamărește-Mă Tu, Părinte! Lucrul pe care mi l-ai dat, l-am săvârșit“ (Ioan 19, 1—4).

Patruzeci de zile s-au scurs de cînd de pe cerul Ortodoxiei ardelene a căzut o stea, care la vremea sa și-a revărsat cu îmbelșugare razele ei blînde în sînul dreptcredincioșilor Mitropoliei Ardealului.

Dacă la înhumarea rămășițelor pămîntești ale celui ce a fost Nicolae Colan, Mitropolitul Ardealului, s-a spus poate tot binele ce l-a făcut răposatul pentru Biserica și patria sa, să ni se îngăduie ca la împlinirea a 40 de zile de la trecerea din viață a blîndului mitropolit Nicolae Colan, să se prezinte și cel care a împărtășit împreună cu el greutatea jugului arhieresc pe pămîntul sfînt și drag al Ardealului.

Smeritul mitropolit Nicolae Colan și-a sfîrșit viața, jertfind-o în slujba duhului Ortodoxiei și a norodului român ardelean. Drept, blînd și iertător părinte a fost pentru fiii săi duhovnicești, preoți și mireni, samarinean milostiv celor împovărați, mare apărător al legii și dreptății, iscusit și plăcut cărturar, distins și devotat patriot și fiu bun al Ardealului.

Despre Nicolae Colan vor vorbi generațiile de tineri teologi pe care i-a luminat prin învățăturile lui duhovnicești și pe care i-a făcut preoți ai Evangheliei, Crucii și spiritualității creștine.

Despre Nicolae Colan vor grăi sutele și miile de preoți pe care i-a încurajat și însuflețit în exercitarea misiunii lor sacerdotale.

Despre Nicolae Colan vor grăi bisericile pe care le-a sfîntit, mulțimea nenumărată a credincioșilor pe care i-a cercetat și i-a hrănit cu mană duhovnicească.

Despre Nicolae Colan vor grăi cu recunoștință și credincioșii și slujitorii tuturor cultelor religioase din Ardeal, pe care i-a cinstit și prețuit după cuviință.

Oarecînd, Mîntuitorul s-a rugat cu lacrimi de sînge, ca toți să fie „UNA“. Fratele nostru, Nicolae Colan, a lucrat și s-a rugat permanent ca

1. Omagiu postum la parastasul de 40 zile al regretatului Nicolae Colan, fost mitropolit al Ardealului.

acest mare deziderat al creștinătății să se realizeze cât mai curînd posibil, în duhul adevăratei învățături hristianice, adică fără nici o suprafață, pentru că Domnul Hristos a venit în lume să mîntuiască pe oameni de orice robie și apăsare, iar nu pentru a-i scoate dintr-o robie păgînă, spre a-i supune uneia pretinsă creștină.

În împărăția cerurilor cea neînserată, fratele nostru, Nicolae, fost mitropolit al Ardealului, va sluji în continuare liturghie cerească, înconjurat de sfinții îngeri și va putea spune cu seninătate Marelui și Înfricoșatului Judecător: „Preamărește-Mă Tu, Părinte! Lucrul pe care mi l-ai dat l-am săvîrșit.“ (Ioan 17, 1—4).

Profesorilor, studenților, preoților și mai ales credincioșilor, pe care i-a păstorit, cel ce a fost mitropolitul Nicolae Colan, de peste granițele permanente ale morții, noi vă îndemnăm să urmați sfatul Sf. Apostol Pavel: „Aduceți-vă aminte de mai marii voștri, care au trecut din viață, și privind sfîrșitul lor să le urmați credința“.

După credința noastră, sufletul răposatului întîrzie 40 de zile în jurul celor dragi și a casei sale. Siguri fiind că duhul tău, iubite părinte și frate Nicolae Colan, stă de față și că iai parte cu noi la rugarea ce o vom face pentru odihna veșnică a sufletului tău blînd și drag, mă prezint și eu la această rugăciune, pentru a-mi lua rămas bun pentru totdeauna de la cel care a purtat numele și greaua sarcină de Nicolae Colan, mitropolitul Ardealului.

Crezut-ai ca un sfînt, iubit-ai ca un serafim, mîngîiatu-ți-ai turma și ai călăuzit-o ca un părinte bun, luminat-o-ai și o ai zidit ca un apostol.

Ți-aduc ție, la împlinirea a 40 de zile de la trecerea ta din viață, lacrimile de mulțumire și adîncă recunoștință ale Maramureșului voievodal, ale Țării Oașului și Chioarului, ale Satului Vechi, Sălajului și Bihorului, care nu-ți vor uita ostenele și nici mîngîierea care le-ai dat-o în timpul asupririi fascisto-hortyste.

Cerul să-ți deschidă porțile vieții veșnice, unde nu este nici întristare, nici suspin, îngerii Domnului să te poarte spre fericirea care la mintea omului nu s-a suit și ochii n-au văzut, și de acolo de sus, de lîngă tronul Înfricoșatului Judecător, roagă-te pentru pacea lumii, pentru bunăstarea sfințelor lui Dumnezeu biserici, pentru înfrățirea tuturor oamenilor și popoarelor, dar mai ales pentru binele și fericirea norodului ardelean român și ortodox și pentru bunăstarea Republicii Socialiste România.

† VALERIAN AL ORADIEI

115 ANI DE APARIȚIE NEÎNTRERUPTĂ

Între ctitoriile de seamă ale marelui mitropolit Andreiu Șaguna, la loc de frunte se numără și două publicații: „Telegraful Român“ și „Calendariu“ sau „Îndrumătorul bisericesc“, cum se numește el astăzi.

Fondate în 1852, într-o perioadă de mare zbucium pentru poporul nostru, ambele aceste publicații apar neîntrerupt, ducînd an de an cuvînt de învățătură maselor noastre de credincioși, în inimile cărora și-au dobîndit un cinstit loc.

Tipărirea de diverse calendare este o veche tradiție la noi în țară. Îndrumătorul nostru bisericesc pare a avea însă cea mai lungă și continuă apariție. De aceea, cîteva însemnări pe marginea acestei publicații considerăm a nu fi de prisos, acum la al 115-lea an de neîntreruptă apariție.

În decursul anilor și-a schimbat numele, întîlnindu-l și „Calendarul bunului creștin“, „Almanahul creștin ortodox“, iar din 1953 „Îndrumător bisericesc“.

Încă de pe coperta primului an de apariție, vedem cum „Calendariu pe anul de la Hristos 1852“ era întocmit nu numai „pe gradurile și clima“ Transilvaniei, ci și „a Țării Românești și a Moldovei“, avea în vedere așadar toată suflarea românească. Tot în această ordine de idei, este interesant cum în 1879, adaptînd alfabetul „latinesc și românesc“, cititorii sînt îndemnați „să învețe a ceti cu litere“ latine, pentru că această scriere „este a majorității românilor“. De asemenea, într-un articol mai întins apărut în 1862 — și intitulat: „Despre Biserica Ortodoxă“ — se vorbește despre organizarea și viața noastră bisericească din toate provinciile românești.

În primele decenii de apariție mai ales, afară de partea calendaristică, Îndrumătorul bisericesc sau „Calendariu“ cuprinde un variat și instructiv material, atît cu caracter religios, cît și cu caracter economic, social și cultural.

Cîteva exemplificări ne vor edifica în această privință.

Se dau astfel folositoare îndrumări pentru vremea aceea, asupra felului în care să se organizeze de pildă o grădină cu maximum de randament, despre cultivarea plantelor mai uzuale, despre felurile de îngîrșămînt, despre paraziții grădinilor, care sînt și cum pot fi stîrpiți etc. „Despre pomărit“ este unul din primele articole, îndrumător pentru țărănime mai ales în a-și folosi cît mai judicios spațiile din jurul caselor. Întîlnim chiar un „Calendariu economic“, în care de asemenea se cuprind importante cunoștințe privitoare la agricultură și zootehnie, sau „economia cîmpului și vitele“, cunoștințe care au în vedere munca săteanului, specifică fiecărei luni, precum și „Cele zece porunci ale agronomului“.

Alte rubrici pe care le găsim atît în primul an al „Calendarului“ cît și în cei următori se întitulează: „Ceva pentru memorie“, cuprinzînd sfaturi potrivite pentru cultivarea memoriei, „Proverbe și sentințe morale pentru viața practică“, „Versuri populare“, „Sfaturi bătrînești“ ș. a.

Dintre proverbele și sentințele morale, care aveau ca scop promovarea unei conduite frumoase și sănătoase în viață, multe dintre ele cu mireasmă biblică, reținem: „Cinstește toate legile (credințele) dar te închină numai la a ta“, „Apără-ți

ochii de zavistie, mîinile de răpiri, gura de piri și clevetiri, picioarele de căi rele, căci cine are ochi pizmaș, lui și singur e vrăjmaș, și cine are mîină lungă pierde și ce are în pungă": „Învață-te de mic cu buna rînduială, căci care cum învață la tinerețe, așa face la bătrînețe".

Inspirate din farmaceutica populară — cu ajutorul căreia poporul și-a tratat de veacuri unele suferințe trupești — întîlnim o seamă de „rețete tămăduitoare de toată patima sufletească", ca de pildă următoarea interesantă „rețetă" pe care o reproducem din „Calendariul" din 1853:

„Sapă rădăcina sărăciei duhovnicești
Adună frunzele răbdării
Culege floarea smereniei
Ia ramurile deseii rugăciuni.

Acestea toate uscă-le prin înfrinarea postului, măruntează-le cu cugetul gîndurilor bune, pune-le în fața muștrării cugetului și înfășurîndu-le cu firul mulțumirii așîță-le cu focul dragostei și le fierbe cu supunerea ascultării; apoi turnîndu-le în vasul înțelegerii, să le bei cu neîndoirea nădejdiei, păzînd dieta mărturisirii (spovedaniei) și te vei tămădui".

Întîlnim de asemenea materiale întitulate: „Meteorologice sau cunoștințe despre umblarea vremii" (1858), cuprinzînd importante informații și explicații științifice asupra fenomenelor naturii.

Teme cu caracter antropologic sînt tratate cu înalt simț uman, în articole ca: „Omul în starea socială" (1860), din care notăm idei ca acestea: „Omul este rînduit de Dumnezeu să trăiască în societate. Cu ea și prin ea se face apoi harnic. Toți oamenii de pe fața pămîntului se țin de un soi", sau: „Cultura puterilor spirituale și trupești" (1864), unde întîlnim frumoasa comparație cu caracter de îndrumare pentru familiile cu copii: „Copiii și plantele aduc foarte mult laolaltă; de le vom trage (lua) aerul și lumina, ei se vor beteji, vor rămîne îndărăpt cu dezvoltarea". Din punct de vedere spiritual, omul se naște cu o seamă de aptitudini, care trebuie cultivate spre ridicarea și înălțarea lui, căci „toată ființa omenească privește într-acolo ca să se desăvîrșească".

Ca element important subliniem și aceea că încă din primii ani de apariție, Îndrumătorul sau „Calendariul" nostru a publicat în paginile sale o mulțime de lucrări, în versuri și proză, ale marilor poeți români contemporani, ceea ce a contribuit nu numai la popularizarea lor pe plaiurile transilvănene, ci și la cultivarea limbii noastre și a sentimentului de unitate națională. Îi întîlnim astfel pe Al. Odobescu, A. Pann, D. Bolintineanu, Gr. Alexandrescu, V. Alecsandri, M. Eminescu, I. Creangă, Gh. Coșbuc și alții.

Presărați pe ici pe colo, întîlnim totodată un mănunchi de psalmi în versuri, reproducere după Psaltirea în versuri a mitropolitului Dosoftei al Moldovei.

La acestea se adaugă o seamă de balade populare, precum și creații ale unor poeți locali, unele dintre ele destul de vibrante, cum sînt de pildă versurile întitulate: „Plugul săracului" (Calendariu pe 1878), poezie de-o mișcătoare duiosie, constituind totodată și un protest împotriva împilării sociale și naționale, cît și împotriva războiului, așa cum reiese din cuvintele unui biet bătrîn, rămas singur, cu patru nepoți să-i îngrijească:

Și nu pot să odihnesc
Bătrînețea să-mi păzesc
Ci caut de ei să grijesc
Că pe fiul ce-am avut
Acum anul l-am pierdut

Sabia mi l-a mâncat
 Pe pământ îndepărtat.
 Și nora ce ne grija,
 Ea cu lacrimi se culca .
 Și cu lacrimi se scula,
 Pînă, vai, muri și ea.
 Și-am rămas în lume eu
 Să muncesc pîn-ce voi fi
 Să cresc alt rînd de copii !

Din materialul cu caracter religios-bisericesc propriu-zis notăm titluri ca: „Despre biserică și lucrurile cele sfinte“ (1857), temă care se ocupă, sub formă de întrebări și răspunsuri, despre biserică, ca lăcaș de închinare; „Despre dumnezeiasca Liturghie“ (1858), tot sub formă de întrebări și răspunsuri; „Cu privire la Biblie“ subliniindu-se importanța acestei „cărți“ asupra formării morale a credincioșilor ș. a.

*

După 115 ani de neîntreruptă apariție, Îndrumătorul bisericesc duce și astăzi, prin materialul pe care-l cuprinde, prețioase îndrumări pentru credincioșii noștri de natură tipiconală, cît și pentru formarea lor religioasă-morală, de cetățeni buni ai Patriei.

Redăm astfel, în continuare, cuprinsul pe scurt al Îndrumătorului bisericesc pe anul 1967, ieșit de curînd de sub tiparul tipografiei eparhiale a Centrului Arhiepiscopesc din Sibiu.

După partea calendaristică de la început, urmează articolul omagial: „La 30 de ani de arhierie“, prilejuit de împlinirea, la Rusaliile anului trecut (1966), „a trei decenii de cînd profesorul de teologie Nicolae Colan a fost ridicat la treapta arhieriei“, mai întii ca Episcop la Cluj, apoi ca Arhiepiscop și Mitropolit la Sibiu. După un bogat reportaj privind: Sfințirea și instalarea Prea Sfințitului Episcop Victorin al Americii, eveniment la care, precum știm, a participat și P.C. Arhim, Prof. Dr. N. Mladin de la Institutul nostru Teologic din Sibiu, urmează articolul: „Innoirea Patriei“, în care se dau unele aspecte din frumusețea Țării și sufletului poporului nostru, precum și cîteva gînduri închinare vrednicului vlădică A. Ivi-reanu, de la a cărui moarte mucenicească s-au împlinit, în anul care s-a scurs, 250 de ani.

Întîlnim în continuare o suită de articole, care au ca temă centrală persoana Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, ca: „Hristos se naște“, „Învierea Domnului“, „Iisus Hristos — piatra din capul unghiului“.

Cartea „Faptele Apostolilor“, a doua scriere a Sf. Luca, este dens, pe înțeles și cu competență prezentată cititorilor Îndrumătorului bisericesc, iar despre Maica Domnului găsim un interesant material.

Urmează apoi o rubrică închinată Sf. Părinți, acești trăitori ai învățăturii Domnului și neîntreцуți talmăcitori ai Scripturilor Sfinte, de unde reținem: „Sf. Vasile cel Mare despre muncă“, „Sf. Vasile cel Mare împotriva patimei beției“ ș. a.

Întîlnim apoi articole de morală sau comportament creștin, ca „Bunătatea“, „Datoriile creștinului către sine însuși“, precum și despre cultul divin, ca: „Cea dintîi Liturghie creștină din lume“.

Un larg spațiu din Îndrumătorul bisericesc pe anul 1967 este rezervat îndrumărilor tipiconale, folositoare preoților și cîntăreților noștri de strană, îndrumări care constituie pantea finală a lucrării despre care vorbim.

Acest material, semnalat în aceste fugare însemnări, este semnat de condeieri

cunoscuți ca P.C. Vicar și consilieri de la Centru Arhiepiscopesc, profesori de la Institutul Teologic din Sibiu și alți ostenitori în ale Teologiei.

Diverse clișee cu caracter religios și patriotic ajută ca lectura Îndrumătorului bisericesc pe 1967 să fie mai plăcută, recomandându-l mai mult preoților și credincioșilor noștri.

GH. P.

DATE NOI PRIVIND BISERICA VETERO-CATOLICĂ

Raporturi cu Biserica ortodoxă. — *Episcop ortodox hirotonește episcopi vetero-catolici.* — La hirotonia celor doi episcopi noi, confirmați în Biserica polonă-catolică națională, Tadeus Majewski și Franciszek Cok, pentru prima dată în istoria acestei biserici, Episcopul ortodox Vasile Doroșchevici din Biserica Ortodoxă Autocefală a Poloniei, a luat parte ca episcop sfințitor, invitat oficial la această hirotonire. Actul apare ca un eveniment de mare însemnătate ecumenistă, fiind privit și ca un prim pas pe calea unei uniri între Biserica vetero-catolică și cea ortodoxă.

Calendar vetero-catolic despre ortodoxie. — Calendarul pe 1966 care a fost editat de Biserica vetero-catolică din R.F. a Germaniei a rezervat mai bine de jumătate din cuprinsul său unor studii în legătură cu Ortodoxia. Studiile publicate informează despre istoria, conținutul și importanța actuală a legăturilor dintre vetero-catolici și despre eventualitatea și importanța unirii dintre cele două Biserici.

Vizita reprezentantului revistei „Akid” la Arhiepiscopul Hrisostom al Atenei. — La scurtă vreme după organizarea la Atena a unei redacții pentru revista vetero-catolică „Akid”, conducătorul serviciului de presă, Heinz Gastrein, a fost primit într-o audiență de către Arhiepiscopul Hrisostom al Atenei, Primat al Bisericii Eladei. Arhiepiscopul Hrisostom a salutat organizarea acestui serviciu de presă și a scos în relief strădanile depuse de către Biserica vetero-catolică pentru restabilirea dreptei credințe creștine.

Întâlniri ecumeniste. — În prima sîmbătă după Înălțarea Domnului a avut loc la München o întîlnire cu caracter ecumenist între romano-catolici, evanghelicii-luterani, reformați și vetero-catolici, întîlnire organizată de „Frăția misionară „Sfîntul Andrei” a vetero-catolicilor.

— Din inițiativa „Federației tinerilor catolici germani” a avut loc la Karlsruhe o întîlnire cu caracter ecumenist la care au participat romano-catolici, protestanți și anglicani. Convorbirile s-au axat pe tema: „Sîntem mai aproape de unire după Conciliul II Vatican?”

Sesiuni ordinare ale sinoadelor bisericii vetero-catolice. — Între 4—5 iunie s-a ținut la Viena sinodul anual ordinar al Bisericilor vetero-catolice din Austria, sinod care s-a ocupat de probleme de organizare internă. S-a reorganizat Consiliul Sinodal, urmînd a fi compus în viitor din 3 clerici și 6 laici. Ca președinte a fost reales Dr. Franz Speierl.

— Între 19—20 iunie 1966, s-a convocat la Olten cel de al 92-lea Sinod național al Bisericii creștine-catolice din Elveția. La sinod s-a dezbătut activitatea desfășurată de Biserica creștină-catolică din Elveția. S-a raportat și despre activitatea și rezultatul celui de al XIX-lea Congres internațional de la Viena, din 1965, cînd Biserica vetero-catolică a intrat în comuniune cu Bisericile autonome din Spania, Portugalia și Filipine, iar Pr. Aldenhoven, fost observator la Conciliul II Vatican, a raportat despre activitatea și rezultatele acestui conciliu. Au fost aleși noi membri în sinod, printre care, pentru prima oară în istoria acestei Biserici, și o femeie (soția profesorului Dr. Binschelder).

Conferințe la care au participat vetero-catolici. — Între 10—14 iulie 1966, teologi vetero-catolici și anglicani din mai multe țări s-au întrunit la Oxford într-o conferință comună, avînd ca temă principală a discuțiilor legătura Bisericii anglicană și vetero-catolică cu Biserica Ortodoxă și cu cea romano-catolică. În subsidiar, s-a mai discutat și problema încercărilor de unire pe care le au în perspectivă Biserica anglicană și cea vetero-catolică cu alte Biserici creștine.

O conferință la Canterbury cu tinerii anglicani și vetero-catolici. — Liga internațională a tinerilor anglicani și vetero-catolici a ținut la Canterbury, între 25—30 iulie 1966, cea de a 6-a Conferință de lucru, avînd ca temă: „Biserica în lumea de mîine”. La conferință au luat parte cca. 150 de tineri anglicani și vetero-catolici din R.F. a Germaniei, Elveția, Austria, Anglia și Olanda.

Douăzeci de ani de la recunoașterea de către stat a bisericii creștine catolice-naționale a Poloniei. — În februarie 1966 s-au împlinit 20 de ani de cînd Biserica vetero-catolică din R.P. Polonă a primit recunoașterea de către stat (1 februarie 1946). La acea dată, această Biserică a fost recunoscută drept comunitate religioasă și corporație publică, fiind pusă la egalitate cu Biserica romano-catolică. Conducătorul acestei Biserici, Pr. J. Kovalek, organizatorul ei din 1946, și astăzi se află în activitate.

Alegeri de noi episcopi vetero-catolici. — În ședința din 5 iulie 1966, Sinodul Bisericii vetero-catolice (Biserica polonă-catolică-națională) a Poloniei a confirmat pe Episcopul Julian Pekala ca Primat al acestei Biserici. Numitul vine din scaunul de la Wroclaw și este un bun organizator bisericesc și un cunoscut activist în Consiliul Ecumenic al Bisericilor din Polonia.

Tot în acea ședință Sinodul a mai confirmat pe Episcopul Tadeus Majewski ca administrator de dieceză a Cracoviei, vicar-general al întregii Biserici, ca și pe Franciszek Cok la dieceza de Bromberg.

✱ *Un birou al revistei „Akid” la Atena.* — Legăturile din ultimii ani care au devenit tot mai strînse între Biserica vetero-catolică și cea ortodoxă, legături exprimate prin vizite, convorbiri și dialoguri teologice, au făcut ca, recent, să se organizeze la Atena — centru al unei Biserici Ortodoxe — o redacție a revistei vetero-catolice „Akid”. Redacția are corespondenți ortodocși în Europa de Sud și Orientul apropiat și urmărește colectarea și tipărirea informațiilor legate de dorințele și năzuințele vetero-catolicilor, ca și popularizarea Ortodoxiei în rîndul acestora. Conducerea redacției de la Atena a fost încredințată lui Heinz Gastrein, redactor-șef al ziarului „Athener Courier” (care apare în limba germană).

Decese. — La 12 decembrie 1965 a decedat profesorul universitar Dr. Edmund Mudrak care, după cel de al doilea război mondial, a contribuit mult la organizarea Bisericii vetero-catolice din Austria. Numitul a avut în cadrul acestei biserici o însemnată activitate ca istoric bisericesc, jurist și teolog.

— La 14 martie 1966 a decedat Episcopul vetero-catolic Milan Dobrovoljak din Belgrad, conducătorul Federației Bisericilor vetero-catolice din R.S.F. Jugoslavia. Fost preot romano-catolic, numitul a trecut la vetero-catolici în 1905. Decedatul a fost un cunoscut publicist și preot croat.

— La 3 august 1966 a decedat la Madrid Episcopul Santos Martin Molina, fost conducător al Bisericii episcopale reformate spaniole, intrat în comuniune cu Uniunea de la Utrecht în septembrie 1965.

Dialogul Comisiei ortodoxe teologice cu vechii-catolici. — Între 1—15 septembrie 1966 s-a organizat și ținut la Belgrad un dialog teologic între ortodocși și

vetero-catolici, ca urmare a hotărîrii celei de a III-a Conferințe Panortodoxe de la Rhodos, la sfîrșitul căruia cele două părți au întocmit și semnat un „Comunicat” din care se desprind cele ce urmează.

Vetero-catolicii sînt de acord cu ortodocșii, întru totul, sau în parte, în următoarele puncte:

1. Resping noile dogme ale Bisericii romano-catolice despre infailibilitate și primatul papal;

2. Găsesc necesar să scoată din Simbolul de credință adaosul „Filioque”;

3. Resping noua învățătură despre „Concepția imaculată a Născătoarei de Dumnezeu;

4. Resping învățătura despre „Opera supererogationis” (Meritele prisositoare);

5. Resping celibatul obligatoriu al clerului și sînt împotriva folosirii în Liturghie a limbii necunoscute și neînțelese de popor;

6. Resping sinoadele latinilor de după 1054 și a canoanelor elaborate de acestea.

Pe lângă acestea, vetero-catolicii acceptă:

1. Sf. Scriptură și Sf. Tradiție ca principalele izvoare de credință;

2. Recunosc canonul Sfintei Scripturi, alcătuit din cărțile inspirate ale Vechiului și Noului Testament și din cele deuterocanonice sau anaghinoscomena ale Vechiului Testament;

3. Acceptă Simbolul niceo-constantinopolitan, fără adaosul „Filioque” și recunosc „Simbolul apostolic” ca simbol de botez;

4. Hotărîrile dogmatice ale celor șapte sinoade ecumenice și ale sinoadelor locale, înmărite de cele ecumenice;

5. Necesitatea succesiunii apostolice în Biserică;

6. Învățătura despre Sf. Treime în genere și credința creștină că Hristos este „Unul, Fiu, Domn, Unul Născut, în două firi neamestecat, neschimbat, neîmpărțit și nedespărțit, Cap unic al Bisericii”;

7. Că Biserica a fost înființată de Domnul Hristos prin trimiterea Sfîntului Duh în ziua Cincizecimii;

8. Numărul de șapte al Tainelor și în chip deosebit Botezul și Sf. Euharistie;

9. Cinstirea și închinarea Maicii Domnului și a sfinților, respingînd abuzurile în privința sfinților din Biserica romano-catolică;

10. Cinstirea sfintelor icoane și a moaștelor — la persoană și nu la materie; postul, limitîndu-l la ziua de vîneri și la Postul sfintelor Paști și Parastasele, ca cerere a milostivirii lui Dumnezeu asupra morților.

Iată și deosebirile și neclaritățile constatate de Comisia teologică interortodoxă la dialogul cu vechii-catolici:

1. Vechii-catolici acceptă să scoată „Filioque” din Simbolul de credință, dar nu acceptă să respingă și în esența ei învățătura despre purcederea Duhului Sfînt „și de la Fiul”, păstrînd-o ca pe o „părere teologică liberă”.

2. Explică neclar conceptul și natura Bisericii și infailibilitatea ei, ca și poziția clericilor și laicilor în Biserică, organizarea și conducerea ei.

3. Problema necesității succesiunii apostolice — în fapt canonicitatea ierarhiei de la Utrecht — constituie o temă serioasă și controversată care depășește competența Comisiei teologice interortodoxe.

4. Vetero-catolicii prezintă deosebiri față de ortodocși și cu privire la Sfintele Taine; astfel:

a) Săvîrșesc Botezul prin turnare.

b) Nu socotesc necesară Mirungerea și nu o săvârșesc imediat după Botez, ci mai târziu.

c) În privința Tainei Sfintei Euharistii întrebuințează în locul termenilor patristici de: „transformare“, „schimbare“ sau „prefacere“, termenul „de un conținut dogmatic imprecis“ de „transvaluatio“, pe care ortodocșii nu-l pot accepta. Nici învățătura vetero-catolicilor despre Sf. Euharistie ca Jertfă nu este definită exact. Ca punct deosebitor mai este și acela că ei întrebuințează azima la Sf. Împărtășanie.

d) Folosesc mărturisirea în comun, neconsiderînd mărturisirea individuală ca obligatorie.

e) Acceptă căsătoria clericilor și după hirotonie, ca și căsătoria episcopilor.

f) Și învățătura despre Taina căsătoriei „are nevoie de lămurire“.

g) Acceptă Taina Sfintului Maslu „într-un fel în care se apropie de concepția romano-catolică“.

Unele recomandări ale Comisiei teologice interortodoxe:

1. Să se poarte dialogul asupra diferențelor dogmatice și să se precizeze cu toată exactitatea: Hristologia, Soteriologia, Ecclesiologia, Misteriologia și Eshatologia.

2. Să se ceară Arhiepiscopului de Utrecht elementele amintite pentru studierea lor de către Comisiile proprii ale Bisericilor locale.

3. Bisericile Ortodoxe în raza cărora se găsesc comunități vechi-catolice să adune informații cu privire la învățătura, cultul, organizarea și administrarea acestora și să le depună la Patriarhia Ecumenică.

4. Să se creieze, pe lângă Patriarhia Ecumenică a Constantinopolului, un birou permanent al dialogului cu vechii-catolici.

5. Se socotește necesar ca această Comisie teologică ortodoxă să aibă un caracter statornic. Ea să posede temele dialogului, să le prelucereze și să supună referatele Bisericilor locale, iar acestea să le trimită Biroului permanent de pe lângă Patriarhia Ecumenică.

— O piedică serioasă în calea dialogului este și acel fapt că Biserica vetero-catolică a intrat în intercomuniune sacramentală cu Biserica anglicană și mai ales cu Biserica autonomă a Filipinelor și cu Bisericile reformate ale Portugaliei și Spaniei, care, la rîndul lor, se găsesc în intercomuniune cu diferite alte Biserici și comunități protestante, dintre care unele resping chiar și dogmele fundamentale ale credinței creștine.

„Comunicatul“ se încheie cu „încredințarea că Dumnezeu va lumina și binecuvînta dialogul“ și el „va duce la dragostea frățească și dispoziția sinceră în vederea găsirii adevărului“.

Diacon A. LEFTER

DIN ACTIVITATEA INTERNĂ A BISERICII ROMANO-CATOLICE

1. După aprobarea și promulgarea hotărîrilor cu care și-a încheiat lucrările Conciliul II de la Vatican, cu cea de a patra și ultima sesiune, la începutul lunii decembrie 1965, Papa Paul VI a luat măsuri pentru aplicarea acestor hotărîri.

În acest scop, prin „Motu proprio“ din 3 ianuarie 1966 (Finis Concilii), Papa Paul VI a înființat cinci noi organisme, numite „comisii postconciliare“ și o comisie centrală de coordonare și de interpretare. Membrii celor cinci comisii au fost numiți prin transformarea, în mod automat, a cinci din fostele comisii conciliare și anume: comisia episcopilor, a călugărilor, a misiunilor, a educației creștine și a apostolatului laicilor, care au primit designarea noilor organisme. Numai pentru Comisia centrală de coordonare și de interpretare s-au făcut noi numiri, în persoana car-

dinalilor Cicognani și Tisserant. Prin același „Motu proprio“, Secretariatul pentru Unitate a dobândit o situație permanentă și definitivă. Acesta este, de altfel, singurul organism cu continuitate, înainte, în timpul și după Conciliu.

În legătură cu reforma Curiei Romane, preconizată în timpul ultimei sesiuni a Conciliului, s-a remarcat că lucrările progresează foarte încet. Astfel, la 2 februarie 1966, Arhiepiscopul de Toulouse, Garrone, a fost numit proprefect al Congregației Seminarilor și Universităților. Prin această numire, Arhiepiscopul Garrone este destinat să succedă la prefectură cardinalului Pizzardo, care este prea înaintat în vîrstă. Se așteaptă ca prin numirea episcopului Garrone la conducerea seminariilor și universităților, la îndrumarea acestor instituții — unde s-a apreciat că ar fi nevoie de înnoire mai mult decît în oricare altă instituție — să se resimtă aerul proaspăt, înnoitor al Conciliului.

O altă numire, care a bucurat pe ecumeniști, a fost aceea a canonicului C. Moeller, care a fost promovat la 3 februarie 1966 în funcția de subsecretar al Congregației Doctrina credinței, fostul Sfînt Oficiu. Canonicul Moeller s-a evidențiat și ca președinte al Conferințelor ecumenice de la Chevetogne, calitate pe care o deține de mai bine de 20 de ani. El s-a remarcat și ca un bun mînuitor al condeiului, colaborînd în mai multe rînduri și la revista „Irénikon“.

La lucrările Conciliului II de la Vatican canonicul Moeller a participat în calitate de expert, aducînd o contribuție bine apreciată. În plus, el era designat să pregătească organizarea Institutului Ecumenic de la Ierusalim,¹ sarcină care n-a fost socotită incompatibilă cu noile funcțiuni.

Aceste două numiri au fost apreciate ca marcînd o profundă schimbare de orientare în noua funcționare a Congregațiilor Romane. (V. rev. „Irénikon“ nr. 1/1966, p. 88—90).

2. Prin „Motu proprio“ — „Ecclesiae Sanctae“ din 6 august 1966 Papa Paul VI a promulgat normele de aplicare a patru decrete ale Conciliului II de la Vatican, a căror promulgare era așteptată pentru luna iunie. Decretul „Sarcina pastorală a

1. Cu privire la acest Institut, agențiile de presă din Statele Unite au publicat, în 15 dec. 1965, un comunicat, transmis de rectorul Universității Notre Dame, Notre Dame Indiana, în calitate de președinte al Comitetului Academic format de curînd în vederea organizării acestui Institut Ecumenic proiectat. Rector al Universității Notre Dame este preotul romano-catolic Teodor Hesburgh, care este și președinte al Federației Internaționale a Universităților Catolice. În această calitate l-a încredințat Papa Paul VI să ia inițiativa înființării acestui Institut.

Pentru a se putea înțelege pe ce suport material poate conta Institutul proiectat, merită să se rețină că grupul de teologi romano-catolici, ortodocși (calcedonieni și nealcedonieni), protestanți și anglicani, care s-au constituit în Consiliul academic al Institutului Ecumenic de cercetări teologice, care se va întemeia la Ierusalim, în Iordania, s-au întrunit la Villa Serbelloni — centrul de întîlniri al Fundației Rockefeller — situat la Bellagio, pe lacul Como, în Italia. La întîlnire, membrii Consiliului academic au studiat problemele academice, administrative și financiare pe care le implică înființarea acestui Institut, ca și chestiunile de program și de personal. S-a convenit ca programul să aibă un caracter pe deplin universitar și să fie, în același timp, pe deplin ecumenic în spiritul și structura sa. Tocmai ca să corespundă acestui dublu caracter, în Consiliul academic al Institutului au fost invitate numai persoane cu calificare universitară și cu îndelungată și apreciată activitate pe linia ecumenică. În același scop s-a convenit ca în Institut să fie primiți, în primul rînd și îndeosebi, cercetători calificați și diplomați în teologie, care se specializează. Aceștia, Institutul le va asigura mijloacele necesare de întreținere și cercetare. Se nădăjduiește ca prin această muncă de cercetare în comun, prin seminariile și conferințele comune pe care le va organiza, Institutul să ajungă în curînd un centru de prestigiu pentru difuzarea unei viziuni ecumenice în cler și pentru laici (v. rev. „Irénikon“ nr. 1/1966, pp. 129—131).

episcopilor“ și cel asupra vieții preoților sînt tratate în aceeași parte (I), fiindcă aplicarea lor are mai multe puncte comune. Au fost promulgate de asemenea normele care privesc viața călugărilor (II) și cele care privesc misiunile (III). Unul din punctele cele mai importante din prima parte este repartizarea viitoare a clerului, care nu va mai fi format în mod exclusiv pentru o dieceză; se va ține seama de nevoia diferitelor biserici, motivată de lipsa preoților în anumite locuri. Această măsură va fi valabilă deopotrivă pentru vechile dieceze puțin favorizate ca și pentru teritoriile misiunilor.

Cu privire la limita de vîrstă a episcopilor și parohilor s-a stabilit ca aceștia să fie invitați să demisioneze din posturile lor la împlinirea vîrstei de 75 de ani.

Chestiunea delicată a scutirii călugărilor și a dependenței lor de episcopii locurilor, pentru pastorație, a făcut obiectul unei revizui. S-au făcut intervenții, înainte de publicarea Decretului, ca să fie protejată cît mai mult posibil această scutire. Dar intervențiile nu s-au luat în considerare decît în mod parțial.

Partea care privește în mod special pe călugări insistă asupra necesității de a se moderniza instituțiile. S-a dispus ca pentru normele fundamentale ale diferitelor ordine să se facă o întoarcere la izvoare. Ceea ce apare destul de curios este că în cîteva locuri se face mențiune expresă despre persoane sau funcțiuni orientale: patriarh, stavropighie, egumen, ierarhi, tipic, etc. Aceasta constituie o probă evidentă că legislația viitoare generală va cuprinde — nu numai în această materie, ci și în altele — legi care vor privi fără distincție Biserica orientală ca și Biserica latină. Aceasta este o inovație importantă — care, de altfel, a fost agitată în Conciliu — fiindcă primul canon din Codul promulgat de Benedict XV spunea expres că disciplina Codului nu lega în esență decît Biserica Latină. Dar nu este mai puțin adevărat că Decretul conciliar care privește Bisericile orientale unite cu Roma prevede precis că toate dispozițiile juridice luate pentru acestea — fiindcă despre ele se ocupă în mod exclusiv „Motu proprio“ — nu sînt date decît cu motivarea situației prezente, pînă cînd Biserica romano-catolică și Bisericile orientale separate, „se vor uni în plenitudinea comuniunii“ (nr. 30). Orientul își are însă legislația sa proprie și în mod logic această legislație ar trebui să aibă precădere pentru Bisericile orientale, atunci cînd se va putea realiza unirea deplină. În această ordine de idei, se face observația că „Motu proprio“ nu este dat decît ca experiență — ad experimentum. Cu privire la cuvintele orientale folosite în text se remarcă pe de-o parte, că ele se referă la un număr restrîns de cazuri, care își vor găsi cu greu chiar o singură aplicare, iar pe de altă parte că ele se găsesc în Scrisoarea apostolică a lui Pius XII din 9 febr. 1952, asupra călugărilor orientali, de unde au și fost luate.

Se scoate în evidență, de asemenea, în partea care privește misiunile, că prefectul și secretarul Congregației „de Propaganda“, în viitor vor face parte din Secretariatul pentru Unitate și că va trebui să se dea o atenție cu totul deosebită lucrării pentru unitate, separația bisericilor fiind socotită cea mai mare piedică în calea evanghelizării.

Pornind de la faptul că secretariatul care a fost votat într-una din ședințele Conciliului, privind organizarea „pentru dreptate și dezvoltare în lume“, a fost anexat Comitetului provizoriu pentru apostolatul laicilor, al cărui decret n-a primit încă normele sale de aplicare, Mgr. Felici, fost secretar al Conciliului, într-o conferință de presă din 11 august 1966, asupra diferitelor aspecte care se desprind din „Motu proprio“, a declarat că normele pentru aplicarea decretelor conciliare ar

putea fi amânate pînă la aplicarea noului cod de drept canonic, dacă aceasta nu s-ar interpreta ca o tendință de eludare a Conciliului, fapt care nu trebuie pierdut din vedere.

Pe lîngă preocuparea activă pentru punerea în aplicare a hotărîrilor Conciliului, conducerea Bisericii romano-catolice este îngrijată și de unele frămîntări și îndoieli care apar în tot mai multe părți cu privire la anumite puncte de doctrină. În legătură cu asemenea îndoieli, provocatoare de tulburări, presa a anunțat, la 28 august 1966, că Cardinalul Ottaviani a adresat tuturor Conferințelor episcopale un chestionar privitor la asemenea puncte de doctrină, conținînd 10 puncte, la care conferințele episcopale vor trebui să dea răspuns pînă la sfîrșitul anului. Amintim cîteva din aceste puncte, cum ar fi: „Un anumit umanism hristologic care pune în cauză divinitatea lui Hristos, nașterea virginală a Fecioarei Maria și învierea lui Hristos; o noțiune a simbolismului euharistic care minimalizează transsubstanțierea; o noțiune despre penitență care concepe penitența ca o împăcare mai degrabă cu Biserica decît cu Dumnezeu; o subevaluare a doctrinei păcatului original; o formă de ecumenism care duce la indiferentism religios, etc.”

Nu sînt trecute cu vederea, în această privință, discuțiunile care s-au angajat între teologii germani, chiar la televiziune, asupra unor teme ca aceasta: „Au avut loc, într-adevăr, minunile și învierea Mîntuitorului Iisus Hristos”? (în ziua de Rusalii, 29 mai 1966). Se socotește tot așa de gravă și manifestația care a avut loc în ziua de 6 martie 1966 la Dortmund, care s-a întins apoi în toată Westfalia, ca o mișcare opusă teologiei moderne, sub influența lui Buikmann (v. „Irenikon” nr. 3/1966, pp. 362—370).

Cu privire la hotărîrile Conciliului II de la Vatican și a măsurilor preconizate pentru aplicarea lor, socotim că nu greșim cînd afirmăm că deși dorința Bisericii Ortodoxe, manifestată stăruitor și consecvent, este ca între diferitele confesiuni creștine să se stabilească raporturi de colaborare frățească, cel puțin în problemele care interesează întreaga societate umană din zilele noastre — și în această direcție s-ar părea că se pot face pași de apropiere și de Biserica romano-catolică, dacă se iau în seamă declarațiile acesteia în partea lor de apel la unitate; totuși, se impune o vigilență cu totul deosebită față de activitatea din ultimul timp a Bisericii romano-catolice atît cu privire la legiferarea pe care și-o dă, cît și cu privire la măsurile pe care le preconizează pentru aplicarea noii legislații, fiindcă alături de cuvintele de prețuire cu care se adresează față de Bisericile orientale, se întîlnesc măsuri care corespund aceleiași tendințe vechi, de a se infiltra în aceste Biserici, pentru a crea curenți favorabile unirii, cu orice pogorăminte, dacă se acceptă recunoașterea Papii drept căpetenie supremă a Bisericii.

I. I.

SEMNIFICAȚIA UNOR RECENTE DESCOPERIRI PREISTORICE ÎN SAHARA

Pe zi ce trece, Sahara, imensul ocean de nisip arzător, descoperă oamenilor noi taine ale trecutului său multimilenar. De curînd — după cum relatează revista „Science et Avenir” — un grup de cercetători francezi au smuls acestui ținut o „pradă paleontologică” de cea mai mare importanță. Iată, pe scurt, cum s-au petrecut lucrurile.

Anul acesta, Muzeul național de istorie naturală al Franței a trimis în Nigeria, cu asentimentul autorităților locale, o expediție de geologi și paleontologi, formată din specialiști de renume, sub conducerea cercetătorului Philippe Taquet.

Acesta făcuse, cu un an înainte, o recunoaștere prealabilă a terenului ce urma să fie cercetat, dînd urmare sesizării unui grup de geologi francezi care descoperiseră aici, în anul 1964, un imens depozit de fosile.

Ținta expediției era regiunea nigeriană denumită *Gagufaua*, situată la circa 175 km est de Agades. După o anevoioasă traversare a Saharei, expediția a ajuns într-un loc cu desăvîrșire pustiu, încă necercetat de oameni, presărat cu lanțuri de stînci și dune de nisip greu accesibile. În acest ținut, unde domnește o căldură toridă și unde ploaia este aproape inexistentă, membrilor expediției li s-a înfățișat un spectacol rar întîlnit: pe o întindere de zeci de kilometri se afla răspîndit un adevărat cimitir preistoric. Numeroase schelete de dinozauri uriași, crocodili, pești, broaște țestoase și diferite oseminte de vertebrate preistorice erau presărate la tot pasul, pe o vastă întindere. Poziția scheletelor de dinozauri, cu oase absolut intacte, nedepasate în nici un fel de la moartea respectivelor animale, dovedea în mod cert că din preistorie și pînă în zilele noastre nimeni nu tulburase încă liniștea acestor ținuturi.

Scheletele de dinozauri, de diferite specii, ca și celelalte animale fosile descoperite la *Gagufaua*, au determinat pe membrii expediției franceze să tragă concluzia că regiunea explorată a fost, în ultima perioadă a erei mezozoice, albia unui mare fluviu sau a unei uriașe delte fluviale. Oamenii neoliticului, care au trăit în această regiune, au lăsat pe pămîntul Nigeriei de astăzi numeroase dovezi despre îndeletnicirile vieții lor materiale sau spirituale: vîrfuri de săgeți, harpoane din os, topoare șlefuite, diferite obiecte din ceramică și gravuri rupestre cu semnificații religioase.

Trebuie să amintim că tot în această regiune, pe stîncile de gresie din masivul *Air*, s-au descoperit interesante gravuri de girafe, elefanți și alte animale, care, alături de descoperirile de la *Gadufaua*, demonstrează că Sahara nu a avut totdeauna climatul de astăzi, ci odinioară a fost un ținut populat și foarte rodnic.

Adăugăm la cele de mai sus și concluziile altor descoperiri efectuate cu cîțiva ani în urmă în Sahara, în localitatea *Tassili*, din vechea Libie. Aici, căutîndu-se petrol, s-au descoperit valoroase gravuri rupestre, datînd cu circa 4000 de ani înaintea erei noastre. La *Tassili*, în mijlocul unei mări de stînci și nisip, se află adevărate „catedrale” naturale de piatră, care ne furnizează unele din cele mai importante fresce ale neoliticului. De o excepțională măiestrie și de o deosebită importanță, gravurile de pe stîncile de aici, înfățișînd diferite obiecte, animale sau scene religioase și profane, constituie un bogat album cu privire la viața Saharei din trecut.

Senzaționala descoperire a uriașelor animale preistorice de la *Gadufaua*, precum și descoperirile din masivul *Air* și din *Tassili*, sînt mărturii care ne încredințează că Sahara a avut odinioară o altă înfățișare decît cea pe care o cunoaștem astăzi. Bogata floră și faună, precum și importante urme ale vieții omenești — care ni se descoperă astăzi aici cu multă dărnicie — atestă că Sahara a fost în trecut o regiune deosebit de fertilă. În acest sens, imaginea unei viitoare Sahare, înverzită și adaptată pe deplin condițiilor de viață — așa cum se preconizează astăzi de către oamenii de știință — devine, pe zi ce trece, tot mai plauzibilă.

Pr. DUMITRU SOARE

PENTRU VIETNAMUL ÎN SUFERINȚĂ

Ochii creștinilor de pretutindeni se îndreaptă cu vădită îngrijorare și cu inima strînsă de mîhnire spre Vietnam, unde agresiunea americană seamănă distrugerii, otrăviri și moarte.

Conștienți — în virtutea învățăturii creștine — că împreună cu faptele lor din viață se vor înfățișa în fața dreptului Judecător, creștinii stăruie la orice prilej să protesteze împotriva celor ce, din ordinul unui cerc de militariști din SUA, împrăstie nenorocire și jale peste poporul vietnamez, care dorește să-și trăiască în liniște și libertate viața sa, într-o țară pe care să și-o înfrumusețeze după voie proprie.

În consecință, Consiliul Mondial al Păcii (CMP), în sesiunea sa de la Geneva, din iunie 1966, a stăruit să asigure pacea în Europa, militând pentru „securitatea europeană” (Documentarul: Europe, Detente securité, Dresda 1966, p. 48), și apoi să contribuie și la liniștirea focarului incendiar din Vietnam, care este „o continuare a Hiroșimei din 1945”. De aceea CMP, apreciind contribuția sesiunii ecumeniste de la Geneva, cu tema: „Biserica și societatea” — la care s-a precizat că creștinul nu poate sta indiferent față de problemele actualității — a hotărât să publice, la Viena, un buletin periodic informativ, intitulat: „Perspectives”. Nr. 1 pe 1966 (ilustrat), se ocupă și cu problema Vietnamului și indică protestele pe plan mondial contra agresiunii americane.

În continuare, CMP a mai publicat, în septembrie 1966, — „Cartea neagră”-Schwarzbuch — pentru a condamna crimele comise de imperialismul american în Vietnam. Cu amănunte convingătoare, care umplu inimile de consternare și repulsie, sînt prezentate acțiunile de distrugere, exprimate prin torturi, pămînt pîrjolit, covoare de bombardamente, otrăvirea pămîntului și a animalelor, gaze toxice de tot felul, care duc la exterminarea populației vietnameze în masă. Se cere ca întreaga opinie mondială, într-un singur strigăt de oroare, să spună: Nu! — Încetați agresiunea! — Cerem pedepsirea celor vinovați de aceste crime! —

Acțiunea aceasta este sprijinită și de organisme largi ale Confederației internaționale pentru dezarmare și pace (Vezi „Peace press” 16, 1966, și „Vietnam Internațional” 4, Londra 1966).

M. ȘESAN

TIPOGRAFIA EPARHIALĂ
S I B I U

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

